
КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК
ПАЛАТАСЫНЫН
ЖАРЧЫСЫ

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)
Н30

Н30 Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын Жарчысы № 2

(мамлекеттик жана расмий тилдерде)

Түзүүчү: Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасы

Редакциялык кеңеш:

Төрагасы: Мамыров Э.Т. – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын төрагасынын орун басары;

мүчөлөрү: Айдарбекова Ч.А. – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судья-каччысы;

Сооронкулова К.С. – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы, юр.илим.канд.;

Кожошева Н.М. – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Укуктук камсыздоо башкармалыгынын соттук тажрыйбаны жалпылалоо жана маалыматтык камсыздоо бөлүмүнүн башчысы;

Керезбеков К.К. – Кыргыз Республикасынын өкмөтүнүн алдындагы Кыргыз мамлекеттик юридикалык академиясынын ректору, юр.илим. д-ру, профессор;

Мырзалимов Р.М. – Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин Юридикалык институтунун профессорунун милдетин аткаруучу, юр.илим. д-ру;

Мусабекова Ч.А. – Б.Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин конституциялык укук жана гендердик саясат кафедрасынын доценти, юр.илим.канд.;

Баатов А.Б. – Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин Юридикалык институтунун мамлекет жана укук теория кафедрасынын доценти, юр.илим.канд.

ISBN 978-9967-12-441-8

Редакциянын дареги: Кыргыз Республикасы,
Бишкек шаары, Эркиндик бульвары, 39
почталык индекси: 720040
тел.: +996 312 621517, + 996 312 662152
факс: +996 312 622040
e-mail: mail@constpalata.kg
расмий сайт: constpalata.kg

H 0503020000-14
ISBN 978-9967-12-441-8

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)

МАЗМУНУ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМДЕРИ

2014-жылдын 4-июнундагы «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» 2013-жылдын 16-октябрында кабыл алынган № 192 Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 5-бөлүгүнүн сегизинчи абзацынын, 2-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө жарандар А.Ш. Осмонова жана А.А. Тагаевдин өтүнүчүнүн негизинде козголгон иш боюнча

Бул иш боюнча жергиликтүү кеңештин депутаты эл тарабынан шайлангандан кийин бир нече депутаттардан турган фракциянын сунушу менен партиянын жетекчи органы тарабынан кайра чакыртылып алынуусу каралган мыйзамдын ченемдери даттанылган.

Талашылып жаткан ченемдер Конституцияга карама-каршы келет деп таанылган.

9

2014-жылдын 11-июнундагы жаран Бавабек уулу Замирбектин кызыкчылыгын көздөгөн Айнура Мукашевна Бекбоеванын кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын 53-беренесинин 2, 3 жана 4-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Бул иш боюнча офицерлердин жана прапорщиктердин жорук-жосундары офицерлер менен прапорщиктердин жолдоштук абийир сотторунда каралышы мүмкүнчүлүгү каралган мыйзамдын ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

19

2014-жылынын 25-июнундагы жаран Таалайбек Джапарович Саатовдун кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 308-1– беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Бул иш боюнча жүйөөлүү негиздеп бере албаган кызмат адамынын активдеринин анын мыйзамдуу кирешелеринен олуттуу көбөйүшү жөнүндө кодексин ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

29

2014-жылынын 4-июлундагы жаран Кубанычбек Асанович Джансеитовдун кызыкчылыгындагы Таалайбек Джапарович Саатовдун кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 84-беренесинин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Бул иш боюнча эмгек келишимин бузууга кызматкерлердин өкүлчүлүктүү органынын макулдугу уюмдун жетекчисин, анын орун басарларын, кызматка мамлекеттик

бийлик же башкаруу органдары, ошондой эле коомдук уюмдар жана башка жарандардын бирикмелери тарабынан шайлануучу, бекитилүүчү же дайындалуучу жетекчи кызматкерлерди иштен боютуу жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган башка учурлар Эмгек келишимин бузууга кызматкерлердин өкүлчүлүктүү органынын макулдугу талап кылынбайт деген кодексстин ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

50

2014-жылдын 9-июлундагы жаран Нурбек Акбарович Токтакуновдун кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 184-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Бул иш боюнча тинтүү жана алып коюу, ошондой эле турак жайда тинтүү жана алып коюу прокурордун санкциясы менен тергөөчүнүн жүйөөлүү токтому боюнча калыс күбөлөрдүн катышуусу менен жүргүзүлүшү жөнүндө кодексстин ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келет деп таанылган.

58

2014-жылдын 11-июлундагы «United Cement Group PLC» компаниясынын, «Эмгек Курулуш», «Ташкөмүр», «Пансионат «Витязь» «О.К.К.В.» жоопкерчилиги чектелген коомдорунун жана жарандар С.Л. Калимова, Б.А. Байгобылов, В.В. Баев жана башкалардын кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 3-ноябрындагы №146 «Жалал-Абад шаары, Курманбек көчөсү, 8 дареги боюнча жайгашкан жер участогунун жана турак эмес жайларды улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 3-июнундагы №60 «Ташкөмүр» жоопкерчилиги чектелген коомун улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 12-августундагы №121 «Кант цемент заводу» ачык акционердик коомунун акцияларынын 13,21% улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 20-майындагы №48 «Пансионаты Витязь» жоопкерчилиги чектелген коомунун жер участогун жана объекттерин улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 19-июлундагы №99 «Аврора Грин» ден соолукту чыңдоочу-туристтик комплекстин объекттерин улутташтыруу жөнүндө» Декреттеринин, Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 28-сентябрындагы №130 «Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн айрым декреттерине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Декретинин 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Бул иш боюнча Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн ар кандай объекттерди улутташтырган Декреттери даттанылган.

Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн Декреттери конституциялык жана сот өндүрүшүнүн башка баардык түрүнүн алкагында соттук териштирүүнүн предмети боло албайт деп таанылган.

67

2014-жылдын 4-сентябрындагы «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 2, 3- бөлүктөрүнүн

жана 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө Кыргыз Республикасынын Иегованын күбөлөрүнүн диний борборунун өтүнүчү боюнча

Бул иш боюнча диний уюмдардын иш-аракеттерин, иштерин жана каттоого алуу тартибин жөнгө салуучу мыйзамдын ченемдери даттанылган.

Талашылып жаткан ченемдер Конституцияга жарым-жартылай карама-каршы келет деп таанылган.

87

2014-жылдын 10-сентябрындагы жарандар Тимур Эднанович Карабаевдин жана Павел Николаевич Евсеевдин кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 1- жана 6-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Бул иш боюнча соттук чечимсиз мүлккө камак салууну караштырган кодекстин ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

106

2014-жылдын 22-сентябрындагы жаран А.А. Сариевдин кайрылуусунун негизинде «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндөгү иш боюнча

Бул иш боюнча шаарлардын жергиликтүү кеңештерине талапкерлерди көрсөтүү укугун саясий партияларга берүүчү мыйзамдын ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

114

2014-жылдын 24-сентябрындагы «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде депутаттык топторун түзүүгө жана иш алып баруусуна мүмкүнчүлүк түзгөн ченемдик жоболорунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө жаран Э.А.Кочкарованын, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин «Республика» жана «Ата-Журт» фракцияларынын кайрылуулары боюнча

Бул иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде депутаттык фракциядан тышкары депутаттык топторду түзүүгө жана иш алып баруусуна мүмкүнчүлүк түзгөн Мыйзамдын ченемдери даттанылган.

Талашылып жаткан ченемдер Конституцияга жарым-жартылай карама-каршы келет деп таанылган.

124

2014-жылдын 7-октябрындагы жаран Болотбек Мырзабекович Толоевдин жана анын өкүлү Жамангул Мусталипаевич Жунусовдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 29-беренесинин 1-бөлүгүнүн

2-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндөгү иш боюнча

Бул иш боюнча кызмат адамдары тарабынан жасалган жазык иштеринен сырткары, эгерде адам коомдук коркунучтуу болбой калса, жазык жоопкерчилигинен бошотуу менен жазык ишин токтотууну караштырган кодексстин ченемі даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

143

2014-жылдын 29-октябрындагы жарандар Нурбек Нурканович Сабировдун, Магомедгаджи Магомедзагирович Саадиевдин жана Айнура Мусаевна Осмоналиеванын, Гульзар Абдыбековна Суталинованын, Бектур Камильевич Осмонбаевдин кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пунктунун жана 65-беренесинин 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Бул иш боюнча апелляциялык тартипте судьянын баш тартуусуна жекече даттанууну жөнгө салуучу кодексстин ченемдери даттанылган.

Талашылып жаткан ченемдер Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

159

2014-жылдын 31-октябрындагы Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 344-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө жаран Кочкорбаева Алтынбүбү Мустапаевнанын өтүнүчү боюнча

Бул иш боюнча автордук, мурас жана шайлоо укуктарын коргоодон тышкары башка иштер боюнча көзөмөл тартибинде даттанууларды же талаптарды бир жылдын ичинде берүү талабын бекиткен кодексстин ченемдик жобосу даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

171

2014-жылдын 3-декабрындагы жаран Рамис Рамазанович Ибраимовдун жана анын өкүлү Самат Орусбаатович Заковдун кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Бул иш боюнча эгерде толук эмес жана бир жактуу жүргүзүлгөн соттук тешиштирүүнүн натыйжасында аларды белгилөө өкүмдү чыгарууда олуттуу мааниге ээ болушу мүмкүн болгон жагдайлар аныкталбай калса, өкүм жокко чыгарууга тийиши деген кодексстин ченемі даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

179

2014-жылдын 19-декабрындагы жаран Курманбек Белекович Иманалиевдин жана Юлия Алексеевна Богданованын жаран Куручбек Уялович Айталиевдин кызыкчылыгындагы кайрылуулары боюнча

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Бул иш боюнча соттук териштирүүнүн жүрүшүндө чыгарылган, процесстин катышуучуларынын өтүнүчтөрүнө, бөгөт коюу чарасын тандап алууга, өзгөртүүгө же жокко чыгарууга тийиштүү биринчи инстанциядагы соттун токтомдорун апелляциялык тартипте даттанууга тыюу салуучу кодекстин ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

192

2014-жылдын 29-декабрындагы жаран Адилет Талантбекович Азимовдун кайрылуусу боюнча Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 321-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Бул иш боюнча судьяны же сот адилеттигин аткарууга катышкан заседателди же соттук териштирүүнүн катышуучуларын маскаралоо менен сотту урматтабагандыгы үчүн жазык жоопкерчиликти караштырылган кодекстин ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

215

Урматтуу окурмандар!

Урматтуу кыргызстандыктар, сиздерди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын Күнү менен чын жүрөктөн куттуктоого уруксат этиңиздер.

Мамлекеттүүлүктүн символдорунун бири болуп саналган негизги мыйзам саясий, экономикалык жана социалдык мамилелердин системасынын пайдубалы болуп калды, конституциялык түзүлүштүн принциптерин бекитти, жарандардын укуктары, эркиндиги жана милдеттерин бекемдеди, ошону менен бирге биздин эгемендүү республикабыздын укуктук негизги стратегиясы катары кызмат кылат.

Сиздерге белгилүү болгондой 2010-жылдагы Конституцияга ылайык түзүлгөн Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, адамдын жана жарандын конституциялык укуктарын жана эркиндиктерин коргоого, Конституциянын үстөмдүк кылышын жана анын түздөн-түз аракеттерин камсыздоого арналган.

Басып өткөн жолго маани берүү менен Конституциялык палатанын биздин коомдо ынтымакка жана туруктуулукка, тең укуктуулук жана адилеттүүлүккө, конституциялык укуктук аң-сезимге жана укуктук маданиятка кошкон салымын белгилей кетүү зарыл.

Конституциялык палатанын Конституциянын үстөмдүүлүгүн жүзөөгө ашыруу, конституциялык мыйзамдуулукту бекитүү, конституционализмдин калыптануусу, укуктун үстөмдүгүн жана конституциялык жоболорду кыйшаюусуз сактоо процесстериндеги ролу өзгөчө мааниге ээ.

Майрамдын алдында сиздерди өзүнө 2014-жылдын июнь айынан декабрь айына чейинки 16 чечимди камтыган Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысы басылмасынын экинчи номери менен тааныштырууга уруксат этиңиздер.

Жарчысы Сиздерге зарыл болгон маалыматты алуу үчүн булак катары кызмат кылат жана биздин укуктук мамлекет куруу боюнча жалпы ишибизге көмөктөш болот деп үмүттөнөбүз.

Бүгүнкү майрам күнү биздин көз карандысыз мамлекетке гүлдөп өсүүнү жана биздин элибизге чың ден соолук, бакыт жана бакубатчылыкты каалаймын.

Урматтоо менен,

***Кыргыз Республикасынын
Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын
Төрагасы М. Касымалиев***

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

«Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» 2013-жылдын 16-октябрында кабыл алынган № 192 Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 5-бөлүгүнүн сегизинчи абзацынын, 2-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө жарандар А.Ш. Осмонова жана А.А. Тагаевдин өтүнүчүнүн негизинде козголгон иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы төмөнкүдөй курамда: төрагалык кылуучу – М.Ш. Касымалиев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Дж.М. Макешов, Э.Т. Мамыров, А.О.Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулова, жыйналыштын катчысы Н.А. Илиязова;

кайрылуучу тарап – жарандар А.Ш. Осмонованын, А.А. Тагаевдин ишеним каттарынын негизинде аракеттеги өкүл Э.С. Чаканов;

жоопкер-тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним катынын негизинде аракеттеги өкүл М.И. Арзиев;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери жана этникалык аралык мамилелер боюнча мамлекеттик агенттигинин ишеним катынын негизинде өкүлү болгон С. Бакасовдун, шайлоо укуктук чөйрөсүндө адис катары чакырылган А.А. Сариевдин катышуулары менен,

Конституциянын 97-беренесинин 1-, 6-, 8-, 9-, 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 4-, 18-, 19-, 37-, 42-беренелерин жетекчиликке алып, ачык сот жыйналышында «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» 2013-жылдын 16-октябрында кабыл алынган № 192 Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 5-бөлүгүнүн сегизинчи абзацынын, 2-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого жарандар А.Ш. Осмонованын, А.А. Тагаевдин өтүнүчү себеп болду.

Ишти кароого негиз болуп Мыйзамда, талаш туудурган ченемдердин Конституцияга ылайык келүү жөнүндө маселеде күмөндүүлүк пайда болгондугу саналды.

№ 32-Р

Сот жыйналышын ишти даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Дж.М. Макешовдун маалыматын угуп, берилген материалдарды изилдеп, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (мындан ары – Конституциялык палата) 2013-жылдын 21-ноябрында жарандар А.Ш. Осмонова, А.А. Тагаевдин «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» 2013-жылдын 16-октябрында кабыл алынган № 192 Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын (мындан ары – Мыйзам) 1-беренесинин 5-бөлүгүнүн сегизинчи абзатын, 2-беренесинин 2-бөлүгүн, 3-беренесинин 1-бөлүгүн Конституциянын 4-беренесинин 1-бөлүгүнө, 20-беренесине, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 112-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келбегендиги жана конституциялык эмес деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчкө тиркелген материалдар көрсөткөндөй, 2012-жылдын 25-ноябрында жергиликтүү кеңештерге өткөн шайлоонун жыйынтыктары боюнча А.Ш. Осмонованы жана А.А. Тагаевди «Өнүгүү» саясий партиясынын тизмесинен Жалал-Абад шаардык депутаттар кеңешинин VI- чакырылышына жергиликтүү эл депутат кылып шайлашкан.

2013-жылдын 21-февралында А.Ш. Осмонова жана 28-февралында А.А. Тагаев «Өнүгүү» саясий партиясынын позициялары менен макул болбогондуктарынан жана пикир келишпестиктен улам, саясий фракциянын мүчөлүгүнөн баш тартуу тууралуу арыз менен кайрылышкан. «Өнүгүү» фракциянын 2013-жылдын 4-мартындагы чечими менен А.Ш. Осмонова жана А.А. Тагаев фракциядан чыгарылып, ошол учурдан тарта өз депутаттык ишин партиядан сырткары эркин депутат катары жүзөгө ашырып келишкен.

2013-жылдын 16-октябрында «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы кабыл алынып, ал Мыйзамдын 1-беренесинин 5-бөлүгүнүн сегизинчи абзаты, 2-беренесинин 2-бөлүгү, 3-беренесинин 1-бөлүгү менен «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө», «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө», «Жергиликтүү кеңештердин

№ 32-Р

депутаттарынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамдарына толуктоолор жана өзгөртүүлөр киргизилип, алар боюнча жергиликтүү кеңештердин депутаты тиешелүү депутаттык фракциянын сунушунун негизинде саясий партиянын жетекчи органы тарабынан чакыртылып алынышы бекитилген.

Жогоруда айтылгандарга негизденишип, жарандар А.Ш. Осмонова, А.А. Тагаев аталган Мыйзамда көрсөтүлгөн жоболору Конституцияга ылайык келбегендигин, жарандардын шайлоого жана шайланууга болгон укуктарын чектелгендигин, жергиликтүү кеңештин депутаты эл тарабынан шайлангандан кийин бир нече депутаттардан турган фракциянын сунушу менен партиянын жетекчи органы тарабынан кайра чакыртылып алынуусу конституциялуу эмес деген пикирди билдиришкен.

Соттук жыйналышта А.Ш. Осмонова менен А.А. Тагаевдин өкүлү Э.С. Чаканов, кайрылуучу тараптын өтүнүчүн колдоп, негиздөөчү жүйөөлөрүн тактоо иретинде талаш туудуруп жаткан ченемдик жоболор Конституциянын 2-беренесинин 1-, 2-бөлүктөрүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 110-беренесинин 1-бөлүгүнө жана 113-беренесинин 3- бөлүгүнө ылайык келбейт деп табуу жөнүндөгү өтүнүчүн колдоп, аны канааттандырууну суранды.

Жогорку Кеңештин өкүлү кайрылуучу тараптын жүйөөлөрү менен макул болбой, өтүнүчтү канааттандыруусуз калтырууну суранды.

Конституциялык палата иштин материалдарын изилдеп чыгып, тараптардын жүйөөлөрүн угуп, соттук жыйналышка катышкан башка жактардын пикирлерин угуп, төмөнкүдөй тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Демек, бул иш боюнча Конституциялык палатанын кароосунун предмети болуп, төмөнкүдөй мазмундагы «тиешелүү депутаттык фракциянын сунушунун негизинде саясий партиянын жетекчи органы тарабынан чакыртып алынышы» деген Мыйзамдын 1-беренесинин 5-бөлүгүнүн сегизинчи абзацы, 2-беренесинин 2-бөлүгү, 3-беренесинин 1-бөлүгү саналат.

№ 32-Р

«Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» 2013-жылдын 16-октябрындагы №192 Кыргыз Республикасынын Мыйзамы мыйзамдарда бекитилген тартипте кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинде 2013-жылдын 22-октябрында №85-санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы Мыйзам болуп эсептелинет.

2. Конституцияга ылайык Кыргызстандын эли эгемендиктин ээси жана Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик бийликтин бирден-бир булагы катары өз бийлигин түздөн-түз шайлоолордо жана референдумдарда, ошондой эле мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын тутуму аркылуу жүзөгө ашырат (2-берене 1, 2-бөлүк).

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу конституциялык түзүлүштүн негиздеринин бири болуп таанылып, жергиликтүү жамааттардын жергиликтүү маанидеги маселелерди өз кызыкчылыктарында жана өз жоопкерчилиги менен өз алдынча чечүүсү Конституция менен кепилденген укугу жана чыныгы мүмкүнчүлүгү. Жергиликтүү калктын өз алдынча башкарууга болгон укугу түздөн-түз же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары аркылуу жүзөгө ашырылат (110- берененин 1-, 3-бөлүктөрү).

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 111-беренесинин 1-бөлүгүндө жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органы катары жергиликтүү кеңештер көрсөтүлгөн.

Аталган конституциялык жоболорду өнүктүрүү иретинде кабыл алынган «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө», «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө», «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында жергиликтүү өз алдынча башкаруу тутуму укуктук жөнгө салынып, ошонун чегинде жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органдары – жергиликтүү кеңештердин шайлануу тартиби, иши жана укуктук абалы кеңири иреттелген.

3. «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 21-беренесине ылайык жергиликтүү кеңештер мыйзамдар менен белгиленген тартипте 4 жылдык мөөнөткө түзүлүүчү жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органдары.

Кыргыз Республикасында төмөндөгүдөй жергиликтүү кеңештер белгиленет:

№ 32-Р

1) айылдык кеңеш – айыл аймагындагы жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органы;

2) шаардык кеңеш – шаардагы жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органы.

Кыргыз Республикасынын «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Мыйзамынын жоболору боюнча шаардык кеңештердин депутаттарын шайлоо пропорционалдуу тутум боюнча, ал эми айылдык кеңештердин депутаттарын шайлоо – мажоритардык тутум боюнча жүргүзүлөт (47-берене). Шаарлардын жергиликтүү кеңештерине талапкерлерди көрсөтүү укугу саясий партияларга, айылдык аймактын жергиликтүү кеңештерине талапкерлерди көрсөтүү укугу саясий партияларга, тиешелүү жергиликтүү жамааттын мүчөлөрү болуп саналган шайлоочулардын топторуна жана өзүн өзү көрсөтүү жолу менен жарандарга таандык (49-берене).

Шаардык кеңештердин шайланган депутаттары партияга таандыктуулугуна ылайык депутаттык фракцияларга биригишет («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 21- беренесинин 1-бөлүгү).

Ушуга байланыштуу конституциялуулугу текшерилип жаткан Мыйзамдын жоболору шаардык кеңештерге тийиштүү экендигин белгилеп кетүү зарыл.

4. Конституциянын ченемдерине ылайык жергиликтүү кеңештердин депутаттары тийиштүү административдик-аймактык бирдиктин аймагында жашаган жарандар тарабынан Мыйзамда белгиленген бирдей мүмкүнчүлүктөрдү сактоо менен шайланат (112-берене 1-бөлүк).

Жергиликтүү кеңешке депутаттыкка койгон талапкерлерди шайлоо – жарандардын эркинин билдирүүсүнүн түздөн-түз аракети болуп саналат. Артыкчылыктык түрдө жергиликтүү деңгээлде өздөрүнүн өкүлдөрүн шайлоого мүмкүнчүлүгү бар жалгыз субъект катары жергиликтүү жамаат эсептелинет.

Шайлоонун негизинде жана шайлоонун жыйынтыгы боюнча гана талапкер жергиликтүү кеңештин депутаты деген кызматты ээлейт. Ошентип, жергиликтүү кеңештин депутаты –Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык тиешелүү шаардын (шаардык кеңеш), айылдык аймактын (айылдык кеңеш) жергиликтүү жамааты тарабынан түздөн-түз шайлануучу, жергиликтүү жамааттын кызыкчылыктарын жүзөгө ашырууга ыйгарым укуктары берилген Кыргыз

№ 32-Р

Республикасынын жараны болуп саналат. Жалпысынан, депутаттар элдин өкүлчүлүктүү органы аркылуу элдик суверенитет принцибине ылайык жергиликтүү жамааттын бийлигин алып баруучулар болуп эсептелинет.

5. Конституциялык укук тармагында депутатты чакыртып алуу – бул депутаттык мандатты берүүгө ыйгарым укуктуу адамдын мандатты мөөнөтүнөн мурда кайра алынгандыгы болуп саналат. Депутатты чакыртып алуу шайлоочулардын эркин билдирүүсү менен тыгыз байланышкан, түздөн-түз демократиянын таризи катары эсептелет, анын негиздери жана жүзөгө ашыруу процедурасы мыйзамдар менен бекитилет.

Чакыртып алуу институту менен депутаттык мандаттын өз ара байланыштардан мандаттын императивдүү же эркин мүнөзү келип чыгат.

Эркин депутаттык мандат бул депутатка жалпы элдин кызыкчылыгы үчүн өзүнүн жеке ишенимдеринин негизинде аракет кылууга мүмкүндүк берген мандаттын мүнөзү, депутат шайлоочулардын суроо-талаптарына байланбагандыкты, ошондуктан аны чакыртып алууга жол берилбестигин билдирет.

Императивдик мандат – шайлоочулардын алдында депутаттын жоопкерчилигин аныктаган, депутатты мөөнөтүнөн мурда кайра чакыртып алууга жол берген депутаттык мандат.

«Жергиликтуу кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 3-бөлүгүндө катары менен төрт жолкудан ашык жергиликтүү кеңештин сессияларына жүйөлүү себепсиз такай катышпагандыгы үчүн, ошондой эле жергиликтүү кеңештин чечимдерин жана тапшырмаларын аткарбагандыгы үчүн жергиликтүү кеңештин депутаттары алардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен тиешелүү кеңештин депутатын чакыртып алуу жөнүндө маселени козгоого укуктуу. Депутатты чакыртып алуу тартиби Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары менен жөнгө салынат деп көрсөтүлгөн. Демек, жергиликтүү кеңештин депутатынын мандаты императивдик мандат болуп эсептелет.

Кандай гана болбосун, депутатты чакыртып алуу шайлоочулардын эрки менен аныкталып, шайлоого жакындаштырылган жол-жоболордо ишке ашырылышы зарыл.

Ал эми саясий партиянын жетекчи органы тарабынан депутатты чакыртып алуу, жергиликтүү кеңештин депутатынын ыйгарым укуктарынын мөөнөтүнөн мурда токтотуунун негизи катары

№ 32-Р

бекитилген шайлоочулар тарабынан чакыртып алуу мүмкүнчүлүгү менен бир катарда караганда партиялык императивдик мандаттын пайда болушуна алып келет.

Депутатты мөөнөтүнөн мурда чакыртып алуу бул мандаттын тагдырын партиялык жетекчи орган тарабынан чечилишине алып келет. Мындай көрүнүш партиянын өз билемдүүлүгүнө жана мандатты чакыртып алууда субъективдүү чечимге жол берет. Ошону менен бирге, депутаттын үстүнөн чектелбеген партиялык жана фракциялык көзөмөлдүрнотууга өбөлгө түзөт.

Тиешелүү депутаттык фракциянын сунушунун негизинде саясий партиянын жетекчи органы тарабынан шаардык кеңештин депутаттын чакыртып алуу жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүдө жергиликтүү өз алдынча башкарууга эмес, партиялык башкарууга алып келет. Ошондой эле, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иш-аракетине саясий партиялардын кийлигишүүсүнө шарт түзөт. Ал эми, Конституциянын 4-беренесинин 4-бөлүгүнүн 1-пунктуна ылайык, Кыргыз Республикасында мамлекеттик, муниципалдык жана партиялык институттардын кошулушуна тыюу салынат.

Демек, тиешелүү депутаттык фракциянын сунушунун негизинде саясий партиянын жетекчи органы тарабынан шаардык кеңештин депутатын чакыртып алуу каралган мыйзам ченемин, Конституцияда бекитилген демократиялык принциптерди, ошонун ичинде элдик суверенитет жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун көз карандысыздык принциптерин бузууга алып келет (2-берененин 1-, 2-бөлүктөрү, 110-берененин 1-бөлүгү).

6. Конституциянын 113-беренесинин 3-бөлүгүндө көрсөтүлгөн жобо боюнча, жергиликтүү кеңеш өз ишинин натыйжасы үчүн жергиликтүү жамааттын алдында жоопкерчиликтүү болот. Бул жобо «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүндө өз алдынча башкаруунун принциби катары такталып, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жергиликтүү жамааттын алдында ачыктыгы жана жоопкерчиликтүүлүгү жана алардын өз иш-милдеттерин жергиликтүү жамааттын кызыкчылыктарында жүзөгө ашырылат. Ошондуктан, талапкер, шаардык кеңештин депутаты болгон учурдан тартып, биринчи кезекте жергиликтүү жамааттын алдында жооптуу болот. Бул статус боюнча депутат жалпы жамааттын кызыкчылыгын коргоого милдеттүү.

№ 32-Р

Партиянын ишенимине ээ болуп, анын тизмеси аркылуу депутаттыкка шайланган адам, тийиштүү партиянын депутаттык фракциясынын мүчөсү болууга милдеттүү экендиги талашсыз. Депутат шайлоочулар тарабынан колдоого алынган партиялык программаны жузөгө ашырууга тийиш экендиги да күмөнсүз. Бирок, партиялык программанын чегинен чыккан маселелер боюнча, же болбосо кандайдыр бир шарттардын негизинде партиялык көрсөтмөлөргө макул болбогон учурларда, депутат өз пикирин эркин айтууга, ички ишениминин негизинде жана абийирин жетекчиликке алып добуш берүүгө укуктуу болушу зарыл. Ал эми саясий партиянын жетекчи органы тараптан депутатты кайра чакыртып алуу мүмкүнчүлүгү жергиликтүү кеңештин депутатынын эркине, анын көз карандысыз пикир айтуусуна партиялык жетекчи органы жана фракция тарабынан үстөмдүк кылуусун билдирет.

«Саясий партиялар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесине ылайык саясий партиялар калктын белгилүү бир бөлүгүнүн саясий эркин ишке ашыруу максатында түзүлөт жана мамлекеттик башкаруу иштерине Жогорку Кеңешке, мамлекеттик кызматтарга жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайлоо үчүн өздөрүнүн талапкерлерин көрсөтүү жана өкүлчүлүктүү органдарда фракцияларды түзүү түрүндө катышууну негизги максат катары коюшат.

Партиянын тизмеси боюнча шайланган депутаттар партиянын алдында укуктук эмес, саясий жоопкерчиликке тартылышы керек. Депутаттык мандатты талапка ылайык аткарбагандыгы үчүн жалгыз санкция катары депутатты кийинки шайлоодо саясий партиянын тизмесине кошпоо гана каралышы зарыл.

Саясий партиялар талапкерлерди тизмеге киргизүүгө жооптуу мамиле жасап, болочоктогу депутаттын фракциялык мүчөлүгү менен шартталган өзгөчө укуктук мамилелердин катышуучусу болоорун эске алуусу зарыл. Талапкерлерди дыкаттык менен таңдоо партиялык жана фракциялык тартипти кубаттоонун натыйжалуу институту боло алат.

7. «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктуна ылайык шаарлардын жергиликтүү кеңештерине талапкерлерди көрсөтүү укугу саясий партияларга таандык.

Конституциянын 2-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 4-беренесинин 1-, 3-бөлүктөрү жана 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пункту,

№ 32-Р

110-беренесинин 3-бөлүгүндөгү жобого ылайык, жарандардын шаардык кеңештерге талапкерлигин көрсөтүү жана шайлануу укугу, саясий партиялардын депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүү жөнүндө чечиминин негизинде түзүлгөн тизме аркылуу ишке ашырылат. Ар бир жарандын жергиликтүү кеңешке шайлануу укугу аркылуу жергиликтүү жамааттын өз алдынча башкаруу укугу жүзөгө ашырылат жана бул укуктардын ишке ашырылышы эл бийлигинин принцибинин орундалышына алып келет.

Шаардык кеңешке шайлануу укугунун ишке ашырууда саясий партиялар шайлоо процессинин катышуучулары катары белгилүү ролду ойношот, анткени мыйзамдын маанисине ылайык, саясий партиялардын иши аркылуу жарандардын шайлоо укуктары жүзөгө ашырылат.

Демек, ар бир жаран Конституцияда кепилденген шайланууга болгон укугун талапкер катары партиялык тизме аркылуу ишке ашырып, шайлоонун жыйынтыгы боюнча депутаттык статуска ээ болуп, өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органы аркылуу элдин бийлигин ишке ашырууга мүмкүнчүлүк алат. Ушул жагдайда шаардык кеңештин депутатын тиешелүү депутаттык фракциянын сунушунун негизинде саясий партиянын жетекчи органы өз билемдик кылып чакыртып алуу саясий партияларга жарандын шайлануу укугунун маңызынын бузулушуна шарт түзөт.

Жогору баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8-, 9- бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46-,47-,48-,51-,52-беренелерин жетекчиликке алып Конституциялык палата,

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» 2013-жылдын 16-октябрында кабыл алынган № 192 Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 5-бөлүгүнүн сегизинчи абзацы, 2-беренесинин 2-бөлүгү, 3-беренесинин 1-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 1-, 2-бөлүктөрүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 110-беренесинин 1-бөлүгүнө жана 113-беренесинин 3- бөлүгүнө карама каршы келет деп таанылсын.

№ 32-Р

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ушул чечимдин негизинде тийиштүү өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүгө милдеттендирилсин.

3. Чечим жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт. Бардык мамлекеттик органдар, юридикалык жактар, кызмат адамдары жана жарандар тарабынан милдеттүү түрдө аткарылууга тийиш.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
11-июну
Бишкек шаары

№ 33-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

жаран Бавабек уулу Замирбектин кызыкчылыгы көздөгөн Айнура Мукашевна Бекбоеванын кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын 53-беренесинин 2, 3 жана 4-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиевдин, судьялар – Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Д.М. Макешов, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы М.Э. Толобалдиевдин катчылыгы менен;

кайрылуучу тарап: жаран Бавабек уулу З. жана анын ишеним катынын негизинде өкүлү болгон А.М. Бекбоеванын;

жоопкер-тарап: ишеним каттын негизиндеги Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү М.И. Арзиевдин;

башка жак – Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитетинин ишеним катынын негизинде өкүлү М.И.Токтосуновдун катышуусу менен, Кыргыз Республикасынын Конституциянын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 1, 4, 18, 19, 24, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, ачык сот жыйналышында Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын (мындан ары – Тартип уставы) 53-беренесинин 2, 3 жана 4-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого жаран З. Бавабек уулунун кызыкчылыгын көздөгөн А.М.Бекбоеванын өтүнүчү себеп болду.

Ишти кароого негиз болуп Тартип уставынын 53-беренесинин 2, 3 жана 4-бөлүктөрүнүн талаш туудурган ченемдердин Конституцияга ылайык келүү жөнүндө маселеде күмөндүүлүк пайда болгондугу саналды.

Сот жыйналышына ишти даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы М.Р. Бобукееванын маалыматын угуп, берилген материалдарды изилдеп, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2014-жылдын
11-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 33-Р

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (мындан ары – Конституциялык палата) 2013-жылдын 4-декабрында жаран З. Бавабек уулунун кызыкчылыгын көздөгөн А.М. Бекбоевадан Тартип уставынын 53-беренесинин 2, 3 жана 4-бөлүктөрүн Конституциянын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 59 жана 93-беренелерине ылайык келбейт деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Сунушталган материалдарга ылайык, З. Бавабек уулу Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитетиндеги (мындан ары – УКМК) анык аскердик кызматтан 2011-жылдын 24-октябрындагы УКМК кенже офицерлеринин жолдоштук абийир сотунун пикирин эске алуу менен бошотулган.

Кайрылуучу субъект белгилейт, Конституциянын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек. Арыз берүүчүнүн пикири боюнча, Кыргыз Республикасында сот адилеттигин сот гана ишке ашырат (93-беренесинин 1-бөлүгү), ошону менен бирге Конституция жарандардын аксакалдар сотторун уюштуруу мүмкүнчүлүгүнө жол берет (59-берене). Конституция атайы бөтөнчө сотторду түзүүгө жол бербейт (93-беренесинин 3-бөлүгү). Андан тышкары, А.М. Бекбоева жолдоштук сотторду түзүү Конституцияда каралган эмес деп эсептейт.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын аныктамасы менен жаран З. Бавабек уулунун кызыкчылыгын көздөгөн А.М. Бекбоеванын өтүнүчү 2014-жылдын 14-январындагы конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алынган.

Соттук жыйналышта жаран З. Бавабек уулу, анын өкүлү А.М. Бекбоева өздөрүнүн өтүнүчүн колдоп, аны канааттандырууну суранышты.

Жоопкер-тарап Тартип уставынын талашылып жаткан ченемдери Конституцияга карама-каршы келбейт деп, кайрылуучу тараптын өтүнүчүн канааттандыруусуз калтырууну суранды.

Конституциялык палата тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, иштин материалдарын изилдеп чыгып, соттук жыйналышка катышкан башка жактын түшүндүрүүлөрүн угуп, төмөнкүдөй тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык

2014-жылдын
11-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 33-Р

палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Демек, бул иш боюнча Конституциялык палатанын кароосунун предмети болуп, төмөнкүдөй мазмундагы Тартип уставынын 53-беренесинин 2, 3 жана 4-бөлүктөрү саналат:

«Мындан тышкары, офицерлердин жана прапорщиктердин жорук-жосундары офицерлер менен прапорщиктердин жолдоштук абийир сотторунда каралышы мүмкүн. Офицерлер менен прапорщиктердин жорук-жосундарын жолдоштук абийир сотторунда кароо жөнүндө чечим сот түзүлгөн аскердик бөлүктөрдүн командирлери, ошондой эле алардын улук зардалдары тарабынан кабыл алынат.

Офицерлердин жана прапорщиктердин жорук-жосундарын жолдоштук абийир сотторунда кароо менен бир эле мезгилде ушул эле жорук-жосун үчүн аларга тартиптик жаза берүү жөнүндө чечим кабыл алууга тыюу салынат.

Кызматын же аскердик наамын төмөндөтүү жөнүндө, кесиптик билим берүүчү аскердик билим берүү мекемесинен чыгаруу жана аскер кызматынан бошотуу жөнүндө жолдоштук абийир сотунун өтүнүчү боюнча чечим мындай укук берилген командир (зардал) тарабынан ага бул өтүнүч түшкөн учурдан тартып бир айлык мөөнөттө кабыл алынат».

1998-жылдын 7-августундагы №116 «Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип Уставы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамы мыйзамдарда бекитилген тартипте кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинин 1998-жылдын 16-сентябрындагы №133-140-сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы мыйзам болуп эсептелет.

2. Конституцияга ылайык Кыргыз Республикасы укуктук мамлекет болуп саналат (1-берененин 1-бөлүгү), анда мамлекеттик бийлик мамлекеттик бийликти бөлүштүрүү принцибинде негизделет (3-берене).

Бийликтерди бөлүштүрүү мыйзам жаратуу, мамлекеттик башкаруу жана сот адилеттиги сыяктуу иш аракеттерди табигый чектөөгө негизделет.

Конституциянын 93-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык Кыргыз

2014-жылдын
11-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 33-Р

Республикасында сот адилеттигин сот гана ишке ашырат. Адилет сот тутумуна, сот өндүрүшүнүн тартибин, эрежелерин жана принциптерин кармоо менен, мыйзам тарабынан орнотулган процесстик таризде жарандык, жазык жана башка иштерди кароо жолу менен сот адилеттигин аткарып жаткан Жогорку сот жана жергиликтүү соттор кирет.

Талаш-тартыштарды жана карама-каршылыктарды чечүүчү башка бардык институттар адилет сот тутумуна кирбейт.

3. Аскердик кызмат – мамлекеттик кызматтын өзгөчө түрү, мамлекеттин коопсуздугун жана коргонуусун камсыз кылуу боюнча милдеттерди аткарган аскердик кызматтардагы жарандардын кесиптик кызмат ишмердүүлүгү. Буга окшогон ишмердүүлүк мамлекеттин жана коомчулуктун кызыкчылыгында жүргүзүлөт, ал эми аскердик кызмат өтөгөн адамдар, конституциялык маанидеги кызматтарды аткарышат, мына ушуну менен алардын атайын укуктук статусу, аларга карата болгон мамлекеттин милдеттеринин мазмуну жана мүнөзү жана алардын мамлекетке карата болгон милдеттеринин мүнөзү аныкталат.

Тартип уставы аскердик тартиптин маңызын, аскер кызматчыларынын өз милдеттерин аткаруусун, сыйлыктардын жана тартип жазаларынын түрлөрүн, аларды колдонуу боюнча командирлердин (зардалдардын) укугун, ошондой эле сунуштарды, арыздарды жана даттанууларды кароо тартибин аныктаган негизги акт болуп саналат.

Аскер кызматчылары болуп саналган улуттук коопсуздук органдарынын кызматкерлери «Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдары жөнүндө» мыйзамына ылайык аскердик кызматын Куралдуу күчтөрдүн жалпы аскердик уставдарынын жана Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актыларынын негизинде өтөшөт (17-берене).

4. «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамы аскер кызматчыларына коюлган милдеттерди кандай гана шарттарда болбосун кычк этпестен аткаруу зарылчылыгын бекемдөө менен, аскердик парздын маңызы аскер кызматчыларын тартиптүү болууга, Кыргыз Республикасынын Конституциясын жана мыйзамдарын так сактоого, командирлердин жана начальниктердин буйруктарын аткарууга милдеттендирүүнү камтыйт (25-берене). Аталган мыйзамдын жоболору менен ченемдик бирдикте Тартип уставынын жоболору бар, анда аскердик тартип бардык аскер кызматчылары тарабынан мыйзамдарда, аскердик

2014-жылдын
11-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 33-Р

уставдарда жана командирлердин (зардалдардын) буйруктарында белгиленген ирээттүүлүктүн жана эрежелердин бекем жана так сакталышы болуп саналат (Тартип уставынын 1-беренеси).

Тартип уставына ылайык, аскердик тартипти, коомдук тартипти бузганы үчүн аскер кызматчысы тартип жоопкерчилигин тартат. Муну эске алуу менен, Тартип уставы тарабынан орнотулган аскер кызматчыларын тартип жоопкерчилигине тартуунун эреже-шарттары өзүнчө өзгөчөлүккө ээ, ал аскер кызматчыларынын тартибине жогорулатылган талаптарды койгон аскердик кызматтын мүнөзү менен шартталат.

5. Командирдин (зардалдын) чечими боюнча аскер кызматчыларынын аскердик тартипти же коомдук тартипти бузган жорук-жосундары коомдук айыптоо максатында офицерлер менен прапорщиктердин жолдоштук абийир сотторунда каралышы мүмкүн (Тартип уставынын 53-беренеси).

Жолдоштук абийир сотунун негизги милдети – бул аскердик тартипти же коомдук тартипти бузуучуга коомдук таасир көрсөтүү, аскердик тартипти бекемдөөгө офицерлер менен прапорщиктердин түздөн түз катышуусу, кызматтык милдетти тиешелүү деңгээлде аткарууга ар биринин жоопкерчилигин калыптандыруу.

Аскер кызматкерине таасир этүү чарасын колдонуу жолдоштук абийир соту эмес, ыйгарым укуктуу адамдын чечими менен ишке ашырыла тургандыгы Тартип уставынын 53-пунктунун төртүнчү абзацы менен аныкталган, ага ылайык жолдоштук абийир сотунун чечими мына ушундай укук берилген командир (зардал) тарабынан кабыл алынат. Буга ылайык, күнөөлүү адамды жоопкерчиликке тартуу жөнүндө жолдоштук абийир сотунун чечими сунуштоочу мүнөзгө ээ. Ошондуктан, офицерлер менен прапорщиктердин жазыгын алдын ала караган коомдук органдын аталышындагы «сот» деген сөздүн болушу, жолдоштук абийир соту адилет сот органы же өзгөчө сот болуп саналат дегенди түшүндүрбөйт. Ушуга байланыштуу, Конституциялык палата кайрылуучу субъект тарабынан талашка түшкөн ченемдердин Конституциянын 93-беренесинин 1 жана 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп эсептейт.

Конституциялык палата, арыз берүүчүнүн жолдоштук абийир сотторунун иштөөсүнө жол берилбеш керек деген далилдери негизсиз деп эсептейт, себеби Конституция, эреже катары, маанилүү жалпы мамлекеттик милдеттерди аткарган органдарды түзүүнү карайт. Буга ылайык, Конституцияда кандайдыр бир коомдук

2014-жылдын
11-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 33-Р

органды, анын ичинде жолдоштук абийир сотторун түзүү жөнүндө жобонун жоктугу, аларды түзүүгө жана ишин жүргүзүүгө конституциялык тыюу катары каралбайт.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8, 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып Конституциялык палата,

ЧЕЧТИ:

1. «Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамы менен кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын 53-беренесинин 2, 3 жана 4-бөлүктөрүн Конституциянын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 59-жана 93-беренелерине карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

Жаран Бавабек уулу Замирбектин кызыкчылыгын көздөгөн Айнур Мукашева Бекбоеванын кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын 53-беренесинин 2, 3 жана 4-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялары Ч.А. Айдарбекованын жана М.Р. Бобукееванын

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

Конституцилык палата жогоруда айтылган иш боюнча өз укуктук көз карашын аныктоо менен, жолдоштук абийир сотунун институционалдык багытын адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин сотко чейинки коргоо катары өз чечимин жетишсиз аргументтештирип алган. Ккабыл алынган чечимдин резолютивдик бөлүгүнө жалпысынан макул болуу менен, бул чечимдин жүйөлөөчү бөлүгү төмөнкү укуктук көз караштарды камтышы керек деп эсептейбиз.

1. Кыргыз Республикасы укуктук мамлекет катары адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин сот менен гана ишке ашырылчу сот адилеттиги аркылуу камсыз кылышы керек (Конституциянын 93-беренесинин 1-бөлүгү). Соттук коргоого болгон укук – маанилүү конституциялык кепилдик (40-берененин 1-бөлүгү).

Адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин соттук коргоого кепилдөө менен, Конституция бир эле убакта ар кимге өз укуктары менен эркиндиктерин мыйзам менен тыюу салынбаган бардык ыкмалар менен коргоо укугун бекитет (40-берененин 2-бөлүгү). Ошону менен бирге, мамлекет адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун соттон тышкаркы жана сотко чейинки

укулдарын, түрлөрүн, ыкмаларын өнүктүрүүнү камсыздайт (40-берененин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацы). Азыркы укуктук коомдо аларды атаандаш түрлөр (укулдар), чыр-чатактарды сүйлөшүүлөр аркылуу чечүү ыкмалары, ортомчулук (медиация), бейтарап сот же арбитраж, анын ичинде жолдоштук абийир соту деп коюшат. Багыты жана функционалдык жаратылышы боюнча алар эскертүүчү, макулдашуучу, элдештирүүчү, арбитраждык болуп эсептелет. Ар бир түргө өзүнүн өзгөчө укулдары ылайык келет. Мындан сырткары, мындай органдардын чыгарган чечимдеринин кийинки укуктук натыйжалары жана ал чечимдердин статустары да ар кандай болот.

Ошентип, чөйрөсү жана колдонуу мүнөзү боюнча – бул мамлекеттик жана мамлекеттик эмес ыкмалардын бир тутуму, алардын жардамы менен жарандардын укугун коргоо ишке ашырылат жана чыр-чатактар (талаштар) жөнгө салынат.

3. Аталган институттар мамлекеттик (соттук) бийликти жүргүзбөйт жана мамлекеттик соттордон турган Кыргыз Республикасынын соттук тутумуна кирбейт. Бул, коомдук маанилүү милдеттер тагылган жарандык коом институттары аркылуу адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоо мүмкүндүгүн

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Ч.А. Айдарбекованын жана М.Р. Бобукееванын
Өзгөчө пикири

Конституция жокко чыгарат дегенди түшүндүрбөйт.

4. Жолдоштук абийир сотторунун институционалдык багытына келсек, аларды аскер кызматчыларынын укугун сотко чейинки коргоо ыкмасынын түрүнө киргизсек болот. Мындай сотко чейинки институттар кызматтык милдеттерди аткаруу убагында тартиптик кылмыштарды эмес, кызматчылардын улуттук коопсуздук кызматынын офицеринин наамына ылайык келбеген татыксыз жүрүм-турумдарын карайт. Мындай иштерди кароо процессинде жолдоштук абийир соттору аскердик кызмат тармагында түзүлгөн каада-салттарды толук өлчөмдө пайдалана алышат, алар аскер кызматчыларынын жүрүм турумун объективдүү баалоо жана акыйкат чечим кабыл алуу максатында жүргүзүлөт.

5. Жолдоштук абийир соту коллегиялык орган болуп саналат, бул териштирүүнүн жүрүшүндө жана жаза-чараны колдонуу же колдонбоо жөнүндө чечим чыгарууда, мисалы командир (зардал) бул маселе боюнча ишти өзү карап, анан өзү чечим кабыл алган учурдагыдай болбой, субъективизмди мүмкүн болушунча азайтат. Бул жагынан алганда, аскер

кызматчысынын ар-намысы менен беделин жана бул органдын кадыр-баркын түшүргөн улуттук коопсуздуктун офицерлери менен прапорщиктеринин аракеттерин жолдоштук абийир сотторунун алдын ала кароо мүмкүндүгүн орноткон ченем командирдин (зардалдын) мыйзамсыз, бир жактуу бошотуу туурасындагы чечиминен кызматкерлердин укугутары менен кызыкчылыктарын коргоо катары каралышы керек. Ошентип, бул териштирүүнүн жүрүшүндө командирдин (зардалдын) өзүнүн кол алдындагыларга басым көрсөтүү, күн мурунтан калпыс мамиле жасоо мүмкүндүгүн жокко чыгарат.

Ушундан улам, офицерлердин жана прапорщиктердин укуктарын коргоону күчөтүү үчүн мыйзам чыгаруучу буга окшогон маселелерди чечүүнү командирдин (зардалдын) кароосуна бербестен, сөзсүз түрдө жолдоштук абийир соттору тарабынан каралышы керек деген мыйзам жоболорун киргизүүсү зарыл.

Жогоруда көрсөтүлгөн ченемдерди мындай конституциялык-укуктук түшүндүрүү Конституциялык палатанын аталган чечиминин жүйөлөөчү бөлүгүнө киргизилиши керек.

*Судьялар: Ч.А. Айдарбекова,
М.Р. Бобукеева*

Бекбоева Айнур Мукашевнанын жаран Бавабек уулу Замирбектин кызыкчылыгында кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартиптик уставынын 53-беренесинин 2, 3 жана 4 бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндөгү иши боюнча Конституциялык палатанын 11-июнь 2014-жылдагы Чечимине Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы К.С. Сооронкулованын

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

Бекбоева Айнур Мукашевнанын жаран Бавабек уулу Замирбектин кызыкчылыгында келтирген өтүнүчү өндүрүшкө «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы» (мындан кийин-конституциялык мыйзам) жөнүндөгү конституциялык мыйзамдын талаптарын бузуу менен кабыл алынган.

Конституциялык мыйзамдын 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 9-пунктуна ылайык кайрылууда кайрылуучунун койгон маселеси боюнча анын көз карашы жана Конституциянын тийиштүү ченемдерине таяган анын укуктук камсыздоосу көрсөтүлүшү тийиш. Ошону менен бирге, А.М. Бекбоеванын көз карашы кандайдыр-бир аныктыкты же ачыктыкты камтыбайт, ал эми Конституциянын 59-беренесине шилтемелери кайрылган талап менен катыштык көз карашынан алганда өз алдында эч кандай укуктук негизи жок. Конституциянын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө жана 93-беренесине шилтеме баш аламан мүнөздө, кайрылуунун субъекти Конституция ага кепилдеген кандайдыр-бир айкын укуктардын жана эркиндиктердин бузулгандыгынын же чектелгендигинин жүйөлөрүн

келтирбейт. Анын үстүнө, Конституциянын 93-беренесине шилтеме жасоо менен кайрылуунун субъекти «Улуттук коопсуздук кызматынын органдарынын офицерлеринин абийир жолдоштук соту жөнүндөгү Жобону» Конституциянын 59-беренесине карама-каршы келет деп табууну талап кылат. Ошентип, кайрылуунун субъектинин талаптары жалаң гана укуктук көз караштан негизсиз болбостон, ошондой эле логикалык жактан ылайыксыз.

«Улуттук коопсуздук кызматынын органдарынын офицерлеринин абийир жолдоштук соту жөнүндөгү Жобо» ченемдик мүнөздө болбогондугун эске алганда конституциялык сот өндүрүшүнүн алкагындагы кароонун заты боло алмак эмес, А.М. Бекбоеванын талаптарынын кароого алынган бөлүгү өндүрүшкө алуу үчүн өз алдында эч кандай укуктук негизи болгон эмес.

Өтүнүчтө конституциялык мыйзамдын 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 8-пунктуна ылайык кайрылууну кароонун айкын негиздери көрсөтүлүшү тийиш. Ишти кароонун негизи болуп талаштагы актынын Конституцияга ылайыктуулук маселесиндеги табылган анык эместик саналат. Кайрылган тараптын

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

келтирген жүйөлөрүнүн маанисинен жана мазмунунан арыздануучу тапкан анык эместик талаштагы ченемдин Конституциянын 59-беренесине ылайык келбестигине байланышкан. Бирок, кайрылуунун субъектилери талашкан Тартиптик уставдын 53-беренесинин 2, 3 жана 4-бөлүктөрү жолдоштук соттордун иштөө маселелери менен байланышкандыгын эске алганда, Кыргыз Республикасында аксакалдар сотун түзгөн Конституциянын 59-беренесине аларды ылайык келүүчүлүк затына текшерүү маанисиздик мүнөздө болот.

Конституциянын 93-беренеси Кыргыз Республикасынын сот системасынын түзүлүшүн жетишээрлик ачык белгилеген. Офицерлер коомунун шайлануучу органы катары офицерлердин жолдоштук абийир сотунун статусу Кыргыз Респу-

бликасынын улуттук коопсуздук Кызматынын жолдоштук абийир соту жөнүндөгү Жобонун пунктунда айкын аныкталган. Демек, арыз берүүчү тапкан анык эместик курулай элес, ал эми Конституциянын ченемдерине шилтеме айла жоктон жана негиздүү жасалган болуп саналат. Анын үстүнө, өтүнүчтө талаштагы ченемдик жоболордун Конституциянын 20 жана 93-беренелерине ылайыктуулугун текшерүү жөнүндө талап жок. Бирок, Конституциялык палата А.М. Бекбоеванын кайрылуусун мыйзамды бузуп, өзүнүн демилгеси менен карады, кайрылып жаткан тараптын талаптарын түздү жана негиздеди, текшерүүнүн заты жок болгондугуна карабастан бул иш боюнча чечим чыгарды.

Судья: К.С. Сооронкулова

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
25-июну
Бишкек шаары

№ 35-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

жаран Таалайбек Джапарович Саатовдун кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиевдин, судьялар – Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Ж.М. Макешов, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы М.Э. Толобалдиевдин катчылыгы менен;

кайрылуучу тарап – жаран Т.Ж. Саатовдун;

жоопкер-тарап: ишеним каттын негизиндеги Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү Т.Ы. Ырысбековдун;

башка жак – ишеним каттын негизиндеги Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү А.Ш. Шукурбековдун, ишеним каттын негизиндеги Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик улуттук коопсуздук комитетинин өкүлү М.Т. Токтосуновдун жана жаран А.М. Шаршенбаевдин катышуулары менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын (мындан ары – Конституция) 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 1, 4, 18, 19, 24, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, ачык сот жыйналышында Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого жаран Таалайбек Жапарович Саатовдун өтүнүчү себеп болду.

Ишти кароого негиз болуп, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин Конституцияга ылайык келүү маселесинде күмөндүүлүктүн пайда болуусу эсептелди.

Сот жыйналышына ишти даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ч.А. Айдарбекованын маалыматын угуп, берилген материалдарды изилдеп, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2014-жылдын
25-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 35-Р

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (мындан ары – Конституциялык палата) 2014-жылдын 21-январында жаран Т.Ж. Саатовдун Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин (мындан ары – Кылмыш-жаза кодекси) 308-1-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнүн диспозицияларын Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 26-беренесинин 2 жана 4-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Кайрылуучу субъекттин пикири боюнча, Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнүн диспозициялары Конституциянын 26-беренесинин 2-бөлүгүнүн талаптарына карабай, кызмат адамдарына өз күнөөсүздүгүн далилдөө түйшүгүн жүктөйт, анда эч ким өз күнөөсүздүгүн далилдебеш керек экендиги түз көргөзүлгөн, жана Конституциянын 26-беренесинин 4-бөлүгүндө ага жүктөлгөн жазык иши боюнча күнөөнү далилдөө боюнча түз милдеттерин аткаруудан айыптоочуну бошотот. Арыз берүүчү, мыйзам чыгаруучу талашка түшкөн ченемдерде «негиздөө» деген сөздү төмөнкү сүйлөмдө – «ал жүйөөлүү негиздеп бере албайт» деп туура эмес колдонгон деп эсептейт.

Ж.Т. Саатовдун пикири боюнча, талашка түшкөн ченемдердин талаптары кызмат адамдарын жазык-жазалоочу иш аракеттерди жасаган Кыргыз Республикасынынын башка жарандары менен тең эмес абалга коет, алардын күнөөсүн мамлекеттик айыптоочу Конституциянын жана Кыргыз Республикасынын Жазык-процестик кодексинин ченемдерине ылайык далилдөөгө милдеттүү жана соттук териштирүүнүн негизин түзгөн, бардыгынын мыйзам жана сот алдында тең укуктуулугу принцибин бузуп жатат. Мыйзам чыгаруучу, Кылмыш-жаза кодексине толуктоо киргизип жатып (308-1-берене), Конституциянын 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн талаптарын бузган, анткени кызмат адамдары категориясына кирген Кыргыз Республикасынын жаранынын укугун кемсинткен мыйзам кабыл алган.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 12-июнундагы аныктамасы менен арыз берүүчүнүн өтүнүчү кабыл алынган.

Жоопкер-тараптын өкүлү кайрылуучу тараптын далилдери менен макул болбой, өтүнүчтү канааттандыруусуз калтырууну суранды.

2014-жылдын
25-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 35-Р

Конституциялык палата, иштин материалдарын изилдеп чыгып, тараптардын далилдерин жана жыйналышка катышкан башка жактардын пикирлерин угуп, төмөнкүдөй тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Демек, бул иш боюнча Конституциялык палатанын кароосунун предмети болуп, төмөнкүдөй мазмундагы Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнүн диспозициялары саналат:

«308-1-статья. Мыйзамсыз баюу

(1) Ал жүйөөлүү негиздеп бере албаган кызмат адамынын активдеринин анын мыйзамдуу кирешелеринен олуттуу көбөйүшү, үч жылдан беш жылга чейинки мөөнөткө эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

(2) Ошол эле жосундар:

1) ири өлчөмдө;

2) жооптуу абалды ээлеген кызмат адамы тарабынан жасалса, мүлкүн конфискациялоо менен алты жылдан сегиз жылга чейинки мөөнөткө эркиндигинен ажыратууга жазаланат.»

Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодекси Мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык, 1997-жылдын 1-октябрында №68 санында кабыл алынган, 1998-жылдын №7 санында «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысында» жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы кодекс болуп саналат.

2. Конституцияга ылайык Кыргыз Республикасында мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей (16-берененин 3-бөлүгү); ар бир адам мыйзамда каралган тартипте күнөөлүү экени далилденмейинче жана соттун чечими мыйзамдуу күчүнө киргени аныкталмайынча кылмыш жасаганга күнөөлүү деп эсептелбейт; эч ким өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөгө милдеттүү эмес; жазык иши боюнча күнөөнү далилдөө түйшүгү айыптоочуга жүктөлөт (26-берененин 1, 2 жана 4-бөлүктөрү); Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко

№ 35-Р

чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек (20-берененин 1-бөлүгү).

Конституциянын 26-беренесинде бекитилген күнөөсүздүк жоромолу сот адилеттигинин негизги принциптеринин бири болуп саналат. Анын укуктук маңызы, айыпталуучу, эгер анын күнөөсү мыйзамда каралган тартипте далилденген шартта гана күнөөлүү деп табылаарында жатат. Мыйзамдуу тартип, тиешелүү субъекттер тарабынан айыпталуучунун күнөөсүн уруксат берилген далилдердин жардамы менен жана мыйзам тарабынан бекитилген мөөнөттөрдү жана башка шарттарды кармоо учурунда далилдөөнү билдирет. Андан сырткары, айыпталуучунун (соттолуучунун) күнөөсү мыйзамдуу күчүнө кирген соттун айыптоочу өкүмүндө орнотулушу керек.

Ушул принцип Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп эсептелген эл аралык келишимдерде – Адам укуктарынын жалпы декларациясында (11-берене), Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактыда (14-беренесинин 2-бөлүгү) көрсөтүлгөн, алар болсо Конституциянын 6-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын укук системасынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

Айыпталуучунун күнөөсүн далилдөө түйшүгү же милдети иликтөө органдарына жүктөлөт, алар айыпталуучуга далилдөө милдетин салууга укуксуз жана айыпталуучунун жактоочусунун бардык далилдерин объективдүү текшериши керек. Айыпталуучу өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөгө укуктуу, бирок, бул өзү колдоно ала турган анын гана укугу.

Айыпталуучуну өз күнөөсүздүгүн далилдөө милдетинен куткаруу аны жазык иши боюнча далилдөөгө катышуу укугунан ажыратпайт. Каалаган учурда айыпталуучу көрсөтмө бере алат, далилдерди сунуштай алат (документтер, буюм далилдери), кошумча далилдерди алууга жана орнотууга чара көрүү жөнүндө өтүнүч бере алат. Бул учурда, мыйзам далилдерди берүүдө катышып жаткан айыпталуучуга карата билип туруп жалган көрсөтмө бергени үчүн жоопкерчилик караган эмес, эгерде мындай көрсөтмө күнөөсүз адамды кылмыш жасады деп айыптап жатпаса. Айыпталуучу өз өтүнүчтөрү менен арыздарында чогултулган далилдерге баа берип, ошондой эле соттогу жарыш сөздөргө катыша алат. Айыпталуучуга, айыптоо тарабынан айтылган корутундуларды жокко чыгаруучу өз ойлорун далилдөө милдети жүктөлбөйт, алардын чындыгы соттук териштирүүнүн жүрүшүндө тастыкталат.

2014-жылдын
25-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 35-Р

Мыйзамдын талаптарын милдеттүү түрдө аткаруу талабы сотко күнөөлүүнү жазалоодо же күнөөсүздү актоодо негизделген жана акыйкат чечимди кабыл алууга мүмкүндүк берет, күнөөсүздүк жоромолу мына ушуга кызмат кылат жана сот адилет соттук териштирүүнүн башкы кепилдиктеринин бири болуп кызмат кылат.

Күнөөсүздүк жоромолу тууралуу конституциялык мыйзам жоболору жазык жоопкерчилиги тармагында колдонулат. Жоопкерчиликтин башка түрлөрү үчүн мыйзам чыгаруучу, аныкталган бир мамилелерди укуктук жөнгө салуу процессинде, күнөөнү башка жол менен далилдөө түйшүгүн бөлүштүрүү тууралуу маселени чечүүгө укуктуу, анда бул мамилелердин жана алардын субъекттеринин өзгөчөлүгү; улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, ден соолукту жана калктын адеп-ахлагын коргоо кызыкчылыгы, башка адамдардын укугун жана эркиндигин коргоо (Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгү); ошондой эле жоопкерчиликтин болбой коюу талаптары эске алынат. Мындай чечимдерди кабыл алуу менен, мыйзам чыгаруучу киргизилип жаткан чектөөлөргө жараша жана мыйзам тарабынан каралган, укук бузуу субъектилери үчүн мамлекеттик бийлик органдары же башка элдик органдардын аракеттерине даттануу укугун тиешелүү түрдө камсыз кылуудан алышы керек.

3. Күнөөсүздүк жоромолу жазык сот өндүрүшүндө, алардын жынысынан, расасынан, тилинен, улутунан, майыптуулугунан, этноско таандыктыгынан, туткан дининен, курагынан, саясий же башка ынанымдарынан көз карандысыз түрдө кылмыштын бардык субъектилери үчүн колдонулат, бул мыйзам жана сот алдында бардыгы тең принцибин камсыз кылат.

Аны менен бирге, бирдей мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылуу жана кодулоого тыюу салуу мамлекеттик кызматта иштеп жаткан адамдардын кесиптик ишмердүүлүгүн укуктук жөнгө салууга өзгөчө ыкманы жокко чыгарбайт. Мындай жыйынтык Конституциялык палатанын укуктук көз карашы менен макулдашылат, 2014-жылдын 30-апрелиндеги жаран Э.А. Асановдун кайрылуусунун негизинде «Мамлекеттик кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн «м» пунктун жана 8-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндөгү иш боюнча чечиминде белгиленгендей мамлекеттик кызматчылардын кесиптик ишинин укуктук жөнгө салуу өзгөчөлүгүн орнотуу, анын жогорку деңгээлин,

2014-жылдын
25-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 35-Р

мамлекеттик кызматта милдеттерин аткарып жаткан жактардын кесиптик ишинин өзгөчөлүк мүнөзүн колдоо максатында, мамлекеттик кызматты уюштуруу жана ишке милдеттендирүү принциптери, милдеттер менен шартталган деп айтылган.

Буга байланыштуу, мамлекеттик кызматчы мамлекеттик кызматка кирген учурда, кызмат адамынын өзү алып жаткан коомдук-укуктук статусуна байланыштуу чектөөлөрдү да кабыл аларын белгилей кетүү керек жана мыйзамда белгиленген тартипке ылайык тиешелүү талаптарды аткарат, бул – жарандын конституциялык укугун бузууга жана чектөөлөргө алып келбейт.

Жогоруда көрсөтүлгөн адамдардын ишмердүүлүгүн укуктук жөнгө салуунун өзгөчөлүгүнө жараша мамлекеттик кызматчы Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларында белгиленген тартипте өзүнүн, ошондой эле күйөөсүнүн (аялынын) жана жашы жетпеген балдарынын кирешелери, мүлкү жана мүлктүк мүнөздөгү милдеттенмелери жөнүндө маалымат берүүгө милдеттүү экендиги мыйзамдарда каралган (Кыргыз Республикасынын «Мамлекеттик кызмат жөнүндө» Мыйзамынын 7-беренеси, Кыргыз Республикасынын «Саясий жана башка атайын мамлекеттик кызматтарды ээлеп турган адамдардын, ошондой эле алардын жакын туугандарынын кирешелери, милдеттенмелери менен мүлкү жөнүндө маалыматтарды декларациялоо жана жарыялоо тууралуу» Мыйзамынын 2-беренеси).

Мамлекеттик кызматчы тарабынан аталган маалыматтарды бербөө же өзүнүн, ошондой эле жакын туугандарынын кирешелери, милдеттенмелери жана мүлкү жөнүндө билип туруп туура эмес же толук эмес маалымат бериши ага болгон ишенимдин жоголушуна негиз болуп саналат жана аны кызматынан бошотууга же ага юридикалык жоопкерчиликтин башка чараларын көрүүгө алып келет.

4. Кыргыз Республикасынын 2005-жылдын 6-августундагы №127 Мыйзамы менен Кыргыз Республикасы тарабынан ратификацияланган Коррупцияга каршы БУУнун конвенциясы мыйзамсыз баюуну, башкача айтканда коомго шардана кызмат адамдарынын активдеринин анын мыйзамдуу кирешелеринен ашып, бир кыйла көп болушун, жана аны акылга сыярлык кылып негиздеп бере албаса, – катышуучу-мамлекеттер тарабынан кылмыш жазалоочу иш катары таанууга багытталган чараларды кабыл алуу мүмкүндүгүн карап жатат.

Кылмыш-жаза кодексинин талашка түшкөн ченемдери жогоруда аталган Конвенциянын жоболорунун улуттук мыйзамда

2014-жылдын
25-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 35-Р

имплементациялоо болуп саналат. Буга ылайык, Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин жоболору эл аралык келишимдин ченемдеринен келип чыгат, ал Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун курамдык бөлүгү болуп саналат (Конституциянын 6-беренесинин 3-бөлүгү).

Эске алуу керек, каралып жаткан кылмыш курамы коррупциялык көрүнүштөрдүн катарына кирет, ал коррупцияга каршы БУУнун Конвенциясынын жоболоруна ылайык «коомдун туруктуулугуна жана коопсуздугуна коркунуч келтирет, демократиялык институттарды жана баалуулуктарды бузат жана туруктуу өнүгүүгө жана укук тартибине зыян келтирет; мамлекеттин саясий стабилдүүлүгүнө жана туруктуу өнүгүүсүнө коркунуч келтирет».

5. Текшерилип жаткан Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин диспозицияларынан, бул кылмыштын субъектилери болуп, кызмат адамы жана жооптуу абалды ээлеп турган кызмат адамдары (саясий жана атайын мамлекеттик кызматты ээлеп турган адамдар) саналары белгилүү болду. Субъективдүү тарап – тикелей ниеттин болгондугун божомолдойт. Объект катары – мамлекеттик кызматтын кызыкчылыгы каралууда. Кылмыштын объективдүү тарабы болуп, анын объектисинен алып караганда, жарандардын же уюмдардын мыйзамдуу кызыкчылыгын жана укуктарын, же мыйзам тарабынан корголгон коомдун же мамлекеттин кызыкчылыгын бузууга алып келген кызмат адамдарынын иш-аракеттери көрсөтүлүшү керек, алар бийлик органдарынын, мамлекеттик же коомдук уюмдардын кадыр-баркын түшүрүү менен чагылдырылышы мүмкүн. Аны менен бирге, бул кылмыштын объективдүү тарабын так аныктоо үчүн, мыйзам чыгаруучу талашка түшкөн берененин диспозициясынын редакциясын тактап алуусу керек.

Бул кылмыштын курамы, кызмат адамы өзүнүн мыйзамдуу кирешелеринен ашып кеткен активдеринин кыйла көбөйүш себептерин негиздей албай калган учурда гана келип чыгат. Мындай активдердин келип чыгуусун далилдөө же негиздөө процесси жазыктык сот ишинен тышкары ишке ашырылышы керек жана, кызмат адамы же жооптуу абалды ээлеп турган кызмат адамы катары анын милдеттеринин бири болуп саналат. Кызмат адамы тарабынан сатылып алынган мүлктүн мыйзамдуулугуна далилдерди берген учурда, аны жазык жоопкерчилиге тартуу үчүн негиз жок калат. Буга ылайык, кызмат адамынын өзүнүн мыйзамдуу кирешелеринен ашып кеткен активдеринин көбөйүшүн далилдөө

№ 35-Р

милдети – анын кызматтык ишмердүүлүгүнүн алкагындагы милдеттеринин бир бөлүгү болуп саналат.

Мамлекеттик кызматчынын милдети, өз активдеринин келип чыгышын далилдөө зарылдыгы, башка жагдайлардан – өз кирешелерин, мүлкүн жана мүлктүк мүнөздөгү милдеттенмесин декларациялоодон келип чыгат, анын максаты – коррупциялык бузууларды табуу жана алдын алуу. Мамлекеттик кызматчылардын декларацияларында берилген маалыматтардын чындыгы үчүн көзөмөл бул маалыматтарды текшерүү механизми аркылуу чагылдырылат, анда алардын активдеринин бир кыйла жогорулап кеткендигинин мыйзамдуулугу жөнүндө түшүндүрмө берүүгө мажбурлашат. Болбосо, кызмат адамынын – кирешелерин, мүлкүн декларациялоо милдети жараксыз болуп, өз максатына жетпей калат. Буга байланыштуу, кызмат адамынын өзүнүн мыйзамдуу кирешелеринен ашып кеткен активдеринин көбөйүп кеткендигин далилдөө милдети, анын эл алдында-укуктук статусунан жана кызматтык ишмердүүлүгүнөн келип чыккан анын милдеттеринин алкагында ишке ашырылат, жана жазык сот ишинин алкагында өз күнөөсүздүгүн далилдөө картары каралбайт.

6. Бардык кылмыштарды, анын ичинде мыйзамсыз баюуну тергөө Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси тарабынан жөнгө салынган, ага ылайык далилдөө – жазык процессинин курамдык бөлүгү. Тергөө органдарынын бардык аракеттери күнөөсүздүк жоромолун эске алышы керек жана мыйзам тарабынан бекитилген тартипке ылайык айыпталуучунун (шектүүнүн) күнөөсүнө далилдерди чогултушу керек. Бул мааниден алып караганда далилдөө түйшүгү, кылмыш субъектисине карабай, тергөө органдарына жатат, ал эми көрсөтмө берүү – бул айыпталуучунун милдети эмес, укугу. Болбосо, Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин диспозициясын башкача түшүнүү күнөөсүздүк жоромолу жөнүндө конституциялык эрежелерге каршы келип калат.

Ошентип, Кылмыш-жаза кодексинин талашка түшкөн, кызмат адамдарынын жазык жоопкерчилигин караган ченемдеринин жоболору мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей жана күнөөсүздүк жоромолу деген конституциялык принциптерге каршы келбейт.

Жогорудагылардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9- бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык

2014-жылдын
25-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 35-Р

Мыйзамдын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып Конституциялык палата

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнүн диспозициялары Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 26-беренесинин 2, 4-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын атайын сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ

Жаран Саатов Таалайбек Джапаровичтин кайрылуусу боюнча Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 25-июнь 2014-жылдагы Чечимине Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы Э.Ж. Осмонбаевдин

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

Мыйзамсыз баюуга (КЖ Кнын 308-1-беренеси) карата жазык жоопкерчилигин киргизүү коррупция менен күрөшүү тармагындагы мамлекеттик саясат менен шартталган эле.

Коррупция мамлекеттик бийликтин моралдык ыдырап, жок болуусунун деңгээлин күбөлөндүргөн коомго жат көрүнүш катары мамлекеттик институттардын иштөөсүнүн

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
Өзгөчө пикири

натыйжалуулугун түп тамырынан бузаары шексиз, системалык кайра түзүүлөрдү жүргүзүүгө тоскоол болуу менен бирге коомдо мамлекеттик бийликке ишенбөөчүлүкө алып келет жана өлкөнүн коопсуздугунун коркунучтарынын бири катары негиздүү каралат.

Ошону менен бирге, азыркы учурда мамлекеттин алдында кандай гана орчундуу маселе турса да, ал аларды укуктук мейкиндикте гана, Конституция жана мыйзамдардын алкактарында чечүүгө милдеттүү. Муну Кыргыз Республикасын укуктук мамлекет катары жарыялаган Конституциянын 1-беренеси талап кылат жана конституциялык көзөмөл жүргүзүүчү орган катары Конституциялык палатанын милдети укук идеяларынын (укук күчтөрүнүн) Кыргызстандын бүткүл жаңы тарыхында үстөмдүк кылып келген зомбулуктун идеяларынын (массалардын, бийликтин, саясаттын күчүнүн укуктарынын) үстүнөн үстөмдүк кылуусун камсыздоодо турат. Андыктан, заманбап доордун жаңы чакырыктарынын шарттарында бардык артыкчылыктар чукул эле учурдагы зарылдыкка эмес, конституциялык баалуулуктарга ыкташы керек болгон конституциялык туруктуулуктун жана укуктук аныктыктын көйгөйү өзгөчө актуалдуулукка ээ болот.

Бирок тилекке каршы, бул иш боюнча кабыл алынган Конституциялык палатанын чечими карама-кар-

шы ой жүгүртүүгө толгон, ал эми корутундуларды илимий-укуктук көз караштан негиздөө аракеттери бери эле болгондо ишенимсиз көрүнөт.

Конституциялык палата бир жагынан «мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдейлигин (Конституциянын 16-берененин 3-бөлүгү)»; «ар бир адам мыйзамда каралган тартипте күнөөлүү экени далилденмейинче жана соттун чечими мыйзамдуу күчүнө киргени аныкталмайынча кылмыш жасаганга күнөөлүү деп эсептелбестигин»; «эч ким өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөгө милдеттүү эместигин»; «жазык иши боюнча күнөөнү далилдөө түйшүгү айыптоочуга жүктөлгөндүгүн» (26-берененин 1, 2 жана 4-бөлүктөрү)»; «Конституциянын 26-беренесинде бекитилген күнөөсүздүк жоромолу сот адилеттигинин негизги принциптеринин бири болгондугун» тааныйт.

Башка жагынан алганда, талаштагы берененин диспозициясындагы кылмыш субъектинин кирешелеринин олуттуу көбөйүшүн «жүйөөлүү түрдө негиздеп берүүнү» милдеттендирген кош мааниде болбогон эрежени камтыган башкача айтканда, иш жүзүндө өзүнүн күнөөсүздүгүнүн далилдерин келтирүүнү толук жөндүү деп эсептейт.

Алгач бул көз карашты Конституциялык палата «...айыпталуучуну өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөө милдетинен куткаруу аны жазык иши бо-

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
Өзгөчө пикири

юнча далилдөөгө катышуу укугунан ажыратпайт деп негиздеген. Айыпталуучу каалаган учурда көрсөтмө бере алат, далилдерди келтирет (документтер, буюм далилдери), кошумча далилдерди алуу жана бекемдөө боюнча чара көрүү жөнүндө өтүнүч бере алат». Бул жолу КЖКнын 308-1-беренесинин диспозициясы кылмыштын субъектинин далилдөө процессине милдеттүү катышуусун талап кылаарын, ал эми жазык-процессуалдык мыйзамы тарабынан ага берилген, анын укуктарынын ичинде өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөдө өзүнүн табияты боюнча милдеттүү мүнөздө боло албастыгын таптакыр унутуп калган.

Мындан кийин Конституциялык палатанын жүйөлөрү таптакыр башка мүнөз алган, ага ылайык кылмыштын субъектинин өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөө милдети, көрсө, Конституция жол берген адам жана жарандын укук жана эркиндиктерин чектөөлөргө кирет экен, ага караганда «бирдей мүмкүнчүлүктөрдү камсыздоо жана басмырлоону тыюу мамлекеттик кызматта иштеген адамдардын кесиптик ишмердүүлүгүн укуктук жөнгө салууга өзгөчө мамиле кылууну жокко чыгарбайт». Бирок, мамлекеттик органдардын кызмат адамдарынын кесиптик ишмердүүлүгүн укуктук жөнгө салуунун өзгөчөлүгүн, анын ичинде мамлекеттик кызматкер мамлекеттик кызматка кирип жатканда өзүнө ыктыярдуу түрдө кабыл алган

анын өзүнүн кирешелери жана мүлкү жөнүндөгү маалыматтарды берип туруу тууралуу милдеттери боюнча чектөөлөр менен күнөөсүздүктүн жоромолунун байланышы тууралуу талашсыз маселе келип чыгат.

Ошентип, Чечимде келтирилген аргументтердин маанисинен күнөөсүздүктүн жоромолу тандалма мүнөздө болушу мүмкүн жана белгилүү бир жагдайларда мамлекеттик кызматты ээлеген айрым категориядагы адамдарга таасирин тийгизбей калат деген маани келип чыгат. Мындай ой жүгүртүү Конституциянын, эл аралык укуктун жалпы таанылган ченемдеринин да, ошондой эле жазык-укук илим көз карашынан алганда да жол берилгис болуп саналат.

Конституциялык палата өзүнүн жыйынтыктарын негиздөөдөгү кийинки кадамын Кыргыз Республикасы ратификациялаган коррупцияга каршы катышуучу-мамлекеттер тарабынан мыйзамсыз баюуну жазык жоопкерчиликтүү жосун катары таанууга багытталган, башкача айтканда, «элдик кызматтагы адамдын активдеринин анын мыйзамдуу кирешесинен ашып кеткенде, ал аны жөндүү негиздей албаса, чараларды кабыл алууну караган БУУнун Конвенциясын ратификациялоого байланыштуу аргасыз абал» менен байланыштырат.

Баарынан мурда, БУУнун каралып жаткан Конвенциясы анын катышуучуларына анын жоболорун

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
Өзгөчө пикири

сөзмө-сөз «аткарууга» барууну буй-
рубагандыгын өзгөчө белгилөө керек.
Анда болгону, мыйзамсыз баюуну
жазык-жоопкерчиликтүү жосун ката-
ры караган укуктук концепция кир-
гизилген. Ошону менен бирге, бул
Конвенциянын ченеми Кылмыш-жа-
за кодексинин диспозициясы менен
бирдейлигин билдирбейт. Бул учурда,
шарт (гипотеза), анын алдында жосун
кылмыштуу болуп калганда, мыйзам
чыгаруучу тарабынан кылмыштын
жосунунун өзү аныктама катары ка-
был алынган БУУнун коррупцияга
каршы Конвенциясынын концептуал-
дык жоболорун туура эмес түшүнүү
орун алган. Бул Конституциялык па-
латанын чечиминде ырасталгандай,
эл аралык укуктун улуттук мыйзамга
имплементациялануусу менен эч кан-
дай окшоштугу жок.

Андан ары, Конституциялык па-
лата кылмыштын талаштагы кура-
мын анын объективдүү жана субъек-
тивдүү белгилеринин көз карашынан
карап, бул кылмыштын объективдүү
тарабы айкын аныктоонун ыгына
келбейт деген жыйынтыкка келет
жана «мыйзам чыгаруучуга талашта-
гы берененин диспозициясынын ре-
дакциясын тактоону» буйруйт.

Аны менен, Конституциялык па-
лата кылмыштын курамынын мил-
деттүү элементтеринин биринин
кандайдыр «белгисиздикке» жол
берүүгө болот деп эсептейт.

Буга байланыштуу ар кандай эле
кылмыш объективдүү (тышкы, четтен

байкоо жүргүзүүгө мүмкүн болгон)
жана субъективдүү (ички, өзү аркылуу
психикалык процесстерди көргөзгөн,
адамдын аң сезиминде жүрүп турган)
көрүнүш экендигин өзгөчө белгилей
кетүү керек. Жосунда кылмыштын
курамынын бардык төрт элементинин
(объект, объективдүү тарап, субъект,
субъективдүү тараптын) болушу жана
аныкталгандыгы аны кылмыштуу деп
таанууга жана аны жасаган адамды жа-
зык жоопкерчилигине тартууга негиз
болуп саналат. Алардын бирөөсүнүн
эле жок болушу, бүтүндөй кылмыш
курамынын жок экендигин билдирет,
ал эми жосун болсо, кылмыштуу деп
табылбайт. Жазык-укуктук илимдин
бул аксиомасы эч бир жагдайда шек
жаратышы мүмкүн эмес.

Акырында, Конституциялык па-
лата «кылмыштын курамы, кызмат
адамы өзүнүн мыйзамдуу активде-
ринин кыйла көбөйүш себептерин
мыйзамдуу кирешелеринен ашып
кеткендигин негиздей албай калган
учурда гана келип чыгат. Мындай
активдердин келип чыгуусун далил-
дөө же негиздөө процесси жазыктык
сот өндүрүшүнөн тышкары жүзөгө
ашырылышы керек жана кызмат ада-
мы же жооптуу абалды ээлеп турган
кызмат адамы катары анын милдет-
теринин бир бөлүгү болуп саналат.»
«... кызмат адамынын анын киреше-
синен ашкан өзүнүн мүлкүнүн бир
кыйла көбөйүшүн негиздөө жана да-
лилдөө анын элдик-укуктук кызма-
тынын статусунан жана кызматтык

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
Өзгөчө пикири

ишмердүүлүгүнүн спецификасынан келип чыккан милдеттеринин алкагында жүзөгө ашырылат жана сот өндүрүшүнүн алкагындагы өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөө катары каралбайт», деп ырастоого өткөн.

Бул учурда, Конституциялык палата өзүнө Кылмыш-жаза кодексинин талаштагы беренесинин квалификациясын тандоодо эркин, жазык укугунда кабыл алынбаган ыкмасына жол берген. Бул түшүндүрмөнү негизинен жүзөгө ашыруу мүмкүн эмес, анткени, «...ал жөндүү түрдө негиздей албайт» деген ченемдүү жобо Кылмыш-жаза кодексинин беренесинин диспозициясынын калган бөлүгү менен органикалык биримдикте турат жана жазык сот өндүрүшүнүн алкагынан тышкары чыгарылышы мүмкүн эмес. Бул жерде Конституциялык палата Кылмыш-жаза кодексинин ченемдеринин укук пайдалануусунда, анын үстүнө аларды илимий негизде пайдалануунун калыптанып калган эрежелерин пайдаланууга каршы жаңы ыкмаларды киргизе албастыгын эске алуу керек.

Күнөөсүздүк жоромолу бүткүл дүйнөлүк коомчулук тарабынан таанылган сот адилеттигин жүргүзүүнүн бирден бир фундаменталдык принциби болуп саналат.

Адам укуктарынын Жалпы декларациясынын 11-беренесине ылайык кылмыш иштегендиги үчүн күнөөлөнгөн ар бир адам анын

күнөөсү соттук ачык териштирүү жолу менен мыйзамдуу тартипте далилденгенге чейин күнөөсүз деп эсептелүүгө укуктуу, мында ага коргонуу үчүн бардык мүмкүнчүлүктөр камсыз кылынууга тийиш.

Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактынын 14-беренесинин 2-бөлүгү «Кылмыш жазага алынган үчүн күнөөлөнгөн ар бир адам анын күнөөсү мыйзамга ылайык далилденгенге чейин күнөөсүз деп эсептелүүгө укуктуу» деп жарыялаган.

Күнөөсүздүк жоромол принциби айыпталуучуну анын күнөөсү «мыйзамда каралган тартипте далилденмейинче жана мыйзамдуу күчүнө кирген соттун чечими аныкталмайынча» (Конституциянын 26-беренесинин 1-бөлүгү), аны «күнөөлүү» деген бүтүмдөн коргоого багытталган. Кыргыз Республикасынын Конституциясы эл аралык укуктун ченемдерин ишке ашыруу менен, анын үстүнө, күнөөсүздүктүн жоромолунун принцибин кыйшаюусуз камсыздоого багытталган кошумча буйруктарды кабыл алды. Конституциянын 26-беренесинин 2, 3, 4-бөлүктөрү: «Эч ким өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөгө милдеттүү эмес.»; «Эч ким кылмыш жазага алынган өзү мойнуна алганынын негизинде гана соттолушу мүмкүн эмес.»; «Жазык иши боюнча күнөөнү далилдөө түйшүгү айыптоочуга жүктөлөт.» деп жарыялашат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
Өзгөчө пикири

Ошентип, Конституция күнөө-сүздүк жоромолунун маанисин майда-баратына чейин чечмелеп жана жазык жоопкерчилигине тартылып жаткан адамдын укуктук статусуна өзгөчө көңүл буруу менен бул принципти кимдир-бирөөнү кылмыш жасады деп айыптоодо сактоонун зарылдыгына өзгөчө маани берет. Мындай жагдайда, айыпталуучуга өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөө түйшүгүн артуу анын кайсы гана көрүнүштөрүндө жана формасында болбосун таптакыр жол берүүгө болбойт.

Ошондой эле көрсөтүлгөн Конвенцияны ратификациялаган бир катар мамлекеттерде «мыйзамсыз баюу» үчүн жоопкерчилик мыйзамга киргизилбегендигин белгилей кетүү керек. Бери дегенде эле төмөндөгү мамлекеттерде: Нидерландия, Бельгия, Италия, Португалия, Швейцария, Финляндия, Норвегия, Франция, АКШ, Испания, Швеция, Данияда «мыйзамсыз баюу», же ошого окшогон кылмыш курамдары жок.

Бул өлкөлөрдүн өкүлдөрү БУУнун коррупцияга каршы Конвенциясынын «Мыйзамсыз баюу» боюнча 20-беренеси алардын мыйзамына киргизбегендигинин үч негизги себебин көрсөтүшөт.

Биринчиден, «мыйзамсыз баюу» түшүнүгү дүйнө жүзүнүн көпчүлүк өлкөлөрүнүн конституцияларына күнөөлүүлүк жоромолун бузгандыктан карама-каршы келет.

Экинчиден, бул өлкөлөрдө адатта пара алуу жана башка кызмат кылмыштары, баңги сатуу, же сутенерлук сыяктуу башка орчундуу кылмыш боюнча ашкереленген адамдардын кирешелерин автоматтык түрдө кылмыштуу деп тааныган беренелер бар.

Үчүнчүдөн, бул өлкөлөрдө чиновниктердин кирешелерин милдеттүү декларациялоо механизми аркылуу декларациялардагы туура эмес маалыматтар үчүн жоопкерчилик жана жаза каралган.

Көрсөтүлгөндөр Конституциянын 6-беренесинин 3-бөлүгү талап кылгандай эл аралык укуктардын ченемдерин улуттук мыйзамга имплементациялоого улуттук укуктук системанын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен кыйла жоопкерчиликтүү мамиле кылуу зарылдыгына күбө болот.

Кыргыз Республикасынын укуктук системасынын өзгөчөлүктөрү катары мыйзамсыз баюунун себептери болгон (пара алуу, мыйзамсыз сыйлык алуу, башка кызматтык кылмыштар ж.б.) айкындуу укук бузуулар үчүн жоопкерчиликке тартылышы керектигин белгилей кетүү керек. Мыйзамсыз байыгандыгы үчүн жазык жоопкерчилиги тууралуу аракеттеги ченем кош жоопкерчиликти бекитүүгө жана «бир үчүн эки жолу эмес» принцибин бузууга олутту шарт түзөт, буга таптакыр жол берүүгө болбойт жана Конституциянын 27-беренесинин 3-бөлүгүнүн «Бир эле укук бузгандык үчүн эч ким

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
Өзгөчө пикири

кайра юридикалык жоопкерчилик тартпоого тийиш» деген буйругуна карама-каршы келет.

Андан тышкары, талаштагы ченемде укук коргоо органдарынын өкүлдөрүнүн жетишерлик кеңири кароосуна жол берген субъективдүү баалоочу «жүйөлүү түрдө» – категориясы бар, мунун өзү эле коррупциялык факторду камтыйт.

Акыр аягында, ал түгүл коррупция менен күрөшүү сыяктуу жакшы ниет менен конституциялык маанилүү баалуулуктарга зыян келтирүүгө өбөлгө түзүүгө таптакыр жол берүүгө болбойт.

Судья: Э.Ж. Осмонбаев

Жаран Саатов Таалайбек Джапаровичтин кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесин текшерүү жөнүндө Конституциялык палатанын 25-июнь 2014-жылдагы Чечимине Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы К.С. Сооронкулованын

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

1. Конституциялык палата КЖКнын 308-1-беренесинин конституциялуулугу боюнча өзүнүн көз карашын Кыргыз Республикасы ратификациялаган БУУнун коррупцияга каршы Конвенциясынын 20-беренесинен келип чыккан милдеттерди сактоо зарылдыгы менен негиздейт.

20-берене Мыйзамсыз баюу

Өзүнүн Конституциясын жана укуктук системасынын негиз салуучу принциптерин сактоо шартында ар бир катышуучу – Мамлекет жалпы элдик кызматтагы адамдын мыйзамсыз байып кетүүсү башкача айтканда активдеринин бир кыйла көбөйүп кетиши анын мыйзамдуу

кирешелеринен ашып кеткенде, ал аны жөндүү негиздеп бере албаса, ал карасанатайлык менен жасалганда аны жазык жоопкерчиликтуу жосун деп табуу үчүн керек болгон мыйзамдуу жана башка чараларды көрүү мүмкүнчүлүгүн карайт.

Аны менен БУУнун Конвенциясынын коррупцияга каршы 20-беренеси кызмат адамынын алдын ала ниети менен «мыйзамсыз баюусу» башкача айтканда активдеринин олутту көтөрүлүп кетиши, ал аны жөндүү негиздеп бере албаса жана ал анын кесиптик ишмердүүлүгүнүн натыйжасы болбогондо, мамлекеттердин (өзүнүн конституциялык

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

принциптерин сактоо менен) криминалдаштыруу маселесин карап чыгуу милдетин карайт. Андан тышкары, Конвенциянын 20-беренеси кызмат адамынын кирешесинин бир кыйла көбөйүүсүндө ага бул кирешелердин өзүнүн булактары укук ченемдүү ишмердүүлүктөн келип чыккандыгын далилдөө түйшүгүн жүктөгөн эрежени караган.

Конвенцияга кошулган мамлекеттердин көпчүлүгү Конвенциянын 20-беренесин Конституцияга, атап айтканда, күнөөсүздүктүн жоромолу жөнүндөгү конституциялык жобого карама-каршы келет деген себеп боюнча улуттук мыйзамга имплементациялоодон баш тартышты¹.

БУУнун коррупцияга каршы Конвенциясы жазык-укуктук айкын ченемдерди камтыбайт – Конвенциянын бул ченемдери эл аралык укуктук келишимдин жактарынын компромиссинин натыйжасы болуп, абстрактуу мүнөз алышат. Бул Конвенциянын катышуучулары өзүнүн ички мыйзамынын негиз салуучу принциптерине ылайык өзүнүн эл аралык милдеттерин камсыздоо үчүн мыйзамдуу айкын чараларды кабыл алат. Демек, Кыргыз Республикасы БУУнун коррупцияга каршы Конвенциясынын

катышуучу-өлкөсү катары өзүнүн ички мыйзамдарында жазык-укук ченемдеринин диспозициясын түзүүдө эркин. Мындай ченемди түзүү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын негиз салуучу принциптерине ийкемдештирилиши керек, алардын бири болуп күнөөсүздүктүн жоромолу саналат. Ошентип, БУУнун каралып жаткан конвенциясы анын катышуучуларына анын жоболорун сөзмө-сөз «аткарууну» буйрубайт. Анда болгону укуктук концепт каралган, ага ылайык мыйзамсыз баюу жазык-жоопкерчиликтүү жосун катары каралган. Ошол эле учурда, мыйзам чыгаруучу күнөөсүздүктүн жоромолу конституциялык бекитүү болгон жагдайга, жана анын үстүнө Конституциянын 26-беренеси анын жайылтылган мүнөздөмөсүн камтыгандыгына карабастан, Конвенциянын 20-беренесин кылмыш-жаза кодексине мазмунун өзгөртпөстөн киргизген.

Конституциянын 26-беренесинин 1, 2, 3, 4-бөлүктөрү: *«Ар бир адам мыйзамда каралган тартипте күнөөлүү экени далилденмейинче жана соттун чечими мыйзамдуу күчүнө киргени аныкталмайынча кылмыш жасаганга күнөөлүү деп эсептелбейт», «эч ким өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөгө милдеттүү эмес», «эч ким кылмыш жасаганын өзү мойнуна алганынын негизинде гана соттолушу мүмкүн эмес», «жазык иши боюнча күнөөнү далилдөө түйшүгү айыптоочуга жүктөлөт» деп жарыялашат.*

¹ «Мыйзамсыз баюу», же ошого окшош кылмыш курамы бери эле болгондо төмөнкү мамлекеттерде киргизилген эмес: Нидерланды, Бельгия, Италия, Португалия, Швейцария, Финляндия, Норвегия, Франция, США, Испания, Дания, Россия Федерациясы.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

Конституция күнөөсүздүктүн жоромолунун маңызын майда-баратына чейин ачып жана жазык жоопкерчилигине тартылып жаткан адамдын укуктук статусуна өзгөчө көңүл бөлүп жатып, кимдир-бирөөнү кылмыш жасады деп айыптоодо бул принципти сактоо зарылдыгына өзгөчө маани берет, аны менен айыпталуучуга өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөө түйшүгүн жүктөөгө жол берилбестигин мойнуна алат.

2. КЖКнын 308-1-беренеси караган кылмыштын курамын укуктук талдоо «мыйзамсыз баюунун» кылмыш курамынын жөнөкөй эместигин күбөлөндүрөт. КЖКнын 8-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, кылмыш деп кылмыш-жаза мыйзамы менен каралган күнөкөрлүү жана жазыктуу жосун (аракет жана аракетсиздик) саналат. Аракеттерден же аракетсиздиктен, эреже катары, кылмыштуу жосундун объективдүү жагынын мазмуну куралат. Буга ылайык Конституциялык палата КЖКнын 308-1-беренеси караган кылмыш курамынын белгилерин ачып жатып, *«кылмыштын объектинен карата анын объективдүү жагы катары, кызмат адамдарынын жарандардын же мекемелердин укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын бузууга же бийлик органдарынын, мамлекеттик жана коомдук мекемелердин аброюн түбүнөн кетируүгө алып келген иш-аракеттерди»* көрсөтөт. Ошол эле учурда, мыйзамсыз баюу

айкын аракет болуп саналбайт, ал өзү кызмат адамынын коррупциялык жүрүм-турумунун натыйжасы экендигин, мисалы, пара алуу, кызмат ыйгарым укуктарынан кыянаттык менен пайдалануу, ишкердикке мыйзамсыз катышуу сыяктуу жана башка кылмыштуу кол салууну көрсөтөт.

БУУнун Конвенциясынын 20-беренесинин мааниси боюнча чыныгы кирешелердин мыйзам жол бергенден ашып кетүүсү юридикалык факт катары бул иш-аракет эмес, окуя. Аракет, же аракетсиздик, алардын натыйжасы катары бул окуя келип чыкса, аны белгилеп, андан кийин бул жүрүм-турум кандайдыр-бир укуктук ченемди бузгандыгын дагы далилдөө керек. Демек, мыйзамсыз баюу боюнча жазык жоопкерчилигине тартуу үчүн баюунун айкын ыкмаларын аныктоо зарыл: уурдоонун эпизоддорун, пара алуунун, кыянаттык менен пайда көрүүлөрдүн ж.б., башкача айтканда, жазык жоопкерчилиги кызмат адамынын чыныгы жана расмий кирешелеринин шайкеш болбой калуусунун өзү үчүн эмес, анын чыныгы жана мыйзамдуу активдеринин тең салмактуулугунун бузулушуна алып келген анын коррупциялык жүрүм-турумдары үчүн кирет. Жогоруда көрсөтүлгөн жосундардын баары кылмыш-жаза кодекси менен криминализацияланган жана бул учурда КЖКны мыйзамсыз баюуга тыюу салуу менен толуктоо маанисиз болуп калат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

Жалпысынан мыйзамсыз баюу-ну криминализациялоо латенттүү (сыртынан билинбеген) коррупциялык кылмыштар менен күрөшүүгө багытталган зарылдык менен негизделет. Бул багытта мыйзамсыз баюу аларды жасоо жыйынтыгында активдердин көбөйүшүнө алып келген көп коррупциялык кылмыштардын курамын камтыгандай болот, бирок коррупционерди мындай кылмыштарды жасоодо ашкерелөө иш жүзүндө мүмкүн эмес, буга караганда бир гана нерсе калат-мыйзамсыз баюуну божомолдоо. Ошол эле учурда, Конвенциянын 20-беренеси жосундун карасанатайлуу мүнөзүн талап кылат («ал (кылмыш) карасанатайлык менен жасалганда»). Бул учурда, эгерде «активдердин бир кыйла көбөйүүсү» иш-аракет болбой (аракетсиздик), анын натыйжасы болгондо ниет формасындагы күнөө кайсы жосунга карата белгилениш керектиги түшүнүксүз бойдон калат. Бул мааниде мыйзамсыз баюу өзүнчө эле жосуну жок кылмыш болуп калат, кылмыштын субъектинин күнөөсү божомолдонот жана далилдөөнү талап кылбайт, бул болсо классикалык жазыктык укуктун адам өзүнүн гана күнөөлүү аракетине (аракетсиздигине) жоопкерчиликтүүлүгү жөнүндөгү жобосуна карама-каршы келет. Күнөөнү далилдөө процессинен тышкары сөзсүз моюнга алуу Конституциянын талаптарына да, ошондой эле укук

бузуулардын ар кандай жагдайларын аныктоону далилдөөгө тийиш болгон жазык процессинин принциптерине да карама-каршы келет.

3. Каралып жаткан кылмыштын курамын анализдеп жатып, Конституциялык палата төмөнкүдөй жыйынтыкка келет: «Ошону менен бирге, бул кылмыштын объективдүү жагын айкын аныктоо үчүн талаштагы берененин диспозициясынын редакциясын мыйзамдуу тактоо зарыл». Аны менен, Конституциялык палата талаштагы ченемдин диспозициясынын «белгисиздигин» мойнуна алат. Ошону менен бирге, жазык-укуктук ченемдин так эместиги (ачык эместик, белгисиздик) квалификациялык катачылыктардын бирден бир негизги себеби болуп саналат. Бул учурда, КЖКнын 308-1-беренесинин диспозициясында курамтүзүүчү элементтин айрымалоочу белгилери жок, бул квалификациялык катачылыктарга гана эмес, ошондой эле жалпысынан, жазык-укуктук ченемдин «өлүктүгүнө» да алып келет, бул болсо белгисиздиктин айынан иш жүзүндө таркалган кылмышка колдонулбайт.

Жазык-укуктук ченемдин белгисиздигине жол берүүгө болобу деген маселе Россия Федерациясынын Конституциялык сотунун көз карашында жеткиликтүү ачык аныкталган, ага ылайык «ар кандай кылмыш, аны менен катар аны жасагандык үчүн жазык жоопкерчилигинин чарасы

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

мыйзамда айкын аныкталышы тийиш, анын үстүнө тийиштүү ченемдин текстине жараша – зарыл учурда ага соттор тарабынан берилген талкуунун жардамы менен – ар бирөө өзүнүн аракетинин (аракетсиздигинин) жазык-укуктук натыйжасын алдын ала көрө алгыдай болуусу тийиш. Мыйзамдын таксыздыгы, ачык эместиги жана белгисиздиги ар кандай маанидеги талкуулоо мүмкүнчүлүгүн туудурат, демек, анын ченемдерин башаламан конституциялык принциптерге карама-каршы келген колдонууну, алардан болсо мыйзам чыгаруучуга кайрылган укуктук ченемдин аныктык, ачыктык, кош маанисиздик жана алардын аракеттеги укукту жөнгө салуу системасындагы шайкештиги жөнүндөгү талабы келип чыгат; тескерисинче болгондо карама-каршы укук колдонуу тажрыйбасы орун алып калат, ал жарандардын укук, эркиндик жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын мамлекеттик коргоо кепилдигинин начарлатат»².

4. Конституциялык палатанын Чечиминин бешинчи бөлүгүндө келтирилген жүйөөлөрүнө ылайык, бул кылмыштын курамы чыныгы активдердин мыйзамдуу кирешелерден ашкандыгын күбөлөндүргөн кирешелер жөнүндөгү декларацияда камтылган маалыматтарды

текшерүүнүн натыйжасында гана келип чыгат. Текшерүүнүн жыйынтыгы боюнча кызмат адамынын өзүнүн мүлкүнүн бир кыйла көбөйүүсүн негиздеп жана далилдеп берүүгө жөндөмсүздүк фактысы жазык ишин козгоодо себеп болуп саналат. Демек, Конституциялык палата эсептегендей, өзүнүн кирешелеринин бир кыйла көбөйүшүн негиздөө жана далилдөө кызмат адамынын милдети болуп саналат жана кызмат адамын жазык жоопкерчилигине тартканга чейин жазык сот өндүрүшүнөн тышкары жүзөгө ашырылат. КЖКнын 308-1-беренесинде каралган кылмыштын курамын кызмат адамынын киреше жөнүндөгү жалаң гана декларациясына жана аны компетенттүү органдар тарабынан текшерүүгө байланыштыруу талаштагы ченемдин конституциялуулугун негиздөө үчүн өтө эле ишенимсиз болуп көрүнөт. Текшерүүнүн жыйынтыгы боюнча кызмат адамынын декларацияланган мүлкүнүн мыйзамдуу кирешесине туура келбестигин табуу жана тийиштүү негиздөөнүн жоктугу КЖКнын 308-1-беренесинде каралган кылмышты жасоо белгиси менен жазык ишин козгоого мүмкүн болгон себептердин бири болуп саналат. Бирок белгилеп кетүү керек, декларация боюнча мыйзамсыз баюуну табуу иш жүзүндө мүмкүн эмес, анткени, коррупция жолу менен алынган мүлктү декларациялоо

² РФ КС 15 июль 1999 жылдагы токтому, №-11-П жана 27 май 2003 жыл, № 9-П

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

жана анын келип чыгуусун тийиштүү негиздеп берүүнүн мүмкүн эместиги кызмат адамынын кызыкчылыгына кирбейт.

Кызмат адамынын анын мыйзамдуу кирешелеринен ашкан активдерге ээ болуу фактысын укук коргоо органдары ар кандай жагдайларда таба алат, башкача айтканда, жазык ишин козгоо себептери жана негиздери болуп, ыйгарым укуктуу органдардын гана материалдарды жиберүүсү эмес, ошондой эле жарандардын арыздары, мекеменин кызмат адамынын билдирүүсү, массалык маалымат каражаттарындагы билдирүү, иликтөө органы, тергөөчү, прокурор тарабынан түздөн-түз табуу боло алат (ЖПКнын 150-беренеси). Анын үстүнө 308-1-беренеси боюнча жазык ишин козгоого жеткиликтүү негиз болуп кызмат адамынын анын мыйзамдуу кирешелеринен ашкан активдерин табуу болуп саналат. Тергөөчү жана прокурор кылмыштын белгилерин тапкан ар бир учурда өзүнүн компетенциясынын чегинде жазык ишин козгоого, кылмыштын окуясын белгилөөгө карата мыйзамда каралган бардык чараларды көрүүгө милдеттүү (ЖПКнын 24 беренесинин 1-бөлүгү).

Чинovníк өзүнүн чыныгы кирешесин жашырган жагдайда жана алар укук коргоо органдары тарабынан ачылганда, кызмат адамынын укук ченемдүү көрсөтмө берүүдөн жана далилдерди келтирүүдөн баш

тартуусу КЖКнын 308-1-беренеси караган кылмыштын «жөндүү түрдө негиздей алган жок» деген белгисине туура келген аракет катары бааланат. Анын үстүнө кылмыштын субъектинин чыныгы активдеринин жана мыйзамдуу кирешелеринин ортосундагы пропорциянын бузулушун жөндүү негиздеп бергиси келбегендиги мыйзамсыз баюуну жасагандыгын мойнуна алгандык катары бааланып, айыптоонун негизине жаткырылат. Каралып жаткан аспектте Конституциянын талаштагы 26-беренесинин карама-каршылыгы талашсыз болуп саналат жана эч кандай терең анализи жок эле көзгө урунат.

5. Конституциялык палата өзүнүн Чечиминде *«...кызмат адамынын анын кирешелеринен ашкан өзүнүн мүлкүнүн бир кыйла көбөйүүсүн негиздөө жана далилдөө милдети анын жалпы элдик-укуктук статусунан жана кызматтык ишмердүүлүгүнүн спецификасынан келип чыккан анын милдетмелеринин алкагында жүзөгө ашырылат жана жазык сот өндүрүшүнүн алкагындагы өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөө катары каралбайт»*, деп белгилейт. Мындай болгон учурда жалпы элдик кызмат адамынын мыйзамдуу кирешелеринен ашкан анын активдеринин бир кыйла көбөйүүсү, ал аны жөндүү түрдө негиздеп бере албаса, мыйзамсыз баюу жөнүндөгү ченемдин гипотезасы болуп калуусу тийиш, ал эми

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

жазык жоопкерчилигине өзүнүн активдеринин бир кыйла көбөйүүсүн негиздеп берүүнү аткарбагандыгы үчүн кириптер болушу керек.

Талаштагы ченемдин күнөөсүздүктүн жоромолунун ашкере карама-каршылыгы «жөндүү түрдө негиздей албайт» деген белги болбогондо көзгө мынчалык катуу урунмак эмес. Кылмыш-жаза кодексинин өзгөчө бөлүгүнүн негизин тыюу-ченемдер түзөт – алар кылмыштын түрлөрүнүн айрым белгилерин аныктайт жана аларды жасаганы үчүн жазаларды (санкцияны) орнотот, башкача айтканда, салттуу түрдө составдарда кылмыштардын объективдүү жана субъективдүү белгилери сүрөттөлөт. Буга караганда, кызмат адамына жазык-укуктук тыюу текстинде өзүнүн жүрүм-турумунун укук ченемдүүлүгүн негиздеп берүүнү сунуштоо бир канча таң калаарлык болуп көрүнөт. Ал эми «жөндүү түрдө негиздей албайт» болсо-бул терс белги, ал криминалдан кийинки жүрүм-турумду мүнөздөйт.

Андан тышкары, субъекттин квалификацияланып жаткан тигил же бул окуяны түшүндүрүп бере албастыгын кылмыштын белгисинин даражасына алып чыгуу биздин жазык мыйзамына типтүү болуп саналбайт.

Көрсөтүлгөн ченемди колдонууда мыйзамсыз баюуну жасаган убакытты аныктоо көйгөйү да келип чыгат. Конституциянын 28-беренесинин

1-бөлүгүнө ылайык, адамдын жоопкерчилигин белгилөөчү же оорлотуучу мыйзам өткөн мезгилге карата колдонулбайт. Жасалган учурга карата укук бузуу деп таанылбаган иш-аракети үчүн эч ким жоопкерчилик тартпашы керек. Демек, талаштагы ченемдин юридикалык күчүнө киргенге чейин жасалган, мыйзамсыз баюунун белгисине туура келген иш-аракеттерди кылмыш деп таанууга мүмкүн эмес.

Жогоруда келтирилгендердин бардыгы талаштагы ченемди колдонууга мүмкүн эмес деген корутундуга алып келет, аны менен мыйзамсыз баюуну коррупция менен натыйжалуу күрөшүүгө багытталган жазык-укуктук чара катары криминализациялаштыруунун манызынын маанисин кетирет. Конституциялык палатанын талаштагы ченемди Конституцияга карама-каршы келбейт деп табуусу мыйзам чыгаруучуга каралып жаткан кылмыштын курамын сүрөтөө (конвенциялык ченемдер менен Кыргыз Республикасынын укуктук системасынын фундаменталдуу принциптеринин ортосундагы тең салмактуулукту сактоо алдында) ченемди коррупциялык кылмыштуулук жана анын натыйжасы менен күрөшүүдө алдын алуунун эффективдүү чарасы болгудай кылып түзүүгө жолтоо болбойт.

Судья: К.С. Сооронкулова

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
4-июлу
Бишкек шаары

№ 36-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

жаран Кубанычбек Асанович Жансеитовдун кызыкчылыгындагы Таалайбек Джапарович Саатовдун кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 84-беренесинин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиев, судьялар: Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Ж.М. Макешов, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осконбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы Н.А. Илиязованын катчылыгы менен;

кайрылуучу тарап: К.А. Жансеитовдун, ишеним каттын негизиндеги К.А. Жансеитовдун өкүлдөрү Т.Дж. Саатов жана Ж. Келиковдун;

жоопкер тарап: ишеним каттын негизиндеги Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү С.С. Болджурованын;

башка жак – ишеним каттын негизиндеги Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик кадр кызматынын өкүлү Н.Д. Андашеванын, ишеним каттын негизиндеги Кыргызстан профсоюздар федерациясынын өкүлү В.Г. Брейвонун катышуусу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 1, 4, 18, 19, 24, 37 жана 42-беренелеринин талаптарын жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 84-беренесинин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык сот жыйналышында карады.

Жаран Т.Дж. Саатовдун жаран К.А. Жансеитовдун кызыкчылыгындагы өтүнүчү ишти кароонун себеби болуп эсептелет.

Ишти кароого негиз болуп, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 84-беренесинин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацынын ченемдик жобосунун Конституцияга ылайык келүү маселесинде күмөндүүлүктүн пайда болуусу эсептелинет.

Сот жыйналышына ишти даярдаган судья-баяндамачы Ч.А. Айдарбекованын маалыматын угуп жана иштин

2014-жылдын
4-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 36-Р

сунушталган материалдарын изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (мындан ары – Конституциялык палата) 2014-жылдын 3-февралында жаран Т.Дж. Саатовдон жаран К.А. Джансеитовдун кызыкчылыгында Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 84-беренесинин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацын (мындан ары – Эмгек кодекси) Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына жана 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 35-беренесинин талаптарына карама-каршы келгендиги жөнүндө өтүнүчү түшкөн.

Берилген материалдарга ылайык, К.А. Джансеитов Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин алдындагы Соттук экспертиза мамлекеттик борборунун директорунун орун басары болуп иштеген. Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин 2012-жылдын 5-октябрындагы №199 буйругу менен, «Мамлекеттик кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамынын 31-беренесинин «д» пунктунун алтынчы абзацына ылайык кызматынан бошотулган.

К.А. Джансеитов Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин жогоруда көргөзүлгөн буйругуна карата Бишкек шаарынын Ленин райондук сотуна доо арызы менен кайрылган. Арыз ээсинин пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги К.А. Джансеитовду бошотуу жол-жобосун, ал мүчөсү болуп саналган профсоюз уюмунан аны бошотуу жөнүндө алдын ала макулдук албагандыгы менен бузган. Ленин райондук соту 2013-жылдын 21-январындагы чечиминде К.А. Джансеитовдун доо талаптарын канааттандыруудан баш тарткан. Аталган чечимге карата Бишкек шаардык сотунун соттук коллегиясына доо арыз түшүп, ал соттук коллегия өзүнүн 2013-жылдын 11-июлундагы аныктамасы менен биринчи инстанциянын чечимин өзгөртүүсүз калтырган. К.А. Джансеитовдун Бишкек шаардык сотунун соттук коллегиясынын аныктамасына карата жазылган көзөмөл арызы Кыргыз Республикасынын Жогорку соту тарабынан 2013-жылдын 25-ноябрында канааттандыруусуз калтырылган.

Келип түшкөн өтүнүчтөн көрүнүп тургандай, иш берүүчүнүн демилгеси боюнча эмгек келишимин бузууда кызматкерлердин

2014-жылдын
4-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 36-Р

профсоюздук уюмунун, же болбосо башка өкүлчүлүктүү органынын алдын ала макулдашпай туруп эмгек келишимин бузган тартипте караган Эмгек кодексинин талашка түшкөн ченемдери алардын ээлеген кызматына жараша, кызматкерлерди кодулоого жатат. Ошентип, аталган ченемдер менен катардагы кызматкерлерди бошотууда, алар мүчө болуп саналышкан профсоюздук уюмдун жазуу жүзүндөгү макулдугусуз бошотууга жол берилбейт, ошол эле убакта мекеменин жетектөөчү кызматчылары мындай кепилдиктен ажырап калышкан, алар да ошол эле профсоюздук уюмдун мүчөлөрү болуп саналышат.

Т.Дж. Саатовдун пикири боюнча, Эмгек кодексинин талашка түшкөн ченемдери көмүскө түрдө мекеменин жетекчилерин профсоюз уюмунун катарынан чыгууга жана анын кызматынан колдонбоого мажбурлайт, бул Конституциянын 35-беренеси менен кепилденген биригүү эркиндигине болгон конституциялык эркиндиктен ажыратат.

Эмгек укуктарында жана эркиндиктериндеги бардык чектөөлөр же аларды ишке ашыруу учурунда кандайдыр бир артыкчылык берүү кодулоо болуп саналат, бул Эмгек кодексинин талашка түшкөн ченемдеринде көрсөтүлгөндүгү айкын – деп эсептейт арыз берүүчү. Конституция адамды, анын ээлеген кызмат абалына карабастан туруп, кодулоого тыюу салат, ошондой эле адамдын жана жарандын укугун жана эркиндигин жокко чыгаруучу жана кемсинтүүчү мыйзамдарды кабыл алууга тыюу салат.

Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык, мыйзамдын жана соттун алдында бардыгы бирдей, бирок Эмгек кодексинин 84-беренесинин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацынын талаптарынан келип чыккандай, мекемелердин жетекчилери, алардын орун басарлары катардагы кызматкерлерге салыштырмалуу алардын эмгектик укугун жана эркиндигин коргоо боюнча кемсинтилген абалда болуп калышкан. Өтүнүчтө келтирилген жагдайларды эске алып, арыздануучу Эмгек кодексинин 84-беренесинин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацын Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө жана 35-беренесине карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 4-мартындагы аныктамасы менен жаран Т.Дж. Саатовдун жаран К.А. Джансеитовдун кызыкчылыгындагы өтүнүчү конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алынган.

2014-жылдын
4-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 36-Р

Соттук жыйналышта кайрылуучу тарап жаран К.А. Джансеитов, анын өкүлдөрү Т.Дж. Саатов жана Ж. Кекиликов өздөрүнүн өтүнүчүн колдошуп, аны канааттандырууну суранышты.

Жоопкер-тарап талаштагы Эмгек кодексинин ченемдери Конституцияга карама-каршы келбейт деп жана кайрылуучу тараптын өтүнүчүн канаттандыруусуз калтырууну суранды.

Конституциялык палата тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, иштин материалдарын изилдеп, жыйналышка катышкан башка жактардын түшүндүрүүлөрүн угуп, төмөнкүдөй тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Конституциялык палата кайрылууда каралган ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Демек, бул иш боюнча Конституциялык палатанын кароосунун предмети болуп төмөнкүдөй мазмундагы Эмгек кодексинин 84-беренесинин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацы каралат:

«Эмгек келишимин бузууга кызматкерлердин өкүлчүлүктүү органынын макулдугу төмөнкүдөй учурларда талап кылынбайт:

– уюмдун жетекчисин, анын орун басарларын, кызматка мамлекеттик бийлик же башкаруу органдары, ошондой эле коомдук уюмдар жана башка жарандардын бирикмелери тарабынан шайлануучу, бекитилүүчү же дайындалуучу жетекчи кызматкерлерди иштен бошотуу жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган башка учурларда.»

2004-жылдын 4-августундагы №106 Кыргыз Республикасынын Эмгек кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысында 2006-жылы №4-санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы кодекс болуп саналат.

2. Конституцияга ылайык эч ким мүлктүк же башка абалы боюнча кодулоого алынышы мүмкүн эмес; бардыгы мыйзам жана сот алдында бирдей; Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек; ар ким биригүү эркиндигине укуктуу (16-берененин 3-бөлүгү, 2-бөлүгүнүн экинчи абзацы, 20-берененин 1-бөлүгү жана 35-берене).

2014-жылдын
4-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 36-Р

Кыргыз Республикасы өздөрүн эмгекке болгон укугун жана экономикалык эркиндикке, мыйзам тарабынан тыюу салынбаган экономикалык ишкердүүлүк үчүн өздөрүнүн жөндөмдүүлүктөрүн эркин колдонууга болгон укугун жүзөгө ашырууда кызматкерлер менен иш берүүчүлөрдүн укуктары менен эркиндиктерин бирдей даражада кепилдеген социалдык мамлекет болуп эсептелет (Конституциянын 43-берененин 2 жана 3-бөлүктөрү).

Кызматчылар менен иш берүүчүлөрдүн кызыкчылыктарынын тең салмагын кармап туруу үчүн, мамлекет мыйзамдуу тариздерди, социалдык-экономикалык мамилелер тармагында өз укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо боюнча мыйзамдуу жолдорду, ыкмаларды жаратуу үчүн шарт түзөт. Мамлекеттин мындай милдети Экономикалык, социалдык жана маданий укуктар жөнүндө эл аралык пакттын жоболорунан келип чыгат (8-берене) (Кыргыз Республикасы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 1994-жылдын 12-январындагы № 1406-ХII токтому менен кошулган) (мындан ары – Пакт), анда каралгандай, «Пакттын мамлекет-катышуучулары ар бир адамдын ишке ашыруу жана коргоо үчүн профсоюздарды түзүү укугун камсыз кылууга милдеттенет, алар тиешелүү уюмдун эрежелерин кармоочу жалгыз шартты аткаруу менен өз каалоосу боюнча мындай уюмдарга мүчө болуп кире алышат». Бул учурда, Пактка ылайык, анткени Конституциянын 6-беренесине ылайык бул Пакт Кыргыз Республикасынын укук системасынын тутумдук бөлүгү болуп эсептелгендиктен, аталган укукту пайдалануу демократиялык коомдо мамлекеттик коопсуздуктун же коомдук тартиптин же башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коруу үчүн зарыл болгон учурларды эске албаганда, мыйзамда көрсөтүлгөндөрдөн башка эч кандай чектөөлөргө жатпайт.

Кесиптик бирликтер (профсоюздар) – өз мүчөлөрүнүн эмгектик жана социалдык-экономикалык укуктары менен кызыкчылыктарын коргоо үчүн түзүлүп, өндүрүштүк да, ошондой эле өндүрүштүк эмес да чөйрөлөрдөгү ишинин түрү боюнча кызыкчылыктардын жалпылыгынын негизиндеги жарандардын ыктыярдуу коомдук бирикмелери («Кесиптик бирликтер жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамынын 1-беренеси). Профсоюздардын негизги милдети болуп (ишмердүүлүгүнүн багыты) иш берүүчүнүн, мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын алдында кызматчылардын кызыкчылыктарын көтөрүү

2014-жылдын
4-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 36-Р

жана кызматкерлердин эмгекке болгон укуктарын, алардын социалдык-экономикалык кызыкчылыктарын коргоо болуп саналат.

Профсоюзга окшогон коомдук бирикмелерди түзүү Конституция тарабынан каралган биригүүгө болгон эркиндик укугунун аркасында ишке ашырылат (35-берене) жана Эл аралык эмгек уюмунун Уставында (мындан ары-ЭЭУ) бекитилген. Бул укуктун негизинде жарандардын эркин билдирүү ыктыярдуулугу жатат – бирикме түзүү жана анын мүчөсү болуу, бул Конституциянын, эл аралык укуктун жана улуттук мыйзамдардын ченемдери менен жар салынган («Ассоциациянын эркиндиги жана уюштурууга болгон укукту коргоо жөнүндө» ЭЭУнун №87 Конвенциянын 2-беренеси, Эмгек кодексинин 28-беренесинин 3-бөлүгү, Кыргыз Республикасынын «Кесиптик бирликтер жөнүндө» Мыйзамынын 1-беренеси, Кыргыз Республикасынын «Иш берүүчүлөрдүн бирикмелери жөнүндө» Мыйзамынын 2-беренеси, Кыргыз Республикасынын «Коммерциялык эмес уюмдар жөнүндө» Мыйзамынын 2-беренеси).

3. Конституция, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктеринин теңдигин кепилдөө менен, жана ошондой эле жарандардын укуктарын кодулоонун бардык түрлөрүнө тыюу салуу менен, эмгек жана иш менен камсыз кылуу тармагында жөнгө салууну ишке ашыруу учурунда – ар кайсы категорияларга кирген адамдардын укуктук статусунда айырма орнотууда мыйзам чыгаруучуга тыюу салбайт (ишмердүүлүгүнүн түрү жана шарты боюнча), анын ичинде, эгер бул айырма өзүн өзү актаса жана негизделген болсо, конституциялык маанилүү максаттарга туура келсе, алар менен эмгектик мамилелерин токтотууга байланышкан өзгөчө эрежелерди киргизүүгө тыюу салбайт.

Уюмдун жетекчисинин, анын орун басарынын жана башка жетектөөчү кызматкерлердин укуктук жоболору (укуктары, милдеттери, жоопкерчилиги) башка кызматчылардын статусунан айырмаланып турат, бул анын уюмду башкаруу тутумундагы эмгек ишмердүүлүгүнүн өзгөчөлүгү менен шартталган. Белгилей кетүү керек, уюмдун аталган субъекттери эмгек мамилелеринде иш берүүчү тарапта болушат жана анын атынан юридикалык маанилүү аракеттерди жасашат.

Иш берүүчүнүн укуктары жана милдеттери эмгек мамилелеринде: иш берүүчү болуп саналган жеке адам тарабынан, юридикалык жактын башкаруу органдары (менчиктин түрүнө карабастан) же

№ 36-Р

алар тарабынан ыйгарым укук берилген адамдар (администрация) тарабынан ишке ашырылат. Администрация иш берүүчүнүн өкүлү болуп саналат, бирок кызматкерлер менен, алардын эмгек жамааты менен мамилелерди ишке ашырууда ал мамлекеттик жана муниципалдык кызматтарда уюмду башкаруу боюнча аныкталган кандайдыр бир укуктар менен милдеттерге ээ эмгек укугунун өз алдынча субъектиси болуп саналат. Администрацияга өз карамагында баш ийген кызматкерлери бар, бардык кызмат адамдары (жетектөөчү кызматкерлер) кирет.

Уюмунун жетекчисин, анын орун басарын жана башка жетектөөчү кызматкерлерди аныктоо учурунда алардын укуктуулуктарына негизденүү керек. Мыйзам чыгаруучу алардын катарына төмөнкү укуктарды киргизет: мыйзамдарда белгиленген тартипте жана шарттарда кызматкерлер менен эмгек келишимин түзүүгө, өзгөртүүгө жана бузууга; жамааттык сүйлөшүүлөрдү жүргүзүүгө жана жамааттык келишимдерди түзүүгө; кызматкерлерди сыйлоого; кызматкерлерден уюмда колдонулган эмгек тартибин жана эмгек келишиминин шарттарын аткарууну талап кылууга; мыйзамдарда белгиленген тартипте кызматкерлерди тартиптик жана материалдык жоопкерчиликке тартууга же жоопкерчиликке тартууну демилгелөөгө; эмгекти уюштурууга багытталган жергиликтүү ченемдик актыларды кабыл алууга жана башкалар.

Уюмдун жетекчилери, алардын орун басарлары жана иш берүүчүнүн өкүлдүгүн алган башка башкаруучу кызматкерлер иш берүүчүнүн демилгеси менен иштен бошотулган учурда өздөрүнүн эмгектик укуктарынын кесиптик бирликтер же башка өкүлчүлүк органдар тарабынан корголушуна ээ боло албайт, анткени эмгек мамилелеринде эки башка тарапта турушкандыктан алардын кызыкчылыктары башка кызматкерлердин кызыкчылыктары менен дал келбейт.

Ошентип, мыйзам чыгаруучу уюмдун жетекчисинин, анын орун басарынын жана уюмдун башка башкаруучу кызматкерлеринин ишинин мүнөзү менен мазмунунун алардын аткарган эмгектик милдеттеринин объективдүү өзгөчөлүктөрүн эске алып, мыйзам чыгаруучу алар менен эмгек келишимин бузуунун өзгөчө эрежелерин карай алат, ал эми бул болсо Конституциянын 16-беренесинде кепилденген баарынын мыйзам жана сот алдында тең укуктуулугун бузуу катары бааланбайт.

2014-жылдын
4-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 36-Р

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 9, 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып Конституциялык палата

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын Эмгек кодекстин 84-беренесинин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацынын жоболору Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 35-беренесине карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, ал жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

2014-жылдын
9-июлу
Бишкек шаары

№ 39-Р

жаран Нурбек Акбарович Токтакуновдун кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 184-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиевдин, судьялар – Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Ж.М. Макешов, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы М.Э. Толобалдиевдин катчылыгы менен;

кайрылуучу тарап: жаран Н.А. Токтакуновдун;

жоопкер-тарап: ишеним каттын негизиндеги Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү А.А. Джорупбекованын;

башка жак – ишеним каттын негизиндеги Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү А.Ш. Шукурбековдун катышуусу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 1, 4, 18, 19, 24, 37 жана 42-беренелеринин талаптарын жетекчиликке алып, тинтүү жана алып коюу, ошондой эле турак жайда тинтүү жана алып коюу прокурордун санкциясы менен тергөөчүнүн жүйөлүү токтому боюнча калыс күбөлөрдүн катышуусу менен жүргүзүлөт деп көрсөтүлгөн Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 184-беренесинин 3-бөлүгүнүн (мындан ары – ЖПК) конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык сот жыйналышында карады.

Ишти кароого жаран Н.А. Токтакуновдун өтүнүчү себеп болду.

Ишти кароого негиз болуп ЖПКнын 184-беренесинин 3-бөлүгү Конституцияга ылайык келүү маселесинде күмөндүүлүктүн пайда болуусу эсептелинет.

Сот жыйналышына ишти даярдаган судья-баяндамачы Э.Т. Мамыровдун маалыматын угуп, иштин материалдарын изилдеп, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2014-жылдын
9-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 39-Р

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (мындан ары – Конституциялык палата) 2014-жылдын 20-февралында жаран Н.А. Токтакуновдун ЖПКнын 184-беренесинин 3-бөлүгүнүн Конституциянын 30-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келгендигинтаануу жөнүндөтүнүчү түшкөн.

Н.А. Токтакунов жеке менчигинде же башка укуктук ээлигинде турган турак-жай менен башка объектилердин кол тийбестигине болгон ар кимдин укугу Конституциянын 30-беренесинин 1-бөлүгүндө кепилденген, жана тинтүүгө, алып коюуга, кароого жана башка аракеттерди жүргүзүүгө Конституциянын аталган беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык, сот актысынын негизинде гана жол берилет.

Бирок, ЖПКнын 184-беренесинин 3-бөлүгү Конституциянын 30-беренесинин 2-бөлүгүнө каршы келип, тинтүү жана алып коюу жүргүзүүнүн соттон тышкары тартибин караган.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 17-мартындагы аныктамасы менен арыз берүүчүнүн өтүнүчү конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алынган.

Соттук жыйналышта кайрылуучу тарап Н.А. Токтакунов өзүнүн өтүнүчүн колдоп, аны канааттандырууну суранды.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү А.А. Джорубекова, кайрылуучу тараптын далилдери менен макул болуп жана ЖПКнын талаш туудурган ченеми Конституцияга ылайык келбейт деп билдирди.

Конституциялык палата тараптардын жүйөөлөрүн талкуулап, иштин материалдарын изилдеп, жыйналышка катышкан башка жактын пикирин угуп, төмөнкүдөй тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Конституциялык палата кайрылууда каралган ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Демек, бул иш боюнча Конституциялык палатанын кароосунун предмети болуп төмөнкү мазмундагы ЖПКнын 184-беренесинин 3-бөлүгү саналат:

«184-берене. Тинтүүнү жана алып коюуну жүргүзүүнүн негиздери жана тартиби

2014-жылдын
9-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 39-Р

(3) Тинтүү жана алып коюу, ошондой эле турак жайда тинтүү жана алып коюу прокурордун санкциясы менен тергөөчүнүн жүйөөлүү токтому боюнча калыс күбөлөрдүн катышуусу менен жүргүзүлөт».

1999-жылдын 30-июнундагы №62 Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, 1999-жылдын 30-июнундагы №63 «Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен ишке киргизилген, «Эркин-Тоо» гезитинин 1999-жылдын 21-июлундагы №59-62 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы кодекс болуп эсептелинет.

2. Конституцияга ылайык адам укуктары менен эркиндиктери эң жогорку баалуулук болуп эсептелет. Алар тикелей колдонулат, мыйзам чыгаруу, аткаруу бийлигинин жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин маанисин жана мазмунун аныктап турат (16-берененин 1-бөлүгү).

Расасына, жынысына, улутуна, этноско таандыктыгына, туткан динине, курагына, билимине, мүлктүк же башка абалына, саясий же башка ынанымдарына, ошондой эле башка жагдайларына карабастан туруп Конституция тарабынан инсандын өзгөчө макамынын таанылышы эл аралык укуктук актылардын ченемдери менен корреляцияланат (Адам укуктарынын Жалпы декларациясы, Адамдын негизги укуктары жана эркиндиктери жөнүндө Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештиги Конвенциясы), ага ылайык адамдык ченемдин жалпыга таанылган стандарттары сакталууга жана ар бир мамлекетте камсыздалууга тийиш.

3. Конституциянын 30-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык ар кимдин өзүнүн менчигинде же башка укуктук ээлигинде турган турак-жайы жана башка объектилери кол тийбестик укугуна ээ. Эч ким ээсинин эркинен тышкары алар пайдаланып турган турак-жайга жана башка объектилерине кире албайт. Турак жайдын кол тийбестигине болгон укук жеке мүлктүк эмес укук болуп саналат жана жеке жашоонун кол тийбестигине болгон укугун түзөт. Бул укук эл аралык укуктардагы эң маанилүү укуктардын бири жана көптөгөн эл аралык актыларда бекитилген.

Адам укуктарынын Жалпы декларациясынын 12-беренесине ылайык «эч ким анын жеке жана үй-бүлөлүк турмушуна ээн-

2014-жылдын
9-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 39-Р

баштык менен кийлигишүүгө, анын турак жайына ээнбаштык менен кол салууга кириптер болууга тийиш эмес». Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактка ылайык, ага Кыргыз Республикасы 1994-жылдын 12-январындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин № 1406-ХП токтому менен кошулган, эч ким турак жайына ээнбаштык менен же мыйзамсыз кол салууга дуушар болбошу керек (17-берене). №182 Кыргыз Республикасынын мыйзамы менен 2003-жылы 1-августта ратификацияланган 1995-жылдын 26-майындагы Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештигинин Адам укуктары жана негизги эркиндиктери жөнүндөгү конвенциясы бул укукту колдонууда мамлекеттик органдар тарабынан эч кандай кийлигишүү болбошу керек экендигин караган, мындай кийлигишүү мыйзам тарабынан каралган болсо жана демократиялык коомдо мамлекеттик жана коомдук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын ден соолугу менен адеп-ахлагын сактоо же башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо кызыкчылыктары үчүн зарыл учурларда гана болушу мүмкүн (9-берене). Көрсөтүлгөн эл аралык келишимдер Конституциянын 6-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын укук системасынын ажыралгыс бөлүгү болуп саналат.

4. Конституцияда жана эл аралык укуктук актыларда жар салынган турак жайдын кол тийбестиги принциби адамдын жеке турмушунун кол тийбестигине болгон укукту, жеке адамдык жана үй бүлөлүк жашырын сырларды сыйлоону, инсандын ар намысы менен аброюн сыйлоону камсыз кылат, бул өзгөчө жазык сот өндүрүшүнүн алкагында маанилүү, анткени бул укуктар турак жайга кирип баруу менен байланышкан процессуалдык иш-аракеттерди жүзөгө ашыруу учурунда кыйла көбүрөөк денгээлде чектелет.

Турак жайдын кол тийбестигин дал ушундай жагдайга байланыштуу чектөө, Конституцияга ылайык, жеке менчикте жана башка укукта болгон турак-жайда жана бөлөк объектилерде тинтүү, алып коюу, кароо жана башка аракеттерди жүргүзүү үчүн, аларга бийлик өкүлдөрүнүн кирүүсү үчүн соттун актысынын негизинде гана жол берилет (30-берененин 2-бөлүгү).

Ошондуктан, турак жайдын кол тийбестигине болгон укукту чектөөнүн ар бир конкреттүү окуясынын конституциялык маанилүү максаттарга шайкештигине жана адекваттуулугуна алдын ала соттук акты менен жетишип алуу керек.

№ 39-Р

5. Жазык процессинин сотко чейинки стадиясында ишке ашырылуучу соттук көзөмөл сот бийлигин жүзөгө ашыруунун бир түрү жана анын иш-милдети болуп саналат жана адамдын укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылууга жана алардын бузулуусун болтурбоого багытталган. Бул учурда алдын ала соттук-көзөмөл ишмердүүлүгүнүн юридикалык табиятынын негизи Конституция менен жөндөлөт. Ошентип, тинтүү, алып коюу, кароо сыяктуу тергөө амалдарын жана башка аракеттерди жүргүзүүгө, ошондой эле бийлик өкүлдөрүнүн жеке менчик же башка укукта турган турак жайга же башка объекттерге кирүүсүнө соттук көзөмөлүн жайылтылары Конституцияда аныкталган (30-берененин 2-бөлүгү).

Бирок, ЖПК 184-беренесинин 3-бөлүгү менен тинтүү жана алып коюу, ошондой эле турак жайда тинтүү жана алып коюу прокурордун санкциясы менен тергөөчүнүн жүйөлүү токтому боюнча калыс күбөлөрдүн катышуусунда жүргүзүлөрүн караган, жана бул жогоруда аталган конституциялык аныктоого туура келбейт.

Судьялардын көз карандысыздыгы, алардын Конституцияга жана мыйзамдарга гана баш ийиши (94-берененин 1-бөлүгү) жана сот адилеттигин жүзөгө ашыруу боюнча ишмердүүлүккө болгон ар кандай кийлигишүүгө тыюу салуу (94-берененин 3-бөлүгү) тууралуу конституциялык принциптерден алып караганда сот актысы тергөөчүнүн ар бир өзүнчө окуяда аткарган аракеттеринин мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерип туруудагы майнаптуу каражат болуп саналат.

Соттун нейтралдык статусу айыптоочу тараптын жана жактоочу тараптын далилдери менен ой-пикирлерине байланып калбоого мүмкүндүк берет, ал тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун конституциялык принцибин ишке ашыруу менен, жазык иликтөө органы тарабынан процессуалдык иш-аракеттерди жүргүзүүсүнүн зарылдыгын калыс баалайт.

Соттук көзөмөл маңызы жагынан тараптардын укуктук чыр-чатактарын чечүү боюнча сот ишмердүүлүгүнүн бир түрү болуу менен бирге, Кыргыз Республикасынын демократиялык жана укуктук мамлекет катарында конституциялык аныкталышын чыгылдырып турат. Соттук көзөмөлдүн мааниси анын ишти кароо учурундагы сот чечиминин объективдүүлүгүнө жана акыйкаттуулугуна түздөн түз таасир этүүсүнөн келип чыгат.

2014-жылдын
9-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 39-Р

Конституция тарабынан соттук актынын тинтүү, алып коюу, кароо жана башка тергөө амалдарын жүргүзүү үчүн негиз катары таанылышы, адамдын конституциялык укуктарын чектөө менен байланышкан учурлардагы тергөө органдарынын иш-аракеттерине жана чечимдерине карата болгон көз карандысыз соттук көзөмөлдүн зарылдыгы менен да шартталган. Конституциянын 30-беренесинин 2-бөлүгүнүн мааниси боюнча, прокурордук көзөмөл же ведомстволук процессуалдык көзөмөл эмес, так ушул соттук көзөмөл, жазык-процесстик мыйзамдар тарабынан регламенттелгендей, комдук процессуалдык органдардын оюна келгендей иш-аракеттерди жана чечимдерди кылбоосуна кепилдик берет жана инсандын укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылат.

Буга байланыштуу, турак жайдын кол тийбестигине болгон укукту чектөөнүн конституциялык маанилүү максаттарга дал келүүсүнө жана шайкештигине ар бир конкреттүү учурда алдын ала соттук акты менен жетишүү керек.

Бул учурда, Конституция сот актысысыз жеке менчик жана башка укукта болгон турак-жайга жана башка объектилерди тинтүү, алып коюу, кароо жана башка аракеттерди жүзөгө ашыруу жана аларга бийлик өкүлдөрүнүн кирүүсүнө мыйзамда каралган учурларда мүмкүндүк берет (30-берененин 3-бөлүгү).

Белгилей кетүү керек, Конституциянын бул ченеми ЖПК-да көрсөтүлгөн тинтүү, алып коюу, кароо жүргүзүү үчүн негиз болгон прокурордун санкциясы менен чыгарылчу тергөөчүнүн жүйөлүү токтому конституциялуу болуп саналат дегенди билдирбейт. Конституциянын 30-беренесинин 3-бөлүгүнүн мааниси боюнча, аталган процессуалдык аракеттерди сот актысы жок жүргүзүүгө өзгөчө гана учурларда уруксат берилет, ал эми жүргүзүлгөн процессуалдык аракеттер алар аяктагандан кийин кандай болгон учурда да сот тарабынан анын негиздүүлүк жана мыйзамдуулук предметине карата каралууга тийиш.

Буга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Башкы прокурору тарабынан 2011-жылдын январында жазык процессинин сотко чейинки баскычында сот актысынын негизинде жеке менчик же башка укукта турган турак жайды же башка объектини тинтүү, алып коюу жана кароо жөнүндө көрсөтмө чыгарып, төмөн турган бөлүнүштөргө жиберилген.

Аны менен бирге, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан 2011-жылдын 9-августундагы чыккан №458 токтому менен

2014-жылдын
9-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 39-Р

демилгеленген, конституциялуулук предметине талашка түшкөн ЖПКнын ченемдерин Конституциянын 30-беренесине ылайык келтирүүгө багытталган мыйзам долбоору, жарандардын конституциялык укуктарын камсыз кылуу жагындагы маанилүүлүгүнө карабастан, мыйзам чыгаруу органы тарабынан көңүлгө алынбай калган.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктунун 8, 9- бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып, Конституциялык палата

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 184-беренесинин 3-бөлүгү Конституциянын 30-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Жазык-процесстик кодексине Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарынан жана ушул чечимден келип чыгуучу тиешелүү өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизсин.

3. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

5. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басмаларында, Конституциялык палатанын атайын сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

Жазык-процесстик кодексинин 184-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө жаран Нурбек Акбарович Токтакуновдун кайрылуусунун негизинде жүргүзүлгөн иш боюнча Конституциялык палатанын 2014-жылдын 6-июлундагы Чечиминин жүйөлүү бөлүгүнө Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы Э.Ж. Осмонбаевдин

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

Жазык-процесстик кодексинин 184-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуу эместиги жөнүндөгү Конституциялык палатанын укуктук көз карашынын негиздүүлүгү шек жаратпайт. Арыз берүүчү талашкан ченем менен Конституциянын жоболорунун карама-каршылыгы айкын көрүнүп турат. Ошондуктан, бул өзгөчө пикир кабыл алынган чечимдин маңызына тийишпейт, бирок, анын келип чыгуу себептери кыйла мааниге ээ.

Алгач, Жогорку Кеңештин өкүлүнүн сот отурумунун жүрүшүндө кайрылуучу тараптын тууралыгын моюнга алуусу, ошондой эле чечимди талкуулоо процессиндеги судьялардын бир пикирге келиши үмүт жаратып жаткан, бирок Конституциялык палатанын судьялары тарабынан чечимдин мазмундуу бөлүгүнүн айрым жоболорун күчөтүү жөнүндөгү сунушту кабыл албагандыгы менин кайрадан өзгөчө пикирде калуума аргасыз кылды.

Сунуштун маңызы, жарандардын конституциялык укуктары менен эркиндиктерине түздөн түз тиешеси бар, конституциялык эместиги айкын көрүнүп турган укуктук ченемдин укуктук тутумда 4 жылдан ашык колдонулгандыгы жол берилгис нерсе экендигин жогорку мыйзам чыгаруу органы катары Жогорку

Кеңешке өзгөчө көргөзүү зарылдыгында турган.

Мындай көз караш Конституциянын 16-беренесинин талаптарынан келип чыгат, ага ылайык адам укуктары жана эркиндиктери эң жогорку баалуулук болуп эсептелет жана бардык мамлекеттик бийлик бутактарынын, анын ичинде Жогорку Кеңештин ишинин маани-мазмунун аныктап турат. Колдонуудагы Конституция тинтүү, алып коюу жана кароо өндүрүшүнүн негизи катары жалгыз гана сот актысы болуп саналаарын кыйла ачык аныктаган, ал эми арыз берүүчү тарабынан талашка түшкөн ченем болсо адамдын жана жарандын укуктары көбүрөөк тобокелдикке туш кыла турган жазык-процесстик чөйрөдө башкача тартипке жол берген.

Мындай жагдай Жогорку Кеңеш тарабынан өзүнө жүктөлгөн миссиясын тиешелүү деңгээлде аткарбай жаткандыгын, бул жогорку мамлекеттик органдын мыйзам чыгаруу ишмердүүлүгүндө тутумдук мамиленин жана ийкемдүү механизмдердин жоктугун күбөлөндүрүп турат, бул тууралуу менин оюмча мыйзам чыгаруу ишмердүүлүгүн системалаштыруу боюнча кечиктирилгис чараларды көрүү жөнүндө жана ошол эле учурда анын аткарылышын талап коюуну кабыл алынган чечимде белгилеш керек болчу.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
Өзгөчө пикири

Бул кырдаалда Конституциялык палатанын судьяларынын жогорку бийлик органдарынын жана анын кызмат адамдарынын алдында өз көз карашын толук чагылдырып, аны бекем кармануудан чочулоосу түшүнбөстүктү жаратууда. Мындай көрүнүштүн бир себеби болуп, башка мамлекеттик бийлик бутактарынын сот тутумун өзүнө тең бийлик субъектиси катары тааныбашы жана ага кээде тоготпогон мамиле кылышы саналат, бул болсо негиз салуучу конституциялык прин-

ципти – бийликти бөлүштүрүү жана алардын тең салмакта иштөө принцибин бузуу менен бир гана мамлекеттик түзүлүшкө коркунуч келтирбестен, чыныгы сот адилеттигин аткарууга тоскоол болот, анын ичинде, мыйзамдын үстөмдүгүнө жетишүү жана укуктук мамлекетти бекемдөө мунсуз мүмкүн эмес болгон майнаптуу конституциялык көзөмөл жүргүзүүгө да тоскоолдук жаратат.

Судья Э.Ж. Осмонбаев

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

№ 37-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

«United Cement Group PLC» компаниясынын, «Эмгек Курулуш», «Ташкөмүр», «Пансионат «Витязь» «О.К.К.В.» жоопкерчилиги чектелген коомдорунун жана жарандар С.Л. Калимова, Б.А. Байгобылов, В.В. Баевдин жана башкалардын кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 3-ноябрындагы №146 «Жалал-Абад шаары, Курманбек көчөсү, 8 дареги боюнча жайгашкан жер участогунун жана турак эмес жайларды улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 3-июнундагы №60 «Ташкөмүр» жоопкерчилиги чектелген коомун улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 12-августундагы №121 «Кант цемент заводу» ачык акционердик коомунун акцияларынын 13,21% улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 20-майындагы №48 «Пансионаты Витязь» жоопкерчилиги чектелген коомунун жер участогун жана объекттерин улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 19-июлундагы №99 «Аврора Грин» ден соолукту чыңдоочу-туристтик комплекстин объекттерин улутташтыруу жөнүндө» Декреттеринин, Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 28-сентябрындагы №130 «Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн айрым декреттерине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Декретинин 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиев, судьялар – Ч.А. Айдарбекова, Ж.М. Макешов, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы Н.А. Илиязованын;

кайрылуучу тарап: ишеним каттын негизинде «Эмгек Курулуш» жоопкерчилиги чектелген коомдун (мындан ары – ЖЧК) өкүлү А.К. Кудайбердиевдин; ишеним каттын негизинде «Ташкөмүр» ЖЧКнын өкүлү Э.Т. Байтикованын, ишеним каттын негизинде «Пансионат «Витязь» ЖЧКнын өкүлү Н.М. Котиктин, ишеним каттын

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

негизинде «О.К.К.В» ЖЧКнын өкүлү Б.Д. Джусуповдун, ишеним каттын негизинде «UnitedCementGroupPLC» компаниясынын өкүлдөрү В.А. Слепокурованын жана Г.К. Уканованын;

жоопкер-тарап: кызмат ордунун негизинде Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү Т.Э. Шамбетовдун жана ишеним каттын негизинде өкүлү Т.Э. Карабаевдин катышуусу менен

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн (мындан ары – Конституция) жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 1, 4, 18, 19, 20, 37, 42-беренелеринин (мындан ары – «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамы) талаптарын жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 3-ноябрындагы №146 «Жалал-Абад шаары, Курманбек көчөсү, 8 дареге боюнча жайгашкан жер участогун жана турак эмес жайларды улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 3-июнундагы №60 «Ташкөмүр» жоопкерчилиги чектелген коомун улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 12-августундагы №121 «Кант цемент заводу» ачык акционердик коомунун акцияларын 13,21% улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 20-майындагы №48 «Пансионат Витязь» жоопкерчилиги чектелген коомунун жер участкаларын улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 19-июлундагы №99 «Аврора Грин» ден-соолукту чыңдоочу-туристтик комплекстин объекттерин улутташтыруу жөнүндө» Декреттеринин, Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 28-сентябрындагы №130 «Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн айрым декреттерине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн Декретинин 4-пунктунун (мындан ары – Декрет) конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык сот жыйналышында карады.

Ишти кароого «Эмгек Курулуш» ЖЧК, «Ташкөмүр» ЖЧК, «United Cement Group PLC» компаниясынын, «Пансионат «Витязь» ЖЧК, «О.К.К.В.» ЖЧКнын жана жарандар С.Л. Калимова, Б.А. Байгобылов, В.В. Баевдин жана башкалардын өтүнүчтөрү себеп болду.

Ишти кароого негиз болуп, жогоруда көрсөтүлгөн Декреттер Конституцияга ылайык келүү маселесинде табылган белгисиздиктердин пайда болуусу саналат.

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

Сот жыйналышына ишти даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы К.С. Сооронкулованын маалыматын угуп, жана берилген материалдарды изилдеп, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (мындан ары – Конституциялык палата) 2014-жылдын 4- февралында «Ташкөмүр» ЖЧКнын Башкы директору Б. Батыркуловдун уюмдаштыруучу К.Н. Ысмаилов тарабынан сатылып алынган «Ташкөмүр» ЖЧКнын акцияларынын 96,94% улутташтыруу жөнүндө» 2010-жылдын 3-июнундагы №60 Декреттин Конституцияга ылайык келбегендигин таануу тууралуу өтүнүчү келип түшкөн.

Өз талаптарын негиздөө үчүн арыз берүүчү тарабынан жогоруда көрсөтүлгөн Декреттин 1-пунктунда жаран К.Н. Ысмаилов тарабынан сатылып алынган «Ташкөмүр» ЖЧКнын акцияларынын 96,94% улутташтыруу боюнча жазма буйругу берилгендиги көрсөтүлгөн. Бул Декреттин 2-пунктунда жаран К.Н. Ысмаилов тарабынан «Ташкөмүр» ЖЧКнын акцияларын мыйзамсыз ээлеп алуусунан мамлекетке келип түшкөн чыгымдарга эсеп жүргүзүү тапшырмасы берилген. Буга байланыштуу, арыз берүүчү тарабынан жогоруда аталган Декрет Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын талаптарын бузуу менен кабыл алынгандыгы белгиленет, ал Конституциянын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө каршы келет, анткени Декрет жарандарга жана юридикалык жактарга таандык мүлктү улутташтыруу үчүн негиз болбойт. Ошондой эле арыз берүүчү, Декретти кабыл алуу учурунда улутташтыруунун предмети жок болгондугун белгилейт, анткени мурда 2010-жылдын 11-февралында «Ташкөмүр» ААКнын жалпы акционерлеринин жыйналышында «Ташкөмүр» ААКны «Ташкөмүр» ЖЧК кылып кайра түзүү жөнүндө чечим кабыл алынган. Кыргыз Республикасынын «Акционердик коомдор жөнүндө» Мыйзамынын 17-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык, ААКнын акцияларын ЖЧКнын катышуучуларынын салымдарына алмашуу тартиби жөнүндө чечим кабыл алынган. Буга байланыштуу, №60 Декретти чыгаруу учурунда «Ташкөмүр» ААК иш жүзүндө болгон эмес, буга ылайык улутташтырууга жатуучу акциялар пакети да жок болгон.

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 19-мартындагы аныктамасы менен «Ташкөмүр» ЖЧКнын кайрылуусу конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алынган.

Конституциялык палатага 2014-жылдын 18-февралында «United Cement Group PLC» компаниясынан анын директору А.К. Буркитбаевдин атынан, 2010-жылдын 12-августундагы №121 «Кант цемент заводу» ачык акционердик коомунун акцияларынын 13,21% улутташтыруу жөнүндө» Декретин Конституцияга ылайык келбегендигин таануу жөнүндө өтүнүч келип түшкөн, анткени бул Декрет тарабынан компаниянын «Кант цемент заводу» ААКнын 13,21% акциялары түрүндөгү менчиги акциялардын наркын жана башка чыгымдарды ордун толтурбастан, мамлекеттин менчигине айланган.

Өз далилдерин негиздөө катары, арыз берүүчү тарабынан, Конституциянын 12-беренесине ылайык, улутташтыруу мүлктүн жана башка чыгымдардын наркынын ордун толтуруу менен мыйзамдын негизинде гана жүргүзүлүшү белгиленген. Ошентип, Конституциянын актынын түз жана жогорку юридикалык күчкө ээ болуп саналган 12-берененин 2, 3-бөлүктөрүндө белгиленген эки милдеттүү шартты аткарбагандык Конституцияны түздөн-түз бузуу болуп саналат. Ошондой эле, арыз берүүчү, №1 Декретке ылайык, Убактылуу Өкмөт Президенттин, Жогорку Кеңештин жана Өкмөттүн иш-милдеттерин жана ыйгарым укуктарын өздөрү аткарууга ыйгарым укуктуу болушкан. Бирок, талаш-тартыш туудурган Декретти кабыл алуу учурунда, мыйзам тарабынан белгиленген улутташтыруунун жүзөгө ашыруу укуктук жол-жоболору жана улутташтыруу жөнүндө актыны ишке ашыруу механизми Убактылуу Өкмөт тарабынан сакталган эмес. Андан дагы, 2010-жылдын 19-июлундагы №103 «Мүлктү мажбурлап алуу Тартибин бекитүү жөнүндө» Декретине ылайык, улутташтырылган мүлк деп укук коргоо органдары тарабынан табылган жана К. Бакиевдин үй бүлөсүнө жана анын тегерегиндегилерге тиешеси бар мүлктү, ошондой эле 2005-жылдан тартып 2010-жылга чейинки мезгилде наркын белгилебестен менчиктештирилген мүлктү түшүнүү керек. «Кант цемент заводу» ААКнын улутташтырылган акциялары К. Бакиевдин үй-бүлөсүнө жана анын тегерегиндегилерге кандайдыр бир тиешеси бар мүлк болуп саналбайт, ошондой эле менчиктештирүүнүн аталган мезгилине таандык эмес. Буга байланыштуу, арыз берүүчү №121 Декрет Конституциянын 12-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп эсептейт.

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 3-апрелиндеги аныктамасы менен «United Cement Group PLC» компаниясынын кайрылуусу конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алынган.

Конституциялык палатага 2014-жылдын 12-мартында «Эмгек Курулуш» ЖЧКнан, анын директору Ж.Т. Мамашовдун атынан 2010-жылдын 3-ноябрындагы №146 «Жалал-Абад шаары, Курманбек көчөсү, 8 дареги боюнча жайгашкан жер участогунун жана турак эмес жайларды улутташтыруу жөнүндө» Декретин Конституцияга ылайык келбегендиги тууралуу өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтүн негиздемесинде «Эмгек-Курулуш» ЖЧК 2007-жылы катталгандыгы көрсөтүлгөн, анда жалгыз катышуучу болуп жаран Ж.Т. Мамашов саналган. Банктарды кайра уюштуруужана карыздарды кайра түзүү боюнча агенттик тарабынан 2008-жылдын 27-майында Жалал-Абад ш, Курманбек к., 8 дареги боюнча жайгашкан жалпы аянты 33198,0 кв.м жер участогу менен имаратка ачык торук жарыяланган. Жүргүзүлгөн аукциондук торуктардын жыйынтыгы боюнча, жеңүүчү болуп «Эмгек Курулуш» ЖЧК танылган. 2008-жылдын 23-июлундагы сатып алуу-сатуу келишиминин негизинде аталган имарат 33198,0 кв.м жер участогу менен бирге ал тарабынан 6858500 сомго сатылып алынган. Бирок, 2010-жылдын февралында «Салы-Ата» ЖЧКнын кызматкерлери тарабынан аталган имаратты жана жер участогуна болгон жеке менчик укугун «Салы-Ата» ЖЧКнын балансына өткөрүү максатында кысым көрсөтүлгөн. Андан кийин, 2010-жылдын 16-февралында, кайрымпул жөнүндө нотариалдык күбөлөндүрүлгөн макулдашуу менен жогоруда аталган имарат жер участогу менен бирге «Салы-Ата» ЖЧКнын менчигине өткөрүлгөн.

Жалал-Абад шаардык сотунун 2010-жылдын 12-октябрындагы чечимине ылайык, 2010-жылдын 16-февралындагы кайрымпул жөнүндө макулдашуу жараксыз деп таанылган, соттун бул чечими мыйзамдуу күчүнө кирген.

Ошентип, талаш-тартышта болгон Декретти кабыл алуу менен «Эмгек-Курулуш» ЖЧКнын конституциялык укуктары бузулган, анткени Конституциянын 12-беренесинде Кыргыз Республикасында менчиктин ар кандай түрлөрү таанылат жана жеке, мамлекеттик, муниципалдык жана башка менчик түрлөрүн тең укуктуу корголушуна кепилдик берилет деп таанылган. Жеке менчик кол тийгис, улутташтыруу мүлктүн наркын жана башка чыгымдарды толтуруу

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

менен мыйзамдын негизинде гана жүргүзүлүшү мүмкүн. Буга байланыштуу, арыз берүүчү №146 Декрет негизги мыйзамга каршы келет жана конституциялуу эмес деп таанууга жатат деп эсептейт.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 3-апрелиндеги аныктамасы менен «Эмгек-Курулуш» ЖЧКнын анын директору Ж. Мамашовдун өтүнүчү конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алынган.

Конституциялык палатага 2014-жылдын 25-мартында «Пансионат Витязь» ЖЧКнын анын өкүлү Н.М. Котиктин атынан, 2010-жылдын 20-майындагы №48 «Пансионат Витязь» ЖЧКнын жер участогун жана объекттерин улутташтыруу жөнүндө» Декретин Конституцияга ылайык келбейт деп өтүнүч келип түшкөн. Аталган Декрет менен Ысык-Көл областынын Ысык-Көл районунун Чок-Тал айылындагы 9,32 га аянт жер участогу жана бул участокто жайгашкан 91 мүлк бирдиги улутташтырылган.

Арыз берүүчү эсептегендей, жеке менчик ээсинин эркинен тышкары мүлктү алып коюуга соттун чечими менен гана жол берилээрин Конституция бекитет. Бул учурда, мүлктү алып коюу үчүн негиз мыйзам тарабынан каралышы керек. №48 Декрети мыйзам чыгаруу актысы болуп саналбайт, мүлктү алып коюу боюнча чечим сот тарабынан чыгарылган эмес. Конституциянын 12-беренеси, мүлктү алып коюу мүмкүндүгүн кароо менен, мындай алып коюунун мыйзамдуулугу сот тарабынан милдеттүү түрдө кароого тийишин аныктайт. Ошентип, Конституциянын бул ченемдерине таянуу менен, арыз берүүчү, эгер мүлк жеке менчик ээсинин эркине каршы алынып коюлса, анда алып коюунун мыйзамдуулугун тастыктоо үчүн бул жарандарды сот органдарына кайрылуу укугунан ажыратпашы керек деп эсептейт.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 3-апрелиндеги аныктамасы менен «Пансионат Витязь» ЖЧКнын кызыкчылыгындагы Н.М. Котиктин кайрылуусу конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алынган.

Конституциялык палатага 2014-жылдын 17-апрелинде «О.К.К.В» ЖЧКнын анын директору Б.Д. Джусуповдун, курулуштун үлүштүк катышуучуларынын жана алардын ишеним катынын негизиндеги өкүлү З.В. Трунованын атынан, 2010-жылдын 19-июлундагы №99 «Аврора Грин» ден-соолукту чыңдоочу-туристтик комплекстин объекттерин улутташтыруу жөнүндө» Декретин жана 2010-жылдын 28-сентябрындагы

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

№130 Декреттин 4-пунктун Конституциянын 12-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө конституциялуу эмес жана карама-каршы келет деп өтүнүч келип түшкөн.

Арыз берүүчүлөр эсептегендей, №99 жана №130 Декреттерди кабыл алуунун натыйжасында улутташтыруу таризде курулуштун үлүштүк катышууларынын мүлктү экспроприациясы орун алган.

Ошол эле учурда, Конституциянын 12-беренесинде, мүлктү алып коюуга соттун чечиминин негизинде гана мүмкүн экендигин каралган. Мүлктү алып коюуга мыйзамда каралган башка учурларда уруксат берилет, бул учурда мындай алып коюунун мыйзамдуулугу сот тарабынан милдеттүү түрдө каралууга тийиш. Мындан сырткары, жарандардын же юридикалык жактардын жеке менчигинде турган мүлктүн мамлекеттик менчикке кайрылуусу (улутташтыруусу), бул мүлктүн наркын жана башка чыгымдарды кайрып берүү менен мыйзамдын негизинде жүргүзүлөт.

Арыз берүүчүлөр, №99 Декретинин жоболору 2010-жылдын 19-июлунда кабыл алынган №103 «Мүлктү мажбурлап алуу тартибин бекитүү жөнүндө» Декретине карама каршы келет деп эсептешет. Анткени, №103 Декреттин 2-бөлүгүндө, улутташтырылган мүлктүн алдында укук коргоо органдары тарабынан табылган жана К. Бакиевдин үй-бүлөсүнө жана анын айлана-чөйрөсүнө тиешеси бар мүлктү, ошондой эле 2005-жылдан тартып 2010-жылга чейинки мезгилде наркынын ордун толтурбастан менчиктештирилген мүлктү таануу керек экендиги көргөзүлгөн. Бирок, тергөө органдары тарабынан «О.К.К.В.» ЖЧКнын же үлүштүк курулуштун катышуучуларынын мурдагы Президент, анын үй-бүлөсү же айлана чөйрөсү ортосунда эч кандай байланыш табылган эмес.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 30-майындагы аныктамасы менен «О.К.К.В» ЖЧКнын, курулуштун үлүштүк катышуучуларынын жана алардын ишеним катынын негизиндеги өкүлү З.В. Трунованын кайрылуусу конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алынган.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 2-бөлүгүнүн 6-пунктуна ылайык судья-баяндамачы К.С. Сооронкулованын 2014-жылдын 2-июлундагы аныктамасы менен талашылган актылардын бир түрдүүлүгү жана талаптары өз ара байланыштуу болгондуктан жогоруда көрсөтүлгөн өтүнүчтөр бир сот өндүрүшүнө бириктирилген.

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

Соттук жыйналышта кайрылуучу тараптын өкүлдөрү өздөрүнүн өтүнүчтөрүн колдошуп, аны канааттандырууну өтүнүштү.

Өкмөттүн өкүлдөрү, Убактылуу Өкмөттүн Декреттери тарыхый жагдайлардын көрүнүшү болуп эсептелген, жана анын шартында алардын Конституцияга жана колдонуудагы мыйзамдарга ылайык келиши олуттуу мааниге ээ эмес деп эсептейт. Алардын баары ошол мезгилде, мазмунунан көз карандысыз, ошол мезгилдеги мамлекеттик орган – Убактылуу Өкмөт тарабынан бекитилген укуктун жаңы таризин көрсөткөн.

Өкмөттүн өкүлдөрүнүн пикири боюнча, конституциялык-укуктук статусу түздөн-түз Конституция тарабынан бекитилген Конституциялык палата, 2007-жылкы Конституциянын мезгилинде чыгарылган Декреттерге, аларды 2010-жылы чыккан Конституцияга ылайык келүү предметине баа берүүгө укуктуу эмес.

Андан ары, Декреттердин анын кабыл алынганга чейинки жана андан кийинки чыгарылган Конституцияга ылайык келбегендиги тууралуу кайрылгандардын ырастоосуна, Өкмөт Конституциянын 2010-жылдын 27-июнунда күчүнө киргенине карабастан, мамлекеттик бийликтин компетенттүү органдарынын жоктугунан чынында толук өлчөмдө кызмат өтөй албагандыгына көңүл бурат, буга ылайык, конституциялык укук тартибин орнотуу толук болгон эмес.

Өкмөттүн өкүлдөрү, Убактылуу Өкмөт тарабынан чыгарылган декреттер, алардын кабыл алынган күнүнөн тартып (Кыргыз Республикасынын 2010-жылы жана андан кийинки Конституциясы күчүнө киргенге чейинки), укуктук актылар (ченемдик жана ченемдик эмес мүнөздөгү) көз карандысыз болуп саналбайт деп эсептешет, алар өткөөл мезгилде башкарып турган мамлекеттик бийлик органдарынын укук таризи түрүндө экстраординардуу кезде кабыл алынган актылар болуп саналат, алар мамлекеттик бийликтин компетенттүү органдары калыптанганга чейин, башкача айтканда 2010-жылдагы Конституция толук өлчөмдө күчүнө киргенге чейин иштеп турушкан.

Буга ылайык, Декреттер маңызы боюнча аларды алып салуу предмети катары сотто каралуунун предмети боло албайт (жараксыз деп табуучу), анткени алар 2010-жылдагы Конституциянын жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын ченемдерине ылайык келүү предметине салыштырууга мүмкүн болбогондуктан, укуктук каражаттарды колдонуу менен баалана албайт.

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

Ошол эле убакта, жоопкер тарап, Убактылуу Өкмөттүн Декреттери тарабынан Конституция тарабынан кепилденген жарандардын жеке менчикке болгон укугу жана анын корголушу эске алынгандыгын көңүлгө алат, жана бул маселе Өкмөт тарабынан соттук эмес тартипте каралышы керек деп эсептейт.

Конституциялык палата иштин материалдарын изилдеп жана жактардын жүйөөлөрүн угуп, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Конституциялык палата кайрылууда каралган ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу шектүү бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Демек, бул иш боюнча Конституциялык палатанын кароосунун предмети болуп төмөнкүдөй Декреттер эсептелет:

1) Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 3-ноябрындагы №146 «Жалал-Абад шаары, Курманбек көчөсү, 8 дареги боюнча жайгашкан жер участкасын жана турак эмес жайларды улутташтыруу жөнүндө» Декрети;

2) Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 3-июнундагы №60 «Ташкөмүр» жоопкерчилиги чектелген коомун улутташтыруу жөнүндө» Декрети;

3) Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 12-августундагы №121 «Кант цемент заводу» ачык акционердик коомунун акцияларынын 13,21% улутташтыруу жөнүндө» Декрети;

4) Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 20-майындагы №48 «Пансионат Витязь» жоопкерчилиги чектелген коомунун жер участогун жана объекттерин улутташтыруу жөнүндө» Декрети;

5) Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 19-июлундагы №99 «Аврора Грин» ден соолукту чыңдоочу-туристтик комплекстин объекттерин улутташтыруу жөнүндө» Декрети;

6) Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 28-сентябрындагы №130 «Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн айрым декреттерине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» төмөнкүдөй мазмундагы Декреттин 4-пункту:

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

«4. Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 19-июлундагы №99 «Аврора Грин» ден соолукту чыңдоочу-туристтик комплекстин объекттерин улутташтыруу жөнүндө» Декретине төмөнкүдөй өзгөртүү киргизилсин:

– 1-пунктундагы «29» деген сан «31» деген санга алмаштырылсын».

Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 3-ноябрындагы №146 «Жалал-Абад шаары, Курманбек көчөсү, 8 дареги боюнча жайгашкан жер участкасын жана турак эмес жайларды улутташтыруу жөнүндө», 2010-жылдын 3-июнундагы №60 «Ташкөмүр» жоопкерчилиги чектелген коомун улутташтыруу жөнүндө», 2010-жылдын 12-августундагы №121 «Кант цемент заводу» ачык акционердик коомунун акцияларынын 13,21% улутташтыруу жөнүндө», 2010-жылдын 20-майындагы №48 «Пансионат Витязь» жоопкерчилиги чектелген коомунун жер участогун жана объекттерин улутташтыруу жөнүндө», 2010-жылдын 19-июлундагы №99 «Аврора Грин» ден соолукту чыңдоочу-туристтик комплекстин объекттерин улутташтыруу жөнүндө», 2010-жылдын 28-сентябрындагы №130 «Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн айрым декреттерине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Декреттери 2010-жылдын 28-майында №9-10 сандарында (336-367) «Эркин Тоо» гезитинин «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ченемдик актылары» тиркемесинде жарыяланган; 2010-жылдын 21-июнунда №25 «Кыргыз Республикасынын ченемдик актылары» журналында жарыяланган; 2010-жылдын 30-июнунда №11-12 сандарында (368-369) «Эркин Тоо» гезитинин «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ченемдик актылары» тиркемесинде жарыяланган; 2010-жылдын 30-июлунда №13-14 сандарында (370-371) «Эркин Тоо» гезитинин «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ченемдик актылары» тиркемесинде жарыяланган; 2010-жылдын 20-августунда №74 санында «Эркин Тоо» гезитинде жарыяланган; 2010-жылдын 6-сентябрында №36 «Кыргыз Республикасынын ченемдик актылары» журналында жарыяланган; 2010-жылдын 30-августунда №15-16 сандарында (372-373) «Эркин Тоо» гезитинин «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ченемдик актылары» тиркемесинде жарыяланган; 2010-жылдын 11-октябрында №41 санында «Кыргыз Республикасынын ченемдик актылары» журналында жарыяланган; 2010-жылдын

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

30-сентябрында №17-18 сандарында (374-375) «Эркин Тоо» гезитинин «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ченемдик актылары» тиркемесинде жарыяланган; 2010-жылдын 15-ноябрында №46 санында «Кыргыз Республикасынын ченемдик актылары» журналында жарыяланган; 2010-жылдын 30-ноябрында №21-22 сандарында (378-379) «Эркин Тоо» гезитинин «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ченемдик актылары» тиркемесинде жарыяланган жана колдонууда болуп эсептелет.

7. 2010-жылдын 7-апрелинде мамлекеттик бийлик толугу менен Убактылуу Өкмөткө өткөндүгү мамлекетте болуп өткөн социалдык-саясий окуялардын натыйжасында болгон.

Буга окшогон органдарды дүйнөлүк тарыхта түзүү мисалдары, алар, эреже катары өткөөл мезгилдин шартында же курч социалдык-саясий каатчылык учурунда бийликтин убактылуу өкүлдөрү болуп чыгаарын күбөлөндүрөт жана мамлекеттик тиешелүү административдик-саясий механизмдин камсыз кылып турууга милдеттүү.

Социалдык-саясий каатчылыктын ар кандай тариздери баардык эле мамлекеттердин саясий тутумуна таандык. Каатчылык кырдаалдардын келип чыгуу себеби жана алардын өнүүгү мүнөзү универсалдуу мүнөзгө ээ, бирок, ар бир саясий тутумдун туруксуздугунун конкреттүү учурунун өзгөчөлүктөрүнөн жана жагдайларынан көз каранды болот.

Каралып жаткан мааниде социалдык-саясий каатчылык саясий тутумдун ченемдүү кызматынын бузулгандыгын көргөзүп турат, анда жарандардын көбүрөөк бөлүгү башкарып жаткан саясий уюмга өз колдоосун көргөзүүдөн баш тартышат, мындай же тигиндей таризде мамлекетте жүргүзүлүп жаткан саясатка макул эместигин билдирет, ага нааразылыгын билдирет жана аны менен элдик мамлекеттик бийликке өз кызматын аткарууга мүмкүндүк бербейт.

Баарынан мурда, социалдык-саясий каатчылыктын факторлору болуп, бийликтин мыйзамдуулугунун олуттуу азайышы, жарандардын көз алдында анын нарксызданышы, бийликтин коомдо болуп жаткан процесстерди башкаруу жөндөмдүүлүгүн жоктугу, ачык саясий мүнөзгө ээ болгон социалдык жаңжалдардын кескин курчушу болуп саналат, мында нааразылык билдирүүнүн таризи коомдун кандайдыр бир бөлүгүнүн мамлекеттик жогорку курамдарга жана саясий каршылыктын башаламан тариздерин күчөтүү жолу менен алардын саясатына каршы чыгышы болуп саналат (митингдер, иш таштоо, демонстрациялар ж.б.).

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

Социалдык-саясий каатчылык объективдүү мүнөзгө ээ жана өнүгүп жаткан саясий чындыкты билдирет, ал саясий мамилелердин тигил же бул субъекттеринин эркинен көз карандысыз коомдук мамилелерди түзө алышат, алар мамлекеттин саясий тутуму орноткон алкактан да чыгып кетишет.

Социалдык-саясий каатчылык курч фазага өтүп жана саясий ырк бузуу менен мүнөздөлүп калган учурда, башкача айтканда расмий бийлик курамдары тарабынан саясий процесстин жүрүшүнө көзөмөлдү толук жоготкон убакта, мамлекеттин ички да, тышкы да коопсуздугуна болгон коркунуч күчөйт. Мындай учурларда, коомдук кырдаалдын өзгөрүлмөлүк жана туруксуздук шартында мамлекеттин иштешиндеги институционалдык жана административдик негиздери бошоңдой баштайт, бул жарандар үчүн, жалпы эле коом үчүн терс натыйжаларга алып келиши мүмкүн.

Саясий аракеттер саясий максаттуулуктун логикасы боюнча өнүгөт, жана көп учурда укуктук алкагынан чыгып кетет. Социалдык-саясий каатчылыктын шартында тигил же бул маселелердин чечилиши саясий процесстин субъектилеринин консенсусунун негизинде ишке ашырылат - дээрлик анын катышуучуларынын баардыгы саясий карама каршылыктарды чечүүдө кыймылдаткыч күч болуп саналат. Бул учурда артыкчылыктуу роль көбүрөөк таасири барга, айрым гана топтордун эмес, жалпы коомдун кызыкчылыгын элге сунуштап жана аны ишке ашыра ала тургандарга берилет. Так ушундай адамдарга саясий консенсустун натыйжасында саясий бийлик жүктөлөт, ал мамлекеттин жана жалпы коомдун кызыкчылыгында чечим кабыл алууга милдеттүү.

Ошентип, каатчылык кырдаалдарда саясий чечимдер – экстраординардуу кырдаалдарга байланыштуу келип чыккан жана өнүгүп жаткан саясий процесстин бир бүтүндүгүнүн маанилүү бөлүгү, ал саясий тутумдун туруктуулук абалы үчүн мүнөздүү болгондорго салыштырмалуу жаңы жана өзгөчө болуп калат.

Мындай чечимдердин максаты социалдык-саясий кырдаалды турукташтырууда, кооптуу жагдайды жана социалдык-саясий чыңалууну жеңүүдө, укуктук тартипти, мамлекеттин жана калктын коопсуздугун камсыз кылууда турат, башкача айтканда жалпысынан социалдык-саясий каатчылыктан чыгуу максатында мамлекетти өткөөл мезгилде башкаруу керек.

8. Социалдык-саясий каатчылыктын шартында саясий процесстин субъектилеринин бийлик ыйгарымдары факты жүзүндө болуп

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

саналат жана каатчылыктын кырдаалдын узактыгынын мезгили менен чектелген.

Буга окшогон убактылуу бийлик органдарынын ишмердүүлүгү көп учурда мамлекеттин саясий тутуму тарабынан каралган эмес, ошондуктан формалдуу көз караштан алып караганда мындай ишмердүүлүк легалдуу (мыйзамдуу) деп саналышы мүмкүн эмес.

Аны менен бирге, конституционализмдин илимий доктринасы легалдуу жана легитимдүү сыяктуу бийликтин сапаттарын бири биринен ажыратып жана айырмалап турат.

Жогоруда белгиленип өткөндөй, легалдуулуктун (мыйзамдуулуктун) сапаты бийлик курамдарынын ишмердүүлүгүн жана чечимдерин алардын укуктук ченемдик актылардын талаптарынын көз карашында гана мүнөздөйт.

Легитимдүүлүктүн сапаты мазмундуу суроолорго көбүрөөк тиешелүү, тагыраак айтканда, саясий процесстин субъекттерине жана алардын ишмердүүлүгүнө болгон коомдук ишеним суроолоруна, анын натыйжасы катары, бийликтин легитимдүүлүк деңгээли кандайдыр бир бийлик курамдарына ылайык келүү даражасын, алардын талаптарын жана коомдун күтүүсүн чагылдырат.

Легитимдүүлүк сапаты баалоочу мүнөзгө ээ жана жарандардын баалуулук багыттары менен байланыштуу, алар «жакшы баага», анын башкарууга болгон укугун жана ага багынууга болгон макулдугун таанууга объективдешет, башкача айтканда бул субъекттин саясий бийлигин колдоо даражасына далил болуп кызмат кылган аракеттерди алып жүрөт, бул толук өлчөмдө Убактылуу Өкмөттүн бийлигине таандык.

Аны менен бирге, Убактылуу Өкмөт түзүлгөн кырдаалды аныктоо кандайдыр бир мазмундуу баалоо же анын ишмердүүлүгүн талдоо маселесин камтыбайт.

Маанилүү болуп, 2010-жылы апрель окуяларынын натыйжасында мамлекеттик бийликтин өз кызматын аткарууга толук жөндөмдүү эместиги байкалгандыгын аныктоо болду. Бул, Убактылуу Өкмөттү түзүү жана анын кызматы күтүүсүз болгон социалдык-саясий жагдайлардан жана мамлекеттеги коомдук саясий жана социалдык – экономикалык экстраординардуу кырдаалды турукташтыруу, коомдук тартипти жана коопсуздукту камсыз кылуу максатында мамлекеттик бийликти ишке ашыруу зарылдыгынан келип чыккан объективдүү себептер менен шартталган. Андан сырткары, Убактылуу Өкмөт, өткөөл мезгилдин бийлигинин органы

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

катары, конституциялык реформа жүргүзүүгө жана анын негизинде мамлекеттик бийликтин конституциялык органдарын калыптандырууга болгон жоопкерчиликти мойнуна алды.

Ошентип, Убактылуу Өкмөт каралып жаткан мезгилде саясий бийликтин легитимдүү субъектиси катары чыкты жана элдик мамлекеттик бийликтин расмий органдарынын ишке жараксыз болгон шартында мамлекеттик бийликти жүргүздү.

9. Мамлекеттик бийликти ишке ашыруунун тариздеринин бири болуп, мыйзам чыгаруучу ишмердүүлүк саналат. Эреже катары, мамлекеттик органдардын мыйзам чыгаруучу ишмердүүлүгү бекем калыптанган жол-жоболук тартипте жүргүзүлөт. Бирок, өлкөнүн формалдуу саясий тутуму турмуштун болуп жаткан кырдаалына ылайык келбеген шартта (Убактылуу Өкмөттүн ишмердүүлүгүнүн убагында болгондой), элдик убактылуу өкмөттүн субъектиси кабыл алган актылардын жаратылышы түзүлгөн коомдук экстраординардуу кырдаалдын өзгөчөлүктөрүнүн призмасы аркылуу каралышы керек.

Ошентип, Декреттер, өлкөнүн саясий тутуму тарабынан саясий эрктин булагы жана мамлекеттик бийликтин субъектиси катары каралбаган субъект тарабынан кабыл алынган, ал өзүнө мамлекетти башкаруу функциясын жана анын андан аркы өнүгүшүнө болгон жоопкерчиликти өзүнө жүктөп, Убактылуу Өкмөт мамлекеттин жана коомдун мыйзамдуу кызыкчылыктарын камсыз кылууга жана социалдык-саясий кырдаалды турукташтыруу үчүн баардык тиешелүү чараларды көрүүгө милдеттүү болгон. 2010-жылы апрель айында орун алган мамлекеттеги курч каатчылыкта мамлекетти башкаруу өзгөчөлүгү, өзүнө мамлекеттик бийлик функциясын, коомдук-саясий кырдаалдарды турукташтырууга же өзгөртүүгө, башка көйгөйлүү маселелерди чечүүгө багытталган чечимдерди өз мойнуна алган орган тарабынан кабыл алуу зарылдыгынан келип чыгат.

Буга ылайык, Убактылуу Өкмөттүн актылары жол-жоболоштурулган каражаттар жана мамлекеттик бийликтин расмий органдарынын ырк бузуу шартындагы коомдук мамилелерди башкаруу жана жөнгө салуу ыкмалары катары каралышы керек. Декреттер өзүнүн максаттуу багыты боюнча, каатчылык социалдык-саясий кырдаалдын мезгилинде анын жашоо ишмердүүлүгүнүн анын баардык тармактарында мамлекеттин толук кандуу иштешин камсыз кылууга багытталган. Бул учурда, бул актыларды тиешелүү мыйзам чыгаруу иш чараларын кармабастан кабыл алуу объективдүү

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

мүнөздөгү жагдайлар менен шартталган, алардын айкындуулугунан, масштабдуулугунан, мамлекеттеги күнүмдүк процесстерди башкарууга багытталгандыгынан жана ишке ашыруу тажрыйбасынан, мамлекеттик баардык саясий тутумунун институционалдык курамын өзгөртүүдөн улам башкаруу - тескөө мүнөзүн кемсинтпейт.

Ошентип, тартипти жана коомдук коопсуздукту, жарандардын укугун жана эркиндигин коргоону камсыз кылуу үчүн мамлекеттик башкаруу кызматын ишке ашыруу жана калыптандыруунун объективдүү зарылдыгы пайда болгон учурда, убактылуу субъекттин ишмердүүлүгү анын расмий статусунан көз карандысыз, бул субъект тарабынан мамлекеттик бийликтин легитимдүү ишке ашырылышы карата каралышы керек.

10. Өз талаптарын негиздөө катары, кайрылган субъекттер алардын мүлкүн Убактылуу Өкмөттүн декреттери тарабынан алып салуу Конституциянын 12-беренесинин талаптарына таризи боюнча да, мазмуну боюнча да карама каршы келет деген далилдерди келтиришет.

Конституциянын 12-беренесинин 3-бөлүгү улутташтыруунун конституциялык-укуктук негиздерин жүзөгө ашырууну орнотот, ага ылайык улутташтыруу ал мүлктүн жана башка чыгымдардын наркынын ордун толтуруу менен мыйзамдын негизинде жүргүзүлүшү керек.

Демократиялык укуктук мамлекетте улутташтыруу, бул мамлекеттин коргонуучу жана мамлекеттин жана объекттердин коопсуздугу үчүн стратегиялык мааниге ээ, жеке менчик объекттерине карата экономикалык саясаттын каражаты катары гана колдонулушу керек, анда жеке менчик укугун токтотуусуз канааттандырууга мүмкүн болбогон учурда гана социалдык мааниге ээ максаттарга жетүү үчүн коом үчүн зарыл болгон учурда гана колдонулушу керек. Улутташтыруу бул учурда жазалоо чарасы болуп саналбайт, ал социалдык – экономикалык мааниге ээ, жана коомдук жалпы кызыкчылыгына жооп бериши керек жана мамлекеттик экономикасынын тигил же бул секторунун ишенимдүү иштешин камсыз кылуусу керек.

Убактылуу Өкмөт тарабынан ишке ашырылган улутташтыруу башка мүнөзгө ээ болгон жана өзгөчө жагдайлар менен шартталган.

Маңыздык маанисинде улутташтыруу болжол менен мыйзамсыз жол менен менчиктештирилип алынган мүлктүн үстүнөн мамлекеттик

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

көзөмөлдү орнотуу жана сактап калуу максатын көздөгөн. Жалпыга белгилүү болгондой, мамлекетке пайдалуу болбогон шарттарда стратегиялык объекттерди менчиктештирүү 2010-жылдын апрель айындагы социалдык каршылыктардын себебинин бири болуп калган. Мындай мүлктү мамлекеттик бийликке кайтаруу Убактылуу Өкмөт тарабынан өткөөл мезгилдин биринчи кезектеги милдеттери катары каралган. Бул учурда ошондой эле ошол учурдун өзгөчөлүктөрүнө байланыштуу улутташтыруу жөнүндө чечим кабыл алуудагы олуттуу факторлор болуп, социалдык-саясий чыңалуу, социалдык орнотмолор жана «социалдык акыйкаттыкты» калыптандыруу зарылдыгы жөнүндө элдин күтүүсү болуп калды.

Формалдык мааниде конституциялык талаптар жана жеке менчик ээлеринен мүлктү тартып алууну ишке ашыруу учурунда мыйзам чыгаруу жол-жоболорун мыйзам чыгаруу органынын делегитимдүү күчүнөн, жана каралып жаткан мезгилдеги жалпы мыйзам чыгаруу ишмердүүлүгүнүн жоктугунан улам кармалууга мүмкүн болгон эмес.

Буга ылайык, улутташтыруу жөнүндө Декреттердин негизинде жеке менчик ээлерине мүлктү тартып алуу айрыкча мүнөзгө ээ, ал кырдаалдын экстраординардуулугу жана өзгөчө зарылдыктын болушу менен шартталган.

2010-жылы Конституциянын кабыл алынышы жана анын мамлекеттик бийлик органдарын калыптандыруу жөнүндө жоболорунун ишке ашырылышы менен, Убактылуу Өкмөт №147 Декрети менен өзүнүн бөлүнүшү жөнүндө жарыялады, Убактылуу Өкмөттүн Декреттеринин көпчүлүгү өзүнүн юридикалык күчүн жоготту.

Аны менен бирге, улутташтыруу жөнүндөгү Декреттер, анын ичинде бул иш боюнча каралып жаткан декреттер өзүнүн юридикалык маанисин сактап калган, алардын негизинде келип чыккан мамилелер узаруучу мүнөзгө ээ жана буга байланыштуу, субъекттер үчүн укуктук колдонуудагы тутумунда алардын ролу жана орду, аларды соттук тартипте даттануу мүмкүнчүлүгү жөнүндө укуктуу суроо келип чыгат.

Буга байланыштуу, Конституциялык палата, экстраординардуу учурунда кабыл алынган улутташтыруу жөнүндө убактылуу бийлик органынын актылары, конституциялык тартиптин калыбына келтирилиши менен жана мамлекеттин жана анын органдарынын иштөө шартында азыркы колдонуудагы мыйзам тарабынан каралган тартипте калыптандырылышы керек деп эсептейт.

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

Эгер Декреттердин негизинде мүлктү тартып алуу учурунда жеке жана юридикалык жактардын укутарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын бузууга жол берилген болсо, алардын мыйзамдуу аракети компетенттүү мамлекеттик органдар тарабынан каралышы керек. Бул учурда, Конституциянын 12-беренесине ылайык, жеке менчик укугуна байланыштуу баардык чектөөлөр, анын ичинде жеке жана юридикалык жактардын жеке менчигиндеги мүлктү алып коюу таризи акталышы керек жана конституциялык түзүлүштүн, улуттук коопсуздуктун, коомдук тартиптин, калктын ден соолугун жана адеп-ахлагын сактоонун, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун, мамлекеттин коргонуусун жана мамлекеттин коопсуздугун камсыз кылуунун негиздерин коргоонун конституциялык маанилүү максаттарына себептүү жана шайкеш болушу керек.

Конституциянын 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн мааниси, жана ага кабар берүүчү Адам укугунун Жалпы декларациясынын 8 жана 29-беренелеринин жоболору жана Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактынын 2-беренесинин 2-пунктунун, 3-пунктунун «а» пунктчасынын жана 14-беренесинин 6-пунктунун жоболору боюнча мамлекет акыйкат, компетенттүү жана майнаптуу болууга тийиш болгон соттук коргоо укугун ишке ашыруусун камсыз кылууга милдеттүү. Соттук коргоого болгон укук Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна ылайык, абсолюттук укуктарга киргизилген, ал эч кандай шартта чектелбеш керек.

Ошентип, Убактылуу Өкмөттүн Декреттерине байланыштуу талаш-тартыш маселелерди колдонуудагы укуктук чөйрөнүн алкагында уюштуруу-укуктук жөнгө салуу учурунда, өз жаратылышы боюнча абсолюттук болгон соттук коргонууга болгон укукту ишке ашыруу үчүн тиешелүү шарттардын баардыгы түзүлүшү керек.

11. Конституциянын үстөмдүк принциптери укуктук мамлекеттин ажыратылгыс өзгөчөлүгү болуп саналат жана Конституцияны мамлекеттин органдары, жеке жана юридикалык жактар тарабынан милдеттүү түрдө аткарылышы талап кылат. Бул принциптерди мамлекеттин баардык аймагында камсыз кылуу жана баардык субъекттердин колдонуусун камсыз кылуу Конституциялык палатанын негизги милдети болуп саналат.

Конституциянын талаптарынын жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талаптарынын күчү менен талаш-тартышка түшкөн Декреттердин конституциялуулугу жөнүндө маселени

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

чечүү, маңызы боюнча Конституциялык палата тарабынан чечиле албайт, анткени жогорудагы мыйзамдарга ылайык, конституциялык көзөмөлдүн текшерүү предмети, бекитилген иш-чараларды сактоо менен кабыл алынган жана ишке киргизилген, так калыпка салынган мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар болушу керек. Талаш-тартышка түшкөн Декреттер бекитилген ченем жаратуучу иш-чаралардан тышкары кабыл алынган, жана Конституциялык палатанын карамагындагы юридикалык ыкмалар менен изилденип, чечиле албайт. Андан сырткары, так ушул себеп менен Декреттер жалпы юрисдикциянын соттору тарабынан да кароо предмети болуп саналбайт.

Конституциялуулук предметине талаш-тартышка түшкөн Декреттер бул маселеге тиешеси бар фактылык жагдайларды текшерүүнү жана изилдөөнү талап кылат, мындан сырткары, бул Декреттерди кабыл алуу, жогоруда көргөзүлгөндөй, саясий мүнөздөгү себептер менен да шартталган. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 1-бөлүгүнүн маанисинен алып караганда, соттук конституциялык көзөмөл бир гана укук маселелерин чечүүгө арналган жана эч кандай шарттарда саясий максаттуулукка артыкчылык көргөзбөшү керек, ошондой эле алардын укуктук таризинен тышкары кимдин болбосун саясий аракеттерин баалоого аракет кылбашы керек. Буга байланыштуу, Конституциялык палата башка мамлекеттик органдардын компетенциясына кирген учурда, баардык жагдайларды белгилөөдөн жана изилдөөдөн алыс болууга милдеттүү. Конституциялык көзөмөл органы тарабынан ишти чечүүнүн чегин мындай чектөөсү мамлекеттик бийликти бөлүүнүн конституциялык принцибинин маанилүү элементи болуп саналат жана сот бийлигине саясий бааны талап кылган маселелерди кароо укугун жалпы чектегендигинен кабар берет. Сот бийлигинин компетенциясына мындай чектөөнүн маңызы сот адилеттигинин тармагын идеология жана саясий артыкчылыктардын элементтерине кирүүсүнөн тосуу зарылдыгы болуп саналат.

Аны менен бирге, талаш-тартыш болуп жаткан актылар кабыл алынган кырдаалдын айрыкчалыгы жана экстраординардулуугу, актылардын маңызы сыяктуу эле кандайдыр бир кароо ишине абсолюттук тоскоол болбошу керек, андан дагы адамдын же жарандын укугу жана эркиндиги бузулган болсо абсолюттук актоого себеп болбошу керек.

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

Талаш-тартышка түшкөн актылар тарабынан түзүлгөн каралып жаткан кырдаалга карата, дагы бир жолу белгилей кетүү керек, бул маселелерди соттук тартипте кароого мүмкүн эместиги Конституция тарабынан кепилденген жана эч кандай чектөөгө таандык эмес соттук коргонуу укугуна олуттуу тоскоолдук болуп саналат.

Буга ылайык, мамлекеттик бийлик органдары тарабынан, талашка түшкөн Декреттер тарабынан каралган маселени деталдуу изилдөө жана кызыкдар болгон субъекттерди сот адилеттигине жетүү укугун камсыз кылуу максатында, тиешелүү чараларды көрүү керек, колдонуудагы укуктук талаанын алкагында талаш маселелерди чечүү механизмин иштеп чыгуу зарыл.

Убактылуу Өкмөттүн талаш-тартыш жараткан актылары, жеке менчик укугун коргоо жана жеке менчик ээлеринин укугун камсыз кылуу маселелерин камтыйт. Конституция мындай маселелерди Өкмөт ишке ашырган аткаруу бийлигинин карамагына киргизген, ага министрликтер, мамлекеттик комитеттер, административдик ведомстволор жана жергиликтүү мамлекеттик администрациялар баш ийишет (Конституциянын 83-беренеси).

Демек, Конституциянын 88-беренесинин 1-бөлүгүнүн 7-пунктунда менчиктин баардык түрлөрүн өнүктүрүүнү жана аларды коргоонуу бирдей шарттарын камсыз кылуу иш-милдетти, өлкөнүн аткаруу бийлигинин жогорку органы болгон Өкмөткө жүктөлөт.

Бул милдеттин мазмундук мааниси тиешелүү шарттарды түзүү зарылдыгын жаратат, анда жеке менчиктин баардык таризинин субъектиси өз кароосу боюнча өзүнүн мүлкүнө ээ болууга, колдонууга жана тескөөгө болгон укугун ишке ашыруу мүмкүндүгүнө ээ болот, ошондой эле зарыл болгон учурда коргонуунун майнаптуу каражаттарына колдонуу мүмкүндүгүн алышы керек.

Кыргыз Республикасы укуктук мамлекет болуп саналат (Конституциянын 1-беренесинин 1-бөлүгү), анын укуктук үстөмдүгү камсыз кылынган, анын баардык органдарынын ишмердүүлүгү жана алардын Конституцияга жана мыйзамдарга багынышын камсыз кылган элдик бийликти өзгөчө уюштуруу функциясынан кабар берет жана бул өз кезегинде укук саясатына, саясий акцияларга жана конституциялык укуктук талаптарга жана тариздерге баш ийүүнү талап кылат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып Конституциялык палата,

2014-жылдын
11-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 37-Р

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 12-августундагы №121 «Кант цемент заводу» ачык акционердик коомунун акцияларынын 13,21% улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 3-июнундагы №60 «Ташкөмүр» жоопкерчилиги чектелген коомун улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 20-майындагы №48 «Пансионат Витязь» жоопкерчилиги чектелген коомунун жер участогун жана объекттерин улутташтыруу жөнүндө»; 2010-жылдын 3-ноябрындагы №146 «Жалал-Абад шаары, Курманбек көчөсү, 8 дареги боюнча жайгашкан жер участкасын жана турак эмес жайларды улутташтыруу жөнүндө Декреттери жана Убактылуу Өкмөттүн башка Декреттери конституциялык жана сот өндүрүшүнүн башка баардык түрүнүн алкагында соттук териштирүүнүн предмети боло албайт деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү Убактылуу Өкмөттүн Декреттери боюнча талаш-тартыш маселелерди бир убакыттын ичинде чечүүнү камсыз кылган укуктук механизмдерди жана мыйзамдуу менчик ээлеринин мүлктүк укугун калыбына келтирүү мүмкүндүгүн түзүп берсин.

3. Бул Чечимдин корутунду бөлүгүнүн 2-пунктун аткаруунун жыйынтыгы боюнча кабыл алынган чечимдер, талаш-тартыш мамилелердин субъектерине өзүнүн соттук коргонууга болгон укугун ишке ашырууга мүмкүндүк берген Өкмөттүк актылардын таризинде болушу керек.

4. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

5. Чечим баардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын баардык аймагында аткарылууга жатат.

6. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басмаларында, Конституциялык палатанын атайын сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

«Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 2, 3- бөлүктөрүнүн жана 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө Кыргыз Республикасынын Иегованын күбөлөрүнүн диний борборунун өтүнүчү боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиев, судьялар – Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Дж.М. Макешов, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы М.Э. Толобалдиевдин,

кайрылуучу тарап – Кыргыз Республикасынын Иегова күбөлөрүнүн диний борборунун ишеним каттарынын негизинде аракеттенишкен өкүлдөрү Ш.Х. Брейди жана Х.И. Искаков,

жоопкер-тарап – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү К.С. Карабекова,

башка жактар – ишеним каттардын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик улуттук коопсуздук комитетинин өкүлү Э.К. Бейшекеев, Кыргыз Республикасынын Дин иштери боюнча мамлекеттик комиссиясынын өкүлдөрү К.К. Мамадалиев, Ж.Т. Ботоев жана А.Т. Гайбаева,

котормочулар Ч.К. Бакирова, Г.Ж. Бекмановалардын катышуулары менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6, 8, 9, 10-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык мыйзамынын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелеринин талаптарын жетекчиликке алып, ачык соттук жыйналышта «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» мыйзамынын 8-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн жана 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацынын конституциялуулугун аныктоо боюнча конституциялык өндүрүштөгү ишти карады.

Ишти кароого Кыргыз Республикасынын Иегованын күбөлөрүнүн диний борборунун кызыкчылыгында аракеттенген Ш.Х. Брейдинин жана Х.И. Искаковдун өтүнүчү себеп болду.

№ 45-Р

«Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн жана 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацынын ченемдери Конституцияга ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ч.О. Осмонованын маалыматын угуп, көрсөтүлгөн материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (мындан ары - Конституциялык палата) 2014-жылдын 27-февралында «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү жана 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 32-беренесинин 2-бөлүгүнүнө, 35-беренесине ылайык эмес деп табуу жөнүндө Кыргыз Республикасынын Иегова күбөлөрүнүн диний борборунун (мындан ары – Диний Борбор) кызыкчылыгында аракеттенген Ш.Х. Брейдинин жана Х.И. Искаковдун өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтү негиздөө ирээтинде төмөнкү жүйөөлөр келтирилген.

Диний Борбор 1998-жылдын 30-апрелинде Дин иштери боюнча мамлекеттик комиссияда (мындан ары – ДИМК) диний уюм, ал эми 1998-жылдын 6-августунда юстиция органдарында юридикалык жак катары каттоодон өткөн. Диний Борбор Кыргыз Республикасындагы жалпы Иегованын күбөлөрү үчүн өкүл катары кызмат кылат.

Айрым жергиликтүү кеңештер Иегова күбөлөрүнүн уюштуруу мүчөлөрүнүн тизмелерине макулдук бербегендиктен, ДИМК аларды эсептик каттоого алуудан баш тарткан.

ДИМК «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 2-бөлүгүн колдонгондуктан, 2013-жылдын үч айында Ош жана Жалал-Абад облустарында Иегова күбөлөрүнүн 12 диний жолугушуусу укук коргоо органдары тарабынан токтотулган, себеби ал облустарда Иегованын күбөлөрү дин уюму катары каттоодон өткөн эмес.

№ 45-Р

Арыз берүүчүнүн пикири боюнча, белгиленген мыйзамдын 8-беренесинин 2-бөлүгүнүн ДИМК-нын каттоосу жок диний уюмдардын иш-аракетине тыюу салынат деген талабы, 8-беренесинин 3-бөлүгүндөгү мүчөлөрүнүн жогорку санына байланышкан талап жана 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацы менен бекитилген, диний уюмдардын уюштуруу кеңешинин нотариус тарабынан күбөлөндүрүлгөн тизмесин жергиликтүү кеңеш менен макулдашуу талабы Конституциянын 32-беренесинин 2-бөлүгүндө жана 35-беренеси менен бекитилген дин тутуу, биригүү укуктарына, жана Конституциянын 16-беренесинин 2-бөлүгү менен аныкталган, эч ким туткан дини боюнча кодулоого мүмкүн эмес деген жобого каршы келет деп эсептейт.

Кайрылуучу тарап, мурункуга салыштарганда диний уюмду түзүү үчүн уюштуруучулардын саны 20 эсеге жогорулатылганын билдирет. Анткени 1991-жылдын 16-декабрында кабыл алынган № 656-ХП «Дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндөгү» күчүн жоготкон мыйзамга ылайык диний уюмду түзүү үчүн уюштуруучулардын саны он адам болчу, колдонуудагы мыйзамга ылайык болсо диний уюмду түзүү үчүн адамдын саны эки жүздөн кем болбош керек.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 3-апрелиндеги аныктамасы менен арыз берүүчүлөрдүн өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Арыз берүүчүүлөр Диний Борбордун кызыкчылыгында аракеттенген Ш.Х. Брейди жана И.Х. Искаков сот жыйналышында өздөрүнүн кайрылуусун колдошуп, аны канааттандырууну өтүнүшөт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү К.С.Карабекова «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 2, 3- бөлүктөрү жана 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацы Конституцияга карама-каршы келбейт деп эсептейт жана кайрылуучу тараптын өтүнүчүн канааттандыруусуз калтырууну суранат.

Конституциялык палата тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын иш боюнча берген түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп, төмөнкү тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык

№ 45-Р

Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, ушул иш боюнча Конституциялык палатанын кароо предмети болуп төмөнкү мазмундагы «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү жана 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацы каралат:

«8-берене. Диний уюмдар

2. Дин иштери боюнча мамлекеттик органдын эсепке алуу каттоосу жок диний уюмдардын иш-аракетине жана иштешине ушул Мыйзамга ылайык тыюу салынат.

Каттоодон өтпөгөн диний уюмдун атынан ишти жүзөгө ашырган адам Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жоопкерчилик тартат.

3. Диний уюм жашы жеткен жана Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашаган Кыргыз Республикасынын эки жүздөн кем болбогон жаранынын демилгеси боюнча түзүлөт.

10-берене. Диний уюмдарды эсептик каттоого алуу

2. Диний уюмду эсепке алуу үчүн түзүүчүлөр төмөндөгүдөй түзүү документтерин (мамлекеттик жана расмий тилде) тапшырышат: - диний уюмду жана миссияны түзүүнүн демилгечилеринен болуп эсептелишкен жана уставдын алкагында мыйзам алдында жоопкерчиликтүү жарандардын, уюштуруу кеңешинин мүчөлөрүнүн нотариалдык күбөлөндүрүлгөн жана жергиликтүү кеңеш менен макулдашылган (алардын фамилиясын, атын, атасынын атын, туулган датасын, жарандыгын, турган жерин, паспортунун номерин жана сериясын, качан жана кайдан берилгендигин көрсөтүү менен) тизмесин».

«Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы мыйзамдарда бекитилген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин Тоо» газетасынын 2009-жылдын 16-январындагы № 3 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы мыйзам болуп эсептелет.

2. Конституция, мамлекеттин укуктук жана демократиялык принциптерин ишке ашыруу менен, Кыргыз Республикасынын

№ 45-Р

өз аймагынын чегинде, өзүнүн юрисдикциясында турган бардык адамдардын укуктары менен эркиндиктерин урматтоону жана камсыз кылууну орнотот (1-берененин 1-бөлүгү, 16-берененин 2-бөлүгү).

Ар ким өз алдынча же башкалар менен бирдикте ар кандай динди тутуу же эч бирин тутпоо укугуна ээ. Ар кимдин биригүү эркиндигине укуктуулугун эске алып, динди бирге тутуу бирикме түрүндө да болушу мүмкүн (Конституциянын 32-беренесинин 2-бөлүгү, 35-беренеси).

Дин тутуу эркиндигинин маңызы болуп адамдын диний ынанымдарды тандап алуу, диний ишенимдерге ээ болуу, алмаштыруу, билдирүү жана жайылтуу, ушуларга ылайык мыйзамдарда тыюу салынбаган динге табынуу иштерине, ырым-жырымдарга, каадаларга катышуу укугу эсептелинет.

Демек, дин тутуу эркиндиги эки жактуулукту камтып, өзүнө жеке жана жалпы элге каралган башталыштарды айкаштырат да, биринчи учурда, укук ар ким менен бул же тиги динди тандоо аркылуу ишке ашырылат, экинчи учурда, жаран өз алдынча же башкалар менен бирдикте дин тутат.

Конституция, эч ким жынысы, расасы, тили, майыптуулугу, этностко таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары боюнча кодулоого алынышы мүмкүн эместигин жана Кыргыз Республикасында мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдейдигин орнотот (16-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү).

Ушуга байланыштуу, баардык диний бирикмелер мыйзам алдында бирдей болуп, ал эми кандайдыр бир динди туткан адам же адамдар тобу болсо, башка диндин өкүлдөрү менен салыштырганда артыкчылыка ээ болбошу керек.

3. Конституциянын 4-беренесинин 4-бөлүгүнүн 3, 5-пунктарына ылайык, диний бирикмелердин иш-аракети конституциялык түзүлүштү күч менен өзгөртүүгө, улуттук коопсуздукту бүлдүрүүгө, социалдык, расалык, улут аралык, этностор аралык жана диний касташууну тутандырууга багытталган максаттарды көздөгөн алардын өкүлчүлүктөрүнүн жана филиалдарынын иштешине, саясий максаттарды көздөшүнө тыюу салынат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясында жана Кыргыз Республикасы ратификациялаган эл аралык келишимдерде аныкталган адамдын дин тутуу эркиндигинин укуктарын камсыз кылууга,

№ 45-Р

ошондой эле диний иш-аракеттерди жүргүзүү боюнча маселелерди жөнгө салууга, Кыргыз Республикасында «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдар жөнүндө» мыйзам кабыл алынган.

Ушул мыйзамдын 8-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык, дин иштери боюнча мамлекеттик органдын эсепке алуу каттоосу жок диний уюмдардын иш-аракетине жана иштешине ушул мыйзамга ылайык тыюу салынат да, каттоодон өтпөгөн диний уюмдун атынан ишти жүзөгө ашырган адам болсо Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жоопкерчилик тартат.

Дин иштери боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын диний уюм жөнүндөгү эсеби уюмдун иш-аракеттери менен декларацияланган баалуулуктарынын арасындагы катыштыкты көрсөтүүгө, диний жамааттын функцияларынын жана иш-аракеттеринин коомдук коопсуздугун баалоого мүмкүнчүлүк берет.

Эсептик каттоого алууда ыйгарым укуктуу органга мыйзамдын 10-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган документтердин тизмеси сунушталат, ал жерде документтердин бири болуп мамлекеттик жана расмий тилде түзүлгөн диний уюмдун Уставы саналат.

Диний уюмдун Уставында динге таандуулук, максаттары жана предмети, ишинин милдеттери жана негизги формалары, ошондой эле ишмердүүлүгүн жүргүзгөн аймагы жана башкалар көрсөтүлүшү керек.

Ошондуктан диний уюм ыйгарым укуктуу органда эсептик каттоодон өткөн учурда, уюмдун Уставында көрсөтүлгөн аймактын чегинде диний иш аракеттерин жүргүзүүгө укуктуу.

Демек, катталган диний уюмдун жолдоочулары уюмдун өзүнүн жайгашкан жеринин чегинен тышкары диний иш-аракеттерин жүргүзүү укугуна ээ. Ал эми мыйзамдын ушул талаптарын башкача түшүнгөн учурлары, тактап айтканда диний уюм катары кайрадан эсептик каттоодон өтүү жөнүндөгү талаптары коюлган учурлар негизсиз жана Конституциянын 32-беренесинин ченемдерине ылайык келбейт.

Ошого байланыштуу, диний уюм диний каадаларын, аземдерин аткарууга ылайык, жерлерди диний уюмдун Уставында көрсөтүлгөн ишмердүүлүгүнүн аймагынын чегинде камтууга укуктуу.

4. Диний уюм жашы жеткен жана Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашаган Кыргыз Республикасынын эки жүздөн кем болбогон жаранынын демилгеси боюнча түзүлөт деген талап

№ 45-Р

«Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 3-бөлүгүндө бекитилген.

Диний уюм коммерциялык эмес уюмдун бир түрү болуп эсептелет жана коомдун социалдык түзүмүнүн бөлүмү болот. Диний уюмдар акыркы жылдарда анын активдүү элементтеринин бири болуп калгандыгына байланыштуу мыйзам чыгаруучу диний уюмдарды эсептик каттоого алуу үчүн жогорулатылган талаптарды бекиткен. Бул талаптар дин эркиндигин чектөө катары каралышы мүмкүн эмес.

5. Мыйзамдын 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацында ыйгарым укуктуу мамлекеттик органга диний уюмду эсептик каттоого алуу үчүн тапшырылуучу документтерге талап катары «диний уюмду түзүүнүн демилгечилеринен болуп эсептелишкен жергиликтүү кеңеш менен макулдашылган жарандардын тизмеси» деп белгиленет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлүнүн пикири боюнча, жергиликтүү кеңештин мындай ыйгарым укуктары, жергиликтүү кеңештер мыйзамга ылайык жергиликтүү маанидеги башка маселелерди чечет деп белгиленген Конституциянын 112-беренесинин 3-бөлүгүнүн 4-пунктуанан келип чыгат.

Бирок, «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» мыйзамдын 16-беренесинде бекитилген жергиликтүү маанидеги маселелерди аныктоонун принциптерине негизделгенде, диний уюмду түзүүнүн демилгечилеринен болуп эсептелишкен жарандардын тизмесин макулдашуу «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндөгү» мыйзамга ылайык, эсептик каттоо боюнча функция (милдети) дин иштери боюнча мамлекеттик органга жүктөлүп турганда, жергиликтүү маанидеги маселелерге таандык болушу мүмкүн эмес.

Андан дагы, «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндөгү» мыйзам, жергиликтүү кеңеш менен макулдашылууда демилгечилер тарабынан сактабаган учурда баш тартууга алып келе турган жарандардын тизмесин макулдашуунун критерийлерин аныктаган эмес. Жол-жобо, мөөнөт, макулдашуунун критерийлери маселесинде мындай укуктук так эместик жергиликтүү кеңештер тарабынан арыздануучу менен талашылып жаткан ченемди ар кандай түшүнүү жана колдонууга алып келет. Ошол эле учурда, жергиликтүү

№ 45-Р

кеңештер тарабынан диний уюмду түзүүнүн демилгечилеринин тизмесин макулдашуудан баш тартууда, мыйзам менен бекитилген жол-жоболордун жоктугу кайрылуучуларды сот тартибинде өз укуктарын коргоодон ажыратат. Бул өз кезегинде Конституциянын 35-беренесинде бекитилген биригүү эркиндигине болгон укукту бузууга алып келет.

Ошону менен бирге, ишмердүүлүгү кандайдыр бир даражада жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө таасир эте ала турган диний уюмдардын социалдык активдүүлүгүн эске алуу менен, мыйзам чыгаруучу мыйзамда диний уюмдардын тиешелүү аймакта өзүнүн ишмердүүлүгүн жүргүзүү жөнүндө ниетин жергиликтүү өзүн өзү башкаруу органдарына маалымдоо милдетин караштыруусу тийиш.

Жогорудагылардын негизинде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 42, 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ЧЕЧТИ:

1. «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-пунктуна, 2-беренесинин 2-пунктуна, 32-беренесинин 2-бөлүгүнө, 35-беренесине карама-каршы келбейт деп табылсын.

2. «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацындагы «...жергиликтүү кеңеш менен макулдашылган» деген сөздөрдөн турган ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө жана 35-беренесине карама-каршы келет деп табылсын.

3 Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ушул чечимден келип чыккан тийиштүү өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүгө милдеттендирилсин.

№ 45-Р

4. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт. Бардык мамлекеттик органдар, юридикалык жактар, кызмат адамдары жана жарандар тарабынан милдеттүү түрдө аткарылууга тийиш.

5. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

«Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 2-, 3-бөлүктөрүнүн жана 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө Кыргыз Республикасынын Иегова күбөлөрүнүн диний борборунун өтүнүчү боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 4-сентябрындагы Чечимине Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялары М.Ш. Касымалиевдин, Дж.М. Макешовдун, А.О. Нарынбекованын, Ч.О. Осмонованын

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

Ушул ишти карап чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2014-жылдын 4-сентябрындагы Чечиминин корутунду бөлүгүнүн 2-пункту менен «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацындагы «...жергиликтүү кенеш менен макулдашылган» деген сөздөрдөн турган ченем Кыргыз Республикасынын

Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө жана 35-беренесине карама-каршы келет деп тапкан.

Чечимдин корутунду бөлүгүнүн ушул пунктунун жоболору менен, далилдөө бөлүгүндө аталган маселе тууралуу келтирилген жүйлөр менен толук түрүндө макул болбой, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык мыйзамынын 49-беренесине ылайык өзүбүздүн өзгөчө пикирибизди баяндайбыз.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
М.Ш. Касымалиевдин, Дж.М. Макешовдун,
А.О. Нарынбекованын, Ч.О. Осмонованын
Өзгөчө пикири

1. Конституцияда адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн болуп, киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек деп белгиленген (20-берененин 2-бөлүгү).

«Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» мыйзамга ылайык диний уюмдар деп биргелешип дин тутуу, кудайга табынуу, каадаларды жана аземдерди өткөрүү, диндик агартуу жана өзүлөрүнүн ишин улантуучуларды тарбиялоо максатында түзүлгөн, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте катталган жарандарынын ыктыярдуу бирикмелери таанылат (8-берененин 1-бөлүгү).

Башкача айтканда, жарандардын бирикмелерин диний уюм катары тануунун бир себеби болуп, ушул уюмду «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» мыйзамында белгиленген тартипте каттоодон өткөрүү саналат.

Демек, диний уюмду каттоодон өткөрүү тартибин түзүүчүлөр дин иштери боюнча мамлекеттик органга документтерди тапшырганда башталат. Тапшырылчы документтердин арасында диний уюмду жана

миссияны түзүүнүн демилгечилеринен болуп эсептелишкен жана уставдын алкагында мыйзам алдында жоопкерчиликтүү жарандардын, уюштуруу кенешинин мүчөлөрүнүн нотариалдык күбөлөндүрүлгөн жана жергиликтүү кеңеш менен макулдашылган тизмеси көрсөтүлгөн (мыйзамдын 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-, 2-абзацтары).

Белгиленген тизмени нотариалдык күбөлөндүрүү нотариалдык аракеттердин маанисинен келип чыгып, нотариалдык аракеттер юридикалык мааниси бар талашсыз фактыларды, укуктук окуяларды ырастоону, документтерди күбөлөндүрүүнү, документтерге аткаруу күчүн жана юридикалык аныктык берүү боюнча нотариустун иш-аракетин жана граждандар менен юридикалык жактардын укуктарын, алардын мыйзамдуу таламдарын коргоого багытталган башка аракеттерин билдирет («Нотариат жөнүндө» мыйзамдын 3-беренесинин 1-бөлүгү).

Диний уюмдардын уставында төмөндөгүлөр да камтылышы керек: диний уюмдун, миссиянын аталышы, жайгашкан жери, түрү жана өзүнүн ишин жүзөгө ашырып жаткан аймак; кайсы динди тутканы, предмети жана максаттары, ишинин милдеттери жана негизги формалары; ачуунун жана ишти токтотуунун тартиби; уюмдун финансы каражаттарын жана башка мүлкүн топтоочу булактар («Кыргыз Республикасындагы дин

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
М.Ш. Касымалиевдин, Дж.М. Макешовдун,
А.О. Нарынбекованын, Ч.О. Осмонованын
Өзгөчө пикири

тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» мыйзамынын 9-беренесинин 2-бөлүгү).

Биргелешип дин тутуу дин ишенүүчүлөрдүн тобуна айкын-укуктук статусун божомолдоп, ушундай иш-аракетке анык жоопкерчилигин жүктөйт. Диндин, аны туткан адамдарга тийүүчү таасирин жана кандайдыр бир диндин баалуулуктары Кыргыз Республикасынын Конституциясы жана мыйзамдары менен орнотулган ченемдеринен жана принциптеринен четтеп кетүү мүмкүндүгү менен коштош тобокелдиктерди эске алуу абзел. Демек, динди туткан адам, диний уюм жалпылай жана адилеттүү тынчык конституциялык принцибине коркунуч туудурбаш керек; конституциялык түзүлүштү күч менен өзгөртүүгө, улуттук коопсуздукту бүлдүрүүгө, социалдык, расалык, улут аралык, этностор аралык жана диний касташууну тутандырууга багытталган максаттарды көздөгөн иш-аракетти жүргүзбөш керек; кызмат адамдардын же мамлекеттик бийлик органдардын иш милдеттерин жана ыйгарым укутарын өзүнө жүктөбөш керек; башка адамдардын укуктарын жана эркиндиктерин өзүм билемдик менен чектелбеш керек.

Абийир жана дин тутуу эркиндик укугун ишке ашыруу ченемдик тартиби, аны башка конституциялык укуктарды ишке ашыруу тартиби менен, анын ичинде социалдык-политикалык чөйрөдө, тиешелүү болууну

талап кылып, мыйзам чыгаруучуну, мыйзам колдонуучуну жана сот органдарын, бир тараптан динге ишенгендердин жана диний уюмдардын, экинчи тараптан - мамлекеттик башкарууга дин аралашпаган саясий жана мамлекеттик институттардын кызыкчылыктарынын акылга сыярылык кылган балансын камсыздоону милдеттендирет.

Диний уюмду жергиликтү кеңештин макулдугу менен түзүү мүмкүнчүлүгү тууралуу талабын киргизүүдө, мыйзам чыгаруучу, бир тараптан, улуттук коопсуздукту, анын катарына кирген диний экстремизмден калкты коопсуздоону, экинчи тараптан - диний бирикмелердин жана дин кызматчылардын укуктарын камсыздоо тууралуу мамлекеттин конституциялык көрсөтмөсүн ишке ашырууну максат кылган.

Мыйзам чыгаруучу киргизип жаткан диний уюмду түзүүгө, жаратууга жана каттоого тийиштүү болгон чаралар дин тутуу эркиндигинин, биригүү эркиндигинин укугунун мазмундарын бурмалоого жол бербей, ал эми ушул жана башка конституциялык укутарын козгогон мүмкүн болгон чектөөлөр конституциялык маанилук максаттарга акталган жана шайкеш болушу керек.

Мамлекет автоматтык түрдө диний уюмдын статусун бербөөгө; адамдардын укутарын бузчу жана мыйзамга каршы келген жана кылмыштуу иштерди жазага секталарды,

---

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
М.Ш. Касымалиевдин, Дж.М. Макешовдун,
А.О. Нарынбекованын, Ч.О. Осмонованын
Өзгөчө пикири

башка диний уюмдарды легалдаштырбоого; динге ишенгендердин жана диний уюмдардын алып бараткан иш-аракеттери башка адамдардын ой-пикир, абийр эркиндиктерин же башка диндерди, диний уюмдарды, же адамдардын башка конституциялык укуктарын жана эркиндиктерин урматтоо менен батышпаса кандайдыр бир тоскоолдуктарды алдын ала караштырууга жана киргизүүгө укутуу.

Жогорудагынын негизинде, эгерде диний уюмду жана миссияны түзүүнүн демилгечилеринен болуп эсептелишкен жана уставдын алкагында мыйзам алдында жоопкерчиликтүү жарандардын, уюштуруу кеңешинин мүчөлөрүнүн тизмесин жергиликтүү кеңеш менен макулдашууну, диний уюмду катодон өткөрүү тартибинин элементи катары, ал эми ушул тартипте жол берилген чектөө катары караганда, макулдашууну Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдерине ылайык келет деп караштыруу мүмкүн.

2. Конституциянын 35-беренеси ар кимдин биригүү эркиндигинин укугун орнотуп, бул укук өз ара байланыштагы Конституциянын башка (1-берененин 1-бөлүгү, 32-берененин 1-, 2-бөлүктөрү, 4-берененин 4-бөлүгүнүн 5-пункту) ченемдери менен мамлекеттин негизги баалуулуктарынын катарына кирип, Кыргыз Республикасынын укук системасынын

ажыралгыс бөлүгү болуп саналчу эл аралык укуктун жалпы кабыл алынган принциптери менен ченемдеринин (Адам укуктарынын Жалпы Декларациясынын 20-беренесинин 1-бөлүгү, Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактынын 22-беренесинин 1-бөлүгү, Адам укугун коргоо жана негизги эркиндиктер жөнүндөгү Европа Конвенциясынын 11-беренесинин 1-бөлүгү) жоболору менен макулдашылат.

Аталган конституциялык укук саясий партияларды, диний бирикмелерди, кесиптик бириктерди жана башка коомдук бирикмелерди түзүү жолу менен жүзөгө ашырылып, ушулар аркылуу жарандар өзүнүн социалдык-экономикалык, саясаттык, маданияттык жана башка максаттарын канаттандырышат. Ушуга байланыштуу, мамлекет жарандардын бирикмелеринин юридикалык жак катары көрсөтүлчү укуктук субъектин таанууга милдеттүү.

Адам укуктары менен эркиндиктери эң жогорку баалуулук болуп эсептелип, алар тикелей колдонулуп, мыйзам чыгаруу, аткаруу бийлигинин жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин мазмунун аныктап тургандыгын (Конституциянын 16-беренесинин 1-бөлүгү) эске алуу менен, мыйзам чыгаруучу жарандардын биригүү укугун, анын арасында жарандардын дин тутуу маселеси тууралуу биригүүсүн жүзөгө ашырчу тартибин

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
М.Ш. Касымалиевдин, Дж.М. Макешовдун,
А.О. Нарынбекованын, Ч.О. Осмонованын
Өзгөчө пикири

бекитүүгө милдеттүү. Ошол эле учурда, мыйзам чыгаруучунун жүзөгө ашыруучу укуктук жөнгө салуусу жарандардын биргелешип, өзүнүн укутарын жана мыйзамдык кызыкчалыктарын натыйжалуу коргоого мүмкүнчүлүк жаратуу үчүн бирикмелерди түзүү, жаратуу жана каттоо үчүн тийиштүү болгон шарттарды караштырып, алардын укуктук жобосун, анын ичинде юридикалык жактын статусун алуу шарттарын аныкташы керек.

Ошону менен бирге, ар кимдин биригүү эркиндигинин укугу чексиз, башкача айтканда абсолюттук болбой, Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн.

Биригүү эркиндигинин укугунун жана дин же ынанымдарды тутуу эркиндигин жүзөгө ашыруучу чектери тууралуу окшош жоболор Адам укуктарынын Жалпы Декларациясында (29-беренесинин 2-бөлүгү), Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактынын (18-, 19-, 22-беренелери), Адам укугун

коргоо жана негизги эркиндиктер жөнүндөгү Европа Конвенциясында (11-берененин 2-бөлүгү), Көз карандысыз мамлекеттердин шериктештигинин адамдын укуктары жана негизги эркиндиктери жөнүндө Конвенциясында (10-берененин 2-бөлүгү) камтылган.

Демек, мыйзам чыгаруучу, өзүнүн ченем чыгаруучу ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырууда, жарандар Конституция менен кепилденген биригүү укугун колдонууга кең мүмкүнчүлүктөрдү түзүү жана, ошол эле учурда, ушул укуктун маңызын бузууга жол бербөөчү эрежелерди бекитүүгө милдеттүү. Бул эрежелер жеке жана жалпы байланыштардын балансынын негизинде турган конституциялык маанилүүлүк максаттарга, алардын ичинде баардык жарандардын кызыкчылыктарында (коомдук бирикменин түзүүчүсү, мүчөсү, катышуучусу же мындай бирикмелердин ишмердүүлүгүнө катышпаган жарандар) коомдук тартипти жана коопсуздукту коргоо максатына да жетишүүгө түрткү же көмөк бериши керек.

**Судьялар: М.Ш. Касымалиев,
Дж.М. Макешов,
А.О. Нарынбекова,
Ч.О. Осмонова**

«Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн жана 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-абзацынын конституциялуугун текшерүү жөнүндө Иегова күбөлөрүнүн диний борборунун өтүнүчү боюнча 2014-жылдын 4-сентябрында кабыл алынган чечимине судьялар Э.Ж. Осмонбаев жана К.С. Сооронкулованын

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

1. Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндигин бекиткен негиз салуучу ченем – Конституциянын 32-беренеси мазмуну боюнча мамлекет тарабынан ар кимге диндик жана башка ишенимдерди эркин тандоого жана тутууга, өз алдынча же башкалар менен бирдикте ар кандай динди тутуу же эч бирин тутпоо укугу, өзүнүн диндик ишенимдерин билдирүүгө же алардан баш тартууга мажбурланбоого кепилдик берет.

Абийир жана дин тутуу эркиндиги өзүнүн маңызы боюнча эки маанилүү, бири бирине байланышкан ички жана сырткы аспектилерди камтыйт.

Ички аспект инсандын ички жан дүйнөсүнө, көз караштарына жакын болгон диний императивдерди эркин тандоо мүмкүнчүлүгүн билдирет. Диний ынанымдар инсандын ички дүйнөсүнөн, жекече ой жүгүртүүсүнөн келип чыккан көз-караштардын жыйындысы болгондуктан, кандайдыр бир тышкы көзөмөлгө дуушар боло албастыгы талашсыз жагдай. Башкача айтканда, дин тутуу эркиндиги өзүнүн ички аспекти боюнча ар бир адамдын динге болгон мамилесин өз эрки менен (эркин) аныктай алган руханий жана юридикалык укугун түшүндүрөт, ушуга байланыштуу тигил же бул ынанымды тандоо жана тутуунун

тоскоолдуксуз мүмкүнчүлүгүн билдирет. Ошондуктан эч кимди динге ишенүүгө же ишенбөөгө, динге же диндик ынанымга өз пикирин же мамилесин билдирүүгө мажбурлоого болбойт. Дин тутуу эркиндиги Конституцияда ушул көрсөтүлгөн мааниде кепилденип, диний же башка ынанымдарды эркин тандап алууга же ээ болууга чектөө коюлушу мүмкүн эмес деп 20-берененин 5-бөлүгүнүн 5-пунктунда бекитилген.

Абийир эркиндигин, өз каалоосу боюнча динди тандоо жана тутуу эркиндигин чектөөгө эл аралык стандарттар тарабынан да эч кандай жол берилбейт. Мисалы, Адам укугу боюнча БУУнун комиссиясынын Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактысынын 18-беренесине келтирилген 1993-жылдагы №22(48) Жалпы эскертүүлөрүндө абийир жана дин тутуу эркиндиги өтө маанилүү, кеңири укук экендиги, ал өзүнө ой эркиндигин, жеке жана диний ынанымдарды тутууну, динди жактоону камтыгандыгы, жана ал эл алдында ачык же башкалар менен биргелешип кармалаарынан көз каранды эместиги түшүндүрүлгөн. Андан башка, бул эркиндиктердин фундаменталдуулугунун өзгөчө кырдаалдар учурунда да жарым-жартылай жокко чыгарылышы мүмкүн эместигин мүнөздөйт.

Абийир жана дин тутуу эркиндигинин тышкы аспектиси кандайдыр бир диний окууну, көз караштарды, ынанымдарды таратуу, аларды жайылтуу, ошондой эле диний табынууларды эркин жөнөтүүгө, жекече же башкалар менен биргелешип диний ырым-жырымдарды жасоого болгон мүмкүнчүлүктү билдирет.

Дин айрым адамдар үчүн жеке иш болгондугуна карабастан, сыйынуу же диний ырым-жырымдар жалгыздан жасалбастыгын байкаса болот. Адам укуктарынын жалпы Декларациясы, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пакт жана Конституциянын 32-беренесинин 2-бөлүгү диний жашоонун жамааттык тарабын ачык тааныйт жана коргойт. Мисалы, бул документтерде диний жана ишеним эркиндиги өз динин жана ишенимдерин жеке өзү да, башкалар менен бирдикте да, жалпы же өзүмдүк тартипте колдонуу эркиндигин, сыйынуу, диний жана үрп-адаттарды, окууларды жүргүзүү эркиндигин камтыйт деп баса белгиленген. Ар бир инсан анын диний көз-караштарын бөлүштөргөн, диний ишеними бирдей болгон адамдардын чөйрөсүндө диний жашоого катышуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуу укугу ушул жабылдордун өзөгүн түзөт. Жамааттык катышуу тиби мамлекет тарабынан таңууланбай, текшерилип жана кандайдыр бир түрдө «басмырланбастан», диний ынанымдарга ылайык аныкталышы керек. Ушуга байланыштуу белгилеп кетчү нерсе,

дин эркиндигинин каралып жаткан бул аспектиси бирикмелерге биригүү укугуна түздөн түз тиешеси бар жана сөзсүз түрдө алар биригүү эркиндигине болгон укук аркылуу кепилдениши зарыл. Конституциянын 35-беренесинде бекитилген ар кимдин биригүү эркиндигине болгон укугунун таасири астында караганда, ар кимдин башкалар менен бирдикте динди тутуу укугу коллективдик (жамааттык) укук катары каралышы зарыл.

Абийир жана дин тутуу эркиндигине болгон укуктун мына ушул тышкы аспектиси чектөөлөргө дуушар болушу мүмкүн, анткени мындай аракеттердин ишке ашуусу жана камсыздалышы коомдук тартипти жана улуттук коопсуздукту, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максаты менен шартталат.

Киргизилип жаткан бул чектөөлөр жалпыга маанилүү, Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө белгиленген конституциялык максаттар менен сөзсүз өлчөмдөш болушу керек. Жогоруда айтылган БУУнун адам укугу боюнча жалпы эскертүүлөрүндө да дин эркиндигине болгон чектөөлөр жана алардын колдонулушу белгиленген максаттар менен гана акталып, конкретүү зарылдыктан келип чыгып жана ага пропорционалдуу болуусу тийиш. Чектөөлөр кодулоо максатында же кодулоого алып келе турган түрдө кабыл алынбашы керек.

2. Демократиялык түзүлүштө мамлекет менен диндин өз ара мамилеси абийир жана дин тутуу эркиндиги таануу жана кепилдөөгө эл аралык милдеттенмелерге ылайык негизделет, зарыл кепилдерди жана чектөөчү мүнөздөгү чараларды камтыган мыйзам механизмин түзүү жолу менен жөнгө салынат.

Мындай жөнгө салуунун элементтеринин бири - диний уюмдарды каттоо маселеси. Көпчүлүк мамлекеттерде каттоочу иш чаралар диний жамааттардын юридикалык жак макамын алууга багытталган, мындай чаралар диний уюмдар үчүн мыйзам тарабынан тыюу салынбаган ишмердүүлүктү ишке ашыруу үчүн юридикалык негиз болот. Мисалы, диний табынууну ишке ашыруу үчүн, жайларды түзүү жана аларды урунуу, буга ылайыктуу ар кандай кайрымдуулук жана билим берүү мекемелерин түзүү жана аларды кармоо, диний ырым-жырымдар менен байланышкан предметтерди жана материалдарды өндүрүү, сатып алуу жана колдонуу, диний публикацияларды жазуу, чыгаруу жана жайылтуу, айрым адамдардан жана уюмдардан ыктыярдуу каржы жана башка курмандыктарды суроо жана алуу, дин тармагындагы айрым адамдар жана жамааттар менен улуттук жана эл аралык деңгээлде байланыштарды түзүү жана өнүктүрүү ж. б. Юридикалык жак макамын алуу үчүн диний жамааттарга кошумча талаптар коюлушу мүмкүн, бул алардын өзгөчөлүгүнөн келип чыгат.

Ошону менен бирге, эл аралык стандарттарга ылайык, дин тутуу эркиндигинин сырткы аспектин түзгөн укуктуулукту ишке ашырууда, юридикалык жактын макамын алуу маселеси чечүүчү мааниге ээ болбошу зарыл, андан артык диний ырым-жырымдарды, каада жана аземдерди жасоого каттоо алдын ала коюлуучу шарт катары каралышы мүмкүн эмес.

3. «Кыргыз Республикасындагы дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдары жөнүндөгү» мыйзамынан (мындан ары - мыйзам) келип чыккандай, диний негизде түзүлгөн жарандарынын ыктыярдуу бирикмелери юридикалык жак макамын алуу үчүн эки жолку – эсепке алуу жана мамлекеттик каттоодон өтүүгө милдеттүү. Конституциялуугу талашылып жаткан мыйзамдын 8-беренесинин 2-бөлүгүндө дин иштери боюнча мамлекеттик органдын эсепке алуу каттоосу жок диний уюмдардын иш-аракетине жана иштешине тыюу салынат, андан тышкары каттоодон өтпөгөн диний уюмдун атынан ишти жүзөгө ашырган адам Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жоопкерчилик тартат деп көрсөтүлгөн.

Ушул жобо менен мыйзамдын 8-беренесинин 1-бөлүгүнүн¹ нормативдик

¹ Кыргыз Республикасында диний уюмдар деп биргелешип дин тутуу, кудайга табынуу, каадаларды жана аземдерди өткөрүү, диндик агартуу жана өзүлөрүнүн ишин улантуучуларды тарбиялоо максатында түзүлгөн. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгилен-

бирдиктүү маанисинен келип чыккандай, эсепке алуу каттоонун негизинде диний уюм макамына ээ болмоюнча, динге ишенүүчүлөр биргелешип дин тутуу, кудайга табынуу, каадаларды жана аземдерди өткөрүү, диндик агартуу жана өзүлөрүнүн ишин улантуучуларды тарбиялоо мүмкүнчүлүгүнөн ажыратылат. Демек, текшерилип жаткан укуктук ченем дин тутуу эркиндигин олуттуу түрдө чектейт деп эсептесе болот.

Эсептик каттоо мыйзам чыгаруучу тарабынан экстремисттик жана террористтик уюмдардын идеологиялык таасиринин таркалышы, ушуга байланыштуу диний негизинде пайда болуучу коомдук туруксуздануу коркунучуна, жалпысынан улуттук коопсуздугуна коркунуч түзгөн абалга карата алдын-ала чара көрүү зарылдыгы менен негизделген.

Кыргыз Республикасынын мейкиндигинде аракет кылган диний уюмдардын эсептик каттоосун четке какпастан белгилеп кетүүчү нерсе, эсептик каттоо уруксат берүүчү мүнөздө эмес, кабарландыруу (малыматтандыруу) мүнөздү болушу тийиш. Чындыгында эле, коомдук же мамлекеттик коопсуздукту камсыз кылуучу чара катары, эсептик каттоо анчалык деле чоң мааниге

ген тартипте катталган Кыргыз Республикасынын жарандарынын ыктыярдуу бирикмелери (диний коомдор, борборлор, диний окуу жайлар, мечиттер, чиркөөлөр, синагогдор, табынуу үйлөрү, монастырлар ж.б.) таанылат.

ээ эмес. Анткени, конституциялык түзүлүшкө, мыйзамдарга каршы багыт койгон диний топтордун иш аракети, эсептик каттоодон өткөн же өтпөгөндүгүнө эч кандай көз каранды боло албайт. Ошондуктан, эсептик каттоодон өтүү үчүн коюлган талаптар, тагыраак айтканда, уюм эки жүздөн кем болбогон жарандардын демилгеси боюнча түзүлөт деген жана башка талаптар, каттоо процедурасын өтө эле бюрократташтырган дин тутуу эркиндигине коюлган негизсиз тоскоолдуктар деп эсептейбиз. Бул жагдайда, коомдук кызыкчылыктарга каршы багыт албаган, бирок мыйзамдын талаптарын аткара албаган (мисалы, аз сандуу) диний жамааттар, өкмөттүн көзөмөлүнөн качып, жашыруун иштелүүчү аракетин жасайт.

Мындан тышкары, эсептик каттоонун милдетүүлүгү, динге ишенген жарандын ошол эле диндеги адамдар менен чогуу ырым-жырымдарды, сыйынууларды, кудайга табынууну жана үгүт окууну коллективдүү түрдө аткарылышынын мүмкүн эместигин белгилейт. Мындай эсептик каттоодон өтпөгөн диний жамааттардын жыйындары, бийлик тарабынан мыйзамсыз деп табылып, ага катышкан адамдардын негизсиз түрдө жоопко тартылышына алып келет. Коллективдик дин тутуу эркиндигин ишке ашырууда, жарандардын диний биригүүсүнүн формасы аныктоочу мааниге ээ болуусу туура

эмес, анткени диний табынуунун жамааттык аткарылышы өзүнөн өзү эле мыйзамсыз деп табылышы мүмкүн эмес. Демек, конституциялуугу талашылып жаткан жоболор коллективдүү мүнөздөгү дин тутуу эркиндигине жолто болгондон башка, диний ырым-жырымдарды, аземдерди уюштурган, ага катышкан дин ишенүүчүлөрдү мамлекет тарабынан куугунтуктап, аларды эч кандай коркунучу жок кыймыл-аракети үчүн, жалгыз гана эсептик каттоодон өтпөгөндүгүн күнөөгө коюп жоопко тартылышына жол берет. Ошондуктан, диний уюм түзүү максатын көздөбөгөн, бирок чогулуп кудайга табынуу иштерине катышкан кандайдыр бир диний топ, аларга кошулган ар бир жаран башкалар менен чогуу дин тутуу жана биригүү укугу текшерилип жаткан ченем аркылуу одоно бузулган. Андыктан, башкалар менен бирдикте дин тутуу эркиндиги диний уюмдун бөтөнчө укугуна айланган.

Албетте, экстремисттик же радикалдык коркунучтарды тоотпой коюуга болбойт, өзгөчө бул кооптуулук иш-аракетине тыюу салынган диний уюмдарга таандык. Бирок, бул коркунучтун кесепетинен мыйзамдуу максаттарды көздөгөн диний жамаатардын, жеке жарандын укуктары менен эркиндиктерин кодулоого же негизсиз чектөөгө жол берилбеши керек.

Мыйзамдын 8-беренесинин 3-бөлүгүндө бекитилген каттоого коюлган талаптын негизинде диний

бирикмелердин юридикалык жак макамын алышы өтө татаалданган, бул көрүнүш мамлекеттин дин тутуу укугуна байланышкан бирикмелерге биригүү эркиндигине да чектөө коюуга умтулуусун айгинелеп турат. Кабыл алынган эрежелерге ылайык диний уюмдар дин иштери боюнча мамлекеттик органда эсептик каттоого турганы тууралуу кубөлүк берилген күндөн тарта мамлекеттик каттоодон өтүүгө, б. а. юридикалык жак макамын алууга укуктуу болот. 1991-жылкы мыйзам боюнча диний уюмду каттоо үчүн 10 киши болушу зарыл болчу, колдонуудагы мыйзам боюнча эки жүздөн кем эмес киши талап кылынат. Диний уюмду уюштуруучулардын санын көбөйтүү кандайдыр бир жалпыга маанилүү максаттар менен же болбосо башкача акылга сыярдик түрдө негизделбегендиги, дин тутуу эркиндиги менен бирикмелерге биригүү эркиндигин олуттуу деңгээлде чектелишине алып келген.

БУУнун дин тутуу эркиндик маселелери боюнча атайын дайындалган баяндамачысынын билдирүүсүндө, юридикалык жак макамын алууга жолтоо болгон мыйзамдар, дин тутуу жана ынанымдарды тандап алуу эркиндиктердин бардык көрүнүштөрүнө терс таасирин тийгизиши мүмкүн деп белгилеген. Андан тышкары, БУУнун адам укуктары боюнча Комитети жана Генералдык Ассамблеясы

мамлекеттерди бир нече ирет дин тутуу, ынанымдарды тандоо, ой эркиндиктерин коргоого жана колдоого чакырып, каттоо тажрыйбасын кайрадан карап чыгууга, мындай тажрыйба ар кимге дин жана ынанымдарды ачык, өз алдынча же башкалар менен бирдикте тутуусуна тоскоол кылбай турган түрдө камсыз кылынышына айрыкча көңүл бурган². Демек, каттоо процедуралары көзөмөл куралы катары пайдаланышы туура эмес эмес, тескерисинче ал диний жамаатардын мүчөлөрү өздөрүнүн укуктарын толук ишке ашыруу үчүн шарт түзүүчү каражат катары пайдалануусу зарыл.

Эл аралык укук боюнча адам укуктарынын, ошонун ичинде дин тутуу эркиндигинин, толук кандуу ишке ашуусуна кол кабыш кылуу мамлекеттин милдети. Диний жамаатарга ар кандай шылтоо менен мамлекеттик каттоодон өтүүгө жана мыйзамдуу мүмкүнчүлүктөрдү пайдаланууга тоскоол түзүлгөндүгү, мамлекет өз милдеттерин тийштүү түрдө аткарабагандыгын билдирет.

Дагы бир белгилеп кетчү нерсе, демилгечилердин тизмесин жергиликтүү кеңеш менен макулдашуу талабы коюлган ченемди (мыйзамдын 10-беренесинин 2-бөлүгүнүн

2-абзацы) колдонуу диний уюмдардын жергиликтүү бөлүмдөрүн өзүнчө эсептик каттоодон өткөрүү тажрыйбасына алып келип, бул өз кезегинде диний уюмдардын санынын негизсиз көбөйүүсүнө өбөлгө түзгөн. Жергиликтүү бийлик органдары мыйзам тарабынан берилген мындай ыйгарымды өз билгендей пайдаланып, аларга демилгечилердин тизмелерин макулдашуудан негизсиз баш тартууга мүмкүнчүлүк берет. Жалпысынан, эсептик каттоого карата татаалдаштырылган талаптар, биздин оюбузча коррупциялык көрүнүштөргө оңтойлуу шарт түзүүдө.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, мыйзамдын 8-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүндө бекитилген чектөөлөр, Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болбой, жеке инсанга жана жалпыга таандык болгон кызыкчылыктардын тең салмактуулук принциби мыйзам чыгаруучу тарабынан сакталган эмес. Ошондуктан, мыйзамдын 8-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү, Конституциялык палатанын чечими менен Конституциянын 66-беренесинин 2-бөлүгүнө, 32-беренесинин 2-бөлүгүнө, 35-беренесине карма-каршы келет деп табылышы керек болчу.

---

² Доклад Специального докладчика по вопросу о свободе религии или убеждений Хайнера Билефельдта от 26 декабря 2013 года www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/.../A_HRC_25_58_RUS.DOC

**Судьялар: Э.Ж. Осмонбаев
К.С. Сооронкулова**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
10-сентябры
Бишкек шаары

№ 42-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

жарандар Тимур Эднанович Карабаевдин жана Павел Николаевич Евсеевдин кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 1- жана 6-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиев, судьялар – Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Ж.М. Макешов, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы Н.А. Илиязова,

кайрылуучу тарап – жарандар Тимур Эднанович Карабаев жана Павел Николаевич Евсеев;

жоопкер-тарап – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү Света Садыковна Болджурованын;

башка жактар – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Жылдыз Сейитбековна Бокошева, ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратуранын өкүлү Азизбек Шарипович Шукурбековдун катышуулары менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн (мындан ары – Конституция) жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 1, 4, 18, 19, 24, 37 жана 42-беренелеринин талаптарын жетекчиликке алып, ачык соттук жыйналышында Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 1 жана 6 – бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого жарандар Т.Э. Карабаевдин жана П.Н. Евсеевдин өтүнүчү себеп болду.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 1- жана 6-бөлүктөрүнүн ченемдик жоболору Конституцияга ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы А.О. Нарынбекованын маалыматын угуп, көрсөтүлгөн материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2014-жылдын
10-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 42-Р

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (мындан ары – Конституциялык палата) 2014-жылдын 19-мартында Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 1- жана 6-бөлүктөрү (мындан ары – Жазык-процесстик кодекси) Конституциянын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө, 42-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык эместигин таануу жөнүндө жарандар Т.Э. Карабаевдин жана П.Н. Евсеевдин өтүнүчү келип түшкөн.

Т.Э. Карабаевдин жана П.Н. Евсеевдин пикири боюнча, Жазык-процесстик кодексиндеги талаш-тартыш туудуруучу ченемдер боюнча Конституция тарабынан өз ишмердигинин натыйжаларына ээ болууга, колдонууга жана тескөөгө кепилденген укуктарын кемсинтет, жана Конституция тарабынан аныкталган менчик ээсинен мүлктү алып коюу тартибине ылайык келбейт.

Арыз берүүчүлөр, прокурорго ошондой эле прокурордун санкциясы менен тергөөчүгө адамдардын мүлкүн камакка алууга өзгөчө укук берүүсү Конституциянын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык келбейт деп эсептешет, анткени, ага ылайык менчик кол тийгис, эч ким өзүм билемдик менен мүлкүнөн ажыратылышы мүмкүн эмес. Менчик ээсинин эркинен тышкары мүлктү алып коюуга соттун чечими менен гана жол берилет. Улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын ден соолугун жана адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында соттун чечимсиз мүлктү алып коюуга мыйзамда каралган учурларда гана жол берилет. Мындай алып коюунун мыйзамдуулугу сот тарабынан милдеттүү түрдө каралууга тийиш.

Ошондой эле, алардын пикири боюнча Жазык-процесстик кодексин 119-беренесинин 6-бөлүгү камакка алынган мүлк камакка алууну жүргүзгөн адамдын чечими боюнча алынып коюлушу, же болбосо мүлктүн сакталышына жоопкерчилик тууралуу эскертилүү менен ал тууралуу протоколдо тиешелүү жазуу жүргүзүлүп, менчик ээсине же бул мүлктүн ээлик кылуучусуна, болбосо башка адамга өткөрүп берилиши мүмкүн деп белгилейт.

Т.Э. Карабаев жана П.Н. Евсеев камакка алынган мүлктү өткөрүп берүү, бул аракетти «алып коюу» катары аныктабай туруп, бир эле жол менен мүмкүн экендигин белгилешет - бул мүлкү камалган жактын макулдугу менен гана. Ушуга ылайык, менчик

2014-жылдын
10-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 42-Р

ээсинин же анын ээсинин эркине каршы, «өткөрүп берүү» катары каралбайт, мындай учурда бул аракет мыйзамдарда мүлктү «алып коюу» катары аныкталууга тийиш.

Буга байланыштуу, менчик ээсинин же мүлккө ээ кылуучу-нан ээсинин эркинен тышкары тергөөчү же прокурор бир жактуу түрдө, башка адамга же бир уюмга сактоо үчүн чечим кабыл алган учурда, камакка алынган мүлктү «алып коюу» эмес, «өткөрүп берүү» катары аныкталган учурда Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 6-бөлүгү Конституциянын 42-беренесинин 1-бөлүгүнө жана 12-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Өтүнүчтө баяндалган жагдайларды эске алып, арыз берүүчүлөр Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрү, Конституциянын 12-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 42-беренесинин 1-бөлүгүнүн талаптарына карама-каршы келгендигинин таанууну өтүнүшөт.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 15-апрелиндеги аныктамасы менен Т.Э. Карабаевдин жана П.Г. Евсеевдин өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Сот жыйналышында Т.Э. Карабаев жана Н.П. Евсеевдер өздөрүнүн өтүнүчүн колдоп, жана аны канааттандырууну суранышкан.

Жоопкер-тарап талаш-тартыш туудурган Жазык-процесстик кодексин ченемдери Конституцияга карама-каршы келбейт деп эсептейт жана кайрылуучу тараптын өтүнүчүн канааттандыруусуз калтырууну суранат.

Конституциялык палата тараптардын жүйөлөрүн талкулап, башка жактардын иш боюнча берген түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп, төмөнкүдөй тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу боюнча күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, ушул иш боюнча Конституциялык палатанын кароо предмети болуп төмөнкүдөй мазмундагы Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрү каралат:

«(1) Жарандык доо жагынан өкүмдүн аткарылышы үчүн башка мүлктүк жаза чараларын же мүлктү мүмкүн болгон

2014-жылдын
10-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 42-Р

конфискациялоону камсыз кылуу максатында прокурор, ошондой эле тергөөчү сот алдында шектүүнүн, айыпталуучунун же мыйзам боюнча алардын аракети үчүн материалдык жоопкерчилик тартуучу адамдардын мүлкүнө прокурордун санкциясы менен камака салат.

(6) Камак салынган мүлк камак салууну жүргүзгөн адамдын чечими боюнча алынып коюлушу, болбосо мүлктүн сакталышына жоопкерчилик тууралуу эскертүү менен ал тууралуу тиешелүү протоколдо жазуу жүргүзүлүп, менчик ээсине же бул мүлктүн ээлик кылуучусуна, болбосо башка адамга өткөрүп берилиши мүмкүн.

1999-жылдын 30-июнундагы №62 сандуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, 1999-жылдын 30-июнундагы №63 «Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен киргизилген, «Эркин Тоо» гезитинде 1999-жылдын 21-июлунда №59-60-61-62 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп саналат.

2. Конституцияга ылайык, Кыргыз Республикасында менчиктин ар кандай түрлөрү таанылат жана жеке, мамлекеттик, муниципалдык жана башка менчик түрлөрүн тең укуктуу корголушуна кепилдик берилет. Менчик укугу, адамдардын башка конституциялык укуктары менен тең болуу менен эң жогорку баалуулук болуп саналат, алар түздөн-түз колдонулат, мыйзам чыгаруу, аткаруу бийлигинин жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин маани-мазмунун аныктайт. Конституциялык, жарандык, жазык, административдик жана башка сот өндүрүшү аркылуу жүзөгө ашырылуучу (12-беренесинин 1-бөлүгү, 16-беренесинин 1-бөлүгү, 40-беренесинин 1-бөлүгү, 93-беренесинин 2-бөлүгү) ар кимге менчик укуктарын соттук коргоого кепилдиктер берилет.

Конституциянын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык, менчик кол тийгис, эч ким өзүм билемдик менен мүлкүнөн ажыратылышы мүмкүн эмес, менчик ээсинин эркинен тышкары мүлктү алып коюуга соттун чечими менен гана жол берилет; улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын ден соолугун жана адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо

2014-жылдын
10-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 42-Р

максатында соттун чечимсиз мүлктү алып коюуга мыйзамда каралган учурларда гана жол берилет, мындай алып коюунун мыйзамдуулугу сот тарабынан милдеттүү түрдө каралууга тийиш.

Бул принципти 2003-жылдын 1-августундагы Кыргыз Республикасынын №182 Мыйзамы менен ратификацияланган жана Конституциянын 6-беренесине ылайык, Кыргыз Республикасынын укук системасынын ажыралгыс бөлүгү болуп саналган Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештигинин адамдын укуктары жана негизги эркиндиктери жөнүндө Конвенциясынын жоболору да кабарлайт (26-берене). Аталган Конвенциянын беренесине ылайык, ар бир жеке же юридикалык жак өзүнүн мүлкүнө ээ болууга укуктуу, эч ким коомдук кызыкчылык, соттук тартипте жана улуттук мыйзамдарда жана жалпы таанылган эл аралык укук принциптеринде каралган шарттарды кармаган учурдан башка учурда, өз мүлкүнөн ажыратылышы мүмкүн эмес.

Ошентип, жогорудагы конституциялык ченемдин негизинде, менчик ээсинин эркинен башка мүлктү мажбурлоо менен алып коюу менчик укугун жоготуу жана толук токтотуу менен байланышкан юридикалык жана иш жүзүндө аракеттердин (окуялардын) жыйындысын түшүндүрөт, анын натыйжасында акыркысы таптакыр жашоосун токтотот, же болбосо башка укук мамилелеринин субъектинде пайда болот.

3. Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык мүлккө камак салуу менчик ээсине ошол мүлккө ээлик кылуудан, ал эми керек болгон учурларда мүлктү пайдаланууга тыюу салуудан турат.

Ушул аракет Жазык-процесстик кодексинин 115-беренесине ылайык процесстик мажбурлоонун бир чаралары болуп саналат. Мындай чара, тактап айтсак, жарандык доо бөлүгүндө өкүмдүн аткарылышы үчүн башка мүлктүк жаза чараларын же мүлктү мүмкүн болгон конфискациялоону камсыз кылууга багытталган. Так ушуга байланыштуу мыйзам чыгаруучу Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 1-бөлүгүндө шектүүнүн, айыпталуучунун же мыйзам боюнча алардын аракети үчүн материалдык жоопкерчилик тартуучу адамдардын мүлкүнө прокурордун, ошондой эле прокурордун санкциясы менен тергөөчүнүн камак салуу укугун караган.

Мүлккө камак салууда превентивдик мүнөзгө ээ болгон процесстик мажбурлоонун чарасы катары, ал соттук өкүмдү талапка

№ 42-Р

ылайык аткарууга шарт түзүүгө түрткү берип, мүлктү жашыруу, жок кылуу, бузуу же мүлктү ажыратууга багытталган.

Мүлккө камак салуу шектүү же айыпталуучу камакка салууга жаткан мүлктү жашыруу, бузуу же жок кылышы мүмкүн деп эсептөөгө жол берген негиз болуучу далилдер бар болгондо колдонулат. Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 9-бөлүгүнө ылайык мүлккө камак салуу, бул чараны колдонуунун зарылдыгы болбой калганда, жокко чыгарылат.

Албетте, мүлккө камак салуу убактылуу мүнөзгө ээ, жана тескөө укугуна, ал эми айрым учурларда пайдалануу укугун убактылуу чектөө болуп саналат.

Чектөөгө таандык мүлктү пайдаланууга жана колдонууга болгон менчик ээсинин укугу менчикке болгон укуктун мазмунунан алынып салынбайт, анткени укукту чектөө менчикке болгон укукту ишке ашырууда бул укуктан ажыратпастан, айрым бир чектөөлөрдү, кысууларды, менчикке болгон укугун ишке ашырууда токтотууларды жаратат. Андыктан, ЖПКнын 119-беренесинин 6-бөлүгүндө колдонулган «алып салуу» деген түшүнүк, бул учурда, менчик укугунан толук ажыратуу жана токтотууну түшүндүрбөйт.

Ошондуктан, камсыз кылуучу мүнөздөгү процесстик чара катары мүлктү убактылуу алуу мүлккө болгон укуктун өтүп кетүүсүн жаратпайт жана менчик укугун бузуу катары бааланбайт.

Ошентип, Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинде каралган мүлккө камак салуу башка адамдардын укуктарын жана эркиндигин коргоо максатында Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө киргизүү мүмкүндүгү чектөөчү чара катары караш керек.

4. Конституциянын 12-беренесинин 2-бөлүгүнүн 20-берене (2-бөлүгү) менен байланыштагы мазмуну боюнча, башка адамдардын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо максатында менчик укугун чектөө, негизинен жабырлануучунун укугун калыптандырууну камсыз кылуу жана ага келтирилген зыяндын ордун толуктоо зарылдыгы менен шартталышы мүмкүн. Ошол себеп менен тергөө жүргүзүп жаткан жана иш боюнча көзөмөл жүргүзүп жаткан адамдарга мүлктү убактылуу алуу менен байланышкан тиешелүү камсыз кылуу чараларын колдонуу боюнча тиешелүү ыйгарымдар берилет.

Жазык-процесстик мыйзамга ылайык, мүлккө камак салуу прокурор же прокурордун санкциясы менен тергөөчү тарабынан

№ 42-Р

жүзөгө ашырылат. Каралган аракеттерди аткаруу үчүн керектүү негиз болуп, прокурор тарабынан кабыл алынган чечим (азыркы учурда токтому), ошондой эле прокурордун санкциясы – тергөөчүнүн процесстик чечиминин прокурор тарабынан бекитүү актысы бар болгон учурда, тергөөчүнүн токтому саналат.

Мыйзам чыгаруучу прокурор менен тергөөчүнү эл алдындагы кылмышты иликтөө органы катары субъекттердин алкагын аныктоо менен, жабырлануучунун кылмышкер тарабынан келтирилген зыяндын калыбына келтирүү көйгөйлөрүн чечүүгө умтулган. Анткени, жарандык доону камсыз кылууга кабыл албоо же өз учурунда кабыл алуу же боло турган мүлктү конфискациялоо чаралары жабырлануучуга келтирилген зыяндын ордун толтурууга алып келбеши мүмкүн. Мүлккө камак салуунун өз учурунда жүргүзүлбөгөндүгү, өкүм чыгарган кезде соттолуучунун өндүрүп алууга кайрылуучу мүлкү калбай калуусу себеби болуп калышы мүмкүн. Буга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу, прокурор жана тергөөчү тарабынан мүлккө камак салуу жөнүндө чечим кабыл алуунун мүнөзүнүн ыкчамдуулугун эске алып, мындай аракет кечиктирбестен, соттун чечимин аткаруунун майнаптуу механизмин аныктоого умтулган.

Жазык-процесстик кодексине ылайык, алгачкы текшерүү органынын, тергөөчүнүн, прокурордун жана соттун аракеттери жана чечимдери процесстик катышуучулары, ошондой эле жарандар жана уюмдар тарабынан даттанылышы мүмкүн, эгерде жүргүзүлүп жаткан процесстик аракеттер алардын таламдарына таасир тийгизсе (25, 126, 131-беренелер), негизинен, тергөөчүнүн, прокурордун жазык ишин козгоо тууралуу, жазык ишин токтотуу жөнүндө токтому, ошого тете алардын жазык сот өндүрүшүнүн катышуучуларынын конституциялык укуктарына жана эркиндиктерине зыян келтирүүгө жөндөмдүү же жарандардын сот адилеттигине жетишүүсүн кыйындатуучу чечимдери жана аракеттери (аракетсиздиктери), териштирүү өндүрүшүнүн жери боюнча сотко даттанылышы мүмкүн. Буга ылайык, мүлккө камак салуу жөнүндө тергөөчүнүн же прокурордун токтому соттук тартипте даттанууга жатат, бул менчик укугун коргоонун кепилдиги болуп саналат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку

2014-жылдын
10-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 42-Р

сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 119-беренесинин 1- жана 6-бөлүктөрү Конституциянын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө, 42-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
22-сентябры
Бишкек шаары

№ 46-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

**жаран А.А. Сариевдин кайрылуусунун негизинде
«Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо
жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын
49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун конститу-
циялуулугун текшерүү жөнүндөгү иш боюнча**

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиевдин, судьялар – Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы Н.А. Илиязованын катчылыгы менен,

кайрылуучу тарап – жаран Акылбек Аблабекович Сариев,

жоопкер-тарап – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү Рашид Бердибаевич Бекбасаров,

башка жактар – ишеним каттардын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жана этностор аралык мамилелер боюнча мамлекеттик агенттигинин өкүлү Султан Бакасов, Кыргыз Республикасынын Жергиликтүү өз алдынча башкаруу союзунун директору Джалалбек Тюрегельдиевич Балтагулов; Нурлан Сатылканович Алымбаевдин катышуусунда

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 1, 4, 18, 19, 24, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, ачык соттук жыйналышта «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамынын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого жаран А.А. Сариевдин өтүнүчү себеп болду.

«Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту Конституцияга ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы К.С. Сооронкулованын маалыматын угуп, көрсөтүлгөн

2014-жылдын
22-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 46-Р

материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2013-жылдын 6-декабрында жаран А.А. Сариевдин «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун (мындан ары – Мыйзам) конституциялуулугун текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Сунушталган материалдардан алып караганда, 2012-жылдын 12-октябрында А.А. Сариев 2012-жылы 26-ноябрга дайындалган бирдиктүү Бишкек аймактык округу боюнча Бишкек шаардык кеңешинин депутаттыгына шайлоого катышуу үчүн 2011-жылдын 9-октябрында түзүлгөн шайлоочулар тобунун жетекчиси катары Мыйзамдын 21-беренесине таянып, шайлоочулардын тобунун ыйгарымдуу өкүлдөрүн каттоо жөнүндө Бишкек аймактык шайлоо комиссиясына кайрылган (мындан ары Бишкек АШК).

Бирок, Бишкек АШК шайлоочулардын тобунун ыйгарымдуу өкүлдөрүн каттоо жөнүндө арызын кабыл алып, Мыйзамдын 21-беренеси менен жөнгө салынган аракеттерди көрүүдөн баш тарткан. Бишкек АШКнын 2012-жылдын 15-октябрындагы №19 чечими менен жаран А.А. Сариевдин арызын кароодон баш тарткан.

Мыйзамдын 42-беренесинин 12-бөлүгүнө жана Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 25-главасына таянып, арыз ээси Бишкек АШКнын чечимине доо арыз менен Бишкек шаарынын Биринчи май райондук сотуна кайрылган жана Бишкек АШКны Мыйзамдын 21-беренесинин талабын аткарууга милдеттендирүүнү суранган.

Бишкек шаарынын Биринчи май райондук соту 2012-жылдын 18-октябрындагы чечими менен А.А. Сариевдин арызын канааттандыруудан баш тарткан.

2012-жылдын 19-октябрында арыз ээси Бишкек шаарынын Биринчи май райондук сотунун чечимине арыз менен Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна кайрылган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун соттук коллегиясынын 2012-жылдын 29-октябрындагы токтому менен Бишкек шаарынын Биринчи май райондук сотунун чечими күчүндө калтырылып, көзөмөл арызы канааттануусуз калтырылган.

№ 46-Р

Арыз ээсинин пикири боюнча Мыйзамдын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту шаарлардын жергиликтүү кеңештерине шайлоого талапкерлерди коюу укугун жалгыз гана саясий партияларга берүү менен, бир катар конституциялык принциптерди бузат жана шаардык кеңешке шайлануу укугуна тоскоол болот, анын натыйжасында жергиликтүү өз алдынча башкарууга болгон укуктун маңызын бурмалайт.

Арыз ээси Мыйзамдын талашка түшкөн ченеми пассивдүү шайлоо укугун негизсиз чектеген жана кодулоочу мүнөзгө ээ деп эсептейт, анткени талапкер катары шайлоого катышууну каалаган партиянын курамына кирбеген жаран өзүнүн саясий ынанымдарынын белгилери боюнча чектелген. Мыйзам чыгаруучу, шаарлардын жергиликтүү кеңештерине талапкерлигин коюу укугун саясий партияларга берип жатып, жергиликтүү коомчулуктун мүчөсүнүн тигил же бул партиянын таасиринде болуусуна мажбур кылат. Бул учурда мыйзам чыгаруучу тарабынан Кыргыз Республикасынын Конституциясында аныкталган саясий көп түрдүүлүк принциби жарандын кайсы бир саясий ынанымдар менен көз караштарды бөлүшпөө жана саясий партиялардын мүчөлүгүндө турбоо укугун туюндураары көңүлгө алынган эмес. Бирок, талашка түшкөн ченем тарабынан жол берилген чектөө жаранды тек гана талапкер катары шайлоого катышуу максаты менен тигил же бул партияга кайрылууга мажбурлайт. Аны менен бирге, бул мүмкүнчүлүк деле партиянын катарына кирбеген жаран үчүн пассивдүү шайлануу укугун ишке ашырууга толук баалуу кепилдик болуп бере албайт, анткени мыйзам чыгаруучу саясий партияларды партиянын катарында турбаган жарандарды талапкерлердин тизмесине киргизүүгө милдеттендирбейт. Андан сырткары, саясий партиялардын мүчөсү болуп, бирок шайлоого катышуудан баш тарткан жарандар шайлануу укугунан таптакыр ажырайт, анткени Мыйзам шайлоо алдындагы тизмеге башка партиянын өкүлдөрүн киргизүүгө түздөн түз тыюу салган.

Ошондой эле мыйзам чыгаруучу тарабынан райондун бир административдик-аймактык бирдигинин чегинде ар башка шайлоо жол-жоболорун, анын ичинде - талапкерлерди көрсөтүү учурунда, караган эки түрдөгү шайлоо системасынын (пропорционалдуу – шаарлардын жергиликтүү кеңештерине шайлоодо жана мажоритардык – айыл аймактарынын жергиликтүү кеңештерине шайлоодо)

2014-жылдын
22-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 46-Р

киргизилишин арыз ээси жалпыга тең жана бирдей мүмкүнчүлүктөр принцибинин бузулушу деп эсептейт.

Арыз ээси белгилегендей, пропорционалдуу шайлоо система-сынын негизинде шаарлардын жергиликтүү кеңештерине шайлоолорду өткөрүү саясий партияда турбаган жарандардын өздөрүнүн көрсөтүлүүгө болгон жана, андан ары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайланууга болгон укуктарын ишке ашырууга жол бербейт. Анын үстүнө, жергиликтүү кеңештин депутаттыгына шайлоого катышуучу субъекттердин партияга таандык болуудан көз карандылыгы жергиликтүү жамааттын мүчөсүнүн шайлоо укугун бузат жана анын натыйжасында жергиликтүү өз алдынча башкарууну ишке ашырууга катышуу укугу бузулат, анткени шайлоодо партиядан тышкары жарандарды колдоо мүмкүндүгүнөн аны ажыратып, жабык партиялык тизмелерге киргизилген кандидаттардын арасынан гана шайлоого мажбур кылат. Демек, анын ою боюнча, Мыйзамдын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун жоболору жергиликтүү өз алдынча башкаруунун мазмунун бурмалайт, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө көрсөтүлгөн максаттарга ылайык келбейт, Кыргыз Республикасынын Конституциясында кепилденген укуктарды жана эркиндиктерди чектейт.

Өзүнүн жүйөлөрүнүн негизинде, арыз берүүчү «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 4-бөлүгүнүн 2-абзацына, 2-беренесинин 5-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 110-беренесине жана 112-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келбейт жана конституциялык эмес деп таанууну суранат.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 22-январындагы аныктамасы менен арыз берүүчүнүн өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Жаран А.А. Сариев сот жыйналышында өзүнүн талабын колдоп, аны канааттандырууну өтүнөт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү Р.Б. Бекбасаров кайрылуучу тараптын далилдери менен макул болбой жана «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту Конституцияга карама-каршы келбейт деп эсептейт.

2014-жылдын
22-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 46-Р

Конституциялык палата тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын иш боюнча берген түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп, төмөнкү тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 19-бересинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, ушул иш боюнча Конституциялык палатанын кароо предмети болуп төмөнкү мазмундагы «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту каралат:

«2. Талапкерлерди көрсөтүү укугу төмөнкүлөргө таандык:

1) шаарлардын жергиликтүү кеңештерине - саясий партияларга).

«Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы мыйзамдарда бекитилген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин Тоо» газетасынын 2011-жылдын 19-июлундагы №58 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы мыйзам болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасы демократиялык мамлекет болуп эсептелет. Мамлекетти демократиялык түзүү максатын жактагандыгын тастыктап, Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргызстандын эли эгемендиктин ээси жана мамлекеттик бийликтин бирден бир булагы болуп саналат жана өз бийлигин түздөн түз, ошондой эле мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын системасы аркылуу ишке ашырат (преамбула, 2-беренесинин 1- жана 2-бөлүктөрү), жана жарандардын шайлоого жана мамлекеттик бийлик органдарына жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайланууга укугун бекитет (52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пункту). Бир убакытта Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасында жергиликтүү өз алдынча башкаруу таанылат жана кепилденет деп караштырат, жергиликтүү өз алдынча башкаруу жарандардын жергиликтүү жамааттары тарабынан түздөн-түз же жергиликтүү өз алдынча башкаруунун органдары аркылуу жүзөгө ашырылганын камсыз кылат (110-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрү).

№ 46-Р

3. Жарандардын жергиликтүү коомчулугунун эрк билдирүүсүн туюндуруунун тикелей түрлөрүнүн бири болуп, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүк органдарын – жергиликтүү кеңештерди шайлоо саналат. Ошол эле убакта жергиликтүү кеңештерге депутаттарды шайлоо эл аралык ченемдерге жана жалпы кабыл алынган принциптерге ылайык, адам менен жарандын башка укуктары жана эркиндиктери менен катар, Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан таанылган жана кепилденген активдүү жана пассивдүү шайлоо укугун ишке ашыруу аркылуу жергиликтүү өз алдынча башкарууга катышууга жергиликтүү коомчулуктун мүчөсүнүн субъективдүү укугун камсыз кылуунун түрү болуп саналат жана инсандын конституциялык-укуктук статусунун ажырагыс элементи болуп эсептелет.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүк органдарынын депутаттарын шайлоо жөнүндө концептуалдык жоболорду камтыйт, ал жашыруун жалпы добуш берүү менен тең жана тикелей шайлоо укугунун негизинде өткөрүлөт (2-берененин 4-бөлүгү), ошондой эле жергиликтүү кеңештерге депутаттарды шайлоо учурундагы бирдей мүмкүнчүлүктөрдү сактоо зарылдыгы да Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 112-беренесинин 1-бөлүгү менен аныкталган.

Келтирилген конституциялык жоболордун мааниси боюнча, элдин өз бийлигин ишке ашыруусуна алардын катышуусун жалпылаштырган жарандардын шайлоо укугу жергиликтүү өз алдынча башкарууну, калкка жакындатылган, элдик бийлик катары уюштурууга зарыл болгон каражаттардын бири катары кызмат кылат, ал эми шайлоо укуктарын укуктук жөнгө салуу юридикалык теңчилик принцибин кармоонун негизинде жарандардын жергиликтүү коомчулугунун эркин толук эсепке алууну жана анын шайкеш туюндурулушун камсыз кылышы керек, анын натыйжасы болуп жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүк органдарына шайлоонун жыйынтыгынын негизинде калыптанган түзүм саналат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы шайлоону элдик бийликти, түздөн түз ишке ашыруунун мыкты жолдорунун бири катары кароо менен, анын ичинде жергиликтүү өз алдынча башкаруунун денгээлинде дагы, жана муниципалдык бийликтин уюштуруу курамында шайлоо органдарынын сөзсүз түрдө болушун көрсөтүү менен (111-берене), ошол эле учурда жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүк органдарына шайлоо жүргүзүү тартибин

2014-жылдын
22-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 46-Р

ачык аныктап берген эмес. Бул учурда, Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык (2-беренесинин 2-бөлүгү, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пункту, 112-беренесинин 1-бөлүгү) бул маселелердин чечилиши - жергиликтүү өз алдынча башкаруунун деңгээлинде эркин демократиялык шайлоолорду уюштуруунун жана өткөрүүнүн майнаптуу кепилдиктерин камсыз кылуу максатын көздөө менен - жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын шайлоого жана ага шайланууга болгон жарандардын укуктарын ишке ашыруунун тартиби менен шарттарын орнотууга ниет кылган мыйзам чыгаруучунун кеңири эркин кароосунун алкагында ишке ашырылат.

4. Жергиликтүү коомчулуктун мүчөлөрүнүн шайлоо укугунун мамлекеттик кепилдиктери, ошондой эле жергиликтүү кеңешке шайлоо өткөрүүнүн укуктук негиздери «Жергиликтүү кеңештин депутаттарын шайлоо жөнүндө» мыйзам менен жөнгө салынат.

Жергиликтүү жамааттардын мүчөлөрүнүн шайлоо укуктарынын мамлекеттик кепилдиги катарында бул Мыйзам (3-берененин 2-, 3-бөлүктөрү) жергиликтүү жамааттардын мүчөлөрү тиешелүү жергиликтүү кеңештердин депутаттарын түздөн-түз шайлайт жана жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоого тең негизде катышат деп аныктаган.

«Жергиликтүү кеңештин депутаттарын шайлоо жөнүндө» мыйзам жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоону дайындоо, даярдоо, жүргүзүү, натыйжасын жана жыйынтыгын бекитүү тартибин, шайлоо процессинин катышуучуларынын укуктук статусун жөнгө салат. Бул мыйзамдын 47-беренеси шайлоо системасынын эки түрүн орнотот – шаардык жергиликтүү кеңештин депутаттарын шайлоо пропорционалдуу система боюнча, ал эми айылдык кеңештердин депутаттарын – мажоритардык система боюнча жүргүзүлөт. Мыйзам чыгаруучу тарабынан бекитилген шайлоо системасын колдонуу талапкерлерди көргөзүү тартибин, талапкерди шайланды деп таануу шартын, талапкерлердин тизмесинин арасында депутаттык мандаттарды бөлүштүрүү тартибин ж.б. аныктайт.

Мыйзам чыгаруучу тарабынан шаардык жергиликтүү кеңештин депутаттарын шайлоонун пропорционалдуу системасынын орнотулушу, айылдык кеңештин депутаттарын шайлоого караганда, талапкерлерди көрсөтүүнүн башка тартибин караган. Мыйзамдын 49-беренесинин ченемдик жоболору жергиликтүү

2014-жылдын
22-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 46-Р

кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүүнүн тартибин жана шартын жөнгө салат. Талапкерлерди көрсөтүү стадиясында, конституциялуулук предметине талашка түшкөн бул Мыйзамдын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту, саясий партияларга шаардык жергиликтүү кеңештин депутаттыгына талапкерлерди коюу укугун берген. Бул пропорционалдуу шайлоо системасынын маңызынан келип чыгат, жана шайлоо процессинин негизги субъекттери болуп өзүнчө талапкерлер эмес, саясий партиялар болуп саналаарын болжолдойт жана ал партиялардагы талапкерлердин тизмеси шайлоочулардын добушу үчүн күрөштө өз ара атаандаштыкка түшөт.

Так ушуга байланыштуу, колдонуудагы укуктук жөнгө салууда, шаарлардын жергиликтүү кеңештерине өз өкүлдөрүн киргизүү аркылуу муниципалдык бийлигин жүргүзүүгө катышуу укугун ишке ашыра алган пропорционалдуу шайлоо системанын алкагындагы жападан-жалгыз жамааттык субъекттер катары тек гана саясий партиялар аныкталган. Буга ылайык, пропорционалдуу шайлоо системанын алкагында саясий партиялардын өз талапкерлерин (талапкерлердин тизмесин) көрсөтүү укугу бул системанын укуктук жаратылышы тарабынан белгилүү болгон. Саясий партия тарабынан талапкерлердин тизмесин түзүү жана көрсөтүү пропорционалдуу өкүлчүлүктүн шайлоо системасынын мүнөздүү белгиси болуп саналат.

Жогоруда көрсөтүлгөндөй, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна жана 112-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо өткөрүү тартиби мыйзам менен жөнгө салынат. Ушуну менен, мыйзам чыгаруучуга жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайлоо өткөрүү учурунда шайлоо тартиптерин жана жол-жоболорун аныктоого дискрециялык укук берилген. Буга 2002-жылдын 7-октябрында кол коюлган Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештигине катышкан мамлекеттердеги демократиялык шайлоонун, шайлоо укуктарынын жана эркиндиктеринин стандарттары жөнүндө Конвенция да шилтеме жасайт, анын 1-беренесинин 3, 4 – пункттарына ылайык, жарандын шайлоо жана шайлануу укугу конституцияда жана (же) мыйзамдарда бекитилет, ал эми аны ишке ашыруу тартиби мыйзам тарабынан аныкталат. Бул учурда, Кыргыз Республикасынын Конституциясы жана эл аралык шайлоо стандарттары мыйзам

№ 46-Р

чыгаруучуну шайлоо системасынын кандайдыр бир түрүн орнотууга милдеттендирбейт. Шайлоо системасынын түрүн тандоо жана мыйзамда тиешелүү шайлоо жол-жоболорун бекитүү конкреттүү социалдык-саясий шарттардан жана мамлекеттик саясий системанын өнүгүү өзгөчөлүгүнөн көз каранды. Ошентип, тигил же бул шайлоо системасы жарандардын шайлоо укугун чектөө көрсөткүчү болуп саналбайт.

5. Жергиликтүү өз алдынча башкарууга болгон укук деп Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан кепилденген, жергиликтүү администрациялык-аймактык бирдиктин чөлкөмүндө өз кызыкчылыктарында жана өз жоопкерчилиги менен жергиликтүү маанидеги маселелерди жергиликтүү коомчулуктардын өз алдынча чечүү мүмкүнчүлүгү эсептелет (110-беренесинин 1, 2 – бөлүктөрү). Аны менен, Кыргыз Республикасынын Конституциясы муниципалдык бийликти жарандардын жергиликтүү коомчулугунун бийлиги катары тааныйт, ал эми Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан кепилденген муниципалдык түзүлүштүн ишмердүүлүгүн камсыз кылуу маселелерин өз алдынча чечүүгө болгон укук жергиликтүү өз алдынча башкаруунун конституциялык жаратылышын бир гана элдик бийликти жүргүзүү куралы катары эмес, калктын керектөөсүнө көбүрөөк жакын болгон тутум катары, ошондой эле жергиликтүү кызыкчылыктарды канааттандыруунун мыкты ыкмасы катары аныктайт. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун жаратылышын мындай түшүнүү жергиликтүү өз алдынча башкарууга болгон укукту, ага ылайык, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүк органдарына шайлоо жана шайлануу укугун ишке ашыруудан келип чыккан укуктук мамилелерди мыйзамдуу жөнгө салуу учурунда зарыл болгон шарт болуп саналат.

Шайлоо укугун ишке ашыруу, жарандын анын шайлоо укугун ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүнө кепилдик берген, мыйзам тарабынан аныкталган ыкмалардын жана шарттардын болушун божомолдойт. Ошол эле учурда, шаардык жергиликтүү кеңештерге депутаттарды шайлоодо колдонулуп жаткан укуктук жөнгө салуу партиянын катарында турбаган жарандар үчүн пассивдүү шайлоо укугун ишке ашыруудагы кепилдиктерди жетиштүү камтыбайт. Мыйзамда, шаарлардын жергиликтүү кеңештерине кандайдыр бир саясий партияга таандык эмес жана саясий көз караштарды жана ынанымдарды бөлүшпөгөн талапкерлерди көрсөтүү мүмкүндүгүн

2014-жылдын
22-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 46-Р

камсыз кылган укуктук механизмдин жоктугу, алардын шайлануу укугун ишке ашырууга тоскоол болот. Аны менен бирге, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыз ээсинин далилдерин көңүлгө алуу менен, каралып жаткан маселеде тиешелүү укуктук жөнгө салуунун жоктугу талашка түшкөн ченемди конституциялуу эмес деп таанууга негиз болбойт деп тыянак чыгарат.

Жогорудагылардын негизинде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8, 9- бөлүктөрүн «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ЧЕЧТИ:

1. «Жергиликтүү кеңештин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 49-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 4-бөлүгүнүн 2-абзацына, 2-беренесинин 5-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 110-беренесине жана 112-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп табылсын.

2. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

№ 48-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде депутаттык топторду түзүүгө жана алардын иш алып баруусуна мүмкүнчүлүк түзгөн ченемдик жоболордун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө жаран Э.А. Кочкарованын, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин «Республика» жана «Ата-Журт» фракцияларынын кайрылуулары боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиев, судьялар – Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осконбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы М.Э. Толобалдиевдин катчылыгы менен,

кайрылуучу тарап – жаран Э.А. Кочкарованын ишеним каттын негизинде аракеттенген өкүлү В.В. Герасько, Кыргыз Республикасынын «Республика» фракциясынын ишеним каттарынын негизинде аракеттенишкен өкүлдөрү А.С. Арзыбаев жана А.Ж. Орозакунова,

жоопкер-тарап–ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү К.Р. Садыков,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 1, 4, 18, 19, 24, 37 жана 42-беренелеринин талаптарын жетекчиликке алып, ачык соттук жыйналышта Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде депутаттык топторду түзүүгө жана алардын иш алып баруусуна мүмкүнчүлүк түзгөн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын ченемдик жоболорун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого жаран Э.А. Кочкарованын өтүнүчү жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин «Ата-Журт» жана «Республика» фракцияларынын сунуштамалары себеп болду.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

9-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 5-пунктарынын жана 1-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарынын, 10-беренесинин 7-пунктунун, 14-беренесинин, 16-беренесинин 3-бөлүгүнүн, 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде депутаттык топторду түзүүгө жана алардын иш алып баруусуна мүмкүнчүлүк түзгөн ченемдик жоболорун (мындан ары – Мыйзамдын ченемдик жоболору) Конституцияга ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдаган судья-баяндамачы Э.Т. Мамыровдун маалыматын угуп, көрсөтүлгөн материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (мындан ары-Конституциялык палата) 2013-жылдын 25-сентябрында Э.А. Кочкаровадан «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүндө «депутаттык топ» деген сөз жана «саясий көз караштары дал келбегенде ал аны түзүүдө көрсөтүлгөн фракциянын курамына кирбей жана эркин депутат болуп кала алат. Жогорку Кеңештин саясий көз карашы башка болгон депутаттары фракциянын ичинде жана фракциядан тышкары депутаттык топторго биригүүгө укуктуу. Депутаттык топ – Жогорку Кеңештин үч же андан ашык депутаттарынын бирикмеси» деген сөздөр менен берилген ченемдик жоболорун конституциялуу эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70, 73-беренелерине карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Э.А. Кочкарова, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын 2013-жылдын 4-февралындагы №12 Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүү киргизип, жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын ичинде депутаттык топтун иш-милдетине уруксат берип, депутаттык фракциялардын бөлүнүшүнө жана ишмердүүлүгүн токтотушуна шарт түзүп берген, бул шайлоо кампаниялардын убагында шайлоого катышкан тигил же бул саясий партияларга өз добушун берген жарандардын шайлоочу укугун бузууга алып келген деп эсептейт.

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

Э.А. Кочкарованын пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык Жогорку Кеңештин депутаттары фракцияларга биригишет, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын фракциялары болсо, бир саясий партиянын тизмеси боюнча шайланган депутаттардын бирикмеси болуп саналат. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 73-беренесине ылайык депутат императивдик мандатка байланышпайт жана аны кайра чакырып алууга жол берилбейт. Эгерде Жогорку Кеңештин депутаты депутаттык ыйгарым укуктарын токтоткондугу же фракциядан чыккандыгы жөнүндө жазуу жүзүндө арыз берсе анын ыйгарым укуктары мөөнөтүнөн мурда токтотулат. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын аталган ченемдеринен, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаты милдеттүү түрдө фракциянын курамында болушу керек экендиги келип чыгат, жана фракциядан башка депутаттардын кандайдыр бирикмелеринин иштөө мүмкүндүгүнө жол бербейт.

Буга байланыштуу, Э.А. Кочкарова Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде депутаттык топторду түзүүгө жана иш алып баруусуна мүмкүнчүлүк түзгөн Мыйзамдын ченемдик жоболорун конституцияга ылайык эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 3-бөлүгүнө жана 73-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2013-жылдын 5-ноябрындагы аныктамасы менен арыз берүүчүнүн өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Конституциялык палатага 2014-жылдын 29-январында Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин «Республика» фракциясы, Жогорку Кеңеште депутаттардын бирикмесинин бир түрү болгон депутаттык топту түзүүгө жана анын депутаттык фракциялар менен катар иш алып баруусуна мүмкүнчүлүк түзгөн «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына 2013-жылдын 4-февралында №12 Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду конституцияга ылайык эмес жана Конституциянын 4-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 70-беренесинин 3-бөлүгүнө, ылайык келбейт деп эсептөө жөнүндө сунуштамасы менен кайрылган.

«Республика» фракциясы, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Кыргыз Республикасынын 2013-жылдын 4-февралдагы №12 Мыйзамын кабыл алуу менен жаңы парламенттик институтту –

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

«депутаттык топту», киргизүү үчүн мыйзамдык негиз берип жатат, ал депутаттар тарабынан фракциянын ичинде да, сыртында да түзүлсө болот деп эсептейт. Ушул аталган Мыйзамдын кабыл алынышы менен «Республика» жана «Ата-Журт» фракцияларынын депутаттарынан «Өнүгүү-Прогресс», «Ынтымак» депутаттык топтору түрүндөгү конституциялык эмес түзүлүштөр пайда болуп жатат.

«Республика» фракциясы, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына Жогорку Кеңеште депутаттардын бирикмесинин бир түрү болгон депутаттык топту түзүүгө жана анын иш алып баруусуна мүмкүнчүлүк түзгөн өзгөртүүлөр жана толуктоолор, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келе тургандыгын белгилейт, анткени шайлоонун пропорциялуу системасы боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине өткөн саясий партиялар жарандардын саясий эркин билдирүүсүнө көмөк беришет. Тигил же бул саясий партияга добуш берген шайлоочулар, партиянын шайлоо алдындагы программасын ишке ашырууга жана партиялык тизмеге киргизилген жарандардын Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде өкүл болушуна өздөрүнүн макулдугун беришкен. Фракциядан бөлүнүп, депутаттык топторго биригишкен депутаттар партиянын шайлоо алдындагы программасын ишке ашырууда жолдоочу боло алышпайт, ушул менен Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине өткөн саясий партиялардын гана эмес, ошондой эле шайлоочулардын да саясий укуктары бузулууда, себеби алар бул депутаттык топтордун программаларына жана мүчөлөрүнө добуш беришкен эмес жана бере да алышпайт.

Арыз берүүчү, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 3-бөлүгүнө көңүл бурууну суранат, анда Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттары фракцияларга биригишет жана депутаттардын кандайдыр бир башка биригүүлөрүн Негизги Мыйзам караган эмес деп аныкталган. Буга ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаты милдеттүү түрдө фракциянын курамында мамлекеттин жогорку өкүлчүлүк органынын гана ишинде катышуусу керек. Ошентип, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына депутаттык топ түзүүгө мүмкүндүк берген өзгөрүүлөр жана толуктоолор, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын бул ченемине каршы келет.

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

Ошондой эле «Республика» фракциясы, жогоруда аталган өзгөртүүлөр Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө каршы келет деп эсептейт. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын негизинде Конституциянын аталган беренесине ылайык, конституциялык мыйзамдар, мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар кабыл алынат. Талашка түшкөн өзгөртүүлөр жана толуктоолор Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жогорку юридикалык күчкө ээ болгон принциптерине каршы кабыл алынган, анткени мамлекеттин жогорку өкүлчүлүк органында депутаттык топ катары конституциялуу эмес түзүлүштүн уюштурулуусуна мүмкүндүк түзөт жана укуктук негизди түзөт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Республика» фракциясы Жогорку Кеңеште депутаттардын бирикмесинин бир түрү болгон депутаттык топту түзүүгө жана анын депутаттык фракциялар менен катар иш алып баруусуна мүмкүнчүлүк түзгөн «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына 2013-жылдын 4-февралында №12 Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду конституциялык эмес жана Конституциянын 4-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 70-беренесинин 3-бөлүгүнө, ылайык келбейт деп эсептөөнү суранат.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 11-февралындагы аныктамасы менен Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин «Республика» фракциясынын сунуштамасы өндүрүшкө кабыл алынган.

Конституциялык палатасына 2014-жылдын 31-январында окшош талаптары менен Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин «Ата-Журт» фракциясы сунуштамасы менен кайрылган.

«Ата-Журт» фракциясы, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына 2013-жылдын 4-февралында №12 Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөр жана толуктоолор депутаттардын депутаттык топторго биригүүгө укуктарын бекиткен жана «За реформы», «Өнүгүү», «Бирдиктүү ынтымак» депутаттык топторду түзүш үчүн өбөлгө түзгөн деп эсептейт. Бирок Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 3-бөлүгүндө депутаттар фракцияларга биригишет деп белгиленген жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ушул ченеми Кыргыз Республикасынын

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

Жогорку Кеңешинде депутаттык топтордун болуу мүмкүндүгү жөнүндө айтууга мүмкүндүк бербейт. Бул дагы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 73-беренесинен келип чыгат, ага ылайык депутат императивдик мандат менен байланышпайт жана аны кайра чакырып алууга жол берилбейт, эгерде Жогорку Кеңештин депутаты депутаттык ыйгарым укуктарын токтоткондугу же фракциядан чыккандыгы жөнүндө жазуу жүзүндө арыз берсе анын ыйгарым укуктары мөөнөтүнөн мурда токтотулат. Ушул ченемден келип чыккандай, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаты фракциянын курамына милдетүү түрдө камтылышы керек. Жогоруда баяндалганды эске алып, «Ата-Журт» фракциясы көрсөтүлгөн Мыйзамдын ченемдеринин аракеттери Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине карама-каршы келет деп тыянакка келди жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 2-бөлүгүндө белгиленгендей саясий системасынын курулушуна мүмкүндүк бербейт.

«Ата-Журт» фракциясы, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына депутаттык топту түзүүгө мүмкүндүк түзгөн ченемдердин болушу, депутаттык фракциялардын ар кайсы депутаттык топтордун бөлүнүсүүнө алып келиши мүмкүн деп эсептейт, бул парламенттик көпчүлүк менен парламенттик оппозиция куруу жагынан да, мунун аркасынан келип чыккан натыйжалары жагынан да Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишмердүүлүгүн коркунуч алдында коёт. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде депутаттык топторду түзүү мүмкүндүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан жарыяланган парламентти түзүүнүн партиялык принцибин жокко чыгарат.

Арыз берүүчү , көрсөтүлгөн өзгөртүүлөр жана толуктоолор да Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп эсептейт. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине шайлоонун пропорциялуу системасы боюнча кирген саясий партиялар жарандардын саясий өз эркин билдирүүгө көмөк беришет. Тигил же бул саясий партияга добуш берген шайлоочулар партиянын шайлоо алдындагы программасын ишке ашырууга жана партиялык тизмеге киргизилген жарандардын Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде өкүл болушуна өздөрүнүн макулдугун беришкен. Шайлоо алдындагы программаны партиялык тизме боюнча депутаттын

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

мандатын алган адамдардын катарынан толукталган фракция тарабынан жүргүзүлүшү керек. Депутаттык топтор партиянын шайлоо алдындагы программасынын таратуучусу боло албайт, анткени алардын түзүлүү принциби – өзү тандалган тизме боюнча партиянын багыты менен депутаттын саясий көз карашына туура келбейт. Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине кирген саясий партиялардын гана саясий укуктары бузулбастан, шайлоочулардын да укугу бузулат, анткени алар ушул депутаттык топтор үчүн программалары жана мүчөлөрү үчүн добуш беришкен эмес жана добуш алышкан эмес.

Конституция эң жогорку юридикалык күчкө ээ жана анын негизинде мыйзамдар кабыл алынат. Бирок «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына киргизилген өзгөртүүлөрү жана толуктоолору менен, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралбаган, депутаттык топ деген депутаттык бирикмелердин ушундай түрүн караштырган.

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен, «Ата-Журт» фракциясы «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына киргизилген өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду депутаттык топторду түзүүгө жана иш алып баруусуна мүмкүнчүлүк түзгөн бөлүгүндө, конституциялуу эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 70-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 11-февралындагы аныктамасы менен Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин «Ата-Журт» фракциясынын сунуштамасы өндүрүшкө кабыл алынган.

Жаран Э.А. Кочкарованын, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин «Республика», «Ата-Журт» фракцияларынын көрсөтүлгөн суроо-талаптарынын бирдейлигин эске алып, судья-баяндамачы 2014-жылдын 11-февралында чыгарган аныктамасы менен бир конституциялык өндүрүшкө бириктирилген.

Кайрылуучу тарап сот жыйналышында өздөрүнүн талаптарын колдошуп, аларды канааттандырууну өтүнүшөт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү К.Р. Садыков кайрылуучу тараптын далилдери менен макул болбой жана

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына киргизилген өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Конституциялык палата тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, иштин материалдарын изилдеп, төмөнкү тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-бересинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, ушул иш боюнча Конституциялык палатанын кароо предмети болуп «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде депутаттык топтордун түзүлүүсүнө жана иш алып баруусуна жол берген ченемдик жоболору эсептелет.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы мыйзамдарда бекитилген тартипке ылайык 2008-жылдын 18-декабрында №267 санында кабыл алынган, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысында 2008-жылдын №10-санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы мыйзам болуп эсептелет.

2. Конституцияга ылайык Кыргыз Республикасы эгемендүү, демократиялык, укуктук мамлекет болуп эсептелет, эл эгемендиктин ээси жана Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик бийликтин бирден-бир булагы болуп, түздөн-түз шайлоолордо жана референдумдарда, ошондой эле мамлекеттик органдардын системасы аркылуу жүзөгө ашырат (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1-беренесинин 1-бөлүгү, 2-беренесинин 1, 2-бөлүктөрү). Кыргыз Республикасынын жарандары мамлекеттик бийлик органдарын шайлоого жана аларга шайланууга укуктуу (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пункту).

Мамлекеттик бийлик органдарына шайлануу жана шайлоого болгон укуктук конституциялык кепилдиктери тике жана

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

өкүлчүлүк демократияны ишке ашыруунун таризи болуп саналат. Тике демократиянын таризин ишке ашыруу менен, өз пикирлерин референдумда айтуу менен, ошондой эле тигил же бул талапкерге добуш берүү менен жарандар өз эркин түздөн-түз чагылдырышат. Өкүлчүлүк демократияда эл, жарандардын ичинен мамлекеттик бийликтин өкүлчүлүк органдарына шайлоо менен, аларга мыйзамдарды кабыл алуу жана мамлекеттик жана коомдук жашоонун маанилүү маселелерин чечүү өкүлдөө укугун беришет.

Ошентип, мамлекеттик бийликтин жогорку өкүлчүлүк органынын депутаттары элдин бийлигин түздөн-түз чагылдыруунун түздөн-түз чагылдыруучу орган катары мамлекеттик бийликтин ээси болуп калышат жана ага ылайык, шайлоочу-жарандардын ар кайсы топторунун эркин жана кызыкчылыгын чагылдырат.

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренеси Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши - мыйзам чыгаруу бийлигин жана өз ыйгарым укуктарынын чегинде контролдук кылуу милдеттерин жүзөгө ашыруучу өкүлчүлүктүү жогорку орган болуп саналат, пропорциялуу система боюнча 5 жылдык мөөнөткө шайлануучу 120 депутаттан турат деп белгилейт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен каралган Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын шайлоо системасы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү менен өз ара байланышып, жогорку өкүлчүлүк орган – Кыргыз Республикасынын парламентин түзүү процессине активдүү жана түздөн-түз катышуусун аныктайт. Саясий партиялар, жарандык коомдун алкагындагы жарандардын ыктыярдуу бирикмелери катары өкүлчүлүк демократиянын зарыл болгон институту катары чыгат жана жарандардын саясий эркин билдирүүгө көмөк көргөзгөн коомдун саясий жашоого болгон катышуусун камсыз кылат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын шайлоого даярдануу жана аны өткөрүү менен байланышкан укуктук мамилелер, Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык, конституциялык мыйзам менен аныкталат (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-абзацы). Мындай конституциялык мыйзам болуп, «Кыргыз Республикасынын Президентин шайлоо жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Мыйзам саналат.

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

Кыргыз Республикасынын бул конституциялык Мыйзамынын 60-беренесинин 2-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 3-бөлүгү, 70-беренесинин 2-бөлүгү менен байланышып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешини шайлоо процессине катышкан саясий партиялар, саясий партиялардын съездинде талапкерлердин тизмесин көргөзүү боюнча чечимди кабыл алышат. Өзүнүн партиялык көрсөтүлүшү менен макул болгон талапкерлер, шайлоочулардын укуктуу күтүүлөрүнө негиз берет, анда шайланган депутаттар партиялык фракцияларга барышат жана анын курамында өзүнүн ыйгарымдарын макулдашып ишке ашырууга чараларды көрөт.

Пропорциялык шайлоо системасы боюнча өткөрүлгөн шайлоолордо шайлоочулар саясий партия тарабынан көргөзүлгөн талапкерлерге добуш беришет. Уткан тизмедеги мандаттар алардын тизмеде жайгашуусундагы кезеги боюнча талапкерлердин ортосунда бөлүштүрүлөт. Ошону менен, партиялык тизменин курамындагы шайлоо алдындагы программасына ылайык депутат депутаттык фракциянын курамында шайланат. Андай болбосо партиянын шайлоо алдындагы программасына ылайык кароонун мүмкүн эместигин түшүндүрөт, эгер партиялык тизме боюнча шайланган депутат тиешелүү фракцияга катышуудан эркин жана андан сырткары фракциядан тышкары депутаттык топ түзүү укугуна ээ болсо, ал Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин курамындагы башка бирикме катары депутаттардын фракциясы менен катар иштей берет.

4. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын шайлоо системасынын саясий көп түрдүүлүгү жана пропорциялуу тутуму принцибинен алып караганда, Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишмердүүлүгүн түзүлүшүн жана ички уюштуруу негизин бекитет (70, 75, 76-беренелери).

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттары фракцияларга биригишет. Депутаттык мандаттардын жарымынан көбүнө ээ болгон фракция, же фракциялардын коалициясы парламенттик көпчүлүк болуп саналат. Парламенттик көпчүлүктүн курамына кирбеген жана ага карата өзүн оппозиция катары жарыялаган фракция, же фракциялар парламенттик оппозиция болуп саналат. Жогорку Кеңештин Төрагасынын орун

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

басарлары парламенттик оппозициянын курамына кирген депутаттардын ичинен алардын шайланышын камсыз кылган санда жана тартипте шайланат, парламенттик оппозициянын өкүлдөрү бюджет жана укук тартиби маселелери боюнча комитеттердин төрагалары болуп саналат (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 75-беренесинин 1-бөлүгү, 76-беренесинин 1-бөлүгү). Депутаттык мандаттардын теңинен көбүнө ээ болгон фракция же анынф катышуусу менен фракциялардын коалициясы (парламенттик көпчүлүк) Кыргыз Республикасынын Өкмөтүн түзөт (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 84-беренеси).

Ошентип, парламенттик фракциялар парламенттик механизмде негизги орунду ээлейт. Аталган конституциялык жоболордун мааниси, алардын өз ара байланышынан алып караганда, депутат фракциядан тышкары кала албайт жана эркин депутат боло албайт, же өзүнчө фракциядан тышкары депутаттарынын топторуна биригиши керек дегенди түшүндүрөт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишмердүүлүгү жана мындай уюштуруучу конструкциясы Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекемделген, шайлоо процесстин жыйынтыгын сактап калууга багытталган, шайлоодогу элдик бийликти жөнөтүү учурунда партиялык-саясий мамилелерге арналган жана депутаттар тарабынан өзүнүн шайлануу шарттарынан артка чегинүүдө депутаттык көз карандысыздыкты колдонуу мүмкүнчүлүгүнө тоскоол кылуу максатына ээ, ошондой эле элбийликке жана көп партиялуулукка каршы конституциялык башталышка каршы депутаттык мандатты атайылап колдонууга жол бербейт.

5. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялык-укуктук мааниси, жогоруда белгиленгендей, депутаттын анын конституциялык укугу эмес, милдети катары фракцияда болушун бекемдейт.

Буга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Конституциясы депутаттын ыйгарым укугун мөөнөтүнөн мурда токтотуучу негиздердин бири катары фракциянын курамынан чыгууну караган (73-беренесинин 3-бөлүгүнүн 1-пункту). Буга ылайык, Кыргыз Республикасынын Конституциясы депутаттын өкүлчүлүк мандатын саясий партиянын депутаттык фракциясынын курамына ал тандалган тизме боюнча кирүүсү жана анда болуусу менен байланыштырат.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамындагы

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

талашка түшкөн ченемдерди кабыл алуу үчүн негиз болуп, мыйзам чыгаруучунун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 73-беренесин түшүнүүсү болду, башкача айтканда императивдүү мандаттын маңызы эмес, ага ылайык, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 3-бөлүгүнүн маанисинде фракциядан тышкары депутаттык топторду түзүүгө тыюу салуу катары түшүндүрүлөт.

Бирок, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялык-укуктук маанисин ушул чечимдин 2, 3, 4-пункттарында келтирилген жана Кыргыз Республикасынын Конституциялык палатасы дагы бир жолу, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын беренесин башка түшүнүү Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекемделген шайлоонун пропорциялык системасынын мазмунунун жана маңызынын бузулушуна алып келмек. Шайлоо процессте катышкан жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде мандаттардын тиешелүү санын алган саясий партиялар шайлоочулардын саясий эркин билдирүүчүлөр болуп саналат, жана элдин эркин билдирүүсү менен калыптанган саясий шайкештиктин бардык өзгөрүүлөрү укуктуу болуп саналбайт, анын ичинде фракциядан тышкары депутаттык топторду түзүү дагы.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 73-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаты, императивдик мандатка байланышпайт, жана аны кайра чакырып алууга жол берилбейт. Ушул ченем, ар бир депутат кандай чечимди кабыл албаса да өз алдынча жана ыйгарым укуктарынын мөөнөтү өткөндөн кийин кайра чакырып алууга мүмкүн эмес деп божомолдойт.

Императивдүү мандат менен байланышпаган депутаттын статусу фракциянын пикири менен дал келбеген өзүнчө пикирге жана көз карашына ээ болуу укугун берет, бул депутатка анын ички ынанымдарына жана шайлоочулардын кызыкчылыгына жооп берген чечимдерди эркин кабыл алууга мүмкүндүк берет. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын императивдүү эмес мандаты эркиндик принципин кармоого мүмкүндүк берет, анда партия депутатты чакыртып ала албайт, ал эми депутат өз калоосу боюнча добуш берүүгө укуктуу.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын императивдүү эмес мандатынын жок болушу парламенттеги

№ 48-Р

пикирлердин плюрализминин камсыз кылуу максатына туура келет, алар кызыкчылыктардын кагылышын, ар кандай көз караштардын ортосундагы дискуссияны, ар кандай саясий көз караштарын аткаруу мүмкүндүгүн, позициялардын жана сунуштардын ар кылдуулугун белгилейт. Бирок, бул депутаттын өзүнөн да, парламенттик фракциядан да өкүлчүлүк мандатын колдонуу мүмкүндүгүн, эгер фракциядан чыгарылса, депутаттын фракциянын ишмердүүлүгүнө катышпашын, депутаттардын фракциядан тышкары депутаттык топ түзүшүн божомолдобойт.

Ошентип, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамындагы депутаттын фракциянын курамына кирбей, эркин депутат болууга укук берген, ошондой эле фракциядан тышкары депутаттык топтордун түзүүгө укук берген талашка түшкөн ченемдери, жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык түзүлүштөргө туура келбейт.

6. «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин жоболору башкача саясий көз караштагы жана фракциянын ичинде депутаттык топ түзгөн Жогорку Кеңештин депутатынын укугун карайт. Бул ченемдик жободо Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен каршылыгы жок, анткени депутаттардын пикирлерин бир фракциянын алкагында плюрализмди камсыз кылууга жана партиялык диктаттан качууга мүмкүндүк берет.

Азыркы мамлекеттин шартында императивдүү эмес мандаттын мааниси депутатка саясий партиялар тарабынан кысымды чектөө үчүн түзүлөт, андан сырткары, мындай укуктук түзүлүш фракциянын көпчүлүк мүчөлөрүнүн пикиринен айырмаланган, депутаттардын өз саясий көз караштарын жана идеяларын эркин чагылдыруу, пикирлерди айтуу жана шайлоочулардын кызыкчылыгын коргоо үчүн шарт түзөт.

Буга байланыштуу, каралып жаткан маселе боюнча, ошондой эле жалпы фракциянын ишмердүүлүгү боюнча башка позициясы бар бир фракциянын депутаттары, убактылуу да, туруктуу да мүнөзгө ээ топторго биригүүгө укуктуу. Бирок, мындай топтор парламенттик фракцияларга мүнөздүү укуктарга ээ боло албайт.

7. Кайрылуучу субъектер, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

Республикасынын Мыйзамына Кыргыз Республикасынын 2013-жылдын 4-февралындагы №12 Мыйзамы менен киргизилген толуктоолор жана өзгөртүүлөр Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет, анткени жогорку юридикалык күчкө ээ болгон Кыргыз Республикасынын Конституциясынын принциптерин бузуу менен кабыл алынган деп ойлошот.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын үстөмдүгү, бардык укуктук актылар, бийлик органынын же анын кызмат адамынын бардык аракеттери Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине ылайык келиши керек жана анын көрсөтмөлөрүнө каршы келбеши керек дегенди түшүндүрөт. Укуктун бардык тутумунун биримдиги, бүтүндүгү жана карама-каршы эместиги Кыргыз Республикасынын Конституциясынын үстөмдүгүн камсыз кылат. Кыргыз Республикасында кабыл алынган мыйзамдар жана башка укуктук актылар Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбеши керек.

Иш жүзүндө келип чыккан каршылыктарды, көйгөйлөрдү чечүү үчүн, конституциялык ченемдердин жогорку юридикалык күчүн, үстөмдүгүн камсыз кылуу үчүн Кыргыз Республикасында конституциялык көзөмөл органы - Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы түзүлдү.

Буга байланыштуу, кабыл алынган укуктук ченемдик актылар конституциялык презумпция принцибинен каралышы жана колдонулушу керек. Ошондуктан, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү учурунда Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жогорку юридикалык күч болуу принцибин бузулду деп Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерин өзүнүн түшүнүгүнө таянып ырастоо туура эмес болуп саналат.

Конституциялык көзөмөл органына ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугун текшерүү милдети жүктөлөт жана ушул орган талашка түшкөн ченемдик укуктук актынын конституциялуулугун же конституциялуу эместигин аныктайт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын

№ 48-Р

конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ЧЕЧТИ:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 9-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 5-пунктарынын, 1-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарынын, 10-беренесинин 7-пунктунун, 14-беренесинин, 16-беренесинин 3-бөлүгүнүн, 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик жоболору депутаттык фракциянын курамына кирбей жана эркин депутат болууга укук берген, фракциядан тышкары депутаттык топторго биригүүгө укук берген, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде ушундай түрдөгү бирикмелерди Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын фракциялары менен катар иш алып баруусун караган бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 3-бөлүгүнө, 70-беренесинин 3-бөлүгүнө, 73-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин фракцияларынын ичинде, аларга парламенттик фракцияларга таандык укуктарды бербей туруп, депутаттык топторго биригүүгө укук берүүнү караган ченемдик жоболору Кыргыз Республикасынын 4-беренесинин 3-бөлүгүнө, 70-беренесинин 3-бөлүгүнө, 73-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

3. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ушул чечимден келип чыгуучу тиешелүү өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизсин.

4. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

5. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

6. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик

2014-жылдын
24-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 48-Р

органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ

Жаран Э.А. Кочкарова жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин «Республика», «Ата-Журт» фракцияларынын кайрылууларына байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде депутаттык топторду түзүүгө жана алардын иштөөсүнө мүмкүнчүлүк түзгөн ченемдик жоболорунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 24-сентябрындагы Чечимине Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялары Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

Конституциялык палатанын Чечиминин (мындан ары – Чечим) жүйөөлөнгөн бөлүгүнүн 6 жана 7-пунктары менен жана буга ылайык, Чечимдин резолютивдик бөлүгүнүн 2-пункту менен биздин макул болбогондугубуз төмөнкүлөрдө чагылдырылат:

1. Конституциялык палата парламенттик фракциялардан тышкары депутаттык топтордун түзүлүшүн жана иштөөсүн караган ченемдик жоболорду конституциялуу эмес деп тапты. Чечимдин бул бөлүгүндө Конституциялык палатанын тыянактары негизделген жана салмактанган

болуп саналат. Конституциянын 70-беренесинин 3-бөлүгүнүн, 73-беренесинин 3-бөлүгүнүн 1-пунктунун конституциялык-укуктук мааниси жана мазмуну, конституциялык ченемдер менен алдын ала аныкталган Жогорку Кеңештин түзүмдөрүнүн, ишмердүүлүгүнүн жана анын калыптануу шарттарынын укуктук маңызы парламенттик фракциялардан башка депутаттык бирикмелердин болуу мүмкүндүгүн жокко чыгарат.

Аны менен бирге, Конституциялык палата, депутаттык топтор парламенттик фракциялардын ичинде түзүлүп жана иш алып барат деп

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

эсептейт, бул Конституциялык палатанын далилдерине ылайык, депутаттардын фракциянын ичиндеги көз карандысыздыгын камсыз кылат жана тигил же бул маселелерди чечүүдө партиялык жана фракциялык диктатка каршы туруу үчүн шарт түзөт. Бул учурда, Конституциялык палата фракциянын ичиндеги депутаттык топторго «фракцияга мүнөздүү укуктар» берилбегендигин өзгөчө белгилейт. Конституциялык палатанын бул далилдеринде Чечимдин негизги тыянагы менен айкын карама-каршылык көрүнүп турат, анда, парламенттин түзүлүүсүнүн жана иштөөсүнүн укуктук-конституциялык логикасына жана Конституциянын 70-беренесинин түзмө-түз маанисине ылайык, Жогорку Кеңештеги депутаттык бирикмелердин жалгыз түрү болуп парламенттик фракциялар гана саналат деп айтылган. Ушундан улам, Конституциялык палата макул көрүп жаткан маанидеги депутаттардын биригүүсүнүн түрү болгон депутаттык топторду таануу Конституцияга карама-каршы келет деп каралыш керек.

Бирок, Конституциялык палата фракция ичиндеги депутаттык топтордун конституциялуулугун таануу менен, мыйзам чыгаруучуга алардын укуктук статусун андан ары калыптандыруу мүмкүндүгүн берет, ал эми мунун өзү өз кезегинде конституциялуу эмес гана

болбостон, кандайдыр бир аныкталган укуктук мааниге да ээ эмес. Кадыресе турмушундагы парламент ишмердүүлүгүнүн табияты депутаттардын ортосудагы байланыштардын ар кандай түрлөрүн шарттайт, алардын көпчүлүгү калыпка салынган (формалдашкан) мүнөздө эмес жана андай болушу да мүмкүн эмес.

Бул мааниде, депутаттарга фракциянын көпчүлүк мүчөлөрү менен дал келбеген кызыкчылыктарын жана көз караштарын чагылдыруу үчүн фракциянын ичинде топ түзүүгө тыюу салынбайт. Муну менен Жогорку Кеңештин депутаттарынын көз карандысыздыгынын маанилүү аспектилеринин бири чагылдырылат, анын кепилдиги болуп мандаттын императивдүү эместиги жөнүндө конституциялык бекитилиши эсептелет. Фракция ичиндеги депутаттык топторго карата келтирилген Конституциялык палатанын далилдеринде алар депутаттык бирикме катары статус албаган, кызыкчылыгы боюнча тигил же бул топтор катарында таануу болуп саналат. Бирок, ушул учурда да жүйөлүү суроо жаралат: алардын мыйзам чыгаруучу тарабынан расмий таанылышынын мааниси кандай?

Ошондой эле юридикалык ченемдерди бир түрдүү түшүнүү жана колдонуу максатында, мыйзам чыгаруучу юридикалык илимде жана практикада колдонулуп жүргөн

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

терминдерди жана категорияларды колдонушу керек. «Фракция» жана «депутаттык топ» түшүнүгү таризди белгилөө үчүн жана депутаттардын бирикмесинин негиздерин чектөө үчүн колдонулат. Эреже катары, фракциялар бирикменин партиялуулугу жөнүндө күбөлөндүрүп турат, ошол эле убакта, депутаттык топтор партиялык эмес болуп саналышат. Бул учурда, терминологиялык жактан эки түшүнүк тең субъекттердин тең укуктуу жана өз алдынча парламенттик укуктарын белгилөө үчүн колдонулат. Буга ылайык, мыйзам чыгаруучу тарабынан «депутаттык топтор» категориясын салттуу калыптанып калган жана укукта колдонулуп келаткан маанисинен айырмалап колдонуу терминологиялык чаташууга алып келет, ал өз кезегинде юридикалык ченемдерди бир түрдүү колдонуунун жана түшүнүүнүн жалпы укуктук принцибин бузат.

Ошентип, Конституциялык палатанын конституциялык жоболорунан жана жүйөлөрүнөн алып караганда, депутаттарды фракциянын ичинде бириктирүү депутаттык топ деп аталбайт, андан сырткары, депутаттардын бирикмесинин буга окшогон түрлөрү укуктук статус ала албайт, демек, аларды мыйзамдык таануунун жана алардын ишмердүүлүгүн жөнгө салуунун мааниси жок.

2. Чечимдин жүйөөлөнгөн бөлүмүнүн 7-пунктунда, Конститу-

циялык палата талашка түшкөн укук ченемдерин Конституциянын 6-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп тапты. Конституциянын үстөмдүк принциби Конституциянын бардык мыйзамдарынын так кармалышын талап кылат, бир да мыйзам чыгаруучу акт Конституциянын жоболорун өзгөртүп же толуктап турбашы керек, ал Конституцияны аткаруу үчүн гана кабыл алынышы керек. Мыйзам чыгаруучунун кенен дискрециясы, Конституция тарабынан түз да, кыйыр да жөнгө салынбаган, Конституция тарабынан жол берилген чөйрөлөрдө гана уруксат берилет. Конституция тарабынан тигил же бул мамилелерди түздөн түз жөнгө салган убакта, Жогорку Кеңеш конституциялык түзүлүштү толуктаган же өзгөрткөн, анын үстүнө анын анык конституциялык маанисин бурмалаган укуктук жөнгө салууларга жол бербеш керек. Конституциянын 70-беренесинин 3-бөлүгү өз мааниси жана Конституциянын башка ченемдери менен өз ара байланышкан мазмуну боюнча түз жазма буйрук болуп эсептелет, жана парламентте парламенттик фракциялардан башка депутаттык бирикмелердин болушуна жол бербейт.

3. Андан сырткары, каралып жаткан маселеде мыйзам чыгаруучу Конституциянын 70-беренесинин 3-бөлүгүнө негизсиз жана

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

жаңылыш түрдө түшүндүрмө берген, анда башка депутаттык бирикмелерди түзүүгө тыюу салуунун жок болушу мындай маселени кароонун эркиндигин жана бул тармакта иш аракеттерди тандоо эркиндигин түшүндүрөт. Конституциялык ченемдерге карата буга окшогон укук түшүнүү укуктук мамлекеттин принциптеринен артка чегинүү сыяктуу кооптуу тенденцияга алып келет, анда жаранга карата «мыйзам менен тыюу салынбаган нерсенин баарына уруксат» деген принцип менен чагылдырылган укуктук жөнгө салуунун жалпы жол берилген ыкмасы колдонулат, ал эми мамлекеттин ишмердүүлүгүнө, анын органдарына жана кызмат адамдарына карата, «мыйзам

тарабынан жазылган гана нерселерге уруксат берилген» укуктук жөнгө салуунун уруксат берүүчү гана ыкмасы иштеп калат. Мыйзамдарды же өзүнчө жоболорду кабыл алууда мыйзам чыгаруучунун Конституциянын ченемдерин билбегендиги же жаңылыш түшүндүрүүсү Конституциянын үстөмдүк принцибин бузуу катары бааланышы керек, анын үстүнө мындай жагдай, анын ичинде конституциялык көзөмөл органы тарабынан мындай ченемдерди конституциялуу эмес деп табуу жолу да, мыйзам чыгаруучу органды конституциялык жоопкерчиликтен бошотпойт.

*Судьялар: Э.Ж. Осмонбаев,
К.С. Сооронкулова*

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
7-октябры
Бишкек шаары

№ 51-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

жаран Болотбек Мырзабекович Толоевдин жана анын өкүлү Жамангул Мусталипаевич Жунусовдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 29-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндөгү иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиев, судьялар: Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы Н.А. Илиязова,
кайрылуучу тарап – жаран Б.М. Толоев жана анын өкүлү Ж.М. Жунусовдун;

жоопкер-тарап–ишеним каттын негизинде Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кызыкчылыктарын көздөгөн өкүлү Ч.Ч. Урумкалиеванын катышуулары менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 1, 4, 18, 19, 24, 37 жана 42-беренелеринин талаптарын жетекчиликке алып, ачык соттук жыйналышта Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 29-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунун «алкоголдук, баңгилик жана башка мас абалында күнөөлүү адамдар тарабынан жасалган, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 281-беренесинин үчүнчү бөлүгүндө каралган кылмыштар жөнүндө; Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 224, 225, 303-315-беренелеринде каралган жазык ишинен тышкары» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого жаран Б.М. Толоевдин жана анын өкүлү Ж.М. Жунусовдун өтүнүчү себеп болду.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 29-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунун «алкоголдук, баңгилик жана башка мас абалында күнөөлүү адамдар тарабынан жасалган, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 281-беренесинин үчүнчү бөлүгүндө каралган кылмыштар жөнүндө; Кыргыз

2014-жылдын
7-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 51-Р

Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 224, 225, 303-315- беренелиренде каралган жазык ишинен тышкары» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде аныксыздыктын пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы А.О. Нарынбекованын маалыматын угуп, көрсөтүлгөн материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (мындан ары - Конституциялык палата) 2014-жылдын 31-январында Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 29-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунун «алкоголдук, баңгилик жана башка мас абалында күнөөлүү адамдар тарабынан жасалган, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 281-беренесинин үчүнчү бөлүгүндө каралган кылмыштар жөнүндө; Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 224, 225, 303-315-беренелиренде каралган жазык ишинен тышкары» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосу жана 2012-жылдын 10-августунда кабыл алынган №164 «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесинин 6-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө ылайык келбегендигин таануу жөнүндө жаран Б.М. Толоевдин жана анын ишеним катынын негизинде өкүлү болгон Ж.М. Жунусовдун өтүнүчү келип түшкөн.

Арыз берүүчүнүн пикири боюнча, талаш-тартыш туудурган ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан каралган баарынын мыйзам жана сот алдында тең экендиги жөнүндө жобону (16-беренесинин 3-бөлүгү) бузат жана жазык сот өндүрүшүндө жарандарды кызматтык абалы, негизинен кызматтык кылмыштар боюнча басмырлоого мүмкүндүк берет, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Арыз берүүчү, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин талаш-тартыш туудурган 29-беренесинин 1-бөлүгү акыл

2014-жылдын
7-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 51-Р

эси жайында эмес абалда өлтүрүп алуу же денесине залал келтирүү жасаган адамга карата жазык ишин кыскартууга мүмкүндүк берет деп эсептейт. Бирок, кызмат адамы тарабынан этиятсыздык менен жасалган анча оор эмес кылмыш кыскартууга жатпайт, арыз берүүчүнүн пикири боюнча, ал жазык ишин кароо жана козгоо учурунда кызмат адамдарынын басмырлоо болуп саналат.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 7-мартындагы аныктамасы менен арыз ээсинин өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Сот жыйналышынын жүрүшүндө Б.М. Толоев жана анын өкүлү Ж.М. Жунусов өздөрүнүн талаптарынын көлөмүн азайтып жана мурда берилген өтүнүчтөгү Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 224, 225, 281, 303-беренелерин алып салууну суранышты.

Жоопкер-тараптын өкүлү – Ч.Ч. Урумкалиева кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болбостон, мыйзамдардын талаш-тартыш туудурган ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Конституциялык палата тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, иштин материалдарын изилдеп, төмөнкүдөй тыянактарга келди:

1. Конституциялык палата «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, кайрылуудагы ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексине 2012-жылдын 10-августундагы №164 «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесинин 6-бөлүгү менен киргизилген өзгөртүүлөр менен толуктоолор алардын органикалык бөлүгү болгондугун эске алып, анын негизги бөлүгү болуп саналып калат. Ага байланыштуу, ушул иш боюнча Конституциялык палатанын кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 304-315-беренелеринде каралган кылмыштар жөнүндө жазык иштеринен башкасын албаганда, эгерде адам коомдук коркунучтуу болбой калса, жазык жоопкерчилигинен бошотуу менен жазык ишин кыскартууну караган Кыргыз Республикасынын

2014-жылдын
7-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 51-Р

Жазык-процесстик кодексинин 29-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунун ченемдик жоболору саналат.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин «Жазык жоопкерчилигинен бошотуу менен жазык ишин кыскартуу» деген 29-беренеси төмөнкүнү айкындайт:

«(1) Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 65 жана 66-беренелерине ылайык сот (судья), прокурор, ошондой эле тергөөчү прокурордун макулдугу менен төмөнкү учурларда адамды жазык жоопкерчилигинен бошотуу менен жазык ишин токтотот:

2) эгерде адам коомдук коркунучтуу болбой калса, алкоолдук, баңгилик жана башка мас абалында күнөөлүү адамдар тарабынан жасалган, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 281-беренесинин үчүнчү бөлүгүндө каралган кылмыштар жөнүндө; Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 224, 225, 303-315-беренелеринде каралган жазык ишинен тышкары».

1999-жылдын 30-июнундагы №62 Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, 1999-жылдын 30-июнундагы №63 «Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен киргизилген, «Эркин Тоо» гезитинде 1999-жылдын 21-июлунда №59-60-61-62 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп эсептелинет.

2. Баары мыйзам жана сот алдында тең экендиги жөнүндө конституциялык жобо (16-беренесинин 3-бөлүгү) укуктук мамлекеттин фундаменталдык башатынын бири болуп саналат. Бул конституциялык жобо Адам укуктарынын Жалпы декларациясынын 7-беренесин, Экономикалык, социалдык жана маданий укуктар жөнүндө Эл аралык пакттын 7-беренесин Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пакттын 20-беренесин 2-бөлүгүн жана 14-беренесин кошуп алганда, толугу менен эл аралык укуктук ченемдерге ылайык келет.

Баары мыйзам алдындагы тең экендиги жөнүндө конституциялык принцип баарынан мурда басмырлоого каршы мүнөздөгү талап катары түшүнүлүшү керек, ал мыйзамда кандайдыр бир жынысы, расасы, тили, майыптуулугу, этноско таандыгы, курагы, туткан дини, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле адамдын жана жарандын коомдук

2014-жылдын
7-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 51-Р

жана жеке жашоосунун ар кайсы тармактарында укуктук мүмкүнчүлүктөрүнүн теңдигин бузууга алып келген кандайдыр бир башка жагдайлар белгисине негизделген, мыйзамда кандайдыр бир айырмачылыктарды, артыкчылык коюуларды же алып салууларды белгилөөгө жол берүүгө мүмкүн эместигин карайт. Мындай учурда мыйзам чыгаруучу тарабынан жол берилген баары мыйзам алдында тең экендик принцибин чектөө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө көрсөтүлгөн жалпы маанилүү конституциялык максаттарга укук ченемдүү жана кош өлчөмдүү болууга тийиш.

Кылмыш-жаза укугунда бул принциби кылмыш-жаза мыйзамынын алдында барынын тең болгондугун белгилейт, кылмыштан жабыркаган бардык адамдардын жазык-укуктук коргоого болгон тең укугун, ошондой эле кылмыш субъекттери үчүн жазык жоопкерчилигинин негиздеринин бирдейлигин түшүндүрөт. Коомго коркунуч келтирген иштерди жасоонун терс кесепеттерине дуушар болуп жазык жоопкерчилигине тартылган адамдарга бирдей милдеттерди белгилөөнүн юридикалык негизи катары жазык мыйзамдарында бекитилген кылмыштын курамы болот.

Жарандардын теңдик принциби башка жазык мыйзамдарынан бөлүп кароого болбойт жана эң алды менен, акыйкаттык жана гумандуулуктун жазык-укуктук принциптерге диалектикалык байланышта колдонулат. Теңдик жана акыйкаттык принциптеринин айкалышы кылмыш жосундарынын жана жазык жоопкерчилигинин мыйзамдуу ажыратууну алдын ала карайт, кылмыш-жаза мыйзамы мыйзамы бул принциптерге ылайык майнаптуу, криминологиялык жана социалдык жактан негизделген болушу керек. Мындан тышкары, теңдик жана акыйкаттык принциптери жазык-укуктук таасир этүүнү жекелештирүүгө багытталган, ага байланыштуу Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодекси жасалган кылмыштын мүнөзүн жана коомдук коркунучунун деңгээлин, анын жасалуудагы жагдайларын, инсандын касиеттерин жана башка факторлорду эске алууга милдеттендирет.

Кылмышкердин инсандыгынын белгилүү бир касиеттерин аныктоого жазма буйрук берүүчү, ушул эле аспектте гумандуулук принциби ишке ашырылат. Гумандуулуктун көрүнүшү болуп жашы жетелектердин жазык жоопкерчилигинин өзгөчөлүгү, аялдарга жаза берүүнү дайындоонун өзгөчөлүктөрү жана башкалар чыгат.

№ 51-Р

3. Кылмыш жоопкерчилигин бөлүштүрүлүшү мыйзам чыгаруучунун дискрециясы болуп саналат, ал аркылуу жазык жоопкерчилигинен бошотуунун жалпы жана атайын эрежелери белгиленет. Жазык жоопкерчилигинен бошотуунун жалпы эрежелери Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 65-беренесинде аныкталган.

Жазык жоопкерчилигинен бошотуу – жазык иликтөөсүн жүзөгө ашыруучу мамлекеттик органдын жазык иши боюнча, эгерде кылмыш жасоо фактысы далилденсе, андан аркы өндүрүшүнөн баш тартуусу деп эсептелет. Мындай учурда жазык иши адамга кандайдыр бир жазык чараларын көрбөстөн кыскартылат. Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 65-беренеси менен жөнгө салынуучу жазык жоопкерчилигинен бошотуу анча оор эмес кылмышты жасоо же чоң коркунуч келтирбеген кылмыштарды жасоо менен байланышкан. Ошентип, бул жазык-укуктук институтунун кылмыштарды категориялаштыруу менен болгон байланышы байкоого болот. Ошондуктан, кылмыштарды коомго коркунуч келтирүү мүнөзүнө жана деңгээлине жараша категорияларга бөлүү жазык жоопкерчилигин бөлүштүрүлүшүнүн маанилүү каражаты болуп саналат.

Жазык жоопкерчилигинен бошотуу – жазык иликтөөсүн жүзөгө ашыруучу мамлекеттик органдын жазык иши боюнча, эгерде кылмыш жасоо фактысы далилденсе, андан аркы өндүрүшүнөн баш тартуусу деп эсептелет. Мындай учурда жазык иши адамга кандайдыр бир жазык чараларын көрбөстөн кыскартылат. Мында жазык жоопкерчилигинен бошотуу, жасалган иште кылмыш курамы жок, же кылмыш жасаган адам күнөөлүү эмес деп таанылбайт. Жазык жоопкерчилигинен бошотуунун укуктук маңызы адамды жазык жоопкерчилигине тартуунун максаттуу эместигинде камтылган, ал ар бир жекече конкреттүү учур үчүн дагы жаңы маанилүү натыйжага жетүү мүмкүндүгү аныкталат, жана ага жетүү ыкмалары ар бир так учурдагы жазык жоопкерчилигинен бошотуу шарттарынын жетиштүү жыйындысы аркылуу ага жетишүү ыкмалары такталат.

Мыйзам чыгаруучу мамлекеттик жазык саясатынын тигил же бул өнүгүү этаптын багытына жараша, жазык жоопкерчилигинен бошотуунун жалпы жана атайын негиздерин аныктоого жана өзгөртүүгө, ошондой эле бул эрежелерден башканы белгилөөгө укуктуу, ушундай болуп конституциялуулук предметине талаш-тартыш туудурган Кыргыз Республикасынын

2014-жылдын
7-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 51-Р

Жазык-процесстик кодексинин 29-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунун ченемдик жоболору болуп саналат.

Арыз берүүчүнүн талаш-тартыш туудурган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин ченеми басмырлоочу болуп саналат деген, анткени баары мыйзам жана сот алдындагы конституциялык теңдик принцибин бузат деген далилдери кудуретсиз болуп саналат. Бардыгынын жазык мыйзамынын алдында теңдик принцибинин өзгөчөлүгүнө ылайык, жазык жоопкерчилигинен бошотуу жазык жоопкерчилигине тартылган адамдын субъективдүү укугу катары карала албайт. Тескерисинче, кылмыш жасаган ар бир адам жазык-укуктук таасир этүүчү чараларынан өтүүшү керек.

Мында, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 29-беренесинин жоболору Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин бир катар беренелери тарабынан каралган кылмыштардын тизмегин бекитет, аларды аткаруу учурунда жазык ишин аталган кылмыштарды жасаган субъекттерге жазык жоопкерчилигинен бошотуу менен жазык ишин кыскартууга мүмкүн эместигин билдирет. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин ушул ченемдик жобосу кылмыштар категориясынын маңызына, ошондой эле аларды аткаруу субъекттердин статусуна негизделген. Ошентип, талаш-тартыш туудурган беренелер (304-315-беренелер) Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин «Кызматтык кылмыштар» 30-главына караштуу. Ошентип, талаш-тартыш туудурган жобо менен каралган башка негиздер аталган кылмыштарды жасаган субъекттердин статусуна байланыштуу. Атап айтканда, бул мамлекеттик органдардын кызмат адамдарына жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын кызмат адамдарына, ошондой эле аталган органдардын башка кызматкерлерине таандык.

Кызматтык кылмыштар тобунун өзгөчөлүгү болуп, алардын басымдуу көпчүлүгү атайын субъекттер (мамлекеттик жана муниципалдык кызмат ордун ээлеген кызмат адамдар) тарабынан, жана башка жарандарга салыштырмалуу, укуктардын көбүрөөк чөйрөсүнө жана ыйгарым укуктарга ээ болот, ошондуктан алар тарабынан жасалган кылмыштар коомдук мамилелерге олуттуу зыян келтириши мүмкүн. Бул кылмыштардын коомдук коркунучу, алардын жасалашынын натыйжасында мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, мамлекеттик

2014-жылдын
7-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 51-Р

жана муниципалдык кызматтардын, Куралдуу Күчтөрдүн жана мамлекеттик аскердик түзүлүштөрүнүн нормалдуу ишмердүүлүгү бузулат, жарандардын жана уюмдардын укуктары жана мыйзамдуу кызыкчылыктары, жалпысынан – коомдун жана мамлекеттин кызыкчылыгы кемсинтилет.

Кызматтык кылмыштардын айырмалоочу сапаты болуп, аталган органдар менен мекемелердин нормалдуу иштешине кол салуу менен, алар бир гана коомдо өздөрүнүн кадыр-баркын төмөндөтпөстөн, ошондой эле жарандардын өз укуктарынын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарынын корголушуна болгон ишениминин солгундатышына алып келет.

Кызматтык кылмыштарды жасоонун натыйжасында жеке жана юридикалык жактарга да олуттуу материалдык зыян келтирилет, мамлекеттик жана муниципалдык бийлик органдарынын нормалдуу иштеши бузулат, жалпы бийлик дискредитацияга дуушар болот. Буга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 29-беренесинде каралган жазык жоопкерчилигинен бошотуунун жалпы эрежесинен негизделген башка ченемдерди караган.

Жогоруда баяндалгандын негизинде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 304-315-беренелеринде каралган кылмыштар жөнүндө жазык иштеринен тышкары, эгер адам коомдук коркунучтуу болбой калса, жазык жоопкерчилигинен бошотуу менен жазык ишин кыскартууну караган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 29-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунун ченемдик жобосун, мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлер, анын ичинде мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, мамлекеттик жана муниципалдык мекемелердин, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн жана башка аскер түзүлүштөрүнүн кызмат адамдары болуп саналган кылмыш

2014-жылдын
7-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 51-Р

субъекттерине карата кандай колдонулса, ошондой чарада Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ

Жазык-процесстик кодексинин 29-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө жаран Болотбек Мырзабекович Толоевдин кайрылуусу боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Чечимине Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялары Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

1. Сот адилеттигинин базалык принциби жазык мыйзамы тарабынан каралган кылмыш жосунду кандай гана адам болбосун жоопкерчилик тартуунун болбой койбостугу болуп саналат. Аны менен бирге, укуктук мамлекетте жазык жоопкерчилиги максатка жетүүнүн өзү эмес, кылмыш иштерин жасаган адамдарды оңдоо жана башка жарандарга алдын ала таасир этүүчү алдын алуу

каражат болгондуктан, мыйзам чыгаруучу күнөөлүү адамга жазык жоопкерчилигинин чараларын ишке ашырууга байланышпаган таасир этүүнүн атаандаш ыкмаларын колдонуу мүмкүндүгүнө жол берет жана жазалоонун максаттарына дифференциациялоо жол менен жетишүүгө аракет кылат. Мындай дифференциацияланган жолдордун бири болуп жазык жоопкерчилигинен бошотуу

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

саналат. Дифференцияланган каражаттарынын бири болгон жазык жоопкерчилигинен бошотуунун негиздери мыйзамга ылайык катуу колдонулушу зарыл.

2. Кылмыш-жаза кодексинде жазык жоопкерчилигинен бошотууга багышталган ченемдер өз алдынча главага бөлүнгөн (11-глава). Жазык жоопкерчилигинен бошотууга жазык-процесттик мыйзамдардын ченемдери менен жөнгө салынуучу өзгөчө процесстик таризи таандык. Ал алдын ала тергөө же соттук тергөө стадияларында жазык ишин кыскартуусунда камтылган (ЖПКнын 29-беренеси). Жазык жоопкерчилигинен бошотуу жөнүндө чечим кабыл алуу укугу сотко, прокурорго, ошондой эле тергөөчүгө, прокурордун макулдугу менен гана берилген.

Ошентип, жазык жоопкерчилигинен бошотуу компетенттүү мамлекеттик органдын актысында жазылган жазалана турган жосунду жасаган адамды сотто соттолуудан бошотуу болуп саналат.

Конституциялуулук предметине талаш-тартыш туудуручу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесттик кодексинин 29-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунун «алкоголдук, баңгилик жана башка мас абалында күнөөлүү адамдар тарабынан жасалган, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 281-беренесинин үчүнчү бөлүгүндө каралган кылмыштар жөнүндө; Кыргыз

Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 224, 225, 303-315-беренелеринде каралган жазык ишинен тышкары, КЖКнын Өзгөчө бөлүгүндө каралган кылмыштардын бардык курамына таркалат.

Талаш-тартыш туудуручу ченемдик мыйзам төмөнкүдөй негиздердин тизмегин камтыйт, алар бар болгон учурда сот, прокурор, ошондой эле прокурордун макулдугу менен тергөөчү адамды жазык жоопкерчилигинен бошотуу жөнүндө чечимди кабыл алууга зарыл:

а) биринчи жолу жасалган кылмыш;

б) чоң коркунуч келтирбеген жана анча оор эмес кылмыштар категориясына кирген кылмыш;

в) эгер адам коомдук коркунуч келтирбесе.

Бул негиздердин бири жок болгондо, каралган ченемдин колдонулушун алып салат.

Эскертип кетүү керек, КЖКнын 10-беренесине ылайык чоң коркунуч келтирбеген кылмыштарга - эки жылга эркиндигинен ажыратуудан ашпаган эң жогорку жаза колдонулган, атайылап жасалган, ошондой эле эң жогорку жазасы беш жылга эркиндигинен ажыратуудан ашпаган байкабастыктан жасалган кылмыштар таандык, анча оор эмес кылмыштарга болсо, КЖКнын 11-беренесине ылайык, мыйзам тарабынан беш жылдан ашпаган мөөнөткө эркиндигинен ажыратуу түрүндө жаза каралган

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

атайылап жасалган кылмыштар, ошондой эле беш жылдан ашык эркиндигинен ажыратуу түрүндө жаза каралган байкабастыктан жасалган кылмыштар таандык.

Бул контексте өзгөчө көңүлдү үчүнчү негиз ээлейт. Коомго коркунучтуу болбой калган адамга мыйзам чыгаруу критерийлеринин жоктугу суроо жаратат: кылмыш жасагандыгы үчүн күнөөлүү болгон адам коомго коркунучтуу болбой калды деген ынанымга келүү үчүн укук ченемди колдонуучу орган тарабынан кандай дайындар зарыл жана аны жазык жоопкерчилигине тартпай туруп жазык мыйзамынын максаттары аткарылды деген үчүн кандай дайындардын болгону зарыл. Биринчи экөөнөн айырмаланып, үчүнчү негиз мыйзам чыгаруучу тарабынан кеңири жана абстракттуу аныкталган, бул соттун, прокурордун жана тергөөчүнүн каросунда өтө кеңейтилген эркиндикке алып келиши мүмкүн.

Адамдын коомдук коркунучун аныктоо учурунда соттук-тергөө практикасы биринчи кезекте жасалган кылмыштын мүнөзүнө жана оордугуна, ошондой эле айыпталуучунун (инсан) кылмыш жасалганга чейинки жана кийинки жүрүм-турумун мүнөздөгөн жагдайларга жараша жүргүзүлөт.

«Адамдын коомдук коркунучтуулугунун жоюлушуу» деген түшүнүк деп айыпталуучунун жашоо шартындагы же ишмердүүлүгүндөгү, анын

эрки менен болгон өзгөрүүлөр (мисалы, материалдык жоопкерчилик менен байланышпаган ишке өтүү, жашаган дарегин өзгөртүү жана коомго каршы чөйрө менен ажырашуу, аракеттиктен дарылануу ж.б.), эркинен тышкары (милдеттүү аскердик өтөөгө чакыруу, кызмат абалынан кыянаттык менен пайдаланган адамды кызмат ордуна бошотуу, узак убакыт бою кынтыксыз жүрүм-турум, майыптыкка же кесиптик билгичтиктин жоголушуна алып келген күтүлбөгөн окуя же оору ж.б.) саналат. Башка сөз менен айтканда, күнөөлүүнүн жашоосундагы өзгөрүүлөр так ушул адам тарабынан кылмыш жасоого түрткү болгон себептерди жана шарттардын милдеттүү түрдө жоюу зарыл.

Ушундан улам, шектелген же айыпталган адамдын конкреттүү жосундарын эске алуу менен, сот, прокурор, тергөөчү, кылмыш ишин токтотуу жазык мыйзамы тарабынан корголгон жарандардын (бир гана жабыркоочунун эмес), ошондой эле жалпы мамлекеттин кызыкчылыгына тийиштүү болбогон учурда гана бул институттун колдонулушуна жол берилет. Андай болбосо, жазык жоопкерчилигинен бошотуу социалдык жана укуктук маанисин жоготот, баардыгын кечирүүгө алып келет же болбосо аны колдонуу максаты коррупциялык кызыкчылыктарды көздөө болуп калат.

Мыйзам ченемдүү болот, эгерде коомго чоң коркунуч келтирбесе, же

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

коомго таптакыр коркунучу жок анча чоң эмес же орто оордуктагы кылмыш жасаган адам үчүн жазык жоопкерчилиги институтун ишке ашыруусу жалпы жазык мыйзамдарынын акыйкаттыгы жана гумандуулугу принциптеринин көз карашынан алып караганда максаттуу эмес болуп калат.

Ошентип, КЖКнын 65-беренесинин жана ЖПКнын 29-беренесинин мазмунунан жана беренелердин өз ара байланышынын маңызынан мыйзам чыгаруучу толугу менен, кылмыш жасагандыгы үчүн күнөөлүү адам белгиленген объективдүү жана субъективдүү себептерге карата коомго коркунучтуу болбой калуусун жоготот деп тааныйт жана жазык жоопкерчилигинен бошотуу мүмкүнчүлүгүн карайт.

3. КЖКнын 9-беренесине ылайык анча чоң коркунуч келтирбеген чоң оордукта эмес, анча оор эмес, оор жана өзгөчө оор кылмыштар болуп бөлүнгөн кылмыштарды коомго коркунуч келтирүү мүнөзүнө жана даражасына жараша бөлүштүрүлөт, алар жоопкерчиликти дифференциациялоонун негизи болуп саналат, анткени, тигил же бул категорияга байланышкан конкреттүү кылмышка таандык болушу менен аныкталган жазык-укуктук кесепеттер менен, анын ичинде жазык жоопкерчилигинен бошотуу менен байланышкан. Ушундан улам, биринчи жолу анча чоң коркунуч келтирбеген жана анча

оор эмес кылмыштарды жасаган адам кылмышкерлердин бир категориясына кирет, ошондуктан аларды жазык жоопкерчилигинен бошотуунун негизи жана тартиби бирдей үлгүдө жөнгө салынууга тийиш. Бирок, мыйзам чыгаруучу КЖКнын 65-беренесин колдонуунун процесстик тартибин жөнгө салуу менен, КЖКнын 224, 225, 303-315-беренелеринде жана 281-берененин 3-бөлүгүндө каралган кылмыштарды жасаган адамдарды КЖКнын 65-беренесинде каралган негиздердин бар болгонуна карабастан, жазык жоопкерчилигинен бошотуу мүмкүнчүлүгүнөн ажыратууну белгилеген. Ушундан улам, ошол эле категорияга таандык жана окшош кырдаалда болгон, адамдардын укуктук жобосунун айырмаланышына жол берүү менен, каралып жаткан мыйзам жобосу бардыгынын мыйзам алдында конституциялык теңдик принцибин бузат.

Андан сырткары, юридикалык теңдик принциби бир гана укуктардын эмес, милдеттердин да теңчилигин карайт. Теңдик принцибин ишке ашыруу бир гана жазык мыйзамынын жазаны тартууну жана анда каралган таасир этүүгө кабылууга теңдик милдетти гана эмес, тиешелүү негиздер жана шарттар болгондо, жазык жоопкерчилигинен бошотууга жарандардын тең мүмкүнчүлүктөрүн да карайт.

Конституциялык палата тарабынан каралып жаткан маселедеги мыйзам

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

чыгаруучунун позициясы мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлер, анын ичинде мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, мамлекеттик жана муниципалдык мекемелердин, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн жана башка аскер түзүлүштөрүнүн кызмат адамдары болуп саналган кылмыш субъекттеринин коомдук коркунучтуулугунун жогорку деңгээли менен акталат. Ушундан улам, чечимден келип чыккандай, аталган адамдарга, керектүү шарттар болгон учурда дагы, алардын өзгөчө статусунан жана ээлеп турган абалынан улам келип чыккан аталган адамдардын коомго жогорку коркунучтуулугунан улам, ЖПКнын 29-беренеси колдонула албайт.

Анын ортосунда, адамдын коомдук коркунуч даражасы мыйзам чыгаруучу тарабынан санкцияда эске алынган кылмыштын мүнөзү жана коомдук коркунучтуулугунун типтүү даражасына ылайык, кылмыш жасоонун субъективдүү жана объективдүү өзгөчөлүктөрүнөн келип чыккан укук ченемди колдонуучу тарабынан өз алдынча бааланат.

Кол салуунун коомдук коркунучунун түзүмүнө кол салган адамдын мүнөздөгөн дайындар киргизилбейт. Кылмыш объектисине таандык болгон белгилерди алсак, алар эреже катары, аталган курамга кирбейт, анткени жаш курагы да, жынысы да, кызмат абалы да, атайын субъекттин

башка белгилери да өздөрүнөн өздөрү коомдук коркунучтуу жаратпайт. Атап айтканда, адамдын кызмат абалы эмес, кызмат адамдын өзүнүн кызмат абалын колдонуу менен социалдык баалуулуктарга кол салуусу коркунучтуу жаратат.

Ошентип, конкреттүү кылмыш жасаган адамга карабастан, ал адамдын укуктук көз караштан коомдук коркунуч жаратуунун деңгээлин аныктоо мүмкүн эмес. Ушундан улам, Конституциялык палатанын ушундай мыйзам актоочу чаралардын киргизилиши ынанымдуу болуп саналбастан, укуктук көз караштан алып караганда, негизделбеген да болуп саналат.

Андан сырткары, Конституциялык палата текшерилип жаткан ченемдик жобонун конституциялуулугун кызматтык кылмыш субъектилери болуп саналган адамдардын аныкталган категориясына караштуу болгон деңгээлде тааныды, буга ылайык бул ченем КЖКнын 224, 225-беренелеринде каралган кылмыштар, ошондой эле алкогольдук, баңгилик жана башка мас абалында жасалган КЖКнын 281-беренесинин 3-бөлүгүндө каралган кылмыштар жөнүндө жазык иши козголгон адамдарга колдонулбайт. Бул жагынан алып караганда, Конституциялык палатанын укуктук позициясы, буга ылайык мамлекеттик же муниципалдык кызмат адамы – кылмыш субъектиси (мисалы, КЖК 309-беренесинде каралган), КЖКнын

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

281-беренесинин 3-бөлүгүндө каралган алкогольдук, баңгилик жана башка мас абалында жасаган кылмыш субъектисине салыштырмалуу, жогорку коркунучтуу болуп саналат жана бул кылмыш ишинин кесепетинин оордугу негизделбеген көз карашы болот.¹

Кыргыз Республикасынын 2013-жылдын 30-июлундагы №169 «Кыргыз Республикасынын айрым

¹ 281-статья. Транспорт каражаттарынын кыймылынын жана аларды пайдалануунун коопсуздук эрежелерин бузуу

(1) Транспорт каражатын айдаган адам тарабынан транспорт каражаттарынын кыймылынын жана пайдалануунун коопсуздук эрежелеринин бузулушунан улам жабырлануучунун саламаттыгына анча оор эмес зыян келтирилсе, – жүзгө чейинки эсептик көрсөткүчтөрдүн өлчөмүндөгү айыпка же эки жылга чейинки мөөнөткө түзөтүү жумуштарына, же болбосо үч жылга чейинки мөөнөткө белгилүү кызматты ээлөө же белгилүү иш жүргүзүү укугунан ажыратуу менен же анысы жок үч жылга чейинки мөөнөткө эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

(2) Ушул эле жосун жабырлануучунун өлүмүнө алып келсе же анын саламаттыгына оор зыян келтирсе, – беш жылга чейинки мөөнөткө эркиндигин чектөөгө же үч жылга чейин белгилүү кызматты ээлөө же белгилүү иш жүргүзүү укугунан ажыратуу менен эки жылдан беш жылга чейинки мөөнөткө эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

(3) Ушул статьянын 2-бөлүгүндө каралган жосун бир нече адамдын өлүмүнө алып келсе, – үч жылга чейинки мөөнөткө белгилүү кызматтарды ээлөө же белгилүү иш жүргүзүү укугунан ажыратуу менен жети жылдан он жылга чейинки мөөнөткө эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна негиздеме-маалымкатты талдоосу, аны өркүндөтүүсүнүн негизги багыттары коррупция менен күрөшүү максатында жазык репрессиясын күчөтүүдө турат.

Буга байланыштуу, жазык-процестик мыйзамдын көмөгү менен аныкталган бир коомдук курч социалдык көйгөйдү чечүү аракети көрүлүп жаткандыгын белгилей кетүү керек. Бир жагынан алып караганда, кызматтык кылмыштар сыяктуу мындай жосундар жарандардын бийликке болгон ишенимин жоготот, жана аны менен бирге мамлекеттин калыптанган салттарын бузат. Башка жагынан алып караганда, күнөөлүү адамдарга –мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлерге карата акталбаган негиздер боюнча жазык жоопкерчилигинен бошотуу институтунун колдонууга мүмкүн эместиги, Кыргызстандагы коррупция маселелерин чечилишинде күмөндүүлүктү жаратат. Кандай гана учур болбосун, талаш-тартыш туудурган ченемди колдонуу учурунда тигил же бул жактардын категориясына карата тандалма барынын мыйзам алдында теңдик принцибин бузат жана аныкталган кызмат абалы боюнча кодулоо жөнүндө күбөлөндүрөт.

ЖПК 29-беренесинин маңызы боюнча, сот, прокурор же тергөөчү

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

адамдын коомго коркунуч келтирбей калгандыгына байланыштуу, жеке демилгеси менен жазык куугунтуктоону токтотуу жөнүндө чечим чыгарат. Аны менен бирге, иш жүзүндө бул негиз боюнча жазык куугунтоосун кыскартуусу жактоочунун өтүнүчү менен гана болуп жатат, жана айыпталуучунун, соттолуучунун өтүнүч берүүгө укугун белгилеген ЖПКнын 42-беренесинин 1-бөлүгүнүн 4-пункту менен толук бир макулдукка келген, КЖКнын 65-беренесинде каралган жазык иши боюнча шарттардын бирин калтырбай аткарылган учурда гана жүргүзүлөт (бул учурда жазык-процесстик мыйзамы процесстик аракеттер менен процесстик чечимдердин алкактарын чектебейт, анын жүргүзүлүшү жана кабыл алынышы жөнүндө жазык сот өндүрүшүнүн катышуучулары өтүнүч бере алышат). Бирок, талаш-тартышты туудурган ченемдин маңызынан алып караганда, КЖКнын 303-315-беренелери менен каралып жаткан кылмышты жасагандыгы үчүн жазык жоопкерчилигине тартылган адамдар үчүн, коомго бул адамдын коркунуч келтирбей калгандыгына байланыштуу жазык жоопкерчилигинен бошотуу жөнүндө өтүнүч берүү укугу өз маанисин жоготот. Бул көз караштан алып караганда, талаш-тартышты туудурган ченемдик жобо барынын сот алдында тең экен деген конституциялык принципти кыйыр түрдө бузат.

Конституциялык палатанын чечими жазык мыйзамында барынын

теңчилик принцибинин өзгөчөлүгү гумандуулук жана акыйкаттуулук принциби менен айкалышта турат деген корутунду менен негизделет. Көрсөтүлгөн принциптердин өз ара шартталган аракети акталбаган негиздер боюнча жазык жоопкерчилигинен бошотуу институтунун маңызында көрсөтүлөт. Чындыгында, кылмышты жасаган күнөөлүү адамды кылмыш жоопкерчилигинен бошотуу менен жазык ишин токтотуу, адам өкүнүчтө болгондугун, оңолдугун жана коомго коркунуч келтирбегендигин билдирип, аны бошотуу ага жазалоо чараларын көрүүгө караганда оң натыйжа алып келгендигин, ошондой эле биринчи жолу мыйзамды бузуп жаткан, оор кесепетке ээ болбогон, коомго коркунуч келтирбеген кылмыш жасаган жарандарга карата мамлекет тарабынан гумандуулуктун көрсөткөндүгүн белгилейт, ушул көз караштан алып караганда мындай аракет кандайдыр бир деңгээлде акыйкаттык болуп эсептелет. Аны менен бирге, мамлекет күнөөлүү адамдын кызматтык жана жумуш абалынын тигил же бул категориясына таандык болгондугу үчүн гана гумандуулуктан жана акыйкаттыктан баш тартууга укугу жок. Ошону менен бирге, бул позициядан алып караганда талаш-тартыш туудурган ченем кызматтык жана жумуш абалынын белгиси боюнча кодулоочу (кодулаган) белги болуп саналат.

Чечимдин резолютивдик бөлүгүнүн биринчи пунктунда

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

Конституциялык палата ЖПКнын 29-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунун ченемдик жобосу мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлер, анын ичинде мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, мамлекеттик жана муниципалдык мекемелердин, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн жана башка аскер түзүлүштөрүнүн кызмат адамдары болуп саналган кылмыш субъекттерине карата кандай колдонулса, ошондой чарада Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп тааныйт. Ушундан улам, ушул ченемдик жобону кандайдыр бир башка чарада колдонуу, Конституциялык палата тарабынан көрсөтүлгөн адамдар категориясына караштуу болбогон башка субъекттерге колдонулушу конституциялуу эмес болуп саналат.

Мындан сырткары, акталбаган негиздер боюнча кылмыш жоопкерчилигинен бошотуу институту

мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлер, анын ичинде мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, мамлекеттик жана муниципалдык мекемелердин, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн жана башка аскер түзүлүштөрүнүн кызмат адамдары болуп саналган кылмыш субъекттерине колдонула албайт деп токтом чыгаруу менен, аталган адамдар бир гана кызматтык кылмыштардын субъекттери болбой тургандыгын эске алынган эмес. Ошондуктан, мыйзам чыгаруучу менен укук ченемди колдонуучунун бул Чечимди түшүнүүсүндө жана кабыл алуусунда белгилүү кыйынчылыктарды жаратпоо үчүн, Конституциялык палата талаш-тартыш туудурган ченемдин колдонуу даражасын аныктоо берүүгө болмок эмес.

Жалпысынан, жогоруда баяндалгандардын негизинде, талаш-тартыш туудурган ченемдик жобо Конституциянын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келет деп эсептейбиз.

*Судьялар: Э.Ж. Осмонбаев,
К.С. Сооронкулова*

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
29-октябры
Бишкек шаары

№ 52-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

жарандар Нурбек Нурканович Сабиrowдун, Магомедгаджи Магомедзагирович Саадиевдин жана Айнуp Мусаевна Осмоналиеванын, Гульзар Абдыбековна Суталинованын, Бектур Камилевич Осмонбаевдин кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пунктунун жана 65-беренесинин 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиев, судьялар: Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкуловалардын курамында,

сот жыйналышынын катчысы Н.А. Илиязова,

кайрылуучу тарап – жарандар Н.Н. Сабиrow, М.М. Саадиев, А.М. Осмоналиеванын, Г.А. Суталинова, Б.К. Осмонбаев;

жоопкер-тарап - ишеним каттын негизинде Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кызыкчылыгын көздөгөн өкүлү Т.Ы. Ырысбеков;

башка жак – ишеним кат боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Ж.С. Бокошеванын катышуулары менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6, 8, 9, 10-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, ачык сот жыйналышында көрсөтүлгөн бөлүктөгү судьядан баш тартуу же судьянын өзүнүн баш тартуусу жөнүндө сотту аныктоосуна жеке даттануу апелляциялык даттануу менен бир учурда каралган иш боюнча соттун чечимине берилет деген бөлүгүндө Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пунктунун жана 65-беренесинин 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карап чыкты. Ишти кароого жарандар Н.Н. Сабиrowдун, М.М. Саадиевдин, А.М. Осмоналиеванын, Г.А. Суталинованын, Б.К. Осмонбаевдин өтүнүчү жүйөө болду.

Көрсөтүлгөн бөлүктөгү судьядан баш тартуу же судьянын өзүнүн баш тартуусу жөнүндө сотту аныктоосуна жеке даттануу апелляциялык даттануу менен бир учурда каралган иш боюнча

2014-жылдын
29-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 52-Р

соттун чечимине берилет деген бөлүгүндө 21-беренесинин 7-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүү тууралуу маселеде аныктык жок болгондугу жана конституциялуулугу талаш-тартышты туудурган Жарандык процесстик кодексинин 65-беренесинин 4-пункту ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ч.О. Осмонованын маалыматын угуп, көрсөтүлгөн материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2014-жылдын 23-апрелинде жарандар Н.Н. Сабировдун жана М.М. Саадиевдин, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин судьядан баш тартуусу жөнүндө өтүнүчүн канааттандыруудан баш тарткандыгы жөнүндө соттун даттанууну аныктоо тартибин караган 21-беренесинин 7-пунктунун ченемдик жоболору жана 65-беренесинин 4-пунктун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө жана 93-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы экендиги жана конституциялуу эмес деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пунктуна ылайык судьядан баш тартуу же судьянын өзүнүн баш тартуусу жөнүндө соттун аныктоосуна жеке даттануу апелляциялык даттануу менен бир учурда каралган иш боюнча соттун чечимине берилет. Буга байланыштуу арыз берүүчүлөр, иш судьянын калыстыгы жана көз карандысыздыгы жөнүндө маселеде толук тыянак чыгарылмайынча, алардын калыстыгына жана көз карандысыздыгына күнөм саналганда, судьялардын маңызы боюнча кароого жол берүү туура эмес деп эсептешет.

Ошондой эле арыз берүүчүлөр тарабынан Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 65-беренесинин 4-пункту талаш-тартыш туудуручу болуп жатат. Арыз берүүчүлөр өз талаптарынын негиздемелерине Кыргыз Республикасынын Арбитраждык процесстик кодекси күчүн жоготкондугуна жана арбитраждык соттор жоюлганына карабастан, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 65-беренесинин 4-пунктунун ченем мурдагы редакцияда калгандыгын жүйөө катары келтиришет.

2014-жылдын
29-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 52-Р

Арыз ээлеринин пикири боюнча талаш-тартыш туудуручу түшкөн ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралбаган арбитраждык соттордун сот актыларына преюдициалдуулукту берет. 2003-жылы бейтарап сотторунун же арбитраждар институту киргизилген жана азыркы учурда арбитраждык соттор мамлекеттик соттун түрү катары эмес, талаш-тартыштарды соттон тышкары чечүү институту катары иш жүргүзөт. Буга байланыштуу, укук колдонуучу тажрыйбада соттор талаш-тартыш туудуручу ченемди бейтарап сотторуна карата колдонушат, бирок мындайга жол берилбейт деп болуп саналат.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 5-июнундагы аныктамасы менен арыз берүүчүлөрдүн өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2014-жылдын 8-сентябрында жарандар А.М. Осмоналиеванын, Г.А. Суталинованын жана Б.К. Осмонбаевдин Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пунктунун үчүнчү сүйлөмүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы экендиги жана конституциялуу эмес деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн. Арыз берүүчүлөр Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пунктунун «Баш тартуу же судьянын өзүнүн баш тартуусу жөнүндө сотту аныктоого жеке даттануу апелляциялык даттануу менен бир учурда каралган иш боюнча соттун чечимине берилет» деген үчүнчү сүйлөмү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы экендигине шилтеме кылышкан, анда Кыргыз Республикасында мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек, Кыргыз Республикасынын Конституциясында белгиленген укуктарды соттук коргонууну эч чектөөгө тийиш эмес; ар кимге Кыргыз Республикасынын Конституциясында, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндиктерин соттук коргоого

2014-жылдын
29-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 52-Р

кепилдиктер берилет деп каралган. Талаш – тартыш туудурган ченем, арыз берүүчүлөрдүн пикири боюнча, аталган конституциялык ченемдерди бузуу менен каралып жаткан иш боюнча соттун чечими менен бир учурда гана өзүнүн баш тартуусу жөнүндө аныктамага жеке арыз жазуу жол-жобосун орнотот. Ошону менен бирге, жарандардын соттук коргоого болгон укугун чектөө менен жарандын негизги ажыратылбаган укугуна кирген соттун ишти кароо учурунда калыс мамилени камсыз кылган учурда гана ишке ашырылат.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 15-октябрындагы аныктамасы менен арыз берүүчүлөрдүн өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Арыз берүүчүлөр Н.Н. Сабировдун, М.М. Саадиевдин жана А.М. Осмоналиеванын, Г.А. Суталинованын, Б.К. Осмонбаевдин өз ара байланышкандыктан, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 6-пунктунун талаптарына ылайык, судьянын 2014-жылдын 22-октябрында чыгарган аныктамасы менен аталган талаптар бир сот өндүрүшүнө бириктирилген.

Сот жыйналышында кайрылуучу тарап өздөрүнүн талаптарын колдоп, аларды Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 17-беренесине карама-каршы экендиги тууралуу толуктап, жана аларды канааттандырууну өтүнүшкөн.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү Т.Ы. Ырысбеков кайрылуучу тараптын далилдери менен макул болбостон, жана Жарандык процесстик кодексинин талаш-тартыш туудурган ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Конституциялык палата тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактын иш боюнча берген түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп, төмөнкүдөй тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, ушул иш боюнча Конституциялык палатанын Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин

2014-жылдын
29-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 52-Р

21-беренесинин 7-пунктунун ченемдик жобосу төмөнкүдөй мазмундагы «Баш тартуу же судьянын өзүнүн баш тартуусу жөнүндө сотту аныктоого жеке даттануу апелляциялык даттануу менен бир учурда каралган иш боюнча соттун чечимине берилет» жана Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 65-беренесинин 4-пункту төмөнкүдөй мазмундагы: «Арбитраждык соттун мыйзамдуу күчүнө кирген чечими менен белгиленген жана сотто каралып жаткан жарандык иш үчүн мааниси бар жагдай кайрадан далилденбейт жана жарандык процесске катышып жаткан жактар тарабынан талашып-тартышууга мүмкүн» кароо предмети болот.

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодекс 1999-жылдын 29-декабрында №146 мыйзамдарда белгиленген тартипте жана ага ылайык кабыл алынган, 2003-жылдын №3 «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысында» жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын Мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы кодекс болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык ар кимге, Кыргыз Республикасынын Конституциясында, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндиктери соттук коргоого кепилдиктер берилет. Соттук коргонууга эч кандай чектөөгө жатпайт (40-берененин 1-бөлүгү, 20-берененин 5-бөлүгүнүнүн 8-пункту).

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын аталган ченемдери «Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө» эл аралык пактысынын 14-беренесинин 1-пунктунун жоболору менен макулдашылат, алар менен эгер адамдын укуктары жана милдеттери жөнүндө талаш-тартыш туудурган учурда, ар бир адамдын мыйзамдын негизинде түзүлгөн, көз карандысыз жана калыс сот тарабынан акыйкат жана эл алдында тиешелүү мөөнөттө териштирүүгө болгон укугунун кепилдиги бекитилет.

Ар бирине көз карандысыз жана калыс сот тарабынан акыйкат териштирүүгө болгон укукту камсыз кылуу институционалдык жана процесстик аспектилерге ээ. Институционалдык аспектиге мамлекет тарабынан бийликти бөлүштүрүү, сот бийлик бутагынын өз алдынчалуулук кепилдиги, өзгөчө квалификациялык талаптар жана соттук кызмат ордуна көрсөткөн талапкерлердин

№ 52-Р

моралдык-нравалык сапатына коюлган талаптар кирет, бул сот органдарынын жана, атап айтканда, ар бир соттун көз карандысыздыгынын негиздерин түзүүгө мүмкүндүк берет.

Процесстик аспектиге көз карандысыз жана калыс сот тарабынан акыйкат сот териштирүү болгон укук Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексине бекитилген принциптер менен эрежелер кирет. Бул сот адилеттүүлүгүнүн тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун, иштердин сотко караштуулугу жана ведомствого караштуулук эрежелеринин, соттордун далилдерди баалоого болгон талаптар, сот чечимдеринин жүйөлөштүрүсүнө, далилдерди ар тараптуу жана толук текшерүүнүн, ишти чечүүдө укук ченемдеринин туура колдонушунун негизинде жүзөгө ашыруу.

Соттук калыстыгынын так процесстик аспектиси сот өндүрүшүнүн бардык түрлөрүнө жана бардык сотторго карата судьядан баш тартуу же судьянын өзүнүн баш тартуу институтунда ачык көрүнөт жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жазма буйруктарын ишке ашырууга багытталган (40-беренесинин 1-бөлүгү, 94-беренесинин 1-бөлүгү, 99-беренесинин 3-бөлүгү).

Судьядан баш тартуу институтунун башкы максаты болуп, сот актыларынын мыйзамдуулугун жана акыйкаттуулугун камсыз кылуу жана аларды кабыл алуу учурунда ар кандай субъективдүү факторлордун таасир этүүсүнөн коргоо болуп саналат. Бул укуктук институт жарандык сот өндүрүшүнүн тапшырмаларын майнаптуу аткарууга багытталган.

Судьядан баш тартуу – бул судьяны ишти кароодон четтеттүү, ал эгерде жеке (түз же кыйыр) иштин натыйжасына кызыкдар болсо же анын калыстыгына күмөн санаган башка жагдайлар болсо. Жарандык процессте судьядан баш тартуу (өзүнүн баш тартуусу) институту соттун калыстыгын камсыз кылуудагы маанилүү механизм болуп саналат. Анда, Жарандык процесстик кодексине ылайык судья эгерде ал ишке катышкан жактардын же алардын өкүлдөрүнүн биринин тууганы болсо, эгерде ал жеке өзү, түздөн-түз же кыйыр түрдө иштин аякталышына кызыкдар болсо же анын калыс экендигине күмөн туудурган башка жагдайлар болсо, эгерде ал иштин мурдагы каралышында прокурор, эксперт, адис, тилмеч, өкүл, сот отурумунун катчысы катары катышса, судья ишти карай албайт жана андан баш тартууга жатат. Ишти карап жаткан сот курамына өз ара тууганчылыкта турган адамдар кирүүгө мүмкүн эмес (17-берене).

2014-жылдын
29-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 52-Р

Бирок ага карабастан, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 17-беренеси менен каралган негиздер боюнча судьядан баш тартууга жарыялап жатып, соттун жүрүм-туруму калыстык эместигин, көз карандысыз эместигин, ал эми анын ишти кароого болгон мамилеси – мыйзамдуу эмес экендигин далилдеп берүү зарыл, андай болбосо, судьянын калыстыгы презюмиленет.

Ошентип, судьялардын калыстыгы жарандык-процесстик каражаттар жана жол-жоболордун бардык жыйындысы менен камсыз кылынат, ал эми мыйзам тарабынан судьядан баш тартууга жана жеке арыз берүү менен судьядан баш тартуу жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруудан баш тартуу жөнүндө судьянын аныктамасына даттанууга көз карандысыз жана калыс сотко берилген укукту камсыз кылуучу керектүү укуктук каражат болуп саналат.

Ушундан улам, судьядан баш тартуу (өзүнүн баш тартуу) үчүн шарттуу негиздерден тышкары, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 17-беренесинде көрсөтүлгөн, баалоочу мүнөзгө ээ жана судьянын мурдатан жаңылыш пикирде болбогондугу жөнүндө күбөлөндүргөн башка жагдайлар соттун чечиминде ачык көрүнөт жана судьянын калыстыгын бардыгы же жоктугу жөнүндө бир жактуу натыйжа чыгарууга мүмкүндүк берет. Башкача айтканда, судьянын калыстыгы жана жаман ойдо болбогондугу тууралуу жыйынтык чыгаруу, баарынан мурда соттук актыда, өзгөчө анын жүйөлөштүрүлгөн бөлүгүндө негизделүүгө зарыл. Так ошол судья сот актысында далилдерди изилдөөдө жана баалоодо өзүнүн тигил же бул чечимдерин кенен жана карама-каршылыксыз кабыл алгандыгынын себебин баяндаса, андан жогору турган сот инстанциялары анын калыстыгынын бардыгы же жоктугу тууралуу баа бере алышат. Ошондуктан, кабыл алынган соттун чечимине жеке арызды апелляциялык арыз менен бирге кароону соттук укукту жана акыйкат сот адилеттүүлүгүнө болгон укукту бузуу катары кароого болбойт. Судьяны баш тартуудан жөнүндө аныктамага мындай даттануу тартиби сот процессин узартуу максатында берилген процесстик укуктарды кыянаттык менен пайдаланууну алып салууга багытталган.

Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 333-1-беренесине ылайык объективдүүлүк жана калыстык принцибин бузуу менен кабыл алынган соттун чечими ылайык, аны жокко чыгарууга шартсыз негиз болуп саналат.

2014-жылдын
29-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 52-Р

Жогоруда баяндалгандарды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 17-беренесинде каралган судьядан баш тартуу жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруудан баш тартуу жөнүндөгү соттун аныктамасына даттануу тартиби соттун калыстыгы принциби менен ишти акылга сыйган мөөнөттө кароонун ортосундагы тең салмактуулукту камсыз кылууга багытталган деп эсептейт, жана судьялардын баш тартуу аргументтешпеген жүйөөлөрүн четтетет, ар биринин көз карандысыз жана калыс сот тарабынан соттук коргоого болгон жана акыйкат сот тешиштирүүгө болгон укугун бузбайт.

3. Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 65-беренесинин 4-пунктунун конституциялуулугун талашып-тартышып жатып, арыз берүүчүлөр укук ченемди колдонуучу аталган ченемди бейтарап соттордун чечимдерине колдонуп жаткандыгын билдиришет. Ошондуктан, арыз берүүчүлөрдүн талаш-тартыш туудуручу ченемдин конституциялуулугу эместигин жөнүндө келтирген далилдери укук ченемди колдонуучу практиканын көйгөйлөрүнө кирет.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнө жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык мыйзамынын 18-беренесине ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына караштуу иштердин акыркы тизмеги каралган. Буга байланыштуу, кайрылган тараптын талаптары Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына караштуу эмес болгондуктан жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык мыйзамынын 41-беренесинин негизинде токтотууга жатат.

Бул учурда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы аталган соттордун ишмердүүлүгү Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Мыйзамы менен жөнгө салынуусун белгилейт. Өз учурунда аталган Мыйзамда бир гана «бейтарап сот» деген термин колдонулат. Буга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы бул ченем арбитраждык соттордун чечимдеринде гана колдонулат деп эсептейт, алар Кыргыз Республикасынын 2004-жылы 8-августтагы №110 «Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө»

2014-жылдын
29-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 52-Р

Кыргыз Республикасынын Мыйзамы күчүнө кирген күндөн тартып өз ишин токтоткон. Аны менен бирге, жоюлган арбитраждык соттордун чечимдери өз күчүн сактайт жана талаш-тартыш туудурган ченем алардын преюдициалдуулугун камсыз кылат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 41, 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пунктун, көрсөтүлгөн бөлүгүндө судьядан баш тартуу же судьянын өзүнүн баш тартуусу жөнүндө сотту аныктоого жеке даттануу, каралып жаткан иш боюнча соттун чечимине апелляциялык даттануу менен бир учурда берилгендиги Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 17-беренеге, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 65-беренесинин 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча өндүрүш токтотулсун.

3. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

5. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

Жарандар Нурбек Нурканович Сабиروفдун, Магомедгаджи Магомедзагирович Саадиевдин жана Айнур Мусаевна Осмоналиеванын, Гульзар Абдыбековна Суталинованын, Бектур Камильевич Осмонбаевдин кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пунктунун жана 65-беренесинин 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялары Ч.А. Айдарбекованын жана М.Р. Бобукееванын

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пунктунун ченемдик жобосуна карата өзүнүн укуктук позициясын жүйөөлөштүрүү менен Конституциялык палата чыгарылган соттун чечимине апелляциялык менен бирге жеке даттанууну кароо соттук коргоого жана адилеттүү соттук териштирүүгө укук бузуу катары карабоо керек, жана судьядан баш тартуу жөнүндө аныктамага даттануунун мындай тартиби сот процессин узартуу максатында процесстик укуктарын боло турган кыянаттыкты пайдалануу мүмкүндүгүн алып салууга багытталышы керек деп белгилейт.

Резолютивдик бөлүктүн 1-пункту жана тиешелүүлүгүнө жараша Конституциялык палатанын жүйөөлөштүрүүчү бөлүгүндөгү Конституциялык палатанын чечиминин бул пунктунун укуктук позициялары менен макул болбогондуктан, төмөнкүлөрдү белгилөөгө тийишбиз.

1. Конституцияга ылайык ар бирине Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары

менен эркиндиктерин соттук коргоого кепилдиктер берилет (40-беренесинин 1-бөлүгү).

Соттук коргоо жана анын курамын түзүүчүгө болгон укук – мыйзамдуу сотко болгон укук, ал ошондой эле Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакт тарабынан каралган (14-беренесинин 1-пункту), анда мыйзамдын негизинде түзүлгөн анын жарандык укугун жана милдеттерин аныктоодо ишти компетенттүү, көз карандысыз жана калыс сот тарабынан адилеттүү жана ачык териштирүүгө ар биринин укугу бекитилген.

Конституциянын жана Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун курамдык бөлүгү болуп саналуучу Конституциянын 6-беренесинин 3-бөлүгү менен күчкө ээ болгон эл аралык-укуктук актылардын аталган жоболорунун маанисинен алып караганда, ар биринин соттук коргоого болгон укугу, атап айтканда, ишти кароо мыйзамдуу бекитилген сот тарабынан жүзөгө ашырылышы керек экендигин болжолдойт, анын бул ишти кароо боюнча компетенциясы жана сот өндүрүшүн жүзөгө ашыруу тартиби алдын ала мыйзам тарабынан аныкталат (Конституциянын

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Ч.А. Айдарбекованын жана М.Р. Бобукееванын
Өзгөчө пикири

93-беренесинин 1, 4-бөлүктөрү, 96-беренесинин 1-бөлүгү, 99-беренесинин 4-, 5 – бөлүктөрү).

Мында, соттук коргоого болгон укукту толук көлөмдө ишке ашырууга конкреттүү кепилдиктерди караган жана укуктарды майнаптуу калыбына келтирүүнү камсыз кылган сот адилеттигин аткаруу процессинин мыйзамдык жөнгө салынышы адамдын жана жарандын укугун жокко чыгарып же кемсинтүү болбошу керек, жана мүмкүн болгон чектөөлөр шайкеш болуп, конституциялык баалуулуктарды коргоо зарылдыгы менен шартталышы керек (Конституциянын 20-беренесинин 1, 2 – бөлүктөрү, 93-беренесинин 1-бөлүгү).

Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык, соттук коргоого болгон укук толук көлөмдө ишке ашырууга мүмкүндүк берген жана адилеттик менен калыстыктын талаптарына жооп берген адилет сот аркылуу укуктарын майнаптуу калыбына келтирүүнү камсыз кылган конкреттүү кепилдиктердин болушун болжолдойт. Сот адилеттүүлүгү көрсөтүлгөн талаптарга жооп бербесе, анда ал ушундай деп таанылууга мүмкүн эмес.

Ошондуктан, ишти кароо мүмкүнчүлүгүн жана сот териштирүүнүн катышуучуларынын сот тарабынан чечимди кабыл алууда калыстык боюнча күмөн саналган учурду караган талаш-тартышты туудурган жоболор сот адилеттүүлүгүн аткарууда жогоруда көрсөтүлгөн сот адилеттик жана

калыстыгынын талаптарын камсыз кыла албайт.

2. Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пунктунун конституциялуулугун текшерүү боюнча Конституциялык палатанын позициясына ылайык, судьядан баш тартуу институту ишти туура жана өз убагында кароо жана чечүү үчүн укуктук каражат катары каралат, ал эми соттун чыгарылган чечимине апелляциялык даттануу менен бирге жеке даттанууну кароо тартиби соттук коргоого болгон укукту бузуу жана адилет сот териштирүүсүнө болгон укукту бузуу катары каралбашы керек. Судьядан баш тартуудан баш тартуу жөнүндө аныктамага даттануунун мындай тартиби сот процессин узартуу максатында процесстик укуктар менен боло турган кыянаттыкты пайдалануу мүмкүндүгүн алып салууга багытталышы керек.

Конституциялык палатанын мындай позициясы менен макул болуу кыйын. Анткени, көз карандысыз, адилеттүү жана калыс сот териштирүүгө болгон укукту ишке ашыруунун негиздөөчү укуктук механизмдеринин бири болуп судьядан баш тартуу институту саналат. Судьядан баш тартуу институту каралган мыйзамдык ченемдердин тутуму болуп саналат, ал тутум ишке калыс эмес мамилеси болгон учурда сот процессине катышуудан аны четтетүүнү, ошондой эле башка себептер болгон учурда

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Ч.А. Айдарбекованын жана М.Р. Бобукееванын
Өзгөчө пикири

судьяны калыс эмес деп санабастыкты камсыз кылат. Ушундан улам, судьядан баш тартуу институту мыйзамдуу жана негизделген чечимдерди чыгарган, иштин иш жүзүндө кепилдигин камсыз кылган, жарандык процесстин демократиялык принциптерин ишке ашырган инструмент болуп, ошондой эле соттун субъективдүү факторлордон өзгөчө коргоосу болуп саналат. Аны менен бирге, көрсөтүлгөн процесстик институт укуктар менен эркиндиктерди, мыйзамдуу кызыкчылыктарды бир гана учурда коргоого жол берет, эгерде, анын ишке ашыруусуна майнаптуу механизм камсыз кылынса. Бирок, талаш-тартыш туудурган ченемде аныкталган судьялардан баш тартууну жүзөгө ашыруу механизми баш тартуу жөнүндө маселенин чечилишинде жалгыз гана карап жаткан судьянын калыстык принцибин сакталышына кепилдик бербейт, андан сырткары, анын процесстик актысын бул иштин маңызы боюнча акыркы чечим кабыл алынууга чейин даттанууга болбойт.

Соттун чечимин, анын ичинде жогорку инстанцияларда жүзөгө ашырылуучу объективдүүлүк жана калыстык принциптерин сактоо предметине кийинки текшерүү бул көйгөйдү четтетпейт жана сотко болгон ишенимсиздикти тереңдетет, ал болсо сот адилетүүлүгүн жүргүзүүгө багышталган мамлекеттик орган катары соттун кадыр-баркын солгундатат. Кыргыз

Республикасынын Конституциясы соттун объективдүүлүгүн жана калыстыгын болжолдогон тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулук принцибин (99-берене), ошондой эле көз карандысыздык принцибин (94-берене) сактоого кепилдикти бекитет. Албетте, сот өндүрүшүнүн ар бир стадиясында аталган бул конституциялык ченемдерди -принциптерди ишке ашырууну камсыз кылуучу укуктук процесстик механизмдери болушу керек. Мындай жагдайда өзүнө биринчи инстанциядагы соттордун конституциялык принциптерин, ошондой эле соттордун объективдүүлүк жана калыстык принциптерин сактоосун камтыган соттук контролдун болушу жетиштүү жана майнаптуу каражат болуп саналбайт жана жогоруда аталган конституциялык ченемдерди сактоосуна кепилдик бербейт.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесинин 7-пунктунун жоболору Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп эсептейбиз.

*Судьялар: Ч.А. Айдарбекова,
М.Р. Бобукеева*

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 344-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө жаран Кочкорбаева Алтынбүбү Мустапаевнанын өтүнүчү боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиевдин, судьялар – Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы М.Э.Толобалдиевдин катчылыгы менен,

кайрылуучу тарап – жаран А.М. Кочкорбаева, ишеним каттын негизинде аракеттенген өкүлү С.Т. Джапаркулов;

жоопкер-тарап – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү К.С. Карабекованын катышуусунда

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык мыйзамдын 1, 4, 18, 19, 24, 37, 42-беренелеринин талаптарын жетекчиликке алып, ачык соттук жыйналышта автордук, мурас жана шайлоо укуктарын коргоодон тышкары башка иштер боюнча көзөмөл тартибинде даттанууларды же талаптарды бир жылдын ичинде берүү талабын бекиткен Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 344-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого жаран А.М. Кочкорбаеванын өтүнүчү себеп болду.

Автордук, мурас жана шайлоо укуктарын коргоодон тышкары башка иштер боюнча көзөмөл тартибинде даттанууларды же талаптарды бир жылдын ичинде берүү талабын бекиткен Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 344-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы К.С. Сооронкулованын маалыматын угуп, көрсөтүлгөн

№ 54-Р

материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына (мындан ары – Конституциялык палата) 2014-жылдын 27-мартында автордук, мурас жана шайлоо укуктарын коргоодон тышкары башка иштер боюнча көзөмөл тартибинде даттанууларды же талаптарды бир жылдын ичинде берүү талабын бекиткен Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин (мындан ары - Жарандык процесстик кодекс) 344-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциянын 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө жана 5-бөлүгүнүн 3-пунктуна карама-каршы келет деп таап берүү жөнүндө жаран А.М. Кочкорбаеванын өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн жана ага тиркелген материалдардан келип чыккандай, жаран А.М. Кочкорбаеванын атасы Мустапа Кочкорбаев Нарын областык сотунун административдик жана экономикалык иштер боюнча кассациялык коллегиясынын 2005-жылдын 10-мартындагы токтомуна, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун административдик жана экономикалык иштер боюнча соттук коллегиясына көзөмөл тартибиндеги даттануу менен өтүп кеткен мөөнөтүн калыбына келтирүү өтүнүчү менен кайрылган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун административдик жана экономикалык иштер боюнча соттук коллегиясы 2010-жылдын 22-декабрында чыгарган аныктамасында Нарын областык сотунун административдик жана экономикалык иштер боюнча соттук коллегиясынын 2005- жылдын 10-мартындагы токтомуна көзөмөл тартибинде келтирген даттануусунун процесстик мөөнөтүн калыбына келтирүү жөнүндө өтүнүчүн карап, Жарандык процесстик кодексин 344-беренесин жетекчиликке алып, көзөмөл тартибинде даттануунун өтүп кеткен процесстик мөөнөтүн калыбына келтирүү жөнүндөгү өтүнүчү канааттандыруусуз калтырылган. Жогорку соттун соттук коллегиясы М. Кочкорбаев Нарын областык сотунун административдик жана экономикалык иштер боюнча кассациялык коллегиясынын 2005-жылдын 10-мартындагы токтому кабыл алынгандыгын билген деген тыянакка келген.

Жогоруда аталган аныктаманын кабыл алынышына Жарандык процесстик кодексин 344-беренесинин 1-бөлүгү негиз

№ 54-Р

болгондуктан, Кочкорбаеванын пикири боюнча, бул мыйзам ченеми анын жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратууга болгон укугун чектөө менен бирге, соттук коргонуу укугунун ишке ашырылышына жолтоо түзөт. Ошондуктан А.М. Кочкорбаева автордук, мурас жана шайлоо укуктарынан тышкары башка иштер боюнча көзөмөл тартибинде даттанууга бир жылдык мөөнөттү бекиткен Жарандык процесстик кодекстин 344-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик жобосу Конституциянын 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө жана 5-бөлүгүнүн 3-пунктуна карама-каршы келет деп эсептейт.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 8-майындагы аныктамасы менен А.М.Кочкорбаеванын өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Арыз берүүчү жаран А.М. Кочкорбаева, анын өкүлү С.Т. Джапаркулов сот жыйналышында өздөрүнүн талабын колдошуп, аны канааттандырууну өтүнүшөт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү К.С. Карабекова кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болбой, конституциялуулугу талашылып жаткан ченемдик жобо Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Конституциялык палата тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, иштин материалдарын изилдеп, төмөнкү тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, ушул иш боюнча Конституциялык палатанын кароо предмети болуп автордук, мурас жана шайлоо укуктарын коргоодон тышкары башка иштер боюнча көзөмөл тартибинде даттанууларды же талаптарды бир жылдын ичинде берүү талабын бекиткен Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 344-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик жобосу каралат.

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодекси-мыйзамдарда бекитилген тартипке ылайык, 1999-жылдын 29-декабрында кабыл алынган, № 146, «Эркин Тоо» газетасынын

№ 54-Р

2000-жылдын 12-январындагы № 2-санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонулуп жаткан кодекс болуп эсептелет.

2. Конституциянын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык ар кимге анын укуктары менен эркиндиктерин соттук коргоого кепилдиктер берилет. Бул укук адамдын негизги жана ажырагыс укуктарынын бири болуп, аны менен бир маалда адамдын жана жарандын бардык башка укуктарынын жана эркиндиктеринин кепилдиги катары таанылгандыктан, эч чектелүүгө тийиш эмес деп Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктунда бекитилген. Ушуга байланыштуу, соттук коргоо укугунун конституциялык мазмунун аныктоо максатында Конституциялык палата бир нече чечимдеринде төмөнкү укуктук позицияларды келтирген: соттук коргонуу адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин мамлекет тарабынан коргоонун универсалдуу укуктук каражаты катары эсептелет жана башка конституциялык укуктарга жана эркиндиктерге карата камсыз кылуу функциясын аткарат; соттук коргонуу укугу, мыйзам менен бекитилген уюштуруу-укуктук жана процессуалдык формаларда укуктардын таасирдүү калыбына келишинин кепилдиги болот (Конституциялык палатанын 2013-жылдын 22-ноябрындагы жана 27-декабрындагы, 2014-жылдын 12-февралындагы чечимдери).

3. Соттук коргонуу укугунун таасирдүү кепилдиги болуп жогору турган сот тарабынан ишти кайра кароо мүмкүнчүлүгү эсептелет. Бул багытта Кыргыз Республикасынын Конституциясы, соттук коргонуу укугунун курамдык бөлүгү катары, жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугун максаттуу түрдө бөлүп, эч чектелүүгө тийиш эмес деп белгилейт (20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пункту). Ошону менен бирге, сот процессинин катышуучуларынын процесстик укуктары, анын ичинде чечимдерге, өкүмдөргө жана башка соттук актыларга даттануу укугу, ошондой эле аларды жүзөгө ашыруунун тартиби мыйзам менен аныкталат деп Конституциянын 99-беренесинин 5-бөлүгүндө бекитилген.

Ушул конституциялык көрсөтмөлөрдү ишке ашыруу максатында, ишти кайра каратууга болгон укукту камсыздоо үчүн адамдын жана жарандын бузулган укуктарын жана эркиндиктерин

№ 54-Р

коргоо системасынын алкагында, төмөнкү инстанциядагы соттордун актыларын жогору турган сотторго даттануу тартиби Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган.

Ушуга байланыштуу, бузулган укуктардын таасирдүү түрдө калыбына келишинин механизмин түзүү максатында мыйзам чыгаруучу Жарандык процесстик кодексте сот актыларын кайра кароонун төмөндөгүдөй жол-жоболорун аныктаган: биринчи инстанциядагы соттордун мыйзамдуу күчүнө кирбеген (апелляциялык тартипте) жана күчүнө кирген (кассациялык тартипте) актыларын кайра кароо боюнча сот өндүрүшү; мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларын кайра карап чыгуу боюнча иш жүргүзүү (көзөмөл инстанциясындагы сотто иш жүргүзүү, мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларын жаңы пайда болгон жагдайлар боюнча кайра кароо).

Көзөмөл сот инстанциясынын укуктук табияты мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларындагы катачылыктарды жоюуга багытталган. Мындан тышкары, жарандык процессуалдык жөнгө салуу системасында көзөмөл сот инстанциясы биринчи инстанциядагы, апелляциялык жана кассациялык инстанциялардагы соттордун актыларын текшерүү жана катачылыктарын жоюудан башка, мындай актылардын адилеттүүлүгүн жана мыйзамдуулугун камсыздоонун кошумча кепилдиги катары каралат.

Жогорку сот жарандык, жазык, экономикалык, административдик жана башка иштер боюнча жогорку сот органы болуп саналат жана мыйзамда белгиленген тартипте сот процессине катышуучулардын кайрылуулары боюнча жергиликтүү соттордун соттук актыларын кайра кароону жүзөгө ашырат деп аныктаган Конституциянын 96-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, сот процессинин катышуучуларынын даттануулары боюнча сот актыларын кайра кароо түрүндө жергиликтүү соттордун сот ишине көзөмөлдү жүзөгө ашыруу милдети Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна жүктөлгөн (Жарандык процесстик кодекстин 2-беренесинин 7-пункту, Кыргыз Республикасынын Жогорку соту жана жергиликтүү соттор жөнүндө мыйзамынын 14-беренесинин 1-пункту).

4. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык Кыргыз Республикасынын сотторунун мыйзамдуу күчүнө кирген актылары бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, юридикалык жактар, коомдук

№ 54-Р

бирикмелер, кызмат адамдары жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын баардык аймагында аткарылууга тийиш (100-берененин 1-бөлүгү). Соттук акт мыйзамдуу күчүнө кирген учурдан тартып төгүндөлбөстүк, артыкчылык, милдеттүүлүк, преюдициялдуулук, аткарымдуулук белгилерине ээ болот. Бул белгилердин айкалышы соттук чечимдин мыйзамдуу күчүн билдирүү менен бирге бирдиктүүлүктө анын туруктуулугун камсыз кылат.

Мыйзамдуу күчүнө кирген соттук актыларды кайра кароонун негиздерин, шарттарын, тартибин жана мөөнөттөрүн мыйзам менен бекитүү зарылдыгы, жогоруда белгиленгендей, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 99-беренесинин 4, 5-бөлүктөрүнүн талаптарынан келип чыгат. Мыйзамдуу күчүнө кирген соттук актыларды текшерүү маңызы боюнча бул соттук актылардын акыркылыгын чектөө мүмкүндүгүн билдиргендиктен, мыйзам чыгаруучу аларды көзөмөл тартибинде кайра кароонун институционалдык жана жол-жоболук шарттарын тийиштүү түрдө орнотууга милдеттүү. Бул шарттар процессуалдык натыйжалуулук, соттук коргоонун каражаттарын колдонууда үнөмдүүлүк талаптарына жооп бергидей болуш керек. Соттук териштирүүнү созуу мүмкүнчүлүгүнө же негизсиз кайра жаңылантууга жол бербей жана ошону менен сот чечиминин адилеттүүлүгүн жана укуктук аныктыгын, анын ичинде соттук чечимдердин мыйзамдуу күчүн, алардын талашсыздыгын таанууну камсыз кылыш керек.

Жарандык процесстик кодекстин 10-главасына ылайык мыйзам менен бекитилген процессуалдык укуктарды ишке ашыруунун жана аракеттерди аткаруунун мөөнөттөрү бул максаттарга кызмат кылат. Булардын катарына көзөмөл тартибинде сот актысын кайра кароо жөнүндө даттанууларды же талаптарды берүүнүн мөөнөтү кирет (Жарандык процесстик кодекстин 344-беренесинин 1-бөлүгү).

Процессуалдык укуктук мамилелердин туруктуулугун жана аныктыгын камсыз кылуу максатында процессуалдык мөөнөттөрдү аныктоо менен бирге, мыйзам чыгаруучу ошол эле убакытта сот процессинин катышуучуларынын укуктарынын жана кызыкчылыктарынын тең салмактуулугун камсыз кылууну көздөйт. Анткени, эгерде бир тарап соттук коргонуу, ошонун ичинде иштин чечилишине таасир эткен сот катачылыктарын

№ 54-Р

көзөмөл өндүрүшүнүн жардамы менен оңдоо мүмкүнчүлүгүнө укуктуу болсо, экинчи тарап мыйзамдуу күчүнө кирген сот чечими менен таанылган укуктук абалынын туруктуулугуна толук ишеникте болууга, сот чечиминин аткарылышын талап кылууга укуктуу.

Ошондуктан, кызыктар тараптардын көзөмөл тартибинде даттанууларды берүү мүмкүнчүлүгү бир жылдык мөөнөт менен чектелгени, мыйзамдуу күчүнө кирген сот актысын жогору турган сот тарабынан кайра каратуу укугун ишке ашырууда тоскоолдук катары каралышы мүмкүн эмес. Муну менен мыйзам чыгаруучу, катачылык менен кабыл алынган сот актыларын кайра кароонун, процессуалдык натыйжалуулуктун талаптарына жана соттук коргонуунун каражаттарын колдонууда үнөмдүүлүккө жооп берген, соттук териштирүүнү созуу мүмкүнчүлүгүнө же негизсиз кайрадан башталышына жол бербеген, сот чечимдеринин адилеттүүлүгүн камсыз кылган процессуалдык шартты белгилеген.

Каралып жаткан маселенин тийиштүү түрдө жөнгө салынбагандыгы укуктук мамилелердин туруктуулугунун бузулушуна, алардын катышуучуларынын биротоло сот актысы менен белгиленген укуктук статусун эркин өзгөртүүгө алып келмек, талаш-тартыш материалдык укук мамилелеринде, ошондой эле соттук талаштарга байланыштуу болгон процессуалдык укук мамилелериндеги так эместикти билдирмек.

Демек, жарандык процесстик мыйзамдардын колдонулуп жаткан тутумунда сот актысын көзөмөл тартибинде кайра кароо жөнүндө даттануулардыже талаптарды берүү мөөнөтүнүн Жарандык процесстик кодекстин 344-беренесинин 1-бөлүгүндө бекитилиши көзөмөл өндүрүштүн милдетине ылайык келет, кызыктар тараптарга соттук катачылыкты оңдоо максатында мыйзамдуу күчүнө кирген соттук актыны талашуу укугун колдонууга жолтоо болбойт жана соттук коргонуу укугун бузуу катары каралышы мүмкүн эмес.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8, 9- бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып Конституциялык палата

№ 54-Р

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 344-беренесинин 1-бөлүгүнүн автордук, мурас жана шайлоо укуктарын коргоодон тышкары башка иштер боюнча көзөмөл тартибинде даттанууларды же талаптарды бир жылдын ичинде берүү талабын бекиткен ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө жана 5-бөлүгүнүн 3-пунктуна карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, юридикалык жактар, кызмат адамдары жана жарандар тарабынан милдеттүү түрдө аткарылууга тийиш.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
3-декабры
Бишкек шаары

№ 59-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

**жаран Рамис Рамазанович Ибраимовдун жана анын
өкүлү Самат Орусбатович Заковдун кайрылуусунун
негизинде Кыргыз Республикасынын Жазык-процес-
стик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгүнүн кон-
ституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча**

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиевдин, судьялар – Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы Н.А. Илиязованын катчылыгы менен,

кайрылуучу тарап–жаран Р.Р. Ибраимов, ишеним кат боюнча өкүлү С.О. Заков;

жоопкер-тарап – ишеним кат боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кызыкчылыгын көздөгөн өкүлү К.С. Карабекова;

башка жак – ишеним кат боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Ж.С. Бокошеванын катышуусунда

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6, 8, 9, 10-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелеринин талаптарын жетекчиликке алып, ачык соттук жыйналышта Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого жаран Р.Р. Ибраимовдун, жана ишеним кат боюнча анын өкүлү С.О. Заковдун өтүнүчү себеп болду.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгү Конституцияга ылайык келгендиги тууралуу маселеде аныксыздыктын пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Э.Ж. Осмонбаевдин маалыматын угуп, көрсөтүлгөн материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2014-жылдын
3-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 59-Р

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2014-жылдын 30-апрелинде жаран Р.Р. Ибраимовдун жана ишеним кат боюнча анын өкүлү С.О. Заковдун Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгү «эгерде толук эмес жана бир жактуу жүргүзүлгөн соттук териштирүүнүн натыйжасында аларды белгилөө өкүмдү чыгарууда олуттуу мааниге ээ болушу мүмкүн болгон жагдайлар аныкталбай калса, өкүм жокко чыгарууга тийиш» деп каралган Кыргыз Республикасынын Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 26-беренесинин 2-бөлүгүнө, 99-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келгендигин жана конституциялуу эместигин таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчкө тиркелген материалдар көрсөткөндөй, алдын-ал тергөө органдары тарабынан Р.Р. Ибраимов Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 310-беренесинин 1-бөлүгү, 318-беренесинин 1-бөлүгү тарабынан каралган кылмышты жасоо боюнча айыпталган, тактап айтканда, ал Кыргыз Республикасынын Чүй областынын Москва районунун жерге жайгаштыруу жана кыймылсыз мүлккө укуктарды каттоо боюнча башкармалыктын начальнигин кызмат ордун ээлеп турганда, 2012-жылдын 11-июнунда пайда көздөө максатында, кызматтык кабинеттен жаран М. Орозбаковдон алдын ала макулдашылган 300 АКШ доллары өлчөмүндөгү пара алып, ал үчүн кыймылсыз мүлккө документтерди кайта каттоого көмөк көрсөтүүгө убада берген. Акча каражатын алгандан кийин тергөөнүн жоромолу боюнча Р.Р. Ибраимов Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин уюшкан кылмыштуулук жана коррупция менен күрөшүү боюнча Башкы башкармалыгынын кызматкерлерине тергөө аракеттерин жүргүзүүгө каршылык көрсөткөн.

Кыргыз Республикасынын Чүй областынын Сокулук райондук соту 2013-жылдын 3-июнунда соттук териштирүүнүн натыйжалары боюнча Р.Р. Ибраимовго карата анын аракеттеринде кылмыш курамы жоктугунан актоо өкүмүн чыгарган. Бул өкүмгө Чүй областынын Сокулук районунун прокурорунун жардамчысы тарабынан апелляциялык сунуштама киргизген. Чүй областтык сотунун соттук коллегиясы өзүнүн 2013-жылдын 21-августундагы өкүмү менен ишти апелляциялык тартипте карап чыгуу менен Кыргыз Республикасынын Чүй областынын Сокулук райондук сотунун өкүмүн өзгөртүүсүз калтырган. Соттук коллегиянын көрсөтүлгөн өкүмүнө

2014-жылдын
3-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 59-Р

Чүй областынын прокуратурасынын бөлүмүнүн улук прокурору тарабынан көзөмөл тартибинде сунуштама киргизген.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун соттук коллегиясы Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгүн жетекчиликке алып, 2014-жылдын 27-февралында Чүй областынын Сокулук райондук сотунун 2013-жылдын 3-июнундагы өкүмүн жана Чүй областтык сотунун соттук коллегиясынын 2013-жылдын 21-августундагы өкүмүн жокко чыгарып жана жазык ишин Чүй областынын Сокулук райондук сотуна күбөлөрдүн көрсөтмөлөрүнүн ортосундагы карама-каршылыктарды жөнгө салууну талап кылуу менен соттун башка курамы менен жаңыдан кароого жөнөткөн.

Арыз берүүчүлөрдүн пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган «Эч ким өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөгө милдеттүү эмес. Күнөөлүү экенине карата ар кандай шектенүү айыпталуучунун пайдасына чечмеленет» деген талаптарды бузуп жатат. Алар ошондой эле, талаш-тартышты туудуруучу ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын бардыгынын мыйзам жана сот алдында бирдейлигин белгилеген 16-беренесинин 3-бөлүгүнө жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын тараптардын тең укуктуулугун жана атаандаштыгынын сот адилеттигин аткаруу принциптери катары бекемделген 99-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп эсептешет. Арыз берүүчүлөр өздөрүнүн позициясын негиздөө үчүн Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 18-беренесинин 5, 6, 7-бөлүктөрүнүн жоболорун келтиришет.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 11-июнундагы аныктамасы менен арыз берүүчүнүн жана анын өкүлүнүн өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Сот жыйналышында кайрылуучу тарап өзүнүн өтүнүчүн колдоп, аны канааттандырууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү К.С. Карабекова кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болбой, талаш-тартышты туудуруучу ченемдик жобо Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келгендигин белгилеп, өтүнүчтү канааттандыруусуз калтырууну суранган.

Конституциялык палата тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, иштин материалдарын изилдеп, төмөнкүдөй тыянактарга келди:

№ 59-Р

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылуудагы ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, ушул иш боюнча Конституциялык палатанын кароо предмети болуп төмөнкү мазмундагы Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгү каралат:

«352-берене. Жазык-процесстик мыйзамды олуттуу бузуу

(2) Эгерде толук эмес жана бир жактуу жүргүзүлгөн соттук те-риштирүүнүн натыйжасында аларды белгилөө өкүмдү чыгарууда олуттуу мааниге ээ болушу мүмкүн болгон жагдайлар аныкталбай калса, өкүм жокко чыгарууга тийиш».

1999-жылдын 30-июнундагы №62 Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, 1999-жылдын 30-июнундагы №63 «Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен киргизилген, «Эркин Тоо» гезитинде 1999-жылдын 21-июлунда №59-60-61-62 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын енемдик укуктук актыларынын Мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп саналат.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 93-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасында сот адилеттигин сот гана жүзөгө ашырат. Ошону менен Кыргыз Республикасынын Конституциясы ар кимге анын укуктары менен эркиндиктерин соттук коргоого кепилдиктерди берет (40-берене).

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын (1, 16, 20, 40- беренелер) Кыргыз Республикасындагы ченемдеринин маңызы боюнча укуктук мамлекеттин ажырагыс элементи катары укуктун үстөмдүгүнүн принцибине негизделген укуктук тутум, ар бир адамдын соттук коргоого болгон укугу бардык субъекттерге көз карандысыз жана калыс соттор тарабынан тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун негизинде жүзөгө ашырылуучу сот адилеттигине эркин жана тең укуктуу, ошондой эле алардын мыйзамдуу кызыкчылыктарын, анын ичинде сот кетирген катачылыктардан коргоону карайт.

Мамлекеттин адилеттүү, компетенттүү жана таасирдүү соттук коргоону жүзөгө ашыруусу укуктарын камсыз кылуу милдети

№ 59-Р

Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун түзүүчү бөлүгү болгон адам укуктарынын Жалпы декларациясынан (8-берене), Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактынан (2-берене) келип чыгат.

Албетте, сот адилеттиги өзүнүн мааниси боюнча адилеттүүлүктүн талаптарына жооп берип жана конституциялык укуктарды жана эркиндиктерди майнаптуу коргоону камсыз кылган шартта таанылат, мыйзам чыгаруучу аны аткаруу тартибин аныктоо менен сот адилеттүүлүк, башкача айтканда мыйзамдуу, негиздүү жана акыйкаттуу соттук чечимдерди чыгарууга кепилдик бере турган механизмди белгилөө керек, анын ичинде жогору турган сот тарабынан ишти кайра кароого укукту камсыз кылуучу жол-жоболорду кароого милдеттүү.

3. Кыргыз Республикасында сот бийлиги конституциялык, жарандык, административдик, жазык жана сот өндүрүшүнүн башка тариздери менен аркылуу бардыгы үчүн сот өндүрүшүнүн сот адилеттигинин жалпы принциптеринин негизинде, ар бир сот өндүрүшүндө карап чыгуу предметин аныктоочу материалдык укуктук мамилелердин табиятына жана өзгөчөлүктөрүнө (Кыргыз Республикасынын 93-беренесинин 2-бөлүгү, 94-беренесинин 1-бөлүгү, 99-беренесинин 3-бөлүгү) жарашасудьялардын көз карандысыздыгын, алардын Кыргыз Республикасынын Конституциясына жана мыйзамга гана баш ийүүсүн, тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун негизинде жүзөгө ашырылат.

Жазык сот өндүрүшүнө карата ишти чечип жатып, сот соттук жыйналышта изилденген далилдердин негизинде аныкталган фактылар тууралуу, бул иште пайдаланууга тиешелүү болгон укуктун ченемдери жана ага ылайык, жазык куугунтуктоо жүргүзүлгөн адамдарды соттоо же актоо тууралуу тыянактарды аныктайт дегенди билдирет.

Өзүнүн процесстик статусуна ылайык, сот ишти чечпестен гана, ошондой эле мыйзамды жетекчиликке алып, иштин бардык жагдайларын ар тараптуу, толук жана объективдүү карап чыгуу үчүн бардык зарыл болгон чараларды көрөт (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 93-беренеси).

Иштин жагдайларын ар тараптуу, толук жана объективдүү изилдөө, бул жазык иштери боюнча чындыкты аныктоонун зарыл болгон шарты катары, сот тарабынан тараптардын далилтартыш жана тең укуктуулук принциптерин сот тарабынан кыйшаюсуз сактаганда гана жүзөгө ашырылат.

№ 59-Р

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 18-беренесине ылайык, тараптардын далил тартышынын жана тең укуктуулугу принцибинин негизги элементтери төмөндөгүлөр болуп саналат: айыптоо жана актоо жана сот тарабынан ишти чечүү бири-биринен өзүнчө бөлүү жана аларды ар кандай органдар жана кызмат адамдары тарабынан жүзөгө ашыруу; айыптоо жана актоо тараптардын өздөрүнүн иш-милдеттерин жүзөгө ашырышы үчүн бирдей процесстик укуктарды берүү; сот тарабынан тараптардын процесстик милдеттерин аткаруу жана аларга берилген укуктарды жүзөгө ашыруу үчүн керектүү шарттарды камсыз кылуу, мында сот айыптоонун же актоонун бир тарабында болбойт жана укуктун таламдарынан башка, кандайдыр бир таламдарды билдирбейт.

Сот процессинин ушундай түзүлүшү ишти толук жана ар тараптуу изилдөөнү жана анын туура, адилеттүү чечилишин камсыз кылат. Ар бир далил текшерилет жана ар бир жагдай айыптоочу жана жактоочунун көз карашынан изилденет; сот айыптоочу тараптын дагы, ошондой эле айыпталуучунун (соттолуучунун) пайдасына дагы бардык далилдерди жана дайындарды айкын кылууга жана баалап көрүүгө мүмкүнчүлүгү бар.

4. Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунда жазык иштери боюнча соттук актыларды кайра карап чыгуу институту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жоболоруна негизделген (20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пункту, 27-беренесинин 1-бөлүгү). Соттук катачылыкты оңдоо механизмин түзүү максатында мыйзам чыгаруучу тарабынан Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинде сот актыларын кайра кароон жол-жоболору: экинчи инстанциядагы – апелляциялык тартипте мыйзамдуу күчүнө кирбеген соттук актыларга даттануу боюнча ишти кароочу сот өндүрүшү; кассациялык тартипте мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларын кайра карап чыгуу, көзөмөл тартибинде жана жаңы пайда болгон жагдайлар боюнча каралган.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 341-беренесине ылайык апелляциялык инстанциядагы сот иштин фактылай жагдайларын белгилөөнүн жана жазык мыйзамынын колдонуунун тууралыгын, ошондой эле ишти кароодо жана чечүүдө жазык процесстик мыйзамдын сакталышын текшерет. Апелляциялык инстанциянын соту биринчи инстанциянын сотунун өкүмүн Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 349-беренеси менен каралган негиздер боюнча жокко чыгарат же өзгөртөт. Ушундай негиздердин

2014-жылдын
3-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 59-Р

бири Жазык-процесстик мыйзамдагы көптөгөн мыйзам бузуулар болуп саналат (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 349-беренесинин 3-пункту), анын маңызы Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинде ачылат. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык соттук териштирүүдө ишти тергөөдө ушул ишке катышкан адамдарды Кыргыз Республикасынын кодексинин ченемдерин бузуу, мыйзам тарабынан кепилдикке алынган укуктарынан ажыратуу же кысым көрсөтүү, сот өндүрүшүнүн жол-жобосун сактабоо аркылуу же башка жол менен иштин жагдайларын ар тараптан жана объективдүү иликтөөгө тоскоол кылуу, соттун акыйкаттуу өкүмүн чыгарууга таасир тийгизүү же таасир этүү мүмкүнчүлүгү жазык-процесстик мыйзамды олуттуу бузуу деп таанылат. Ушундан улам, колдонуудагы укуктук жөнгө салуунун каралган тутумунда Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык эгерде толук эмес жана бир жактуу жүргүзүлгөн соттук териштирүүнүн натыйжасында аларды белгилөө өкүмдү чыгарууда олуттуу мааниге ээ болушу мүмкүн болгон жагдайлар аныкталбай калса, өкүм жокко чыгарууга тийиш.

Ар бир адамдын соттук коргоого болгон конституциялык укугу мамлекет тарабынан ишти эң алды менен, биринчи инстанциядагы сотто майнаптуу жана адилеттүү териштирүү үчүн зарыл болгон шарттарды түзүүнү билдирет. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 19-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык сот айыптоочу жана жактоочу тараптарга алардын иштин жагдайын толук изилдеп чыгууга болгон укуктарын ишке ашыруу үчүн аларга зарыл шарттарды камсыз кылып берет жана анык далилдердин негизинде гана иш боюнча чечим чыгарат. Ошондуктан, мыйзам чыгаруучу сот тарабынан иш боюнча адилеттүү соттук, башкача айтканда, мыйзамдуу, негиздүү жана акыйкаттуу чечимди толугу менен камсыз кылган ушундай процесстик механизмдерди кароого милдеттүү. Буга байланыштуу талаш-тартыш туудурган ченемдик жоболор менен аныкталуучу биринчи инстанциядагы соттун өкүмүн жокко чыгаруу үчүн негиздер жазык процесстик мыйзамдын башка ченемдери менен, атап айтканда, биринчи инстанциянын сотунда өндүрүштүн эрежелерине ылайык тутумдук байланышта кароо зарыл (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин III-бөлүмү). Жазык-процесстик мыйзам тарабынан каралган жол-жоболор биринчи инстанциядагы сот тарабынан иштин

2014-жылдын
3-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 59-Р

жагдайларын толук жана ар тараптуу изилдөөгө мүмкүнчүлүк берген зарыл болгон көлөмдө колдонулбаган учурларда, апелляциялык инстанциядагы сот иш боюнча чыгарылган соттук чечимдин мыйзамдуулугунан жана негиздүүлүгүнөн шектенүүгө укуктуу.

Ошондуктан, укуктук жөнгө салуунун тутумунда каралып жаткан Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгүнүн жоболору биринчи инстанциядагы сот тарабынан кетирилген жазык-процесстик мыйзамдагы маанилүү мыйзам бузууларды четтетүүгө жол берет. Ошону менен талаш-тартыш туудуруучу ченемдик жоболор, ишти андан жогору турган сот тарабынан кайра карап чыгуу укугун кошуп алганда, конституциялык укукту соттук коргоого камсыз кылууга багытталган. Мында, апелляциялык инстанциядагы сот тарабынан талаш-тартыш туудуруучу предмети болгон конституциялык ченемди колдонуу сот өндүрүшүнүн катышуучуларына таандык болгон процесстик укуктарды ишке ашырууга тоскоол болбойт. Талаш-тартышты туудуруучу ченем биринчи инстанциядагы соттун өкүмүн жокко чыгаруунун негизин белгилейт, анткени өзүнүн укуктук маңызы менен тараптардын далил тартыштык жана тең укуктуулук принциптерин бузбайт. Бул көз караштан алганда жана ушул чечимдин 3-бөлүмүндө келтирилген далилдерден улам жана талаш-тартышты туудуруучу ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнүн, 19-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келгендигин таануу жөнүндө арыз берүүчүлөрдүн талаптары кудуретсиздик болуп эсептелет.

Кайрылуучу тараптын талаш-тартышты туудуруучу ченемдин акыйкаттуу жана калыс сот адилеттигинин эл аралык стандарттарына ылайык келбегендиги тууралуу далилдери боюнча апелляциялык инстанциянын соту биринчи инстанциядагы сотунун өкүмдөрүнө карата процесстик-укуктук кесепеттерди пайдалануу менен байланышкан өзүнүн укуктарын ишке ашыруу, атап айтканда, талаш-тартышты туудуруучу ченемди өкүмдү жокко чыгарууга негиз катары пайдалануу соттун айыптоочуунун же жактоочуунун ишине кийлигишүү катары каралышы мүмкүн эмес. Ошондой эле, талаш-тартышты туудуруучу ченем ишти кароодо объективдүүлүктү жана калыстыкты сактоо милдетинен сотту бошотпойт жана иш боюнча соттук өндүрүштүн катышуучуларынын процесстик укуктарын ишке ашырууга кепилдик берүүчү жол-жобону сактоодо укуктук соттук чечимди чыгарууга тоскоол болбойт.

2014-жылдын
3-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 59-Р

5. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун талаш-тартышты туудуручученемди колдонгондугу тууралуу кайрылуучу тараптын каралып жаткан иш боюнча жыйналыштын жүрүшүндө айтылган далилдери боюнча төмөнкүдөй инстанцияларда чыгарылган соттук чечимдердин мыйзамдуулугу жана негиздүүлүгү ошондой эле кассациялык жана көзөмөл инстанциялардагы сотунун текшерүү предмети болуп саналарын дагы белгилей кетүү керек. Кассациялык жана көзөмөл инстанциялардагы сот өндүрүшү мыйзамдуу күчүнө кирген соттук актыларды оңдоого багытталган жана соттук актылардын мыйзамдуулугуна кошумча кепилдик катары колдонулат. Мыйзамдуу күчүнө кирген соттун актысы мурдагы соттук териштирүүнүн жүрүшүндө жаңылыштык кетирилген актысы жок соттук актыны жокко чыгарууга же өзгөртүүсүз калыбына келтирүүгө болбогондо, сот тарабынан кетирилген катанын жана иштин аякташына жол бергендиктин натыйжасында укуктар жана мыйзамдуу кызыкчылыктар өзгөчө учурларда гана өзгөртүлүшү жана жокко чыгарылышы мүмкүн.

6. 2013-жылдын 22-ноябрындагы чечимдеринде чагылдырылган Д.У. Шигаеванын кайрылуусу боюнча, 2013-жылдын 27-декабрындагы А.М. Мироновдун жана башкалардын кайрылуусу, 2014-жылдын 12-февралындагы Ж. Алиевдин, 2014-жылдын 31-октябрындагы А.М. Кочкорбаеванын кайрылуусу боюнча Кыргыз Республикасынын Конституциясына жана Конституциялык палатанын укуктук позицияларына ылайык, соттук чечимдердин мыйзамдуу күчүн таануу, алардын төгүндөлбөстүгүн, аткарылышын, укуктук мамилелердин туруктуулугун жана ошондой эле мыйзамдуу күчүнө кирген соттук актылар тарабынан белгиленген укуктук мамилелердин катышуучуларынын укуктук статусун бузуп жаткандыктан, күчүнө кирген сот актыларын жокко чыгаруу жана өзгөртүү шарттарын мыйзам ченемдүүлүгүн зарыл болгон аныктоосу чыгып жатат, алардын жетишсиздик укуктук регламентештирүүсү укуктук аныктыкты бузат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-статьясынын 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8, 9- бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып Конституциялык палата

2014-жылдын
3-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 59-Р

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 26-беренесинин 2-бөлүгүнө, 99-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келбегендиги таанылсын.

2. Чечим жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ

Жаран Р.Р. Ибраимовдун жана анын өкүлү С.О. Заковдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы Э.Ж. Осмонбаевдин

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

1. Конституциянын мааниси боюнча Кыргыз Республикасында сот адилеттиги көз карандысыз жана калыстык соттор тарабынан тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун негизинде жүзөгө ашырылат; жазык иши боюнча күнөөнү далилдөө түйшүгү айыптоочуга жүктөлөт; эч

ким өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөгө милдеттүү эмес; эч ким жеке өзүнө, жакын туугандарынын чөйрөсүнө каршы күбө катары өтүүгө милдеттүү эмес (93-, 94-, 26-беренелер). Ошону менен, Конституция тарабынан кызыкдар тараптын демилгеси боюнча сот аракеттерин аткарууну болжолдогон

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
Өзгөчө пикири

сот адилеттигин жиберүүнүн англиялык-америкалык үлгүсү үчүн мүнөздүү болгон жазык сот процессинин атаандаштыгынын өзгөчө таризи орнотулган. Атаандаштыгынын конституциялык принциптерине ылайык, жазык сот процессинин кыймылдатуучу күчү болуп айыпталуучу эсептелет жана сот ага берилген материалдардын негизинде гана чечим чыгарууга милдеттүү, эгерде, соттун пикири боюнча, иштин бардык жагдайын толук чагылдырбаса дагы.

Ошондуктан, соттон иштин толук жана ар тараптуу текшерилишин, иштин бардык жагдайларынын ачылышын талап кылган мыйзам ченемин конституциялуу деп тааныла албайт, анткени соттон процесстик активдүүлүктү талап кылат, ал жогоруда аталган жазык сот өндүрүшүнүн конституциялык принциби менен ылайык келбейт.

Өзгөчө белгилей кетүү керек, жазык-процесстик мыйзамда советтик жазык процессинин принциптерин, негизинен, ишти ар тараптуу, толук жана объективдүү изилдөө принцибин сактап калуу (КР ЖПК 19-берене) ар биринин акыйкат жана калыс сотко болгон конституциялык укугун кармоосуна зыяндуу таасир кылат, анткени так ушул күнөөсүн далилдөө процессинде, бул учурда тараптардын тең укуктуулугун эске алуу керек, жана тагылган айыптоону төгүнгө чыгаруу процессинде соттун кийлигишүүсүнө болгон конституциялык тыюу соттун калыстыгын камсыз

кылууга негизделген. Сот пассивдүү болуп кала бериши керек жана кызыкдар тараптын демилгелерине гана кызыгуу жаратышы керек («судьядан сурашат, судья – жооп берет»), андай болбосо, соттун бардык «өзүн билемдиги» айыптоочу жактын пайдасына да, жактоочунун пайдасына да карата бааланып калышы мүмкүн, бул албетте, анын объективдүүлүгүнө болгон шектенүүнү жаратат.

2. Жазык-процесстик кодекси жазык куугунтуктоосун ишке ашырууда турган тергөөчүнүн кызматын жана сот адилеттигин жиберүүгө чакырылган соттун кызматын чектесе да (32-, 36-беренелер) ошол эле убакта аларга бир эле укуктук милдетти колдонууга уруксат берет – жазык ишин ар тараптуу жана толук изилдеп чыгуу, ушуну менен жазык процессинин бир эле принцибин ар кандай түшүнүүнү сунуш кылат. КР ЖПК 19-беренесинде көргөзүлгөндөй, тергөөчү үчүн «иштин жагдайын ар тараптуу, толук жана объективдүү изилдөө» төмөнкү милдетти түшүндүрөт: «...иштин жагдайын ар тараптуу, толук жана объективдүү изилдөө үчүн бардык чараларды көрүүгө, шектүүнү, айыпкерди ашкерелөөчү, ошондой эле жактоочу, ошондой эле алардын жоопкерчилигин жеңилдетүүчү же оордотуучу жагдайларды табууга милдеттүү», ал эми сот үчүн – «...объективдүүлүктү жана калыстыкты сактоо менен, айыптоочу жана жактоочу тараптарга алардын иштин жагдайын толук

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
Өзгөчө пикири

изилдеп чыгууга болгон укуктарын ишке ашыруу үчүн аларга зарыл шарттарды камсыз кылуу». Биринчи караганда, аталган ченемде көргөзүлгөн милдеттер ирээттүү жана жүйөөлүү болуп эсептелет, андан сырткары, сот өндүрүшүн ишке ашыруу учурунда тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугу жөнүндө жазык процессинин башка принциптеринен кабар берет. Ошентип, КР ЖПК 18-беренесинин күчү менен, сот айыптоо же жактоочу жактар тарабында чыкпашы жана кандайдыр бир укук кызыкчылыгынан башка кандайдыр бири кызыкчылыгын чагылдырбашы керек, ал эми тараптар өз алдынча жана соттон көз карандысыз өз позициясын, аны коргоп калуу үчүн ыкмаларын жана каражаты тандашы керек, жана тараптардын өтүнүчү менен гана сот мыйзам тарабынан орнотулган тартипте тиешелүү материалдарды алууга жардам берет.

Бирок, ишти ар тараптуу, толук жана объективдүү кароо жөнүндөгү жазык процессинин андан аркы өнүгүүсү Жазык-процесстик кодексинде, сотко болгон талаптар тараптарга алардын процесстик мыйзамдарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын ишке ашыруу үчүн шарт түзүү зарылдыгы менен чектелбей тургандыгын ачык көргөзөт, ал соттон иштин бардык жагдайларын толук жана ар тараптуу изилдөөгө толук кандуу чараларды кабыл алууну талап кылат. Бул жөнүндө талашка түшкөн ченемде так айтылып жатат, анын кармалбаганы

процесстик укуктуу олуттуу бузуу болуп таанылат жана сот актысын сөзсүз алып салууга алып келет. Анда, Жазык-процесстик кодексинин 352-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык эгерде толук эмес жана бир жактуу жүргүзүлгөн соттук териштирүүнүн натыйжасында аларды белгилөө өкүмдү чыгарууда олуттуу мааниге ээ болушу мүмкүн болгон жагдайлар аныкталбай калса, өкүм жокко чыгарууга тийиш.

Кылмыштын бетин ачууда изилдөө жүргүзүү, башкача айтканда, кылмыштын бардык жагдайларын, анын жасалган жерин убактысын, себепин жана шарттарын, конкреттүү адамдын күнөөлүүлүгүн жана жоопкерчилигин иликтөө, ошондой эле бул жазык аркылуу жабырлануучуга келтирилген зыянды, далилдерди чогултуу, текшерүү жана баалоо жолу менен кылмыш ишин ачкан тергөөчүнүн ролун эске алып, ага тагылган талаптар толугу менен орундуу сезилет. Аны менен бирге, адилет сот териштирүүсүн камсыз кылуудан жана акыйкат сот актысын чыгаруудан турган соттун негизги милдетин көңүлгө алуу менен, мындай талаптар таптакыр жол берилбеген болуп саналат.

Тилекке каршы, иштин мындай абалы менен Конституциялык палата да макул болот, ал *«сот бир гана ишти чечпейт, ал мыйзамдын жетекчилигинде иштин бардык жагдайларын жыйындысын ар тараптуу, толук жана объективдүү кароодо*

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
Өзгөчө пикири

бардык тиешелүү чараларды кабыл алат (Жазык-процесстик кодексинин 93-беренеси). Иши жагдайларын ар тараптуу, толук жана объективдүү изилдөө жазык иштери боюнча чындыкты орнотуунун зарыл шарты катары сот тарабынан тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугун кынтыксыз кармоо менен ишке ашырылат» дейт.

Сотко мындай милдеттерди кылуу, ошол эле убакта, жазык процессинин учурунда адилеттик жана калыстык, тараптардын атаандаштык жана тең укуктуулук принциптерин кармоону талап кылуу сот адилеттигин жиберүү учурунда бири-бирине каршы келүүчү эрежелерди аткарууну талап кылуу болуп саналат.

Айтылгандардан улам, 2010-жылдагы Конституциянын кабыл алынышына байланыштуу сот өндүрүшүнүн табигатын радикалдык өзгөртүлгөнүнө карабай, мыйзам чыгаруучу советтик өткөн мезгилге болгон мамилесин өзгөрткөн эмес жана соттун айыптоочу тармакка жашырын тартууга аракет кылган, ал, натыйжада бардык сот процессиндеги айыптоочу багытка алып барат. Ушул себептен, соттор азыркыга чейин сот териштирүүлөрүнүн активдүү катышуучулары болуп келет жана тараптардын демилгеси жок эле Жазык-процесстик кодексине ылайык дискрециялык ыйгарымдарга ээ, алар айыптуулугун далилдөө базасын толуктоо катары гана колдонулат.

Натыйжада, сот адилеттигин жиберүү сыяктуу мындай маанилүү чөйрөдө конституциялык баалуулуктар ишке ашырылбаган бойдон калат.

3. Ошондой эле талашка түшкөн ченемди Жогорку соттун колдонуу маселеси боюнча Конституциялык палатанын позициясы да айран-таң кылат.

Бир гана кассациялык жана көзөмөл сот инстанцияларынын багытын ачуу менен гана, Конституциялык палата аппеляциялык инстанцияда ишти кароону жөнгө сала турган Жазык-процесстик кодексинин 39-бөлүмдөн инстанциялык көзөмөл ченемдерин кабыл алуусу мүмкүн деп эсептейт жана жазык процессинин фундаменталдык принциби – «сот адилеттигин сот аркылуу гана жиберүү» сотун юрисдикциясынын чегин атайылап өзгөртүүгө жол бербейт (КР ЖПК 7-беренесинин 3-бөлүгү), ошондой эле жазык иши боюнча соттун өкүмдөрү жана башка чечимдери Жазык-процесстик кодексинде каралган тартипте гана тиешелүү соттор тарабынан карала жана текшериле тургандыгын таптакыр унутуп калган (КР ЖПК 7-беренесинин 5-бөлүгү). Ошону менен, сот инстанцияларынын юрисдикциясынын чегинде чектөө орнотулган жана Жогорку сот көзөмөл инстанциясынан башка ишти кароо тартибин жөнгө салуучу ченемди колдонууга укуктуу эмес.

Судья: Э.Ж. Осмонбаев

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
19-декабры
Бишкек шаары

№ 60-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

**жаран Курманбек Белекович Иманалиевдин жана
Юлия Алексеевна Богданованын жаран Куручбек
Уялович Айталиевдин кызыкчылыгындагы кай-
рылуулары боюнча Кыргыз Республикасынын
Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин
2-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуу-
лугун текшерүү жөнүндө иш боюнча**

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиев, судьялар – Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы М.Э. Толобалдиевдин катчылыгы менен,

кайрылуучу тарап – жаран К.Б. Иманалиев, ишеним каттын негизиндеги өкүлдөрү К.У. Айталиев жана Ю. А.Богданова;

жоопкер-тарап – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү Ч.Ч. Урумкалиева жана М.И. Арзиев;

башка-жак – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Ж.С. Бокошеванын жана ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү А.Ш. Шукурбековдун катышуусунда

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6, 8, 9, 10-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелеринин талаптарын жетекчиликке алып, ачык соттук жыйналышта биринчи инстанциядагы соттук териштирүүнүн жүрүшүндө чыгарылган соттук токтомдору боюнча апелляциялык тартипте даттанууга тыюу салууну, процесстин катышуучуларынын далилдерине тийиштүү, ошондой эле бөгөт коюу чарасын тандап алууну, өзгөртүүнү же жокко чыгарууну регламентештирген Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдик жобосун конституциялуу эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 3, 8-бөлүктөрүнө, 24-беренесинин 1, 3- бөлүктөрүнө,

2014-жылдын
19-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 60-Р

25-беренесинин 1-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп ишти карады.

Жаран К.Б. Иманалиевдин жана Ю.А. Богданованын жаран К.У. Айталиевдин кызыкчылыгындагы өтүнүчтөр ишти кароонун себеби болуп эсептелет.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдаган судья-баяндамачы М.Р. Бобукееванын маалыматын угуп, көрсөтүлгөн материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2014-жылдын 16-июнунда жаран К.Б. Иманалиев, «бөгөт коюу чарасын тандап алуу, өзгөртүү же жокко чыгаруу» деген сөздөр менен чагылдырылган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдик жоболорун конституциялык эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына, 24-беренесинин 1, 3- бөлүктөрүнө жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп табуу өтүнүчү менен кайрылган.

К.Б. Иманалиевдин өтүнүчүнөн келип чыккандай, Бишкек шаарынын Биринчи май райондук сотунун 2013-жылдын 8-октябрындагы токтому менен А.К. Сейталиевге карата бөгөт коюу чаралары – эч жакка кетпөө жөнүндөгү кол каттан камакка алууга өзгөртүлдү жана өз чечимин, тараптардын жарыш сөзүнүн убагында жактоочуну алмаштыруусун ишти кароону узартууга аракет кылып жатат деп жүйөөлөдү. Белгиленген токтом Бишкек шаардык сотко кассациялык тартипте даттанылган, бирок жекече даттануу боюнча Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүнө шилтемеси менен жазуу түрүндө жооп алган.

Арыз ээси, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгү камтыган «бөгөт коюу

№ 60-Р

чараларын тандап алуу, өзгөртүү же жокко чыгаруу» деген сөздөр адамдын укугун жана эркиндигин бузат, анткени ар бир адам соттук коргоого укугу бар деп белгилеген.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 9-июлундагы аныктамасы менен К.Б. Иманалиевдин өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2014-жылдын 10-сентябрында Ю.А. Богданова жаран К.У. Айталиевдин кызыкчылыгында кайрылган, ал процесстин катышуучуларынын өтүнүчүнө тиешелүү соттук териштирүүнүн жүрүшүндө чыгарылган токтом боюнча даттанууга тыюу салган бөлүгү боюнча, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүн конституциялык эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 3, 8-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп эсептөөнү суранган.

Ю.А. Богданованын жаран К.У. Айталиевдин кызыкчылыгындагы өтүнүчүнөн жана тиркелген материалдардан келип чыккандай, 2014-жылдын 17-мартында чыгарылган Ленин райондук сотунун токтому менен Ю.А. Богданованын сотто четтетилбеген тергөөнүн өксүктөрүн толтуруу үчүн жазык ишин прокурорго кайтарып берүү жөнүндө өтүнүчүнөн баш тартылып, бул токтомго Бишкек шаардык сотуна даттануу үчүн он күндүк мөөнөттү берген. Бишкек шаардык сотунун коллегиясынын 2014-жылдын 15-майындагы аныктамасы менен, Ю.А. Богданованын аталган райондук соттун токтомуна карата даттануусу боюнча өндүрүш, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүнө шилтемеси менен токтотулган. Ошондой эле Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүнө шилтемеси менен Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун 2014-жылдын 5-августундагы токтому менен белгиленген шаардык соттун аныктамасы күчүндө калды, ал эми Ю.А. Богданованын көзөмөл даттануусу – канааттандыруусуз калтырылды.

Ю.А. Богданова, К.У. Айталиевдин ишиндеги учурда соттогу далилдерди изилдөө тартиби жөнүндө өтүнүч боюнча соттун токтому даттанылбастан, сотто четтетүүгө болбой турган тергөөчү тарабынан кетирилген процесстик бузууга даттанып жатканын белгилейт.

Арыз ээси, апелляциялык инстанция соту, даттанууну мааниси боюнча караган жок, жана ошонусу менен К.У. Айталиевди

2014-жылдын
19-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 60-Р

сот актысын андан жогору турган сот тарабынан кароого болгон укугунан ажыратты жана муну менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын принциптерин бузду деп эсептейт.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 3-октябрындагы аныктамасы менен Ю.А. Богданованын К.У. Айталиевдин кызыкчылыгындагы өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Жогоруда өтүнүчтөрдүн предмети бири бирине окшош болгондуктан, К.Б. Иманалиевдин, Ю.А. Богданованын Айталиевдин кызыкчылыгындагы «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пунктунун талаптарына ылайык, судья-баяндамачы 2014-жылдын 10-октябрында чыгарган аныктамасы менен бир конституциялык өндүрүшкө бириктирилген.

Кайрылуучу тарап сот жыйналышында өздөрүнүн талабын колдошуп, аны канааттандырууну өтүнүшөт.

Жоопкер тараптын өкүлдөрү – Ч.Ч. Урумкалиева жана М.И. Арзиев кайрылуучу тараптын далилдери менен макул болбой жана Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдик жоболору Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келет деп жана өтүнүчтү канааттандыруусуз калтырууну суранат.

Конституциялык палата тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын иш боюнча берген түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп, төмөнкү тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, бул иш боюнча Конституциялык палатанын кароо предмети болуп «бөгөт коюу чараларын тандап алуу, өзгөртүү же жокко чыгаруу» деген сөздөр менен чагылдырылган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдик жоболору каралат.

1999-жылдын 30-июнундагы №62 сандуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, 1999-жылдын 30-июнундагы №63 «Кыргыз

№ 60-Р

Республикасынын Жазык-процесстик кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен киргизилген, «Эркин Тоо» гезитинде 1999-жылдын 21-июлунда №59-60-61-62 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп саналат.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын (1, 16, 20, 40-беренелер) Кыргыз Республикасындагы ченемдеринин мааниси боюнча укуктун үстөмдүгүнүн принцибине укуктук мамлекеттин ажырагыс элементи катары негизделген укуктук тутум, ар бир адамдын соттук коргоого болгон укугу бардык субъектилерге көз карандысыз жана калыс соттор тарабынан тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун негизинде ишке ашырылган сот адилеттигине эркин жана тең укуктуу, ошондой эле алардын мыйзамдуу кызыкчылыктарын анын ичинде соттук катчылыктардан коргоону камтыйт.

Мамлекеттин адилеттүү, компетенттүү жана таасирдүү соттук коргоону ишке ашыруу укуктарын камсыздоо милдети Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун түзүүчү бөлүгү болгон адам укуктарынын Жалпы декларациясынан (8-берене), Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактыдан (2-берене) келип чыгат.

Буга ылайык, сот адилеттиги өз маңызы боюнча адилеттүүлүктүн талаптарына жооп берген учурда гана таанылат жана укуктарды калыбына келтирүүнү майнаптуу камсыз кылат, мыйзам чыгаруучу, сот актыларын даттануу тартибин камсыз кыла турган сот инстанцияларынын тутумун түзүү аркылуу мыйзамдуу, негиздүү жана адилетүү сот актыларын чыгаруу механизмин орнотууга милдеттүү.

Бул максаттарда мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинде сот чечимдерин кайра кароо жол жоболорун карады: мыйзамдуу күчүнө кире элек сот актыларына болгон даттануулар боюнча иштерди караган апелляциялык инстанциядагы сотто; мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларын кайра караган кассациялык жана көзөмөл инстанцияларынын сотторунда.

3. Сот адилеттигин жүргүзүп, соттор көп сандаган процесстик аракеттерди кылуу менен, өз мазмуну, таризи жана мааниси боюнча айырмаланып турган чечимдерди кабыл алышат.

№ 60-Р

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин негизги түшүнүктөрүн аныктаган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 5-беренесинен алып караганда, процесстик чечимдер – бул, анык таризде чагылдырылган жана анын компетенциясынын чегинде чыгарылган жазык-процесстик укуктук сот тарабынан колдонулган актылар (өкүмдөр, токтомдор). Соттук териштирүүнүн жүрүшүндө чыгарылган өкүм, соттун башка чечими боюнча жазык иши маңызы боюнча чечилет, же аларды чыгаруу менен конкреттүү бир адамга карата жазык иши боюнча өндүрүш жыйынтыкталат да, жыйынтык соттук чечимдер болуп саналат. Алардын катарына, өкүмдөн башка, негизинен токтомдор кирет: жазык ишин же жазык куугунтуктоосун токтоткондугу; медициналык мүнөздөгү мажбурлоо чараларды колдонгондугу же колдонуудан баш тарткандыгы жөнүндө; тарбиялык таасирдеги мажбурлоочу чараларды колдонуу менен жашы жете электерге карата жазык ишин токтотуу жөнүндө. Жазык иши боюнча сотко чейинки өндүрүштүн жүрүшүндө же соттук териштирүүнүн жүрүшүндө чыгарылган биринчи инстанциядагы соттун башка токтомдору жыйынтыктоочу эмес (ортосундагы) актыларга кирет.

Ортодогу актыларды чыгаруу жолу менен сот тарабынан чечилген маселелер Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин ар кайсы бөлүмдөрүндө жөнгө салынат, алар жазык сот өндүрүшүнүн ар кайсы стадияларында чыгарылат: жазык иши боюнча сотко чейинки өндүрүштүн жүрүшүндө; соттук териштирүүнүн жүрүшүндө; өкүмдү же башка жыйынтыктоочу соттун чечимин ишке ашыруунун убагында келип чыккан маселелерди чечүү учурунда.

Конституциялуулук предметине даттанып жаткан Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинде сөз соттук териштирүүнүн жүрүшүндө чыгарылган биринчи инстанциядагы сот актылары жөнүндө болот. Соттук териштирүүнүн убагында чыгарылган ар бир токтом өзүнүн: алар тарабынан чечилген маселелердин алкагын; чыгаруу процедурасын (өз өзгөчөлүктөрү менен окуялардын катарында); бекитүү тартибин; сот териштирүүсүнүн катышуучуларына маалымат жеткирүүнү жана даттанууга болгон мүмкүнчүлүгүн камтыйт. Алар ишти андан аркы жылышына, процесстин пайда болушуна, өнүгүшүнө, аяктоосуна таасир кылат, алардын жардамы менен сот өтүнүчтү канааттандыруу же баш тартуу, далилдерди иликтөө

№ 60-Р

маселелерин, соттук териштирүүнүн уюштуруу ж.б. жөнүндө чечимди кабыл алат. Ошону менен, сот териштирүүсүнүн жүрүшүндө чыгарылган биринчи инстанциядагы соттун токтому сот адилеттигин жүргүзүү учурунда чыккан суроолорго жооп берет, жазык ишин маңызы боюнча жана акылга сыяр мөөнөттүн ичинде чечилишин камсыз кылуу менен процесстин катышуучулары тарабынан алардын укугун ишке ашыруу жана алар өз процесстик милдеттерин аткарышын камсыз кылуу үчүн зарыл болгон максаттарды түзүү максатын көздөйт.

Сот териштирүүсүнүн жүрүшүндө чыгарылган биринчи инстанциядагы соттун токтому, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 1-бөлүгүндө чагылдырылган мыйзам чыгаруучунун позициясынан алып караганда, процесстин катышуучуларынан апелляциялык тартипте жыйынтыктоочу актыны чыгарганга чейин жеке даттанууну же жеке сунушту алып келүү жолу менен даттануу жүргүзөт. Мындай актылар өз алдынча даттанылат, анткени өкүмдүн мазмуну менен түз байланышта турбайт (күнөөлүүлүгү жана жазалоо же жазык-укуктук таасир этүүнүн башка чаралары колдонуу жөнүндө маселеге кирбейт), болгону сот териштирүү убагында келип чыккан айрым маселелерди камтыйт. Бул учурда мындай токтомдорду текшерүү мүмкүнчүлүгүн өзүнөн жогору турган сот инстанциясынын пикиринен көз каранды болуп, бул ишти кароо учурунда биринчи инстанциядагы сот коё албайт, анткени анда чечилип жаткан маселелер жазык ишинин маңызына таандык эмес жана сотто каралып жаткан иш боюнча соттун корутундуларын алдын ала чечпейт. Андан сырткары, мындай токтомдорго даттануу тартиби иштин андан ары жылышына тоскоол болбойт.

Сот териштирүүсүнүн убагында чыгарылган биринчи инстанциядагы соттун токтомдоруна даттануунун негизги багыты алардын катачылыгынын (мыйзамсыздыгын жана негизделбегендигин) өз убагында жоюу жана бузулган укуктарды оперативдүү калыбына келтирүү, акылга сыяр мөөнөттө тоскоолдуктарды жоюу зарылдыгы болуп саналат.

Аны менен бирге, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүндө сот териштирүүсүнүн убагында чыгарылган биринчи инстанциядагы соттун токтомуна даттануу жөнүндө жалпы эрежелерден алып салуу каралган. Ошентип, арыз ээлери Кыргыз Республикасынын

№ 60-Р

Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүндөгү ченемдик жоболордун конституциялуулугу талашка түшкөн, процесстин катышуучуларынын өтүнүчтөрүнө, бөгөт коюу чараларын тандоо, өзгөртүү же жокко чыгарууга тиешелүү сот териштирүүсүнүн убагында чыгарылган токтом Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 38-бөлүмүндөгү эрежелер боюнча даттанууга жатпайт. Буга ылайык, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүндө көргөзүлгөн токтомдор жеке даттануу же жеке сунуш алып келүү жолу менен даттанууга жатпайт.

Жазык процессинде өтүнүч – бул процесстин катышуучусунун кандайдыр бир процесстик аракеттерди аткарууга же кандайдыр бир чечимдерди кабыл алууга болгон өтүнүчү. Негизинен, сот териштирүүсүнүн жүрүшүндө жаңы күбөлөрдү, эксперттерди жана адистерди чакыруу, далилдерди жана документтерди талап кылуу жөнүндө, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин талаптарын бузуу жолу менен алынган далилдерди алып салуу жөнүндө, мурдагы сурак берип жаткан жабырлануучуну, күбөнү сот жыйналыштын жүрүшүндө кайра сурак жөнүндө өтүнүч, бул же тигил сот экспертизасын кошумча, кайталап жүргүзүү туралуу, күбөлөрдүн, жабырлануучунун көрсөтмөлөрүн ачыкка чыгаруу жөнүндө жана башка өтүнүчтөр айтылышы мүмкүн.

Өтүнүчтөр институту жазык процессине тартылган жактардын өз процессуалдык укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоонун мыйзамдуу каражаттарынын ар түрдүүлүгү. Өтүнүчтү алып келүү жазык сот өндүрүш тармагына тартылган жарандардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарынын маанилүү кепилдиги, ишти толук жана объективдүү кароо, негизделген жана адилет өкүмдү чыгаруу болуп саналат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси менен белгиленген, иш боюнча жыйынтык чечим чыгарылганга чейин сот процессинин катышуучуларынын өтүнүчтөрүнө карата сот текшерүүсүнүн убагында чыгарылган биринчи инстанциядагы сот токтомдоруна даттанууга түздөн-түз тыюу салынышы, жогоруда көргөзүлгөн токтомдор менен чечилген маселелер жыйынтык актыны чыгарууга түздөн түз тиешеси бардыгы жана өкүмдүн мазмуну менен байланыштуу болушу менен шартталган. Андай болбогондо, биринчи инстанциядагы соттордун жыйынтыктоочу актылары чыкмайынча өзүнөн жогору турган

2014-жылдын
19-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 60-Р

инстанцияга соттордун буга окшогон токтомдоруна даттануу мүмкүндүгү жогорку турган инстанциялар тарабынан биринчи инстанциядагы соттордун ишинин жүрүшүнө көзөмөл жүргүзүүсүнө алып келет, жана буга ылайык, аларга өздөрүнүн дискрециялык ыйгарым укуктарын аткаруусуна кийлигишүүгө алып келет, бул сот адилеттигин жүргүзүү учурунда соттун (судьянын) көз карандысыздык конституциялык принцибин кармоо көз карашынан караганда жол берилбейт. Андан сырткары, мындай даттануу мүмкүнчүлүгү сот процессинин мөөнөтүнүн акталбаган созулушуна алып келет, жана, натыйжада ишти акылга сыяр мөөнөттө кароо принциби бузулат.

Аны менен бирге, жогоруда айтылгандардан караганда, сот процессинин катышуучуларына тиешелүү соттук териштирүүдө чыгарылган биринчи инстанциядагы соттун токтому, жогорку инстанция тарабынан сот көзөмөл объектилеринин катарынан чыгарылып салынат дегенди түшүндүрбөйт. Каралып жаткан токтомдордун укуктук маңызы, жазык сот өндүрүшүндөгү алардын функционалдык багыты аларды жыйынтыктоочу соттун чечими менен бир убакта даттануу зарылдыгын белгилейт (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 39-бөлүмүнүн эрежелери боюнча). Бул учурда, аталган токтомдордун мыйзамдуулугун жана негизделгендигин текшерүү кечирээк мөөнөткө жылдырылат. Даттануунун мындай тартиби, биринчиден, соттук коргоого болгон конституциялык укукту, негизинен жогорку инстанцияларга сот чечимдерине даттануу укугун камсыз кылат, экинчиден, биринчи инстанциядагы сотто жазык ишинин каралашын акталбаган кечиктирүүсүз кароо кепилдиги болуп кызмат кылат, үчүнчүдөн, соттун жыйынтыктоочу чечимдерин текшерүү менен бир убакта карап, чечиле турган маселелерди кароого апелляциялык инстанциядагы сотторго зарылдыксыз көп иш жүктөлбөйт.

Андан сырткары, өтүнүчтү негиздүү жана мыйзамдуу чечүүгө болгон укукту ишке ашырууга байланыштуу биринчи инстанциядагы соттун сот териштирүүлөрүнүн убагында бузулган укуктарды коргоо жана калыбына келтирүү, ага кайрадан арыз берүү мүмкүнчүлүгү менен кепилденет (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 123-беренеси), анын ичинде апелляциялык сотто да, бул учурда апелляциялык инстанциянын соту өтүнүчкө, ал биринчи инстанциядагы сот тарабынан

2014-жылдын
19-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 60-Р

канааттандырылбаган себептен гана канааттандыруудан баш тартууга укуксуз (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 345-беренесинин 5-бөлүгү).

Аны менен бирге, процесстин катышуучуларынын өтүнүчүнө байланыштуу биринчи инстанциядагы соттун токтомун өз алдынча даттанууга мыйзамда белгиленген тыюу салуу, аларга жалпы даттанууга мүмкүн эмес дегенди билдирбейт, анткени талашка түшкөн ченемдик жобону башкача түшүнүү соттук коргоого болгон конституциялык укукту бузууга алып келмек. Ошондой эле белгилей кетүү керек, талашка түшкөн инстанциядагы соттун токтомдорунун ченемдик жоболоруна даттануу тартибин мыйзамдык жөнгө салуу жетишээрлик ачык эмес мүнөзгө ээ. Мыйзамдын так эместиги жана ачык эместиги бир жактуу эмес талкуулоо мүмкүндүгүн жаратат, буга ылайык, анын ченемдерин өзү билгендей колдонууга алып келет, буга байланыштуу жарандардын укугун, эркиндигин жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын мамлекеттик коргоо кепилдигин начарлантуучу каршы келе турган мыйзам колдонуу практикасы түзүлдү.

Буга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу даттанууга жатпай турган соттун ортодогу актыларын, ал эми сот актысы чыкканга чейин өз алдынча даттанууга жаткандарды, ошондой эле жыйынтыктоочу сот актысы менен бирге даттанууга жаткандарды так чектеп бериши керек.

4. Конституция, мыйзам чыгаруучуга адамдын жана жарандын укугун жана эркиндигин чектөөнү өткөрүп берип, ар биринин эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон укугу менен мамлекеттин сот адилеттигин жүргүзүү аркылуу жалпы мааниге ээ конституциялык баалуулуктарды камсыз кылуу милдетинин ортосундагы шайкештикти камсыз кыла турган мыйзамдык механизмди иштеп чыгууга милдеттендирет (20-берене). Ошентип, жазык-процесстик мыйзам, анын тергөө өндүрүшүнүн жана сот териштирүүсүнүн жүрүшүндөгү жөнсүз жүрүш-турушунун алдын алуу максатында айыпталуучу менен соттолуучуга карата мамлекет тарабынан колдонулган мажбурлоонун атайын чаралары каралган, алар бөгөт коюу чаралары деп аталат (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 101-берене). Бөгөт коюу чараларын тандоо, өзгөртүү же жокко чыгаруу учурунда тергөөчү, прокурор, сот ар бир учурда аларды тандоо, өзгөртүү, жокко чыгаруу же узартуу зарылдыгын жана негиздүүлүгүн

№ 60-Р

негиздеп бериши керек (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 6, 102, 103-беренелер). Бул учурда, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси алгачкы текшерүү органы, тергөөчү, прокурор жана соттун аракеттерин жана чечимдерин даттануу принцибин жана ошондой эле сот чечимдерин кайра карап чыгуу тартибин бекитти (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 25-берене, 126-берене, 39, 41-1, 42-бөлүмдөр). Мындай укукту берүү жазык сот өндүрүшүнүн катышуучуларынын укугун жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын камсыз кылуу зарылдыгы менен шартталган жана жазык иши боюнча өндүрүш процессинде кетирилиши мүмкүн болгон эреже бузуулар менен катачылыктарды жоюуга багытталган.

Бирок, кассациялык жана көзөмөл тартипте бөгөт коюу чараларын тандоо, өзгөртүү же жокко чыгаруу жөнүндө соттун токтомуна даттануудагы мыйзамдык иш чаралардын жетишсиз иштелип чыккандыгы ар кандай мыйзам колдонуу практикасына алып келип, кээбирде мындай токтомдорго даттануулар каралат, башка учурларда кароосуз калтырылат.

Буга байланыштуу, Конституциялык палата мыйзам чыгаруучу укугу жана эркиндиги бузулган жарандарга мыйзам тарабынан тыюу салынбаган ыкмалардын бардыгын колдонуу менен аларды чындап коргоого жетише алган тиешелүү процесстик механизмдерди түзүү мүмкүндүгүн түзүү боюнча өз убагында тиешелүү чараларды көрүшү керек. Бул учурда мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун бир бөлүгү болуп саналган эл аралык ченемдерди эске алышы керек. Негизинен, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакт кайтарууга алуу же камакка кармоо аркылуу эркиндигинен ажыраган ар бир адамга мыйзамдын сакталышына карата сот тарабынан токтомду токтоосуз чыгарууну белгилейт (9-беренесинин 4-бөлүгү). Андай болбосо, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6, 24-беренелеринде каралган конституциялык баалуулуктар жазык-процесстик мыйзамдын алкагында тиешелүү өлчөмдө ишке ашырылбай калат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин бөгөт коюу чараларын тандоо, өзгөртүү же жокко чыгарууга таандык болгон биринчи инстанциядагы соттун сот териштирүү убагында чыгарган токтомуна апелляциялык тартипте даттанууга тыюу салууну жөнгө салган 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдик жоболору, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик

2014-жылдын
19-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 60-Р

кодексинин 41-1, 42-бөлүмдөрүндө каралган тартипте даттанылса Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына, 24-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8, 9- бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып Конституциялык палата

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин бөгөт коюу чараларын тандап алуу, өзгөртүү же жокко чыгарууга таандык болгон биринчи инстанциядагы соттун сот териштирүү убагында чыгарган токтомуна апелляциялык тартипте даттанууга тыюу салууну регламенттеген 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдик жоболору Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына, 24-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө, 25-беренесинин 1-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексине ушул чечимдин жүйөөлүү бөлүгүнөн келип чыккан тиешелүү өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизсин.

3. Чечим жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституцияга ылайыктыгын текшерүү жөнүндө жарандар К.Б. Иманалиевдин жана Ю.А. Богданованын кайрылуусунун негизинде жүргүзүлгөн иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечиминин жүйөөлүү бөлүгүнө Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы Э.Т. Мамыровдун

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

Конституциялык палата, талашка түшкөн ченемди текшерүү процедурасын жүргүзүп, ЖПКнын 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституцияга ылайык экендиги тууралуу жыйынтыкка келди. Мында Конституциялык палата, өзүнүн позициясын негиздөө менен талашка түшкөн ченемди чечмелөөдө тандап мамиле кылуу ыкмасын пайдаланды. Анын ичинде чечимдин жүйөөлүү бөлүгүнүн 3-пунктунда биринчи инстанциянын сотунун соттук териштирүүнүн жүрүшүндө чыгарган ЖПКнын 339-беренесинин 1-бөлүгүндөгү мыйзам чыгаруучунун позициясында келтирилген токтомуна процесстин катышуучулары жыйынтыктоочу актыны чыгарганга чейин жеке даттануу же жеке билдирме жолу менен апелляциялык тартипте даттанылышы мүмкүн. Конституциялык палата ЖПКнын 339-беренесинин 2-бөлүгү биринчи инстанциянын сотунун токтомдорун апелляциялык тартипте даттанууну жалпы эрежеден алып салууну жана ага ылайык, ЖПКнын 339-беренесинин 2-бөлүгүндө белгиленген токтомдорго жеке даттануу же билдирме жолу аркылуу даттанылышы мүмкүн деп белгилейт. Ошентип

Конституциялык палата Жазык-процесстик кодексин талашка түшкөн ченеми тарабынан биринчи инстанциянын сотунун токтомдорун жыйынтыктоочу акты чыгарылганга чейин түздөн-түз даттанууга тыюу салуу киргизилген деген жыйынтыкка келет. Мындай актылар Конституциялык палатанын пикиринде, жыйынтыктоочу акты менен бирге даттанылууга тийиш. Болбосо Конституциялык палата эсептегендей, биринчи инстанцияны жогорку сот инстанциялары тарабынан көзөмөлдөөгө жана алардын өзүнүн дискрециялык укуктарын ишке ашырууга кийлигишүүгө, ошондой эле сот процессин акталбаган создуктурууга алып келмек.

Жазык-процесстик кодексин талашка түшкөн ченемин чечмелөөнү катачылык деп эсептейм. ЖПКнын 339-беренесинин 2-бөлүгү биринчи инстанциянын сотунун токтомдоруна Конституциялык палатанын чечиминин жүйөөлүү бөлүгүнүн 3-пунктунда чечмелегендей түздөн-түз даттанууга тикелей тыюу салууну камтыбайт. Бул ченем 2-бөлүктө саналып өткөн биринчи инстанциянын сотунун токтомдоруна Жазык-процесстик кодексин 38-бөлүмүнүн эрежелери боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Т. Мамыровдун
Өзгөчө пикири

апелляциялык тартипте даттанууга тийиш эместигин белгилейт. Буга ылайык талашкан бөлүгүнүн мааниси жана мазмунунан соттук териштирүүлөрдүн жүрүшүндө кабыл алынган жана сот адилеттигин ишке ашырууда келип чыккан учурдагы маселелерди чечүүгө багытталган саналып өткөн токтомдор кассациялык тартипте даттанылууга тийиш. Бул 2011-жылга чейин биринчи инстанциянын сотунун ЖПКнын 339-беренесинин 2-бөлүгүндө саналып өткөн маселелер боюнча аракеттенген токтомдоруна кассациялык тартипте даттанылган соттук практикасы менен дагы тастыкталат. ЖПКнын 339-беренеси жана анын ичинде бул берененин 2-бөлүгү 1999-жылдан бери, башкача айтканда Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан кабыл алынган учурдан бери эч кандай өзгөрүүгө учурган эмес.

Сот адилеттиги сырттан кысымы жок ишке ашуусуна, ал эми судья мыйзамды гана колдонуу менен чечим кабыл алышына умтулуу кандайдыр бир каршылыкты пайда кылышы мүмкүн эмес. Бирок эгерде судьянын тышкы таасирлерден толугу менен көз карандысыздыгы мүмкүн болсо, анда субъективдүү калыстык салыштырмалуу гана болушу мүмкүн, анткени судья башка адамдар сыяктуу эле өзүнүн көз караштарынан дагы, өзүнүн эмоцияларынан дагы дээрлик

алыстоого күчү жетпейт. Ушуга байланыштуу мыйзам чыгаруучу ЖПКнын 339-беренесинин 2-бөлүгүндө саналып өткөн токтомдорго түздөн-түз даттануу мүмкүнчүлүгүн алдын ала караган. Мында тараптарга ортодогу мүнөздү алып жүрүүчү биринчи инстанциянын сотунун токтомдоруна арыздануу мүмкүнчүлүгүн берүү, алар тарабынан соттук процессти созуу жана жыйынтыктоочу актыны чыгаруу максатында пайдаланылышы мүмкүн. Ошондуктан мыйзам чыгаруучунун милдети ишти ылайыктуу мөөнөттө кароонун принциптери жана укук жана эркиндиктерди соттук коргоого соттун даттанууга жатпаган, жыйынтыктоочу актыны чыгарганга чейин апелляциялык жана кассациялык тартипте даттанууга жаткан жана жыйынтыктоочу акты менен бирге даттанылган туура балансты белгилеш керек.

Сот өндүрүшүнүн инстанциялык тартипте курулушу кетирилген катчылыктарды оңдоо механизмин түзүү менен, ошондой эле сот бийлигин алып жүрүүчүнүн биринин жыйынтыктарын экинчисинин жыйынтыктары менен текшерүү зарылчылыгы менен дагы байланыштуу экендигин белгилей кетүү керек.

Конституциялык палатанын чечиминин жүйөөлүү бөлүгүнүн карама-каршылыктуулугу 4-пунктунан дагы байкалат. Эгерде 3-пунктта Конституциялык палата биринчи

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Т. Мамыровдун
Өзгөчө пикири

инстанциянын сотунун Жазык-процесстик кодекстин 339-беренесинин 2-бөлүгүндө белгиленген токтом түздөн-түз даттанылбаса деп далилдесе, анда бул пунктта тандоо, өзгөртүү, жокко чыгаруу чараларына тиешелүү токтомдорго башкача жыйынтыктоо болот. Конституциялык палата биринчи инстанциянын тандоо, өзгөртүү же бөгөт коюу чараларын жокко чыгарууга тиешелүү болгон токтомдорун апелляциялык тартипте даттанууга тыюу салуу, аларга кассациялык жана көзөмөлдөө тартибинде даттанууга болбой тургандыгын билдирбейт. Мындай жыйынтыкты Конституциялык палата Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакты сот тарабынан камакка алуунун же камакта кармалуусун эркинен ажыратылган ар бир адамга карата мыйзамдуулугу боюнча токтом чыгаруунун кечиктирилгис экендигин белгилей тургандыгына негиздейт.

Жазык-процесстик кодекстин талашка түшкөн ченемдерин мындай чечмелөөгө (түшүндүрүүгө), конституциялык сот адилеттигинин башкы өзгөчөлүгү мыйзамдардын ченемдерин Конституцияга ылайык/ылайык эмес көз карашынан алганда даттанууну изилдөө, анализдөө жана баа берүү болуп саналгандыктан жол берилбеши керек деп эсептейм.

Буга байланыштуу Конституциялык палатанын чечиминин жүйөөлүү

бөлүгү чечимдин корутунду бөлүгүндө чыгарган жыйынтыкка ылайык келбейт. Конституциялык палата, Конституцияга карама-каршы келбеген талашка түшкөн ченемди таануу менен, чечимдин жүйөөлүү бөлүгүндө ЖККнын 339-беренесинин 2-бөлүгүндөгү маани жана мазмундан соттук териштирүүнүн жүрүшүндө кабыл алынган жана сот адилеттигин ишке ашырууда пайда болгон учурдагы маселелерди чечүүгө багытталган токтомдор кассациялык тартипте даттанылат деп көрсөтүшү керек болчу.

Айрым ченемдик укуктук актылар жетишерлик ачык мүнөздө эместиги жана бул демилгеленген актылардын начар иштелип чыккандыгы, алардын шашылыш кабыл алынгандыгы, анын жыйынтыгында ченемдерди ар кандай түшүнүү жана аларды пайдалануу келип чыгаары баарына маалым. Бирок, соттун бир маселе боюнча ортодогу актысы түздөн-түз даттанылбайт, ал эми талашылган ченемде үтүр аркылуу саналган соттун башка маселе боюнча актысы кассациялык жана көзөмөлдөө тартибинде түздөн-түз даттанылган Конституциялык палата менен колдонулган ченемдин тандалма чечмелөөнү жаңылыш деп эсептеймин.

Судья: Э.Т. Мамыров

Жарандар Иманалиев Курманбек Белековичтин жана Богданова Юлия Алексеевнанын Айталиев Кучурбек Уяловичтин кызыкчылыгында кайрылуулары боюнча Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 19-декабрдын 2014-жылдагы Чечимине Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялары Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

1. Кыргыз Республикасынын жазык-процесстик мыйзамына ылайык соттук катачылыктарды четтетүүнүн ыкмаларына апелляциялык жана кассациялык даттануу (илимий көз караштан алганда даттануунун адаттагы формасы деп аталган), көзөмөл тартиби жана жазык иштерин жаңы ачылган жагдайлар боюнча кайра баштоо (даттануунун өзгөчө формасы) сыяктуу сот чечимдерин кайра кароо формасы кирет.

Бул иштеги текшерилип жаткан ЖПКнын 339-беренеси соттук терштирүүнүн учурунда чыгарылган биринчи инстанциядагы соттун токтомдоруна жеке даттануу келтирүү эрежелерин жөнгө салат. Жазык процессиндеги иштин негизине кийлигишпей туруп, айрым маселелерди (күнөөлүүлүк жана жаза маселелери) өзүнчө чечкен соттук актыга жеке даттануунун мааниси өкүмдөн тышкары даттанууда турат. Өкүм менен тыгыз байланышпаган биринчи инстанциядагы соттун аракеттерине жана чечимдерине жеке тартиптеги даттанууну киргизүү адаттагы даттануунун толук кандуулугуна таасирин тийгизбейт, тескерисинче,

аны жеңилдетет, өкүмдүн тууралыгын чечүү жөнүндөгү маселеде маанилүү болбогондорун четтетет. Мындай чечимдердин болуусунун өзү эле, даттануунун өзүнчө тартибинин бардыгынын максатка ылайыктуулугун божомолдойт. Алардын катачылыгынан ошол сот актыларына байланыштуу болгон тикеден-тике мыйзамдуу кызыкчылыктар жабыркап калышы мүмкүн. Андыктан, аларга даттануунун негизги багыты мындай сот чечимдеринин мыйзамсыздыгын же туура эместигин өз убагында четтетүү зарылдыгы таанылат.

Биринчи инстанциядагы соттун жыйынтыктоочу болбогон токтомдоруна жеке даттануу тартибине аракеттеги укуктук жөнгө салуу системасында 339-берененин 2-бөлүгү жеке даттануу, же сунуштама келтирүүнүн жалпы эрежесине алып салууну киргизген (ЖПКнын 339-беренесинин 1-бөлүгү). Мыйзамдын өзүндө өзгөчө белгиленгендерден башка бардык чечимдерге жеке даттануу мүмкүнчүлүгү олуттуу кемчиликтерге ээ. Атап айтканда, биринчи инстанциядагы соттун токтомдорунун көпчүлүгү тараптардын өтүнүчү боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

соттук териштирүүнүн жүрүшүндө чыгарылат (өтүнүчтөрдү келтирүү учурларын чектөө, же толук көрсөтүү кажетсиз). Мындай учурда, ЖПКнын 339-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык соттун жыйынтыктоочу болбогон токтомдорунун көпчүлүгүнө жеке даттануу же сунуштама берүү жолу менен даттанууга мүмкүн болбойт. Жазык-процесстик кодекси мындай токтомдорду жыйынтык акты менен бир убакта даттанууну милдеттендирген ченемдерди караган эмес, бирок, бул аларды жалпысынан даттанууга мүмкүн эмес дегенди билдирбейт, башкача болгондо соттук коргоого болгон укуктун чектелбеген мүнөзү жөнүндөгү Конституциянын ченемине түздөн-түз карама-каршылыгын билдирмек. Соттук тажрыйба көргөзгөндөй, апелляциялык инстанциядагы соттор мындай даттанууларды апелляциялык даттануу менен бир убакта кароого кабыл алат. Ошону менен бирге, иштин мындай абалын Конституцияга толугу менен ылайык келет деп айтууга болбойт, кээ бир учурларда соттун токтомунун маанисине жана багытына жараша жыйынтыктоочу актыны чыгарганга чейин кийинкиге калтырылган соттук текшерүү өз убагында болбой калышы мүмкүн, ал болсо, процесстин катышуучуларынын бузулган укуктарын соттук коргоодогу маанисинин жоголушуна алып келет. Укуктардын жана

эркиндиктердин бузулушун табууга жана четтетүүгө өз убагында чара көрбөө, өзгөчө кийин аларды калыбына келтирүүгө мүмкүн болбой калган учурларда, мамлекет жана анын органдары тарабынан өзүнүн конституциялык милдеттерин аткарганандык катары бааланууга жатат. Андыктан, мыйзам чыгаруучунун милдети укук жана эркиндиктери бузулган жарандарга мыйзам тыюу салбаган ыкмаларды колдонуу менен аларды анык коргоого жетишүүгө мүмкүн болгон тийиштүү, анын ичинде процессуалдык механизмдерди да түзүп берүү саналат.

Буга караганда, мыйзам чыгаруучу өз алдынча даттанууга жана жыйынтык актылар менен бир убакта даттанууга жаткан биринчи инстанциядагы соттун жыйынтыктоочу болбогон токтомдорунун критерийлерин так аныктоосу зарыл. Мисалы, өзүнүн укуктук табиятына байланыштуу, сот адилеттигине жетүү жана ишти акылга сыярлык мөөнөттө кароо укугун бузган; иштин андан аркы жылышына тоскоолдук жараткан (мисалы, жазык ишин прокурорго кайтаруу жөнүндөгү, жазык иши боюнча өндүрүштү токтотуп туруу жөнүндө, соттук териштирүүнү кийинкиге калтыруу жөнүндө); аларды чыгаруу учурунда жазык-процесстик мыйзамын олуттуу бузуу болгондо жана мында бузулган укуктарды

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

иш боюнча акыркы чечимди чыгаруудан кийин калыбына келтирүүгө болбогондо; иштин чыныгы жагдайлары жөнүндөгү корутундуларды, далилдерди баалоо, жоруктарды квалификациялоо, соттолгонго жаза чектөөнү камтыган өкүмдүн мазмуну менен түз байланышта болбогондо токтомого өз алдынча жыйынтык актысын чыгарганга чейин даттанууга болот.

Биринчи инстанциядагы соттун жыйынтыктоочу болбогон бардык башка актылары чечилүүсү өкүмдү чыгарууга байланышкан маселелер боюнча жана аларга даттануу биринчи инстанциядагы соттун соттук териштирүүсүнүн жүрүшүнө тоскоол болбогондо, өзүнчө жеке даттануунун жалпы эрежесинен алып салынуусу мүмкүн жана жыйынтыктоочу акт менен бир убакта даттанууга тийиш. Жалпысынан, мындай алып салуу жогору турган сот инстанциялары тарабынан биринчи инстанциядагы соттун ишти кароосунун жүрүшүнө күнүмдүк көзөмөлдү, демек, алардын дискрециялык ыйгарым укугун жүзөгө ашырууну алып салуу көз карашынан караганда өзүн актаган болуп саналат. Бул иш боюнча Конституциялык палатанын чечиминен келип чыккандай, соттун мындай чечимдеринин мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн соттук текшерүү мүмкүнчүлүгү бул учурда четтетилбейт, - болгону ал бир аз

кечирээк мөөнөткө жылдырылат жана өкүм чыгарылгандан кийин жүзөгө ашырылат.

Жеке даттануунун тартибин жөнгө салууда, соттук чечимдерди кайра кароонун өз алдынча түрү катары адаттагы даттануунун тартибинен өзүнүн максаттары жана милдеттери боюнча, соттук чечимдердин түрлөрү, даттануунун заты, даттанууну берүүчү укукка ээ адамдардын чөйрөсү, жеке даттанууну чечүү процедурасы боюнча, алар боюнча кабыл алынган чечимдердин түрү боюнча жана аларды аткаруу тартиби боюнча айырмаланып тураарын эске алуу керек. Ошону менен бирге, чексиз даттанууга жол берүү даттануу укугунан кыянаттык менен пайдалануу коркунучуна, иштин жылышына тосколдук кылууга жана жайлатууга алып келе алат. Андыктан, жеке даттанууга жыйынтыктоочу болбогон сот актыларынын мыйзамда көрсөтүлгөн гана тизмеси боюнча жол берилүүсү тийиш. Өкүмдөн тышкаркы алардын даттануу учурлары жалпы эрежелерден мыйзамда түз көрсөтүлгөн алып салууну түзүшү тийиш.

Ошентип, даттанууга жаткан жана жатпаган жыйынтыктоочу болбогон соттук актылардын ортосунда кандайдыр бир тең салмактуулукту орнотуу зарыл. Максат-бир жагынан, иштин бардык жагдайларынын толук жана объективдүү

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

изилдөөнү камсыз кылууда, ал эми экинчи жагынан – процесстин катышуучуларынын укуктарын жүзөгө ашыруунун шарттарын кепилдөө жана зарыл болгон учурда аларды ыкчам калыбына келтирүү, иштин андан аркы жылуусуна болгон тоскоолдуктарды жоюуда турат. Азыркы учурда жазык иштери боюнча жыйынтыктоочу болбогон сот чечимдеринин маанилүүлүгү жана жайылтылгандыгы алардын айырмалоочу критерийлеринин мыйзамдуу бекитилишин жана аларды кабыл алуу процедурасы кандай болсо, ошондой эле даттануусу майда-чүйдөлөрүнөн бери жөнгө салууну таануулайт.

2. Жалпысынан таанылган эл аралык укук ченемдерге ылайык, эркиндикке жана жеке кол тийгистикке болгон укук адам укугунун негизги ажыратылгыс укуктарына кирет. Ар кимдин эркиндикке жана кол тийгистикке болгон укуктарынын конституциялык кепилдиги Конституциянын 24-беренесинин кеңири жоболорунда камтылган, алардын мааниси жана мазмуну боюнча бул укукту чектөө мүмкүнчүлүгү соттун чечими боюнча, жана мыйзамда бекитилген негизде жана тартипте гана уруксат берилет (24-берененин 3-бөлүгү). Ошентип, эркиндикти жана жеке кол тийгистикти чектөө мүмкүнчүлүктөрү түздөн түз Конституция тарабынан алдын ала аныкталат жана чектөөчү

чаралар сот адилеттигинен башка, кандайдыр бир башка процедураларда жол берилбейт. Демек, эркиндик жана жеке кол тийгистик укукту чектөөгө байланыштуу жагдайларда соттук коргоонун кепилдиктери өзгөчө мааниге ээ болушат.

Коомдун кызыкчылыгы мамлекетти жазык жоопкерчиликтүү адамдарга карата эркиндикти жана жеке кол тийгистикти чектөөнү колдонууга мажбурлайт, мындай чектөөлөр мыйзам тарабынан жазык-процесстик бөгөт коюу чаралары түрүндө бекитилген. Бөгөт коюу чаралары мажбур болгон мүнөздө болушат жана эки бирдей максатка ээ – жазык сот өндүрүшүнүн милдеттеринин ийгиликтүү аткарылышына өбөлгө түзүү (жазык жоопкерчиликтүү адамдардын тийиштүү жүрүм-турумун камсыздоо, алардын тергөөдөн жана соттон жана жазасын өтөөдөн баш тартуусунун алдын алуу, бул адамдардын эркиндикте жүрүүсүнүн коомдук коркунучтуулугун жана чындыкты ачууда реалдуу, же мүмкүн болгон тоскоолдуктарды четтетүү) жана эркиндик жана жеке кол тийгистик укугун мыйзамсыз жана негизсиз чектөөгө жол бербөө. Жазык процессинде жалпынын жана жеке кызыкчылыктардын тең салмактуулугуна жетишүү өзгөчө мааниге ээ. Буга ылайык, эркиндикке жана жеке кол тийгистикке болгон укукту чектөө жазык-процесстик мыйзамдын

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

жазма буйруктарын катуу сактоо алдында гана орун алуусу тийиш жана жүйөөлөнүшү зарыл.

Жазык-процесстик кодексине ылайык бөгөт коюу чаралары болуп, жазык иши боюнча тергөө жана териштирүүнүн убагында айыпталуучуга анын туура жүрүм-турумунун алдын алуу жана өкүмдү аткарууну камсыз кылуу үчүн колдонуучу мажбурлоо чарасы саналат. Бөгөт коюу чараларына: эч жакка кетпөө жөнүндө колкат алуу; жеке кепилдик, аскер бөлүгүнүн командованиясинин байкоо жүргүзүүсүнө берүү; күрөө; үй камагы; камакка алуу кирет (ЖПК 101-беренесинин 1, 2-бөлүктөрү).

Айыпталуучуга, же соттолуучуга бөгөт коюу тергөөчү, прокурор, ошондой эле сот тарабынан колдонулат (ЖПКнын 5-беренеси). Сот бөгөт коюу чараларын жазык сот өндүрүшүнүн сотко чейинки баскычтарында да, биринчи инстанциядагы ишти кароонун жүрүшүндө да колдоно берет. Жазык-процесстик кодексине ылайык, жазык процессинин баскычына көз каранды болгон мындай чечимдерди чыгаруу орчундуу тажрыйбалык мааниге ээ, мындан, атап айтканда, жогору турган инстанциядагы сотко даттануу көз каранды. Мындайынан алганда, бөгөт коюу чарасы катары камакка алуунун негиздерин жана тартибин жөнгө салган ЖПКнын 110-беренесинин 10-бөлүгүнүн экинчи абзацы

судьянын бөгөт коюу чарасын тандоо, же андан баш тартуу жөнүндөгү токтому жогоруда турган сотко беш сутканын ичинде айыпкер жана анын жактоочусу тарабынан даттанууга болот деп бекиткен, ошол эле берененин 12-бөлүгү судьянын бөгөт коюу чарасын тандоо, же андан баш тартуу жөнүндөгү токтому жогорку турган сотко беш күн ичинде кассация тартибинде прокурор, айыпкер жана анын жактоочусу тарабынан даттанууга болот деп билдирет. Ошондой эле тартип үй камагын бөгөт чарасы катары тандоодо да каралган. ЖПКнын 112-беренесинде каралган тартипте соттун бөгөт коюу чарасын өзгөртүп, же жокко чыгаруу укугу каралган. Бөгөт коюу чарасын жокко чыгаруу, же өзгөртүү судьянын жүйөөлөнгөн токтому менен жүргүзүлөт.

Жазык-процесстик мыйзамдын бөгөт коюу чараларын тандоо, жокко чыгаруу, же өзгөртүүгө тийиштүү болгон жоболорунун маанисинен жана мазмунунан (мисалы, 110-беренесинин 10, 12-бөлүктөрү, 111-беренесинин 10-бөлүгү, 373-4-беренесинин 2-бөлүгү), алардын ченемдик биримдикте жана логикалык ирээттүүлүктө каралуусунан, соттун бул маселе боюнча токтомдоруна даттануу укугу жалан гана айыпталуучуга таандык экендиги келип чыгат. Мындай корутунду сот тажрыйбасындагы фактылар менен да тастыкталат, анда апелляциялык

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

жана кассациялык инстанциядагы соттор конституциялуулугу талаштагы ЖККнын 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн жоболоруна таянып, соттук териштирүүнүн жүрүшүндө (башкача айтканда соттолуучуга карата) чыгарылган, бөгөт коюу чараларын тандоо, өзгөртүү, же жокко чыгарууга таандык болгон биринчи инстанциядагы соттун токтомдоруна болгон даттанууну кароодон баш тартышат. Аны менен, арыздануучунун жазык-процесстик кодекси, атап айтканда, 339-берененин 2-бөлүгү, соттук териштирүүнүн жүрүшүндө чыгарылган биринчи инстанциядагы соттун бөгөт коюу чараларын тандоо жөнүндөгү токтомун жогорудагы сот инстанциясына даттануу мүмкүнчүлүгүнүн жоктугун бекитип, аны менен, соттолуучунун даттануу мүмкүнчүлүгүнөн ажыратуусу өзгөчө орчундуу мааниге ээ жана тийиштүү укуктук-конституциялык баа берүүнү талап кылат.

Соттук териштирүүнүн жүрүшүндө чыгарылган биринчи инстанциядагы соттун жыйынтыктоочу болбогон токтомдорунун системасында бөгөт коюу чараларын тандоо, өзгөртүү, же жокко чыгарууга тийиштүү токтомдорунун өзүнчө өзгөчөлүктөрү бар.

Биринчиден, соттун мындай токтомдору иштин чыныгы жагдайлары, далилдерди баалоо, жоруктарды квалификациялоо, соттолуучуну

жазалоо жана башкалар жөнүндөгү корутундуларды камтыган өкүмдүн мазмуну менен түз байланышта болбойт. Жазык-процесстик мыйзамдын мааниси боюнча бөгөт коюу чараларын колдонуу менен байланышкан чечимдер иш боюнча өндүрүштү жүзөгө ашыруу үчүн тиешелүү шартты түзүү максатын көздөйт жана эгерде сот, соттолуучу өз милдеттерин бузат деп эсептегенде гана чыгарылат, ал эми өкүмгө негиз болуп таптакыр башка жагдайлар– соттолуучунун кылмышты иштеген күнөөсүнүн далилденгендиги, же далилденбегендигинин күбөлөндүрмөсү саналат. Ошентип, бөгөт коюу чараларын колдонуу менен байланышкан биринчи инстанциядагы соттун чечими жана жазык ишинин маңызы боюнча чечими (өкүм) башкача негизге жана башкача тагдырга ээ. Андыктан, талаштагы ЖККнын 339-берененин 2-бөлүгүнүн жобосундагы тиешелүү токтомдордун мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн апелляциялык тартипте текшерүүгө тыюу салуу объективдүү түрдө соттордун көз карандысыздыгын камсыз кылуу кызыкчылыгы менен шартталган эмес. Мындай токтомдорду соттук текшерүү мүмкүндүгү биринчи инстанциядагы сотту ишти кароо учурунда өзүнөн жогору турган соттун пикиринен көз карандылыкка койбойт, анткени, анда чечилип жаткан маселелер жазык ишинин маңызына

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

тиешелүү болбойт. Буга караганда, бөгөт коюу чараларын колдонуунун тууралыгынын укук ченемдүүлүгүн соттук текшерүү үчүн чыныгы негиз болуп алардын мыйзамдуулугу жана негиздүүлүгү гана тастыктаган материалдар түзөт, бирок эч кандай анын айыбына коюлган кылмыш боюнча күнөөлүүлүгү жөнүндө эмес, бул учурда ал тууралуу маселе изилдөөгө да жатпайт. Демек, соттук териштирүүнүн убагында чыгарылган биринчи инстанциядагы соттун бөгөт коюу чараларын тандоо, өзгөртүү жана жокко чыгарууга тиешелүү токтому жазык иши боюнча жыйынтыктоочу актыларды чыгарганга чейин апелляциялык тартипте даттанууга жаткан, жыйынтыктоочу болбогон актыларга киргизилиши тийиш.

Экинчиден, мындай актылар жазык-процестик мамилелердин алкагынан тышкары чыгат, алар эркиндикке жана жеке кол тийгистикке болгон конституциялык укукту козгошот. Соттук токтомго даттанууга мүмкүн болбогондо, же өз убагында даттанылбай калган учурда мындай чечимдер адамдын конституциялык укуктарын жана эркиндигин олуттуу чектеп коюушу мүмкүн, андан кийин келтирилген зыяндын ордун толтурууга мүмкүн болбой калат. Демек, жазык сот өндүрүшүнүн тараптарына биринчи инстанциядагы соттун токтомдоруна кечиктирилгис даттануу

мүмкүнчүлүгү камсыз кылынышы керек, анын натыйжасы жазык процессинин алкагынан тышкары чыгып кетет.

Бул жолу, мындай сот чечимдерине даттанууда, каралып жаткан актылардын мыйзамдуу күчүнө кирүү учуру чечүүчү мааниге ээ болуусу тийиш эмес, бул, биринчи кезекте эркиндикке жана жеке кол тийгистикке болгон бузулган укуктун өз убагында калыбына келтирүү маселесинин артыкчылыгынан (өзгөчө камакка алууну колдонгон учурда), ошондой эле жыйынтыктоочу болбогон сот актыларына жеке даттануу институтунун өзгөчөлүктөрүнөн улам келип чыгат. Анын үстүнө, бөгөт коюу чараларын колдонуу тартибине тиешелүү актыларга даттануу чыныгы жагдайларды аныктоонун тууралыгын текшерүү менен тыгыз байланышкан, бул ЖПКнын 341-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык апелляциялык кароонун заты болуп саналат.

Жогоруда айтылгандарды эске алуу менен, соттук коргоого болгон укукка конституциялык кепилдиктер жазык сот өндүрүшүнүн баскычына жараша кыскартылып же токтотулууга жатпастыгын өзгөчө белгилей кетүү зарыл. Конституциянын 24-беренесинин мааниси боюнча жазык сот өндүрүшүндө сот адилеттиги органы катары сот эркиндикти жана кол тийгистикти чектөөгө байланышкан чечимдерди

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Э.Ж. Осмонбаевдин жана К.С. Сооронкулованын
Өзгөчө пикири

кабыл алууда ал чечимдердин сот өндүрүшүнүн кайсы баскычында кабыл алынгандыгына карабастан адамдын укугун жана кол тийгистигин коргоодогу соттук кепилдиктин бирдей табиятын жана маанисин эске алуу менен бөгөт коюу чараларын колдонуу жөнүндө чечимдерди кабыл алууда акыйкат сот процедурасын камсыз кылууга тартылган. Ошентип, эркиндикти жана жеке кол тийгистикти ой келди жана ашыкча чектөөдөн коргоо кепилдиги жазык сот өндүрүшүнүн бардык баскычында камсыз кылынышы керек.

Укуктук мамлекетте эркиндикти жана жеке кол тийгистикти ар кандай эле чектөө ушул укук, күнөөсүздүктүн презумпциясы жана коомдун жана мамлекеттин ортосундагы тең салмактуулукту камсыздоо зарылчылыгы менен шартталган – мажбурлуктан чыккан аракет. Ошондуктан, бул чектөөлөрдүн тең

салмактуулугун орнотуу жана адамдын кол тийгистигин камсыздоо жана ага тиешелүү болгон процессуалдык укуктарды пайдаланууга чыныгы мүмкүнчүлүктөрдү берүү зарыл. Мунун баары, так жана социалдык акталган механизмдерин түзүүгө багытталган мыйзам мүнөзүндөгү чараларды кабыл алууну мыйзам ченемдүү талап кылат.

Жогоркулардын негизинде, ЖПКнын 339-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдик жоболору бөгөт коюу чараларын тандап алуу, өзгөртүү же жокко чыгарууга таандык болгон биринчи инстанциядагы соттун соттук териштирүүсүнүн жүрүшүндө чыгарган токтомуна апелляциялык тартипте даттанууга мүмкүндүк бербегендиги Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 24-беренесинин 1-пунктуна, 40-беренесинин 1-пунктуна карама-каршы келет деп саналат.

*Судьялар: Э.Ж. Осмонбаев,
К.С. Сооронкулова*

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

2014-жылдын
29-декабры
Бишкек шаары

№ 63-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМИ

Жаран Адилет Талантбекович Азимовдун кайрылуусу боюнча Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 321-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиевдин, судьялар: Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, К.С. Сооронкулованын курамында,

сот жыйналышынын катчысы Н.А. Илиязованын катчылыгы менен,

кайрылуучу тарап – жаран А.Т. Азимовдун;

жоопкер-тарап – ишеним кат боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кызыкчылыгын көздөгөн өкүлү Т.Ы. Ырысбековдун;

башка жак – ишеним кат боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Ж.С. Бокошеванын жана ишеним кат боюнча Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратуранын өкүлү А.Ш. Шукурбековдун катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 1, 4, 18, 19, 24, 37, 42-беренелеринин талаптарын жетекчиликке алып, ачык соттук жыйналышта Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 321-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого жаран А.Т. Азимовдун өтүнүчү себеп болду.

Кыргыз Республикасынын соттук териштирүүнүн катышуучуларын, катышып жаткан судьяны же заседателди маскаралоо менен сотко болгон урматтабоо үчүн жазык жоопкерчилигин караган Кылмыш-жаза кодексинин 321-беренеси Конституцияга ылайык келгендиги жөнүндө маселеде аныктык эмес пайда болгондугу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ч.А. Айдарбекованын маалыматын угуп, көрсөтүлгөн материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

№ 63-Р

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2014-жылдын 30-майында Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 321-беренеси Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнө, 31-беренесине, 33-беренесинин 5-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө ылайык эместигин таануу жөнүндө жаран А.Т. Азимовдун өтүнүчү келип түшкөн.

Арыз берүүчүнүн пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 321-беренеси сот адилеттигине каршы кылмыштарга таандык. Бул кылмыштын түздөн-түз объекти болуп сот органдарынын өз милдетин ишке ашыруу процессиндеги ченемдүү жана мыйзамдуу ишмердүүлүгүн, ошондой эле сот териштирүүсүнүн катышуучуларынын жана сот адилеттигин аткаруудагы катышуучуларынын ар-намысын жана беделин камсыз кылуучу коомдук мамилелер саналат. Арыз берүүчү эсептегендей, сотту урматтабоо судьяны же заседателди же сот териштирүүсүнүн катышуучуларын маскаралоо менен билдирет, алардын ар-намысы менен беделине шек келтирүү кол салуунун кошумча объекттери болуп калат. Талаш-тартышты туудуручу ченем Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин «Мазактоо» 128-беренесин кайталаган ченем болуп саналат жана жасалган кылмыштын ордун жана убактысын жана субъекттерди көрсөтүүсү менен гана айырмаланат.

Арыз берүүчү, сот териштирүүсүнүн катышуучуларынын ар-намысын жана беделин коргоо механизми административдик мыйзамда гана орун алган, ал эми Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 321-беренеси сөз эркиндигине укукту камсыз кылуучу конституциялык кепилдиктерге ылайык келбеген кайталоочу мүнөзгө ээ деп жоромойт. Мындан тышкары, арыз берүүчүнүн пикири боюнча, Конституциялык палата Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 128-беренесин конституциялуу эмес деп таанып, «мазактоо» жосунун декриминализациялаган жана өз чечиминде бул маселелерди жарандык жана административдик тартипте чечүү зарылдыгын карады. Буга байланыштуу арыз берүүчү Конституциялык палата Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 321-беренесин конституциялуу эмес жана Кыргыз Республикасынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнө, 31-беренесине, 33-беренесинин 5-бөлүгүнө,

2014-жылдын
29-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 63-Р

40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп таанууну өтүнөт.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2014-жылдын 8-июлундагы аныктамасы менен арыз берүүчүнүн өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Кайрылуучу тарап сот жыйналышында өзүнүн талабын колдоп, аны канааттандырууну өтүнөт.

Жоопкер-тараптын өкүлү Т.Ы Ырысбеков кайрылуучу тараптын далилдери менен макул болбой жана мыйзамдын талашты туудуруучу ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Конституциялык палата тараптардын жүйөөлөрүн талкуулап, башка жактардын иш боюнча берген түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп, төмөнкүдөй тыянакка келди:

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, ушул иш боюнча Конституциялык палатанын кароо предмети болуп төмөнкүдөй мазмундагы Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 321-беренеси саналат.

«321-берене. Сотту урматтабоо

(1) Соттук териштирүүнүн катышуучуларын маскаралоо менен сотту урматтабаганда эсептик көрсөткүчтүн жүздөн эки жүзгө чейинки өлчөмүндө айып салынат, же болбосо бир жылга чейинки мөөнөткө түзөтүү жумуштарына жазаланат.

(2) Ошол эле жосундар судьяны же сот адилеттигин аткарууга катышкан заседателди маскаралоо менен жасалганда эсептик көрсөткүчтүн эки жүздөн беш жүзгө чейинки өлчөмүндө айып салынат же болбосо эки жылга чейинки мөөнөткө түзөтүү жумуштарына жазаланат».

Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодекси Мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык, 1997-жылдын 1-октябрында №68 кабыл алынган, 1997-жылдын 1-октябрында №69 «Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен киргизилген, 1998-жылда №7 «Кыргыз Республикасынын

№ 63-Р

Жогорку Кеңешинин Жарчысында» жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын Мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы кодекс болуп саналат.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык, ар ким өз пикирин билдирүүгө, сөз жана басма сөз эркиндигине укуктуу, ушуну менен ой-пикир эркиндиги тууралуу укугу эч чектелүүгө жатпайт. Эч ким адамдын ар-намысын жана беделин жаманатты кылган же кемсинткен маалыматтарды тараткандыгы үчүн кылмыштык жазага тартылышы мүмкүн эмес. Ар кимге Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндиктерине соттук коргоого кепилдиктер берилет (31-берене, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 4-пункту, 33-беренесинин 5-бөлүгү, 40-беренесинин 1-бөлүгү).

Кыргыз Республикасынын Конституциясы өз пикирин эркин билдирүүгө, сөз жана басма сөз эркиндигине болгон укугун, мамлекет тарабынан бул үчүн куугунтуктоодон коркпостон эркин ойлонууну жана өз оюн эркин билдирүүнү бирдиктүү жана ажырагыс укук катары карайт.

Аны менен бирге, ар бир жаран Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан кепилденген укуктар менен эркиндиктерди колдонуп, башка адамдардын укугун жана эркиндигин кысымга же кемсинткен аракеттерден баш тартышы керек. Буга ылайык, ар бир адам жеке жана юридикалык жактар тарабынан ар-намысына жана беделине шек келтирген аракеттерди болтурбоону талап кылууга укуктуу, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан кепилденген укуктар менен эркиндиктерди ишке ашырууда жеке адамдын жоопкерчилигин жоромолдойт.

Мындай мамиле Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактынын жоболору менен макулдашылат, ага ылайык ар бир адам өз пикирин эркин билдирүүгө, ар кандай маалыматты жана идеяларды издөөгө, алууга жана оозеки, жазуу түрүндө же басма сөз аркылуу же көркөм формалары менен же өз тандоосу боюнча башка ыкмалар менен билдирүүгө укуктуу. Мындай укуктарды пайдалануу өзгөчө милдеттерди жана өзгөчө

2014-жылдын
29-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 63-Р

жоопкерчиликти жүктөйт жана айрым чектөөлөр менен коштолот, алар мыйзамдар менен белгиленет жана мамлекеттик коопсуздукту, коомдук тартипти же калктын саламаттыгын жана башка адамдардын укуктарын жана беделин урматтоо үчүн адеп-аклахты сактоо болуп саналат (19-беренесинин 2, 3-пунктары).

Ошондуктан, өз пикирин эркин билдирүүнү, сөз жана басма сөз эркиндигине болгон укукту ишке ашыруу бузула албайт, бул укук жоопкерчиликтүү жана Кыргыз Республикасынын Конституциясы (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 31-беренесинин 4-бөлүгү) жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдары тарабынан бекитилген башка адамдардын укугун жана эркиндигин бузбай турган ченемде ишке ашырылат. Мындай жобо жеке инсандын укуктук мамлекеттеги укугунун жана эркиндигинин жана жоопкерчилигинин тең салмагын кармап турууда өтө маанилүү.

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясы сот бийлигин сот адилеттигин жүзөгө ашыруу боюнча мамлекеттик бийликтин өз алдынча түрү катары аныктаган (93-берене). Сот адилеттиги конституциялык, жарандык, жазык, административдик жана сот өндүрүшүнүн башка тариздеринин тартибинде укуктук жаңжалдарды чечүүнүн өзгөчө жол-жоболору таандык болгон ишмердүүлүктүн түрү. Сот адилеттигинин органдары мамлекеттик механизм тутумунда өзгөчө абалга ээ жана мамлекеттик бийликтин башка органдарынан көз карандысыз, өз алдынча иш алып барат.

Сот адилеттигинин органдары мыйзамдуулукту бекемдөө жана коргоо иш-милдеттерин жүзөгө ашырууда маанилүү ролду ойнойт. Мына ушул сотко мамлекет мамлекеттик бийликтин мажбурлоо ыйгарым укуктарын пайдаланууну ишенип берген. Сот ыйгарым укук берилген мыйзам тарабынан бекитилген тартипте, адамды кылмыш, административдик укук бузууларды жасагандыгы үчүн күнөөлүү деп, таанууну, ага карата кылмыш жазасын колдонуу же административдик таасир этүү же болбосо жарандардын ортосундагы, жеке жана юридикалык жактардын ортосундагы укуктук талаштарды чечүүчү жалгыз бийлик органы болуп саналат.

Сот адилеттигин жүзөгө ашыруу тармагындагы коомдук мамилелерди укуктук коргоо зарылдыгы мамлекеттик бийлик

№ 63-Р

тутумундагы соттун ролуна келип чыккан. Сот бийлигинин укуктук коргологондугу аны беделин бекемдөөнүн жана жогорулатуунун милдеттүү элементтердин бири болуп саналат. Бул максатта Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинде сот адилеттигине карата бир катар кылмыш курамдарын камтыган, «Сот адилеттигине каршы кылмыштар» деген атайын глава каралган. Эреже катары, бул мамлекеттик бийликке каршы атайын жасалган жана мыйзам тарабынан бекитилген соттордун жана бул ишмердүүлүктү камсыз кыла турган, сот адилеттигинин максаттарына жетүүсүнө жана милдеттерин чечүүгө мүмкүндүк берген органдардын ишине зыян келтирген коркунучтуу жосундар.

Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин талаш-тартыш туудурган ченеминин диспозициясы сот териштирүүсүнүн катышуучуларынын, ошондой эле сот адилеттигин аткарууга катышып жаткан судьяны же заседателди маскаралоо түрүндө сотко болгон урматтабоону алдын ала карайт.

Бул кылмыштын коомдук кооптуугу, ал соттун дээрлик ишин бузгандыгында жатат, аны менен сот жыйналыш залында кызы кандуулукту жаратат, ал ишти туура чечүү үчүн зарыл болгон жагдайларды ар тараптуу, толук жана объективдүү иликтөөгө таасир этет, процесстин катышуучуларына алардын процесстик укуктарын колдонуусунда терс таасири этип, соттун беделин түшүрөт.

4. Сотту урматтабоо үчүн жоопкерчилик институту конкреттүү сот ишинде сот адилеттигин аткарууда зыян келтирген же тоскоолдук жараткан, сот катышуучуларынын аларга берилген укуктарын кыянаттык менен пайдаланууга багытталган жүрүм-турумун алдын алууга мүмкүндүк берет. Ал сот адилеттигин аткаруу кызыкчылыгын жана негиздөөчү укуктук үстөмдүк принцибин коргоого багытталган. Сотту урматтабоо үчүн жоопкерчилик институту толугу жана бүтүнү менен коомдук тартипке негизделет. Анын милдетине иштин бүтүрүлүшүнө таасирин этүүгө мүмкүн болгон, сот адилеттигин аткарууда кийлигишүүгө жол бербөө кирет. Сотту урматтабоо критерийи, сотту урматтабоо катары инкриминацияланган сөздөр же аракеттер сот адилеттигин аткаруу процессинде кийлигишүүсү олуттуу тобокелдикти билдиргендиги менен аныкталат.

2014-жылдын
29-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 63-Р

Арыз берүүчүн пикири боюнча, талаш-тартышты туудурган ченем Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин «Мазактоо» 128-беренесин кайталаган ченем болуп саналат, ал Конституциялык палатанын чечими менен 2013-жылдын 6-ноябрында Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанылган, жана жасалган кылмыштын орду жана убактысы жана субъекттери менен гана толугу айырмаланат. Бирок, белгилей кетүү керек, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 321-беренесинде каралган кылмыш объектти болуп, сот адилеттигинин кызыкчылыгы саналат, ага зыян келтирүү жолу менен соттун, заседателдин жана сот териштирүүсүнүн катышуучуларынын ар-намысына жана беделине кол салуусу менен аныкталат. «Мазактоо» деген кылмыштын объектти болуп инсандын ар-намысы жана бедели саналат.

Ошентип, каралып жаткан эки кылмыш курамдары кылмыш объектисине карата олуттуу айырмачылыктарга ээ. Мындай айырмачылыктар кылмыштарды жиктештирүүдө принципиалдуу мааниге болот.

Белгилей кетүү керек, сот адилеттигин аткаруу процессинде судья жана заседателдер соттун атынан чыгышат жана жеке жак катары каралбайт. Ушундан улам, судьяларга жана заседателдерге карата туура эмес жүрүм-турум соттун ишине, анын беделине багытталган, ал соттун негизги милдети болгон, сот адилеттигин жүзөгө ашыруусу, сот тарабынан талапка ылайык аткаруусунун манилүү жана керектүү шартты болуп саналат. Сот териштирүүсүнүн катышуучулары да сот адилеттигин аткаруу процессинде маанилүү ролду ойнойт, анткени, өздөрү процесстик укуктарын жана милдеттерин ишке ашыруу менен, сот адилеттигинин максатына жетишине шарт түзүшөт.

Ошентип, талаш тартышты туудуручу берененин жоболору инсандын ар-намыс менен беделине эмес сот адилеттигин жүзө ашыруу чөйрөсүндө кол салууга жазык жоопкерчилигин караган, атайын ченемдер болуп саналат, алар тигил же бул категориядагы жарандарга карата басмырлоочу же жеке адамдын конституциялык укугун чектөөчү кандайдыр бир жоболорду камтыбайт. Атап айтканда, алар жарандын сөз жана ой эркиндигине болгон укугун алып салбайт, аны өз пикиринен же ынанымындарынан баш тартууга мажбурлабайт, ошондой эле маалыматты, анын ичинде соттордун жана укук коргоо органдарынын ишмердүүлүгүнө

№ 63-Р

карата сын пикирлерди камтыган маалыматтарды бардык мыйзамдуу жолдор менен берүүгө, өндүрүүгө жана таратууга тыюу салбайт.

5. Арыз берүүчүнүн пикири боюнча талаш-тартышты туудуруучу ченемдин жоболору, ар кимге анын укуктарын менен эркиндиктерин соттук коргоого кепилдик берген, ошондой эле ар ким өз укугун жана эркиндигин мыйзам менен тыюу салынбаган бардык ыкмалар менен коргоого укуктуу белгилеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп эсептейт.

Адам укугун коргоодогу соттун өзгөчө ролу адам укуктарынын Жалпы декларациясынын 8-беренесинде белгиленген, ага ылайык «ар бир адам конституциядагы же мыйзамдагы анын негизги укуктары бузулган учурда компоненттүү улуттук соттор аркылуу укуктары толук калыбына келтирилишине акылуу. Адамдын жана жарандын укугун жана эркиндигин соттук коргоого кепилдик берүү ар бирине сотко өз укуктарын жана эркиндигин коргоо үчүн кайрылуу мүмкүндүгү жана сот тарабынан кайрылуунун жыйынтыгы боюнча чечим чыгаруусун камсыз кылуу менен чагылдырылат».

Сотту урматтабоо үчүн жазаны караган ченемдер сот адилеттигинин акыйкат жана тоскоолдуксуз тутумуна укукту камсыз кылуу каражаты катары да, сот адилеттигин талапка ылайык аткарууну коргоо аспабы катары зарыл, бирок бул ченемдердин колдулушу, мазактоочу жосун кандайдыр бир башка жазык кылмышынын аныктамасына туш келбей турган жагдайларда чектелүүгө зарыл. Аны менен бирге талаш-тартыш туудурган ченем ар биринин сотко кайрылууга жана алар тарабынан чечим кабыл алууга, ошондой эле ишти жогору турган сот тарабынан кайталап кароого болгон конституциялык мүмкүнчүлүгүн чектөөнү же тыюу салууну камтыбайт.

Ошентип, талаш-тартыш туудурган ченемдин жоболору ар биринин соттук коргоого болгон укугун бузбайт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8, 9- бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 41, 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып Конституциялык палата

2014-жылдын
29-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 63-Р

ЧЕЧТИ:

1. Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 321-беренеси Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнө, 31-беренесине, 33-беренесинин 5-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1, 2-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2 / 2014

ISSN 1694 - 7517

**ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОЙ
ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ**

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)
Н30

Н30 Вестник Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики № 2

(на государственном и официальном языках)

Учредитель: Конституционная палата Верховного суда
Кыргызской Республики

Редакционный совет:

Председатель: Мамыров Э.Т. – заместитель председателя Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

члены: Айдарбекова Ч.А. – судья-секретарь Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Сооронкулова К.С. – судья Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, канд. юр. наук;

Кожошева Н.М. – заведующая отделом обобщения судебной практики и информационного обеспечения Управления правового обеспечения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Керезбеков К.К. – ректор Кыргызской государственной юридической академии при Правительстве Кыргызской Республики, д-р юр.наук, профессор;

Мырзалимов Р.М. – и.о. профессора Юридического института Кыргызского национального университета им. Ж. Баласагына, д-р юр.наук;

Мусабекова Ч.А. – доцент кафедры конституционного права и гендерной политики Кыргызско-Российского Славянского Университета им. Б.Н. Ельцина, канд. юр. наук;

Баегов А.Б. – доцент кафедры теории государства и права Юридического института Кыргызского национального университета им. Ж. Баласагына, канд. юр. наук

ISBN 978-9967-12-441-8

Адрес редакции: Кыргызская Республика,
г. Бишкек, бульвар Эркиндик, 39
почтовый индекс: 720040
тел.: +996 312 621 517, +996 312 662 152
факс: +996 312 622 040
e-mail: mail@constpalata.kg
официальный сайт: constpalata.kg

Н 0503020000-14
ISBN 978-9967-12-441-8

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)

СОДЕРЖАНИЕ:

РЕШЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июня 2014 года по делу о проверке конституционности абзаца 8 части 5 статьи 1, части 2 статьи 2, части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 16 октября 2013 года №192 в связи с ходатайством граждан Осмоновой А.Ш. и Тагаева А.А.

По делу обжалуются нормы закона, допускающие отзыв депутата местного кенеша руководящим органом политической партии на основании предложения соответствующей депутатской фракции.

Оспариваемые нормы признаны противоречащими Конституции.

233

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 июня 2014 года по делу о проверке конституционности частей 2, 3 и 4 статьи 53 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики в связи с обращением Бекбоевой Айнур Мукашевны в интересах гражданина Бавабек уулу Замирбека

По делу обжалуется норма закона, согласно которой проступки офицеров и прапорщиков могут рассматриваться товарищескими судами чести офицеров и прапорщиков.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

242

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 июня 2014 года по делу о проверке конституционности статьи 308-1 Уголовного кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением гражданина Саатова Таалайбека Джапаровича

По делу обжалуется норма кодекса, согласно которой невозможность разумным образом обосновать значительное увеличение активов должностного лица, превышающее его законные доходы, влечет за собой уголовно-правовую ответственность.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

251

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июля 2014 года по делу о проверке конституционности абзаца 3 части 2 статьи 84 Трудового кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением Саатова Таалайбека Джапаровича в интересах гражданина Джансеитова Кубанычбека Асановича

По делу обжалуется норма кодекса, согласно которой не требуется согласие представительного органа работников на расторжение трудового договора в случае увольнения руководителя организации, его заместителей, руководящих

работников, избираемых, утверждаемых или назначаемых на должность органами государственной власти или управления, а также общественными организациями и другими объединениями граждан, и в иных случаях, предусмотренных законодательством Кыргызской Республики.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

271

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 июля 2014 года по делу о проверке конституционности части 3 статьи 184 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением гражданина Токтакунова Нурбека Акбаровича

По делу обжалуется норма кодекса, согласно которой обыск и выемка, а также обыск и выемка в жилище производятся с участием понятых по мотивированному постановлению следователя с санкции прокурора.

Оспариваемая норма признана противоречащей Конституции.

278

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 июля 2014 года по делу о проверке конституционности Декретов Временного Правительства Кыргызской Республики от 3 ноября 2010 года №146 «О национализации земельного участка и нежилого помещения, расположенных по адресу: город Джалал-Абад, ул. Курманбека, 8»; от 3 июня 2010 года № 60 «О национализации общества с ограниченной ответственностью «Ташкомур»; от 12 августа 2010 года №121 «О национализации 13,21% акций открытого акционерного общества «Кантский цементный завод»; от 20 мая 2010 года №48 «О национализации земельного участка и объектов общества с ограниченной ответственностью «Пансионат Витязь»; от 19 июля 2010 года №99 «О национализации объектов оздоровительно-туристического комплекса «Аврора Грин»; пункта 4 Декрета Временного Правительства Кыргызской Республики от 28 сентября 2010 года №130 «О внесении изменений и дополнения в некоторые декреты Временного Правительства Кыргызской Республики» в связи с обращениями компании «United Cement Group PLC», обществ с ограниченной ответственностью «Эмгек Курулуш», «Ташкомур», «Пансионат «Витязь», «О.К.К.В.» и граждан Калимовой С.Л., Байгобылова Б.А., Баева В.В. и других

По делу обжалуются Декреты Временного Правительства Кыргызской Республики, которыми были национализированы различные объекты.

Признано, что Декреты Временного Правительства Кыргызской Республики не могут быть предметом судебного разбирательства в рамках конституционного или любого другого вида судопроизводства.

286

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 сентября 2014 года по делу о проверке конституционности частей 2, 3 статьи 8 и абзаца 3 части 2 статьи 10 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» в связи с ходатайством религиозного центра Свидетелей Иегова в Кыргызской Республике

По делу обжалуются нормы закона, регулирующие деятельность, функционирование и порядок регистрации религиозных организаций.

Оспариваемые нормы признаны частично противоречащими Конституции.

305

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 10 сентября 2014 года по делу о проверке конституционности частей 1 и 6 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением граждан Карабаева Тимура Эднановича и Евсеева Павла Николаевича

По делу обжалуется норма кодекса, предусматривающая наложение ареста на имущество без судебного акта.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

324

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 22 сентября 2014 года по делу о проверке конституционности пункта 1 части 2 статьи 49 Закона Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей» в связи с обращением гражданина Сариева А.А.

По делу обжалуется норма закона, предоставляющая право выдвижения кандидатов в местные кенешы городов политическим партиям.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

332

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 сентября 2014 года по делу о проверке конституционности нормативных положений Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», допускающих образование и функционирование в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп, в связи с обращениями гражданки Кочкаровой Э.А., фракций «Республика» и «Ата-Журт» Жогорку Кенеша Кыргызской Республики

По делу обжалуются нормы закона, предусматривающие возможность образования и функционирования в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп вне фракции депутатов.

Оспариваемые нормы признаны частично противоречащими Конституции.

341

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 7 октября 2014 года по делу о проверке конституционности пункта 2 части 1 статьи 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением Толоева Болотбека Мырзабековича и его представителя Жунусова Жамангула Мусталипаевича

По делу обжалуется норма кодекса, предусматривающая прекращение уголовного дела с освобождением от уголовной ответственности, если лицо перестало быть общественно опасным, кроме уголовных дел о преступлениях, совершенных должностными лицами.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

358

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 29 октября 2014 года по делу о проверке конституционности пункта 7 статьи 21 и пункта 4 статьи 65 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением граждан Сабирова Нурбека Нуркановича, Саадуюва Магомедгаджи Магомедзагировича и Осмоналиевой Айнуры Му-саевны, Суталиновой Гульзар Абдыбековны, Осмонбаева Бектура Камильевича

По делу обжалуются нормы закона, регламентирующие вопросы рассмотре- ния частной жалобы на отвод судей в апелляционном порядке.

Оспариваемые нормы признаны не противоречащими Конституции.

373

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргыз- ской Республики от 31 октября 2014 года по делу о проверке конституционности нормативного положения части 1 статьи 344 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Респу- блики в связи с обращением гражданки Кочкорбаевой Алтынбүбү Мустапаевны

По делу обжалуется норма кодекса, устанавливающая в порядке надзора по некоторым делам срок подачи жалобы или представления в течение одного года, кроме защиты авторских, наследственных и избирательных прав.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

384

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 3 декабря 2014 года по делу о проверке конститу- ционности части 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением гражданина Ибра- имова Рамиса Рамазановича и его представителя Закова Самата Орусбатовича

По делу обжалуется норма кодекса, согласно которой приговор подлежит отмене, если в результате судебного разбирательства, проведенного неполно и односторонне, остались невыясненными обстоятельства, установление кото- рых могло иметь существенное значение при постановлении приговора.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

391

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 декабря 2014 года по делу о проверке консти- туционности нормативных положений части 2 статьи 339 Уго- ловно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращениями граждан Иманалиева Курманбека Белековича и Богдановой Юлии Алексеевны в интересах Айтиалиева Куручбека Уяловича

По делу обжалуется норма кодекса, регламентирующая запрет на обжа- лование в апелляционном порядке постановлений суда первой инстанции, выне- сенных в ходе судебного разбирательства, касающихся ходатайств участников процесса, а также избрания, изменения или отмены меры пресечения.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

404

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 29 декабря 2014 года по делу о проверке конституционности статьи 321 Уголовного кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением гражданина Азимова Адилета Талантбековича

По делу обжалуется норма кодекса, предусматривающая уголовную ответственность за неуважение к суду, выражающееся в оскорблении судьи, заседателя и иных участников судебного разбирательства.

Оспариваемая норма признана непротиворечащей Конституции.

Дорогие читатели!

Уважаемые кыргызстанцы, позвольте сердечно поздравить вас с Днем Конституции Кыргызской Республики.

Основной закон, являющийся одним из символов государственности, стал фундаментом системы политических, экономических и социальных отношений, утвердил принципы конституционного устройства, закрепил права, свободы и обязанности граждан, и служит правовой основой стратегии развития нашей суверенной республики.

Как вам известно, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, созданная в соответствии с Конституцией 2010 года, призвана защищать конституционный строй, конституционные права и свободы человека и гражданина, обеспечивать верховенство Конституции и ее непосредственное действие.

Осмысливая пройденный путь, необходимо отметить вклад Конституционной палаты в достижении в нашем обществе согласия и стабильности, равенства и справедливости, формирования конституционного правосознания и правовой культуры.

Особо значима роль Конституционной палаты в процессах воплощения в жизнь верховенства Конституции, утверждения конституционной законности, становления конституционализма, обеспечения верховенства права и неуклонного соблюдения конституционных положений.

В преддверии праздника позвольте представить вашему вниманию второй номер Вестника Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, который включает в себя 16 решений с июня по декабрь 2014 года.

Надеемся, что Вестник послужит источником для получения необходимой вам информации и будет способствовать нашему общему делу по построению правового государства.

В этот праздничный день желаю процветания нашему независимому государству и доброго здоровья, счастья и благополучия нашему народу.

С уважением,

***Председатель
Конституционной палаты
Верховного суда
Кыргызской Республики М. Касымалиев***

ИМЕНЕМ
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

4 июня
2014 года
город Бишкек

№ 32-Р

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности абзаца 8 части 5 статьи 1, части 2 статьи 2, части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 16 октября 2013 года №192 в связи с ходатайством граждан Осмоновой А.Ш. и Тагаева А.А.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Макешова Дж.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Илиязовой Н.А.,

с участием обращающейся стороны – Чаканова А.С., представителя граждан Осмоновой А.Ш. и Тагаева А.А. по доверенности;

стороны–ответчика – Арзиева М.И., представляющего интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Бакасова С., представителя Государственного агентства по делам местного самоуправления и межэтнических отношений при Правительстве Кыргызской Республики по доверенности; эксперта в сфере выборов Сариева А.А.,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности абзаца 8 части 5 статьи 1, части 2 статьи 2, части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 16 октября 2013 года №192.

Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство граждан Осмоновой А.Ш. и Тагаева А.А.

Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли оспариваемые нормы закона Конституции Кыргызской Республики.

Заслушав выступление судьи-докладчика Дж.М. Макешова, проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

4 июня
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 32-Р

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата) 21 ноября 2013 года поступило ходатайство граждан Осмоновой А.Ш. и Тагаева А.А. о признании абзаца 8 части 5 статьи 1, части 2 статьи 2, части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 16 октября 2013 года №192 (далее – Закон) неконституционными и противоречащими части 1 статьи 4, статье 20, пункту 2 части 1 статьи 52, части 1 статьи 112 Конституции Кыргызской Республики (далее – Конституция).

Согласно представленным материалам по итогам проведения выборов в органы местного самоуправления из списка политической партии «Өнүгүү» граждане Осмонова А.Ш. и Тагаев А.А. были избраны депутатами Жалал-Абадского городского кенеша VI созыва.

21 февраля 2013 года Осмонова А.Ш. и 28 февраля 2013 года Тагаев А.А. обратились с заявлением о выходе из членства фракции в виду несогласия с позицией политической партии «Өнүгүү». Решением фракции «Өнүгүү» от 4 марта 2013 года граждане Осмонова А.Ш. и Тагаев А.А. были исключены из фракции, с этого момента они реализовывали свою депутатскую деятельность вне партии, как свободные депутаты.

16 октября 2013 года был принят Закон Кыргызской Республики «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики», где абзацем 8 части 5 статьи 1, частью 2 статьи 2, частью 1 статьи 3 данного Закона внесены изменения и дополнения в Законы Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей», «О местном самоуправлении», «О статусе депутатов местных кенешей», согласно этой поправке руководящим органам политической партии дается право отзыва депутата местного кенеша на основании предложения соответствующей депутатской фракции.

По мнению граждан Осмоновой А.Ш. и Тагаева А.А., оспариваемые нормы данного Закона не соответствуют Конституции, ограничивают право избирать и быть избранным, также они считают неконституционной норму, дающей руководящему органу политической партии право отзыва депутата местного кенеша после избрания народом на основании предложения соответствующей депутатской фракции, состоящей всего из нескольких человек.

4 июня
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 32-Р

В судебном заседании Чаканов Э.С., представитель граждан Осмоновой А.Ш. и Тагаева А.А., поддержал требования обращавшейся стороны о признании оспариваемых нормативных положений несоответствующими частям 1, 2 статьи 2, пункту 2 части 1 статьи 52, части 1 статьи 110 и части 3 статьи 113 Конституции, просит их удовлетворить.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики не согласился с доводами обращавшейся стороны, просит в удовлетворении ходатайства отказать.

Конституционная палата, обсудив доводы сторон, выслушав мнения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу является абзац 8 части 5 статьи 1, часть 2 статьи 2, часть 1 статьи 3 закона, согласно которому возможен «отзыв руководящим органом политической партии на основании предложения соответствующей депутатской фракции» депутата местного кенеша.

Закон Кыргызской Республики «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 16 октября 2013 года №192 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством Кыргызской Республики, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 22 октября 2013 года №85, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В соответствии с Конституцией народ Кыргызской Республики является носителем суверенитета и единственным источником государственной власти в Кыргызской Республике и осуществляет свою власть непосредственно на выборах и референдумах, а также через систему государственных органов и органов местного самоуправления (часть 1, 2 статьи 2).

Согласно частям 1 и 3 статьи 110 Конституции местным сообществам гарантируется право и реальная возможность

4 июня
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 32-Р

самостоятельно в своих интересах и под свою ответственность решать вопросы местного значения непосредственно либо через органы местного самоуправления.

В части 1 статьи 111 Конституции Кыргызской Республики местные кенешы указаны, как представительные органы местного самоуправления.

В порядке развития указанных конституционных положений разработаны и приняты Законы Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей», «О местном самоуправлении», «О статусе депутатов местных кенешей», которые определяют правовое положение, деятельность местных кенешей, а также порядок избрания в данные органы.

3. В соответствии со статьей 21 Закона Кыргызской Республики «О местном самоуправлении» местные кенешы – это представительные органы местного самоуправления, формируемые в порядке, установленном законами, сроком на 4 года.

В Кыргызской Республике устанавливаются следующие местные кенешы:

- 1) айылный кенеш – представительный орган местного самоуправления в айылном аймаке;
- 2) городской кенеш – представительный орган местного самоуправления в городе.

Согласно статьям 47 и 49 Закона Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей» выборы депутатов городских кенешей проводятся по пропорциональной системе, что определяет выдвижение кандидатов в депутаты от политических партий. Выборы же депутатов айылных кенешей проводятся по мажоритарной системе, при которой выдвижение кандидатов в местные кенешы айылного аймака осуществляется политическими партиями, группами избирателей, являющихся членами соответствующего местного сообщества, и гражданами путем самовыдвижения.

Избранные депутаты городских кенешей в соответствии с партийной принадлежностью объединяются в депутатские фракции в соответствии с частью 1 статьи 21 Закона Кыргызской Республики «О местном самоуправлении».

Вышеизложенное дает основание полагать, что положения Закона, конституционность которого оспаривается, применительны к городским кенешам.

4 июня
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 32-Р

4. В соответствии с частью 1 статьи 112 Конституции депутаты местных кенешей избираются гражданами, проживающими на территории соответствующей административно-территориальной единицы, с соблюдением равных возможностей в порядке, установленном законом.

Избрание кандидата в депутаты местных кенешей является прямым действием волеизъявления граждан. Единственным субъектом, способным избирать своих представителей, являются исключительно соответствующие местные сообщества.

На основании выборов и итогов выборов кандидат занимает должность депутата местного кенеша. Так, депутатом местного кенеша в соответствии с законодательством Кыргызской Республики является гражданин Кыргызской Республики, избираемый местным сообществом определенного города (городской кенеш), айылного аймака (айылный кенеш) и наделенный полномочиями для реализации интересов местного сообщества. В этой связи депутаты в соответствии с принципом народного суверенитета считаются носителями власти местного сообщества.

5. В сфере конституционного права отзыв депутата – это отзыв его мандата раньше назначенного срока лицом, уполномоченным предоставлять депутатский мандат. Отзыв депутата тесно связан с выражением воли избирателей и считается прямой формой демократии, его основы, процедуры его реализации утверждаются законами.

От взаимоотношений между институтом отзыва и депутатским мандатом складывается императивный или свободный характер мандата.

Свободный депутатский мандат – это характер мандата, который дает возможность действовать депутату на основе своих убеждений ради интересов народа, и, поскольку он не связан с запросами избирателей, его отзыв не допускается.

Императивный мандат – это депутатский мандат, определяющий ответственность депутата перед избирателями и допускающий его отзыв до истечения его срока полномочий.

В части 3 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О статусе депутатов местных кенешей» депутаты местного кенеша большинством голосов от их общего числа вправе возбудить вопрос об отзыве депутата соответствующего кенеша в случае систематического отсутствия без уважительных причин на сессиях

4 июня
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 32-Р

местного кенеша более четырех раз подряд, а также за неисполнение решений и поручений местного кенеша. Порядок отзыва депутата регулируется нормативными правовыми актами Кыргызской Республики. Следовательно, мандат депутата местного кенеша является императивным мандатом.

Как бы то ни было, отзыв депутата, определяясь волей избирателей, должен осуществляться способами, приближенными к выборам.

При этом, рассматривая отзыв депутата руководящим органом политической партии вместе с досрочным прекращением полномочий депутата местного кенеша, где одним из оснований предусматривается отзыв депутата избирателями, следует, что такое положение приводит к возникновению партийного императивного мандата.

Досрочный отзыв депутата приводит к тому, что судьба мандата решается руководящим органом партии. Такое явление допускает возможность политическим партиям распоряжаться мандатом по своему усмотрению и при отзыве мандата принимать субъективные решения. Этим самым создаются предпосылки установить неограниченный партийный и фракционный контроль над депутатом.

Отзыв депутата городского кенеша на основании предложения соответствующей депутатской фракции руководящим органом политической партии при решении вопросов местного значения может привести не к управлению вопросами местного самоуправления, а к партийному управлению. Также это положение создает условия политическим партиям вмешиваться в действия органов местного самоуправления, что противоречит пункту 1 части 4 статьи 4 Конституции, согласно которому запрещается слияние государственных, муниципальных и партийных институтов.

Следовательно, рассматриваемая норма Закона об отзыве депутата руководящим органом политической партии на основании предложения соответствующей депутатской фракции приводит к нарушению закрепленных в частях 1 и 2 статьи 2, части 1 статьи 110 Конституции демократических принципов народного суверенитета и принципа независимости органов местного самоуправления.

6. По положению, указанному в части 3 статьи 113 Конституции, органы местного самоуправления несут ответственность

4 июня
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 32-Р

перед государством и его органами за исполнение законов, перед местным сообществом за результаты своей деятельности. Это положение закреплено в части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О местном самоуправлении», как принцип открытости и ответственности органов местного самоуправления перед местным сообществом и осуществления ими своих функций в интересах местного сообщества. Поэтому кандидат с момента становления депутатом городского кенеша, в первую очередь, становится ответственным перед местным сообществом. По данному статусу депутат обязан защищать интересы этого сообщества.

Бесспорно то, что лицо, удостоенное доверия политической партии и избранное депутатом по ее списку, обязано стать членом депутатской фракции этой партии. Также не вызывает сомнения и то, что депутат обязан продвигать в жизнь партийную программу, которая была поддержана избирателями. Однако по вопросам, выходящим за пределы партийной программы, или в случае несогласия по каким-либо причинам с указаниями партии, депутат вправе свободно излагать свое мнение и обязан голосовать, руководствуясь своими внутренними убеждениями и совестью. Однако возможность отзыва депутата местного кенеша руководящим органом политической партии означает превосходство руководящего органа партии и фракции над независимым выражением мнения депутата местного кенеша и его свободой волеизъявления.

В соответствии со статьей 3 Закона Кыргызской Республики «О политических партиях» политические партии создаются в целях реализации политической воли определенной части населения и ставят основной задачей участие в управлении делами государства в формах выдвижения своих кандидатов для избрания в Жогорку Кенеш на государственные должности и в органы местного самоуправления, формирования фракций в представительных органах.

Депутаты, избранные по партийному списку, должны нести перед партией не правовую, а политическую ответственность. Единственной санкцией, которая может быть применена к депутату со стороны партии, является не включение его в список от данной политической партии на следующих выборах за ненадлежащее выполнение им своих обязанностей.

Политические партии при включении кандидатов в свои списки должны проявлять ответственность и учитывать, что

4 июня
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 32-Р

будущий депутат станет участником особых правовых отношений, обусловленных членством его в депутатской фракции. Тщательный подбор кандидатов может стать эффективным институтом усиления партийной и фракционной дисциплины.

7. В соответствии с пунктом 1 части 2 статьи 49 Закона Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей» право выдвижения кандидатов в депутаты местных кенешей городов принадлежит политическим партиям.

В соответствии с положениями части 2 статьи 2, частей 1, 3 статьи 4, пункта 2 части 1 статьи 52, части 3 статьи 110 Конституции выдвижение гражданами своих кандидатур в городские кенеш и право избираться реализуется через список кандидатов на основании решения о выдвижении кандидата в депутаты от политической партии. Право каждого гражданина избираться в местные кенеш реализуется через самоуправление местного сообщества, и реализация этих прав приводит к установлению принципа народовластия.

При реализации права быть избранным в городской кенеш политические партии играют определенную роль, как участники избирательного процесса, потому что согласно закону через деятельность политических партий реализуются избирательные права граждан.

Таким образом, каждый гражданин может реализовать гарантированное Конституцией право быть избранным через партийный список, как кандидат, и по результатам выборов стать обладателем депутатского статуса, а также получить возможность реализовать власть народа через представительный орган местного самоуправления. При таких обстоятельствах отзыв депутата городского кенеша со стороны руководящего органа политической партии по своему усмотрению на основе предложения депутатской фракции создает условия для нарушения содержания права гражданина быть избранным в органы местного самоуправления.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

4 июня
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 32-Р

РЕШИЛА:

1. Признать абзац 8 части 5 статьи 1, часть 2 статьи 2, часть 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 16 октября 2013 года №192 противоречащими частям 1, 2 статьи 2, пункту 2 части 1 статьи 52, части 1 статьи 110 и части 3 статьи 113 Конституции Кыргызской Республики.

2. Жогорку Кенешу Кыргызской Республики внести соответствующие изменения и дополнения в законодательные акты, вытекающие из настоящего решения.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности частей 2, 3 и 4 статьи 53 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики в связи с обращением Бекбоевой Айнура Мукашевны в интересах гражданина Бавабек уулу Замирбека

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Макешова Дж.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Сооронкуловой К.С., при секретаре Толобалдиеве М.Э., с участием:

обращающейся стороны – гражданина Бавабек уулу З. и его представителя по доверенности Бекбоевой А.М.;

стороны-ответчика – Арзиева М.И., представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иного лица – Токтосунова М.И., представителя Государственного комитета национальной безопасности Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики (далее – Конституция), статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности частей 2, 3 и 4 статьи 53 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики (далее – Дисциплинарный устав).

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Бекбоевой А.М. в интересах гражданина Бавабек уулу З.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции нормы частей 2, 3 и 4 статьи 53 Дисциплинарного устава, конституционность которых оспаривается заявителем.

Заслушав выступление судьи-докладчика Бобукеевой М.Р., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата) 4 декабря 2013 года

№ 33-Р

поступило ходатайство Бекбоевой А.М. в интересах гражданина Бавабек уулу З. о признании частей 2, 3 и 4 статьи 53 Дисциплинарного устава противоречащими части 1 статьи 20 статьям 59 и 93 Конституции.

Согласно представленным материалам Бавабек уулу З. был уволен с действительной военной службы в Государственном комитете национальной безопасности Кыргызской Республики (далее – ГКНБ) с учетом мнения товарищеского суда чести младших офицеров ГКНБ от 24 октября 2011 года.

Субъект обращения отмечает, что согласно части 1 статьи 20 Конституции не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина. По мнению заявителя, правосудие осуществляется только судом (часть 1 статьи 93), при этом Конституция допускает возможность учреждения гражданами судов аксакалов (статья 59). Создание чрезвычайных судов Конституция не допускает (часть 3 статьи 93). Кроме того, Бекбоева А.М. считает, что учреждение товарищеских судов Конституцией не предусмотрено.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 14 января 2014 года ходатайство Бекбоевой А.М. в интересах гражданина Бавабек уулу З. было принято к производству.

В судебном заседании гражданин Бавабек уулу З., его представитель Бекбоева А.М. поддержали свое ходатайство и просили его удовлетворить.

Сторона-ответчик считает, что оспариваемые нормы Дисциплинарного устава не противоречат Конституции, и просит оставить ходатайство обращающейся стороны без удовлетворения.

Конституционная палата, обсудив доводы сторон, исследовав материалы дела, выслушав разъяснения иного лица, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу являются части 2, 3 и 4 статьи 53 Дисциплинарного устава следующего содержания:

№ 33-Р

«Кроме того, проступки офицеров и прапорщиков могут рассматриваться товарищескими судами чести офицеров и прапорщиков. Решение о рассмотрении товарищескими судами чести проступков офицеров и прапорщиков принимается командирами воинских частей, в которых создан суд, а также их старшими начальниками.

Принимать решение о рассмотрении проступков офицеров и прапорщиков товарищескими судами чести и одновременно налагать на них за этот же проступок дисциплинарное взыскание запрещается.

Решение по ходатайству товарищеского суда чести о снижении в должности или в воинском звании, об отчислении из военного образовательного учреждения профессионального образования и увольнении с военной службы принимается тем командиром (начальником), которому предоставлено такое право, в месячный срок с момента поступления к нему этого ходатайства».

Закон Кыргызской Республики «О Дисциплинарном уставе Вооруженных Сил Кыргызской Республики» от 7 августа 1998 года № 116 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 16 сентября 1998 года № 133-140, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В соответствии с Конституцией Кыргызская Республика является правовым государством (часть 1 статьи 1), в котором государственная власть основывается на принципе разделения государственной власти (статья 3).

Разделение властей основывается на естественном разграничении таких функций, как законотворчество, государственное управление и правосудие.

Согласно части 1 статьи 93 Конституции правосудие осуществляется только судом. В систему правосудия входят Верховный суд и местные суды, которые отправляют правосудие от имени государства путем рассмотрения гражданских, уголовных и иных дел в установленных законом процессуальных формах при соблюдении порядка, правил и принципов судопроизводства.

Любые другие институты, разрешающие споры или конфликты, не входят в систему правосудия.

3. Военная служба – особый вид государственной службы, профессиональная служебная деятельность граждан на воинских должностях, выполняющих функции по обеспечению обороны и безопасности государства. Такого рода деятельность осуществляется в

№ 33-Р

интересах государства и общественности, а лица, несущие военную службу, выполняют конституционно значимые функции, чем предопределяется их специальный правовой статус, содержание и характер обязанностей государства по отношению к ним и их обязанности по отношению к государству.

Дисциплинарный устав является основным актом, определяющим сущность воинской дисциплины, обязанности военнослужащих по ее соблюдению, виды поощрений и дисциплинарных взысканий, права командиров (начальников) по их применению, а также порядок подачи и рассмотрения предложений, заявлений и жалоб.

Действие Дисциплинарного устава распространяется на военнослужащих Вооруженных сил и других воинских формирований Кыргызской Республики, в которых законом установлена военная служба.

Сотрудники органов национальной безопасности, согласно Закону Кыргызской Республики «Об органах национальной безопасности», являющиеся военнослужащими, проходят военную службу на основании общевоинских уставов Вооруженных сил и других нормативных правовых актов Кыргызской Республики (статья 17).

4. Закон Кыргызской Республики «О статусе военнослужащих», закрепляя необходимость беспрекословного выполнения военнослужащими поставленных задач в любых условиях, предусматривает, что существо воинского долга обязывает военнослужащих быть дисциплинированными, строго соблюдать Конституцию и законы Кыргызской Республики, выполнять приказы командиров и начальников (статья 25). В нормативном единстве с положениями указанного Закона находятся положения Дисциплинарного устава, в котором предусмотрено, что воинская дисциплина есть строгое и точное соблюдение всеми военнослужащими порядка и правил, установленных законами, воинскими уставами и приказами командиров (начальников) (статья 1 Дисциплинарного устава).

В соответствии с Дисциплинарным уставом за нарушение воинской дисциплины, общественного порядка военнослужащий несет дисциплинарную ответственность. С учетом этого, устанавливаемый Дисциплинарным уставом порядок привлечения военнослужащих к дисциплинарной ответственности имеет свою специфику, обусловленную характером военной службы, предъявляющей повышенные требования к дисциплине военнослужащих.

5. В целях обеспечения общественного осуждения нарушений воинской дисциплины или общественного порядка проступки

№ 33-Р

военнослужащих по решению командира (начальника) могут рассматриваться товарищескими судами чести офицеров и прапорщиков (статья 53 Дисциплинарного устава).

Основная задача товарищеского суда чести – это общественное воздействие на нарушителя воинской дисциплины или общественного порядка, непосредственное участие в укреплении воинской дисциплины офицеров и прапорщиков, формирование ответственности каждого за надлежащее исполнение служебного долга.

Применение мер воздействия на военнослужащего осуществляется решением уполномоченного лица, а не товарищеского суда чести, что подтверждается абзацем четвертым пункта 53 Дисциплинарного устава, согласно которому решение по ходатайству товарищеского суда чести с военной службы принимается тем командиром (начальником), которому предоставлено такое право. Соответственно, решение товарищеского суда чести о привлечении к ответственности виновного лица носит рекомендательный характер. Таким образом, наличие в названии общественного органа, предварительно рассматривающего проступки офицеров и прапорщиков, слова «суд» не означает, что товарищеский суд чести является органом правосудия либо чрезвычайным судом. В связи с этим Конституционная палата не усматривает в оспариваемых субъектом обращения нормах противоречие частям 1 и 3 статьи 93 Конституции.

Конституционная палата считает, что доводы заявителя о недопустимости функционирования товарищеских судов чести несостоятельны по той причине, что Конституция, как правило, предусматривает учреждение органов, реализующих наиболее важные общегосударственные задачи. Соответственно, отсутствие в Конституции положений об учреждении каких-либо общественных органов, в том числе товарищеских судов чести, не может рассматриваться как конституционный запрет на их создание и функционирование.

На основании изложенного и руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

РЕШИЛА:

1. Признать части 2, 3 и 4 статьи 53 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики, принятого Законом

№ 33-Р

Кыргызской Республики «О Дисциплинарном уставе Вооруженных Сил Кыргызской Республики» не противоречащими части 1 статьи 20, статьям 59 и 93 Конституции.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежат исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Айдарбековой Ч.А. и Бобукеевой М.Р. по делу о проверке конституционности частей 2, 3 и 4 статьи 53 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики в связи с обращением Бекбоевой Айнура Мукашевны в интересах гражданина Бавабек уулу Замирбека

Конституционная палата, определяя свою правовую позицию по вышеуказанному делу, недостаточно аргументировала свое решение, в части институционального предназначения товарищеских судов чести как досудебного способа защиты прав и свобод человека и гражданина. В целом, согласившись с резолютивной частью принятого решения, считаем необходимым отметить, что мотивировочная часть данного решения

должна была содержать следующие правовые позиции:

1. Кыргызская Республика как правовое государство обязано обеспечивать эффективную защиту прав и свобод человека и гражданина посредством правосудия, которое осуществляется только судом (часть 1 статьи 93 Конституции). Право на судебную защиту – важнейшая конституционная гарантия (часть 1 статьи 40).

2. Гарантируя судебную защиту прав и свобод человека и гражданина, Конституция одновременно закрепляет право каждого защищать свои права и свободы всеми способами, не запрещенными законом (часть 2 статьи 40). При этом государство обеспечивает развитие внесудебных и досудебных методов, форм и способов защиты прав и свобод человека и гражданина (абзац второй части 1 статьи 40). В современном правовом обществе также называют их как альтернативные формы (методы), способы разрешения конфликтов через переговоры, посредничество (медиация), третейский суд или арбитраж, в том числе и товарищеский суд чести. По назначению и функциональной природе они являются предупредительными, согласительными, примирительными, арбитражными. Каждой форме соответствуют свои специфические методы. Кроме того, правовые последствия от вынесенного решения такими органами и статус этих решений различные.

Таким образом, по сфере и характеру применения – это целая система государственных и негосударственных методов, с помощью которых осуществляется защита прав граждан и урегулируются конфликты (споры).

3. Указанные институты не осуществляют государственную (судебную) власть и не входят в судебную систему Кыргызской Республики, состоящую из государственных судов. Это также не означает, что Конституция

исключает тем самым возможность защиты прав человека и гражданина посредством институтов гражданского общества, наделенных публично значимыми функциями.

4. Что касается институционального предназначения товарищеских судов чести, то их следует отнести к числу видов досудебного способа защиты прав военнослужащих. Такой досудебный институт рассматривает не дисциплинарные проступки во время исполнения служебных обязанностей, а только случаи недостойного поведения сотрудников, несовместимые со званием офицера службы национальной безопасности. В процессе рассмотрения таких дел товарищеские суды чести могут использовать в полной мере обычаи и традиции, сложившиеся в сфере военной службы, которые имеют цель объективно оценить поведение военнослужащих и принять справедливое решение.

5. Товарищеский суд чести является коллегиальным органом, что минимизирует субъективизм в ходе разбирательства и вынесения решения о применении или неприменении взыскания, как если бы командир (начальник) сам рассматривал и сам же выносил решение по этому вопросу. В этом смысле норма, устанавливающая возможность предварительного рассмотрения товарищескими судами чести действий офицеров и прапорщиков национальной безопасности, подрывающих честь и достоинство военнослужащего и

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Айдарбековой Ч.А.
и Бобукеевой М.Р.

авторитет этого органа, должна рассматриваться как защищающая права и интересы сотрудников от возможного незаконного, единоличного вынесения решения командиром (начальником) о его увольнении. Таким образом, это исключает возможность оказания давления, предвзятого отношения командира (начальника) к подчиненному в ходе разбирательства.

Исходя из этого, считаем, что для усиления защиты прав офицеров и прапорщиков законодателью необходимо внести соответствующие

законоположения, предусматривающие обязательное рассмотрение подобных дел товарищескими судами чести, не отдавая решение такого рода вопросов на усмотрение командира (начальника).

Такое конституционно-правовое истолкование указанных выше норм должно было быть включено в мотивировочную часть вышеуказанного решения Конституционной палаты.

*Судьи: Айдарбекова Ч.А.,
Бобукеева М.Р.*

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Сооронкуловой К.С. к Решению Конституционной палаты от 11 июня 2014 года по делу о проверке конституционности частей 2, 3 и 4 статьи 53 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики в связи с обращением Бекбоевой Айнур Мукашевны в интересах гражданина Бавабек уулу Замирбека

Ходатайство Бекбоевой Айнур Мукашевны в интересах гражданина Бавабек уулу Замирбека принято к производству в нарушение требований конституционного закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» (далее – конституционный закон).

В соответствии с пунктом 9 части 3 статьи 25 конституционного закона в обращении должна быть указана позиция обращающегося по поставленному

им вопросу и его правовое обеспечение со ссылкой на соответствующие нормы Конституции. Между тем, правовая позиция Бекбоевой А.М. не имеет какой-либо определенности и ясности, а ссылки на статью 59 Конституции с точки зрения соотносимости с обращенным требованием не имеет под собой никакой правовой основы. Ссылка на часть 1 статьи 20 и статью 93 Конституции носит произвольный характер, субъект обращения не приводит

Особое мнение
судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики
Сооронкуловой К.С.

доводов о нарушении или об ограничении каких-либо гарантированных ему Конституцией конкретных прав и свобод. Более того, ссылаясь на статью 93 Конституции, субъект обращения требует признать «Положение о товарищеских судах чести офицеров органов Службы национальной безопасности» противоречащим статье 59 Конституции. Таким образом, требования субъекта обращения не основательны не только с позиции права, но и логически некорректны.

Учитывая, что «Положение о товарищеских судах чести офицеров органов Службы национальной безопасности» в силу ненормативного характера не могло быть предметом рассмотрения в рамках конституционного судопроизводства, принятая к рассмотрению часть требований Бекбоевой А.М. не имела под собой никаких правовых оснований для принятия к производству.

Так, согласно пункту 8 части 3 статьи 25 конституционного закона, в ходатайстве должны быть указаны конкретные основания к рассмотрению обращения. Основанием к рассмотрению дела является обнаружившаяся неопределенность в вопросе о соответствии оспариваемого акта Конституции. Из смысла и содержания приводимых обращающейся стороны доводов, обнаруженная заявителями неопределенность связана с несоответствием оспариваемой нормы статье 59 Конституции. Однако, учи-

тывая, что оспариваемые субъектами обращения части 2, 3 и 4 статьи 53 Дисциплинарного устава, связаны с вопросами функционирования товарищеских судов, их проверка на предмет соответствия статье 59 Конституции, учреждающей в Кыргызской Республике суды аксакалов, носит абсурдный характер.

Статья 93 Конституции предельно ясно устанавливает структуру судебной системы Кыргызской Республики. Статус товарищеских судов чести офицеров как выборных органов офицерской общественности четко определен в пункте Положения о товарищеских судах чести офицеров органов Службы национальной безопасности Кыргызской Республики. Следовательно, обнаруженная заявителями неопределенность является мнимой, а ссылки на нормы Конституции произвольными и обоснованными. Более того, в ходатайстве отсутствуют требования о проверке оспариваемых нормативных положений на предмет соответствия статье 20 и 93 Конституции. Однако, Конституционная палата рассмотрела обращение Бекбоевой А.М., по собственной инициативе в нарушение норм законодательства сформулировала и обосновала требования обращающейся стороны и, несмотря на отсутствие предмета проверки, вынесла решение по данному делу.

Судья: Сооронкулова К.С.

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**по делу о проверке конституционности статьи 308-1
Уголовного кодекса Кыргызской Республики в свя-
зи с обращением гражданина Саатова Таалайбека
Джапаровича**

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Макешова Дж.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Толобалдиеве М.Э.,

с участием обращающейся стороны – Саатова Т.Дж.;

стороны-ответчика Ырысбекова Т.Ы., представляющего интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц - Шукурбекова А.Ш., представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности, Токтосунова М.Т., представителя Государственного комитета национальной безопасности Кыргызской Республики по доверенности и гражданина Шаршенбаева А.М.,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики (далее – Конституция), статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности статьи 308-1 Уголовного кодекса Кыргызской Республики.

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство гражданина Саатова Таалайбека Джапаровича.

Основанием к рассмотрению ходатайства явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции статья 308-1 Уголовного кодекса Кыргызской Республики.

Заслушав информацию судьи-докладчика Айдарбековой Ч.А., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата) 21 января 2014 года поступило ходатайство гражданина Саатова Т.Дж. о признании диспозиций

№ 35-Р

частей 1 и 2 статьи 308-1 Уголовного кодекса Кыргызской Республики (далее – Уголовный кодекс) противоречащими части 3 статьи 16, части 1 статьи 20, частям 2 и 4 статьи 26 Конституции.

По мнению субъекта обращения, диспозиции частей 1 и 2 статьи 308-1 Уголовного кодекса открыто возлагают бремя доказывания своей невиновности на должностное лицо вопреки требованиям части 2 статьи 26 Конституции, где прямо указано, что никто не обязан доказывать свою невиновность, и освобождает обвинителя от выполнения прямых обязанностей по доказыванию вины по уголовному делу, возложенных на него частью 4 статьи 26 Конституции. Заявитель считает, что законодатель в оспариваемых нормах некорректно употребил слово «обосновать» в следующей фразе «которое оно не может разумным образом обосновать».

По мнению Саатова Т.Ж., требования оспариваемых норм ставят должностных лиц в неравное положение с другими гражданами Кыргызской Республики, совершившими уголовно-наказуемое деяние, вину которых обязан доказывать государственный обвинитель согласно нормам Конституции и Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, и что нарушает принцип равенства всех перед законом и судом, положенный в основу судебного разбирательства. Законодатель, внося дополнение в Уголовный кодекс (статья 308-1), нарушил требования части 1 статьи 20 Конституции, так как принял закон, умаляющий права гражданина Кыргызской Республики, отнесенного к категории должностных лиц.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 12 июня 2014 года ходатайство заявителя было принято к производству.

Представитель стороны-ответчика не согласился с доводами обращающейся стороны и просит в удовлетворении ходатайства отказать.

Конституционная палата, исследовав материалы дела, заслушав доводы сторон и разъяснения иных лиц, приходит к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

№ 35-Р

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу являются диспозиции частей 1 и 2 статьи 308-1 Уголовного кодекса следующего содержания:

«Статья 308-1. Незаконное обогащение

(1) Значительное увеличение активов должностного лица, превышающее его законные доходы, которое оно не может разумным образом обосновать,

наказывается лишением свободы на срок от трех до пяти лет.

(2) То же деяние, совершенное:

1) в крупном размере;

2) должностным лицом, занимающим ответственное положение, наказывается лишением свободы на срок от шести до восьми лет с конфискацией имущества».

Уголовный кодекс Кыргызской Республики от 1 октября 1997 года № 68 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в «Ведомостях Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» 1998 г., № 7, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов и является действующим.

2. В соответствии с Конституцией в Кыргызской Республике все равны перед законом и судом (часть 3 статьи 16); каждый считается невиновным в совершении преступления, пока его виновность не будет доказана в предусмотренном законом порядке и установлена вступившим в законную силу судебным решением; никто не обязан доказывать свою невиновность; бремя доказывания вины по уголовному делу возлагается на обвинителя (части 1, 2 и 4 статьи 26); в Кыргызской Республике не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина (часть 1 статьи 20).

Принцип презумпции невиновности, закрепленный в статье 26 Конституции, является одним из основных принципов правосудия. Его правовая сущность заключается в том, что обвиняемый может быть признан виновным лишь при условии, что его вина будет доказана в предусмотренном законом порядке. Законный порядок означает доказывание надлежащими субъектами вины обвиняемого с помощью допустимых доказательств и при соблюдении установленных законом сроков и иных условий. Кроме того, вина обвиняемого (подсудимого) должна быть установлена в обвинительном приговоре суда, вступившем в законную силу.

Данный принцип нашел свое отражение и в международных договорах, участницей которых является Кыргызская Республика,

№ 35-Р

это Всеобщая декларация прав человека (статья 11), Международный пакт о гражданских и политических правах (часть 2 статьи 14), которые в соответствии со статьей 6 Конституции являются составной частью правовой системы Кыргызской Республики.

Бремя или обязанность доказывания вины обвиняемого возлагаются на органы расследования, которые не вправе налагать обязанность доказывания на обвиняемого и должны объективно проверить все доводы защиты обвиняемого. Сам обвиняемый имеет право доказывать свою невиновность, однако это только его право, которое он может использовать.

Освобождение обвиняемого от обязанности доказывать свою невиновность не лишает его права участвовать в доказывании по уголовному делу. При желании, обвиняемый может давать показания, представлять доказательства (документы, вещественные доказательства), ходатайствовать о принятии мер к установлению и получению дополнительных доказательств. При этом закон не предусматривает для обвиняемого, участвующего в представлении доказательств, ответственности за дачу заведомо ложного показания, если, конечно, такое показание не сопряжено с обвинением невиновного лица в совершении преступления. Обвиняемый вправе также участвовать в доказывании, давая оценку собранным доказательствам в своих ходатайствах и заявлениях, а также в выступлении в судебных прениях. На обвиняемом не лежит обязанность доказывать свои утверждения, опровергающие выводы стороны обвинения, достоверность которых устанавливается в ходе судебного разбирательства.

Неукоснительное выполнение требований закона предоставляет суду возможность принять обоснованное и справедливое решение о наказании виновного либо о реабилитации невиновного, чему служит принцип презумпции невиновности и представляет собой одну из главных гарантий справедливого судебного разбирательства.

Конституционные законоположения о принципе презумпции невиновности применимы к сфере уголовной ответственности. Для других видов ответственности законодатель вправе, в процессе правового регулирования определенных отношений, решать вопрос о распределении бремени доказывания вины иным образом, учитывая особенности этих отношений и их субъектов; интересы защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц (часть 2 статьи 20 Конституции); также требования неотвратимости

№ 35-Р

ответственности. Принимая такие решения, законодатель должен исходить из соразмерности вносимых ограничений и должного обеспечения возможности для субъектов правонарушения права на обжалование действий органов государственной власти и иных публичных органов, предусмотренных законодательством.

3. Принцип презумпции невиновности применяется в уголовном судопроизводстве для всех субъектов преступления независимо от их пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, политических убеждений и иных обстоятельств, что обеспечивает принцип равенства всех перед законом и судом (части 2 и 3 статьи 16 Конституции).

Вместе с тем, обеспечение равных возможностей и запрета дискриминации не исключает особого подхода к правовому регулированию профессиональной деятельности лиц, занимающих государственные должности. Такой вывод согласуется с правовой позицией Конституционной палаты, отмеченной в Решении по делу о проверке конституционности пункта «м» части первой и части восьмой статьи 31 Закона Кыргызской Республики «О государственной службе» в связи с обращением гражданина Асанова Э.А. от 30 апреля 2014 года, где говорится, что установление особенностей в правовом регулировании служебных отношений государственных служащих обусловлено задачами, принципами организации и функционирования государственной службы с целью поддержания ее высокого уровня, специфическим характером профессиональной деятельности лиц, исполняющих обязанности на государственной должности.

В связи с этим следует отметить, что государственный служащий при поступлении на государственную службу добровольно принимает ограничения, с которыми связан приобретаемый им публично-правовой статус должностного лица, и выполняет соответствующие требования согласно установленной законом процедуре, что не влечет ограничения или нарушения конституционных прав этого гражданина.

В силу особенностей правового регулирования деятельности указанных выше лиц законодательством предусмотрено, что государственный служащий обязан представлять сведения о своих доходах, об имуществе и обязательствах имущественного характера, а также супруга (супруги) и несовершеннолетних детей в порядке, установленном нормативными правовыми актами Кыргызской Республики (статья 7 Закона Кыргызской Республики

№ 35-Р

«О государственной службе», статья 2 Закона Кыргызской Республики «О декларировании и публикации сведений о доходах, обязательствах и имуществе лиц, замещающих политические и иные специальные государственные должности, а также их близких родственников»).

Непредставление государственным служащим указанных сведений либо представление заведомо недостоверных или неполных сведений о своих доходах, обязательствах и имуществе, а также близких родственников является основанием для утраты к нему доверия и влечет за собой его увольнение либо применение к нему иных мер юридической ответственности.

4. Конвенция ООН против коррупции, ратифицированная Кыргызской Республикой Законом Кыргызской Республики от 6 августа 2005 года № 128, предусматривает возможность принятия государствами-участниками таких мер, направленных на признание в качестве уголовно наказуемого деяния незаконное обогащение, т.е. значительное увеличение активов публичного должностного лица, превышающее его законные доходы, которое оно не может разумным образом обосновать.

Оспариваемые нормы Уголовного кодекса являются результатом деятельности государственных органов по имплементации положений указанной выше Конвенции в национальное законодательство. Соответственно, положения статьи 308-1 Уголовного кодекса вытекают из норм международного договора, который является составной частью правовой системы Кыргызской Республики (часть 3 статьи 6 Конституции).

Следует учитывать, что рассматриваемый состав преступления относится к числу коррупционных явлений, которые в соответствии с положениями Конвенции ООН против коррупции угрожают «стабильности и безопасности общества, подрывают демократические институты и ценности, этические ценности и справедливость и наносят ущерб устойчивому развитию и правопорядку; ставят под угрозу политическую стабильность и устойчивое развитие государства».

5. Из проверяемых диспозиций статьи 308-1 Уголовного кодекса следует, что субъектами данного преступления являются должностные лица и должностные лица, занимающие ответственное положение (лица, занимающие политические и специальные государственные должности). Субъективная сторона предполагает наличие прямого умысла. В качестве объекта рассматриваются интересы

№ 35-Р

государственной службы. Объективной стороной преступления, исходя из его объекта, должны выступать действия должностных лиц, повлекшие нарушение прав и законных интересов граждан или организаций либо охраняемых законом интересов общества или государства, которые могут выражаться в подрыве авторитета органов власти, государственных и общественных организаций. Вместе с тем, для четкого определения объективной стороны данного преступления законодателю следует уточнить редакцию диспозиции оспариваемой статьи.

Состав данного преступления возникает только тогда, когда должностное лицо не может обосновать значительное увеличение своих активов, превышающее его законные доходы. Процесс обоснования или доказывания происхождения таких активов должен осуществляться вне уголовного судопроизводства и является частью его обязательств, как должностного лица или должностного лица, занимающего ответственное положение. При представлении должностным лицом доказательств законности приобретения имущества отпадают основания для привлечения его к уголовной ответственности. Соответственно, обязанность должностного лица доказать значительное увеличение своих активов, превышающее его законные доходы, является частью его обязательств и осуществляется в рамках его служебной деятельности.

Необходимость доказывания происхождения своих активов, как обязанности государственного служащего, вытекает из его другого обязательства – декларировать свои доходы, имущество и обязательства имущественного характера, цель которого – выявление и предупреждение коррупционных нарушений. Контроль за достоверностью представленных сведений в декларациях государственных служащих выражается через механизм проверок этих сведений, где их могут понуждать дать объяснения о законности значительного увеличения их активов. В противном случае, сущность обязательства должностного лица декларировать доходы, имущество становится выхолащенной и не достигает своей цели. В этой связи обязанность должностного лица обосновать или доказать значительное увеличение своего имущества, превышающего его доходы, осуществляется в рамках его обязательств, вытекающих из специфики его публично-правового статуса и служебной деятельности, и не рассматривается как доказывание своей невиновности в рамках уголовного судопроизводства.

6. Расследование любого преступления, в том числе и незаконного обогащения, регламентировано Уголовно-процессуальным кодексом

№ 35-Р

Кыргызской Республики, согласно которому доказывание – это составная часть уголовного процесса. Любые действия органов расследования должны учитывать принцип презумпции невиновности и осуществлять сбор доказательств вины обвиняемого (подозреваемого) в соответствии с порядком, установленным законом. В этом смысле бремя доказывания, несмотря на субъект преступления, лежит на органах расследования, а дача показаний – это право, а не обязанность обвиняемого. В противном случае, иное понимание диспозиции статьи 308-1 Уголовного кодекса будет противоречить конституционным установлениям о презумпции невиновности.

Таким образом, положения оспариваемых норм Уголовного кодекса, предусматривающие уголовную ответственность должностных лиц, не противоречат конституционным принципам презумпции невиновности и равенства всех перед законом и судом.

На основании изложенного и руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

РЕШИЛА:

1. Признать диспозиции частей 1 и 2 статьи 308-1 Уголовного кодекса Кыргызской Республики не противоречащими части 3 статьи 16, части 1 статьи 20, частям 2, 4 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежат исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской республики Осмонбаева Э.Ж. к Решению Конституционной палаты от 25 июня 2014 года по делу о проверке конституционности статьи 308-1 Уголовного кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением гражданина Саатова Таалайбека Джапаровича

Введение уголовной ответственности за незаконное обогащение (статья 308-1 Уголовного кодекса) было обусловлено государственной политикой в сфере борьбы с коррупцией.

Несомненно, коррупция, как антиобщественное явление, свидетельствующее о степени морального разложения государственной власти, серьезно подрывает эффективность функционирования государственных институтов, препятствует проведению системных преобразований, тем самым, вызывает в обществе недоверие к государственной власти и обоснованно рассматривается как одна из угроз безопасности страны.

Вместе с тем, какие бы злободневные задачи не стояли перед государством, оно обязано решать их исключительно в правовой плоскости, в рамках Конституции и законов. Этого требует статья 1 Конституции, провозгласившая Кыргызскую Республику правовым государством, и задача Конституционной палаты, как органа конституционного контроля, заключается в обеспечении верховенства идеи права (силы права) над идеей насилия (права силы масс, власти, политики), преобладавшей на протяжении всей новейшей истории

Кыргызстана. Поэтому в условиях новых вызовов современной эпохи особую актуальность приобретает проблема конституционной стабильности и правовой определенности, когда все приоритеты должны быть выстроены в сторону конституционных ценностей, а не сиюминутной целесообразности.

Однако, к сожалению, решение Конституционной палаты, принятое по данному делу, наполнено противоречивыми суждениями, а попытки обосновать выводы с точки зрения уголовно-правовой науки выглядят, по крайней мере, неубедительными.

С одной стороны Конституционная палата признает, что «все равны перед законом и судом (часть 3 статьи 16 Конституции)»; что «каждый считается невиновным в совершении преступления, пока его виновность не будет доказана в предусмотренном законом порядке и установлена вступившим в законную силу судебным решением»; что «никто не обязан доказывать свою невиновность»; что «бремя доказывания вины по уголовному делу возлагается на обвинителя (части 1, 2 и 4 статьи 26)»; что «принцип презумпции невиновности, закрепленный в статье 26 Конституции,

является одним из основных принципов правосудия».

С другой стороны, диспозицию оспариваемой статьи, содержащую недвусмысленное правило, обязывающее субъект преступления «разумным образом обосновать» существенное увеличение доходов, то есть фактически представить доказательства своей невиновности, считает вполне допустимым.

Первоначально эту позицию Конституционная палата обосновала тем, что «...освобождение обвиняемого от обязанности доказывания своей невиновности не лишает его права участвовать в доказывании по уголовному делу. При желании, обвиняемый может давать показания, представлять доказательства (документы, вещественные доказательства), ходатайствовать о принятии мер к установлению и получению дополнительных доказательств». При этом совершенно забывая о том, что диспозиция статьи 308-1 УК предполагает участие субъекта преступления в процессе доказывания обязательным, тогда как права обвиняемого, предоставленные ему уголовно-процессуальным законодательством, в том числе в доказывании своей невиновности, по своей природе не могут носить обязательного характера.

Вслед за этим доводы Конституционной палаты приобретают совершенно иной характер, согласно

которым обязанность субъекта преступления доказывать свою невиновность, оказывается, относится к допустимым Конституцией ограничениям прав и свобод человека и гражданина, что «обеспечение равных возможностей и запрета дискриминации не исключает особого подхода к правовому регулированию профессиональной деятельности лиц, занимающих государственные должности». Однако возникает очевидный вопрос о соотносимости презумпции невиновности и особенности правового регулирования профессиональной деятельности должностных лиц государственных органов, в том числе ограничения, которые государственный служащий добровольно принимает на себя при поступлении на государственную службу, его обязанность представлять сведения о своих доходах и имуществе.

Таким образом, из смысла приводимых в Решении аргументов следует, что презумпция невиновности может иметь избирательный характер и может не действовать при определенных обстоятельствах и в отношении некоторой категории лиц, в частности занимающих государственные должности. Такое суждение является недопустимым как с точки зрения Конституции, общепризнанных норм международного права, так и уголовно-правовой науки.

Следующий свой шаг в обосновании своих выводов Конституционная палата связывает с «безвыходностью ситуации», обусловленной ратификацией Кыргызской Республикой Конвенции ООН против коррупции, которая предусматривает необходимость принятия государствами-участниками мер, направленных на признание незаконного обогащения в качестве уголовно наказуемого деяния, т.е. «значительное увеличение активов публичного должностного лица, превышающее его законные доходы, которое оно не может разумным образом обосновать».

Прежде всего, следует особо отметить, что рассматриваемая Конвенция ООН не предписывает ее участникам прибегать к дословному «исполнению» ее положений. В ней заложена лишь правовая концепция, в соответствии с которой незаконное обогащение рассматривается как уголовно-наказуемое деяние. Вместе с тем, это не означает, что норма Конвенции должна быть идентичной с диспозицией статьи Уголовного кодекса. В данном случае, имеет место неверное понимание концептуальных положений Конвенции ООН против коррупции, когда условие (гипотеза), при которой деяние становится преступным, воспринята законодателем как определение самого преступного деяния. Это не имеет ничего общего

с имплементацией норм международного права в национальное законодательство, как утверждается в решении Конституционной палаты.

Далее, Конституционная палата, рассматривая оспариваемый состав преступления с точки зрения его объективных и субъективных признаков, приходит к выводу о том, что объективная сторона данного преступления не поддается четкому определению и предписывает «законодателю уточнить редакцию диспозиции оспариваемой статьи».

Тем самым, Конституционная палата считает допустимым некоторую «неопределенность» одного из обязательных элементов состава преступления.

В связи с этим следует особо отметить, что всякое преступление имеет объективные (внешние, доступные для стороннего наблюдения) и субъективные (внутренние, представляющие собой психические процессы, протекающие в сознании лица) проявления. И лишь наличие и определенность в деянии всех четырех элементов состава преступления (объекта, объективной стороны, субъекта, субъективной стороны) является основанием для признания его преступным и привлечения совершившего его лица к уголовной ответственности. Отсутствие хотя бы одного из них означает, что отсутствует и состав преступления в целом, а деяние не

может быть признано преступным. Эта аксиома уголовно-правовой науки ни при каких обстоятельствах не может подвергаться сомнению.

Наконец, Конституционная палата принимает утверждать, что «состав данного преступления возникает только тогда, когда должностное лицо не может обосновать значительное увеличение своих активов, превышающее его законные доходы. Процесс обоснования или доказывания происхождения таких активов должен осуществляться вне уголовного судопроизводства и является частью его обязательств, как должностного лица или должностного лица, занимающего ответственное положение», «...обязанность должностного лица обосновать или доказать значительное увеличение своего имущества, превышающего его доходы, осуществляется в рамках его обязательств, вытекающих из специфики его публично-правового статуса и служебной деятельности, и не рассматривается как доказывание своей невиновности в рамках уголовного судопроизводства».

В данном случае Конституционная палата позволила себе вольный, не принятый в уголовном праве, способ квалификации деяния по оспариваемой статье Уголовного кодекса. Осуществить данную трактовку невозможно в принципе, поскольку нормативное положение «...которое оно не может разумным

образом обосновать» находится в органическом единстве с остальной частью диспозиции статьи Уголовного кодекса и не может быть выведена за рамки уголовного судопроизводства. Здесь следует иметь в виду, что Конституционная палата не может устанавливать новые методы правоприменения норм Уголовного кодекса, тем более вопреки устоявшимся и научно обоснованным правилам их применения.

Презумпция невиновности является одним из фундаментальных принципов отправления правосудия, признанный всем мировым сообществом.

В соответствии со статьей 11 Всеобщей декларации прав человека, каждый человек, обвиняемый в совершении преступления, имеет право считаться невиновным до тех пор, пока его виновность не будет установлена законным порядком путем гласного судебного разбирательства, при котором ему обеспечиваются все возможности для защиты.

Часть 2 статьи 14 Международного пакта о гражданских и политических правах гласит: «Любой человек, обвиняемый в совершении уголовного преступления, имеет право считаться невиновным до тех пор, пока его виновность не будет доказана в соответствии с законом».

Принцип презумпции невиновности направлен на то, чтобы

оградить обвиняемого от вердикта «виновен», пока его вина «... не будет доказана в предусмотренном законом порядке и установлена вступившим в законную силу судебным решением» (часть 1 статьи 26 Конституции). Конституция Кыргызской Республики, реализовав нормы международного права, тем не менее, приняла дополнительные предписания, направленные на обеспечение незыблемости принципа презумпции невиновности. Так, части 2, 3, 4 статьи 26 Конституции гласят: «Никто не обязан доказывать свою невиновность»; «Никто не может быть осужден лишь на основе его собственного признания в совершении преступления»; «Бремя доказывания вины по уголовному делу возлагается на обвинителя».

Таким образом, Конституция, детально раскрывая сущность презумпции невиновности и уделяя особое внимание правовому статусу лица, привлекаемого к уголовной ответственности, придает особое значение необходимости соблюдения этого принципа при обвинении кого-либо в совершении преступления.

При таких обстоятельствах возложение на обвиняемого в преступлении бремени доказывания своей невиновности в любых ее проявлениях и формах просто недопустимо.

Следует также отметить, что в ряде ратифицировавших указанную Конвенцию государствах

ответственность за «незаконное обогащение» не вводится в законодательство. Состав преступления «незаконное обогащение» или подобный ему отсутствует как минимум в следующих государствах: Нидерланды, Бельгия, Италия, Португалия, Швейцария, Финляндия, Норвегия, Франция, США, Испания, Швеция, Дания.

Представители этих стран указывают три основных причины, по которым статья 20 «Незаконное обогащение» Конвенции ООН против коррупции не вводится в их законодательство.

Во-первых, понятие «незаконное обогащение» противоречит конституциям большинства стран мира в силу нарушения презумпции виновности.

Во-вторых, в этих странах обычно есть статьи, которые подразумевают автоматическое признание преступными доходов лиц, которые уже уличены в каком-нибудь другом серьезном преступлении вроде взяток и иных должностных преступлений, наркоторговле или сутенёрстве.

В-третьих, в этих странах предусмотрены через механизм обязательной декларации доходов чиновников, ответственность и наказание за неверные данные в декларациях.

Указанное свидетельствует о том, что к имплементации норм международного права в национальное

Особое мнение
судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской республики
Осконбаева Э.Ж.

законодательство необходимо подходить более ответственно с учетом особенностей национальной правовой системы, как этого требует часть 3 статьи 6 Конституции.

В качестве особенностей правовой системы Кыргызской Республики следовало бы отметить, что привлекаться к уголовной ответственности должны за конкретное правонарушение, послужившее причиной незаконного обогащения (взятки, получение незаконного вознаграждения, иные должностные преступления и т.д.). Существующая норма об уголовной ответственности за незаконное обогащение создает серьезные предпосылки установлению двойной ответственности и нарушения принципа «не

дважды за одно», что совершенно недопустимо и противоречит части 3 статьи 27 Конституции, предписывающей: «Никто не должен повторно нести юридическую ответственность за одно и то же правонарушение».

Кроме того, в оспариваемой норме присутствует субъективная оценочная категория – «разумным образом», допускающая достаточно широкое усмотрение представителей правоохранительных органов, что само по себе содержит коррупциогенный фактор.

В конечном итоге, совершенно недопустимо содействие даже таким благим намерениям, как борьба с коррупцией, в ущерб конституционно значимым ценностям.

Судья Э.Ж. Осконбаев

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской республики Сооронкуловой К.С. к Решению Конституционной палаты от 25 июня 2014 года по делу о проверке конституционности статьи 308-1 Уголовного кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением гражданина Саатова Таалайбека Джапаровича

1. Конституционная палата обосновывает свою позицию о конституционности статьи 308-2 УК необходимостью соблюдения обязательств, вытекающих из статьи 20

ратифицированной Кыргызской Республикой Конвенции ООН против коррупции.

Статья 20. Незаконное обогащение.

Особое мнение
судьи Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской республики
Сооронкуловой К.С.

При условии соблюдения своей конституции и основополагающих принципов своей правовой системы каждое Государство-участник рассматривает возможность принятия таких законодательных и других мер, какие могут потребоваться, с тем чтобы признать в качестве уголовно наказуемого деяния, когда оно совершается умышленно, незаконное обогащение, т.е. значительное увеличение активов публичного должностного лица, превышающее его законные доходы, которое оно не может разумным образом обосновать.

Тем самым статья 20 Конвенции ООН против коррупции предусматривает обязанность государств рассмотреть вопрос о криминализации (с соблюдением своих конституционных принципов) преднамеренного «незаконного обогащения», т.е. существенного повышения доходов должностного лица, которое оно не может разумно объяснить и которое не является результатом его профессиональной деятельности. Кроме того, статья 20 Конвенции предусматривает правило о том, что при значительном увеличении доходов должностного лица на него возлагается бремя доказывания того, что данные доходы имеют своим источником правомерную деятельность.

Большинство государств, присоединившиеся к Конвенции, отказались имплементировать статью 20 Конвенции в национальное законодательство

по причине ее противоречия Конституции, в частности конституционному положению о презумпции невиновности¹.

Конвенции ООН против коррупции не содержит конкретных уголовно-правовых норм – нормы данной Конвенции носят абстрактный характер, являющиеся результатом компромисса сторон международно-правового договора. Участники данной Конвенции в соответствии с основополагающими принципами своего внутреннего законодательства принимают конкретные законодательные меры для обеспечения своих международных обязательств. Следовательно, Кыргызская Республика как страна-участница Конвенции ООН против коррупции свободна в формулировании диспозиции уголовно-правовой нормы в своем внутреннем законодательстве. Формулировка такой нормы должна быть адаптирована к основополагающим принципам законодательства Кыргызской Республики, одним из которых является принцип презумпции невиновности. Таким образом, рассматриваемая Конвенция ООН не предписывает ее участникам прибегать к дословному «исполнению» ее положений. В ней заложен лишь правовой концепт, в

---

¹ Состав преступления «незаконное обогащение» или подобный ему отсутствует как минимум в следующих государствах: Нидерланды, Бельгия, Италия, Португалия, Швейцария, Финляндия, Норвегия, Франция, США, Испания, Швеция, Дания, Российская Федерация

соответствии с которой незаконное обогащение рассматривается как уголовно наказуемое деяние. Между тем, законодатель инкорпорировал в уголовный кодекс статью 20 Конвенции, несмотря на то обстоятельство, что презумпция невиновности является конституционным установлением, и более того статья 26 Конституции содержит ее развернутую характеристику.

Так, части 1, 2, 3, 4 статьи 26 Конституции гласят: *«Каждый считается невиновным в совершении преступления, пока его виновность не будет доказана в предусмотренном законом порядке и установлена вступившим в законную силу судебным решением», «никто не обязан доказывать свою невиновность», «никто не может быть осужден лишь на основе его собственного признания в совершении преступления», «бремя доказывания вины по уголовному делу возлагается на обвинителя».*

Конституция, детально раскрывая сущность презумпции невиновности и уделяя особое внимание правовому статусу лица, привлекаемого к уголовной ответственности, придает особое значение необходимости соблюдения этого принципа при обвинении кого-либо в совершении преступления, признавая тем самым недопустимым возложение на обвиняемого бремени доказывания своей невиновности.

2. Правовой анализ состава преступления, предусмотренного статьей

308-1 УК свидетельствует о неординарности состава преступления как «незаконное обогащение». Согласно части 1 статьи 8 УК преступлением признается предусмотренное уголовным законом общественно опасное, виновное и наказуемое деяние (действие или бездействие). Из действий или бездействия, как правило, слагается содержание объективной стороны преступного деяния. В соответствии с этим Конституционная палата, раскрывая признаки состава преступления, предусмотренного статьей 308-1 УК, указывает, что *«объективной стороной преступления, исходя из его объекта, должны выступать действия должностных лиц, повлекшие нарушение прав и законных интересов граждан или организаций либо охраняемых законом интересов общества или государства, которые могут выражаться в подрыве авторитета органов власти, государственных и общественных организаций».* Между тем, незаконное обогащение не является конкретным действием, а представляет собой результат коррупционного поведения должностного лица, например, совершения таких преступных посягательств, как получение взятки, злоупотребление должностными полномочиями, незаконное участие в предпринимательской деятельности и др.

По смыслу статьи 20 Конвенции ООН, превышение реальных доходов над законно допустимыми как юридический факт – это не действие, а

событие. Действие либо бездействие, результатом которых стало данное событие, надо установить, а потом еще доказать, что это поведение нарушало какие-либо правовые нормы. Следовательно, для привлечения к уголовной ответственности за незаконное обогащение необходимо устанавливать конкретные способы обогащения: эпизоды хищений, получения взяток, корыстных злоупотреблений и т. д., то есть уголовная ответственность должна наступать не за сам по себе факт несоразмерности фактических и официальных доходов должностного лица, а за его коррупционное поведение, приведшее к дисбалансу фактических и законных активов должностного лица. Все вышеуказанные деяния криминализованы уголовным кодексом, и в этом случае дополнение УК запретом на незаконное обогащение теряет смысл.

В целом криминализация незаконного обогащения обосновывается необходимостью принятия мер, направленных на борьбу с латентными коррупционными преступлениями. В этом отношении незаконное обогащение как бы охватывает составы многих коррупционных преступлений результатом совершения которых и стало значительное увеличение активов, однако изболчить коррупционера в совершении таких преступлений практически невозможно, исходя из этого остается одно – презюмировать незаконное обогащение. Между тем, статья 20 Конвенции требует

умышленного характера деяния («когда оно (преступление) совершается умышленно»). В данном случае непонятно, по отношению к какому деянию должна устанавливаться вина в форме умысла, если «значительное увеличение активов» является не действием (бездействием) лица, а его последствием. В этом смысле незаконное обогащение является своего рода преступлением без деяния, вина субъекта преступления презюмируется и не требует доказывания, что противоречит положению классического уголовного права об ответственности лица только за свои виновные действия (бездействие). Безусловное признание вины вне процесса ее доказывания противоречит как требованиям Конституции, так и принципам уголовного процесса, в соответствии с которыми установление любых обстоятельств правонарушения подлежит доказыванию.

3. Анализируя рассматриваемый состав преступления Конституционная палата приходит к следующему выводу: «Вместе с тем, для четкого определения объективной стороны данного преступления законодателью следует уточнить редакцию диспозиции оспариваемой статьи». Тем самым, Конституционная палата признает «неопределенность» диспозиции оспариваемой нормы. Вместе с тем, неточность (неясность, неопределенность) уголовно-правовой нормы является одной из основных причин

квалификационных ошибок. В данном случае, в диспозиции статьи 308-2 УК отсутствуют отличительные признаки составообразующего элемента, что может привести не только к квалификационным ошибкам, но и в целом к «омертвлению» уголовно-правовой нормы, которая из-за неопределенности не будет применяться к реально распространенной преступности.

Вопрос о том, допустима ли какая-либо неопределенность уголовно-правовой нормы, достаточно ясно определен в правовой позиции Конституционного суда Российской Федерации, в соответствии с которой «любое преступление, а равно и меры уголовной ответственности за его совершение должны быть четко определены в законе, причем таким образом, чтобы исходя из текста соответствующей нормы — в случае необходимости с помощью толкования, данного ей судами, — каждый мог предвидеть уголовно-правовые последствия своих действий (бездействия). Неточность, неясность и неопределенность закона порождают возможность неоднозначного истолкования и, следовательно, произвольного применения его норм — в противоречие конституционным принципам, из которых, вытекает обращенное к законодателю требование определенности, ясности, недвусмысленности правовых норм и их согласованности в системе действующего правового регулирования; в противном случае может иметь место

противоречивая правоприменительная практика, что ослабляет гарантии государственной защиты прав, свобод и законных интересов граждан».²

4. Согласно доводам Конституционной палаты, приводимым в разделе пятом Решения, состав данного преступления возникает только в результате проверки сведений, содержащихся в декларации о доходах и свидетельствующих о превышении фактических активов над законными доходами. Установленный по результатам проверки факт неспособности должностного лица обосновать или доказать значительное увеличение своего имущества, является поводом для возбуждения уголовного дела. Следовательно, как считает Конституционная палата, обоснование и доказывание значительного увеличения своих доходов является обязанностью должностного лица и осуществляется вне рамок уголовного судопроизводства, до привлечения должностного лица к уголовной ответственности. Такая привязка состава преступления, предусмотренного статьей 308-2 УК исключительно к декларации о доходах должностного лица и их проверке со стороны компетентного органа выглядит крайне неубедительной для обоснования конституционности оспариваемой нормы. Выявленное по результатам проверки несоответствие

² Постановление КС РФ от 15 июля 1999 года № 11-П и от 27 мая 2003 года № 9-П

Особое мнение
судьи Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской республики
Сооронкуловой К.С.

задекларированного имущества законным доходам должностного лица и отсутствие соответствующего обоснования является одним из возможных поводов возбуждения уголовного дела по признакам совершения преступления, предусмотренного статьей 308-2 УК. Но следует заметить, что выявить незаконное обогащения по декларации практически невозможно, так как декларирование имущества, приобретенного коррупционным путем, и соответственно происхождение которого невозможно обосновать, не входит в интересы должностного лица.

Факты владения должностным лицом активами, превышающими его законные доходы, могут быть выявлены правоохранительными органами в разных ситуациях, то есть поводами и основаниями к возбуждению уголовного дела могут быть не только направление материалов уполномоченного органа, но и заявления граждан, сообщение должностного лица организации, сообщение в средствах массовой информации, непосредственное обнаружение органом дознания, следователем, прокурором признаков преступления (статья 150 УПК). При чем достаточным основанием к возбуждению уголовного дела по статье 308-2 является обнаружение активов должностного лица, превышающее его законные доходы. Следователь и прокурор обязаны в каждом случае обнаружения признаков преступления в пределах своей компетенции

возбудить уголовное дело, принять все предусмотренные законом меры к установлению события преступления (часть 1 статьи 24УПК).

В ситуации, когда чиновник скрыл свои реальные доходы и они были выявлены правоохранительными органами, правомерный отказ должностного лица от дачи показаний и представления доказательств будут расцениваться как действия, подпадающие под такой признак преступления, предусмотренного статьей 308-2 УК, как «не может разумным образом обосновать». Более того, нежелание субъекта преступления разумно обосновать диспропорцию между реальными активами и законными доходами, может расцениваться как признание в совершении незаконного обогащения и ляжет в основу обвинения. В рассматриваемом аспекте противоречие оспариваемой нормы статье 26 Конституции является очевидным и без всякого глубокого анализа бросается в глаза.

5. Конституционная палата в своем Решении отмечает, что «...*обязанность должностного лица обосновать или доказать значительное увеличение своего имущества, превышающего его доходы, осуществляется в рамках его обязательств, вытекающих из специфики его публично-правового статуса и служебной деятельности, и не рассматривается как доказывание своей невиновности в рамках уголовного судопроизводства*». В таком случае значительное увеличение

активов публичного должностного лица, превышающее его законные доходы, которое оно не может разумным образом обосновать, должны быть гипотезой нормы о незаконном обогащении, а уголовная ответственность должна наступать за неисполнение обязательства обосновать значительное увеличение своих активов.

Явное противоречие оспариваемой нормы презумпции невиновности не так сильно бросалось бы в глаза при отсутствии такого признака, как «не может разумным образом обосновать». Основу особенной части уголовного кодекса составляют нормы-запреты: они определяют признаки конкретных видов преступлений и устанавливают наказание (санкцию) за их совершение, то есть традиционно в составах описываются только объективные и субъективные признаки преступлений. Исходя из этого, предложение должностному лицу в тексте уголовно-правового запрета обосновывать правомерность своего поведения выглядит несколько странно. А «не может разумным образом обосновать» – это негативный признак, который характеризует посткриминальное поведение.

Кроме того, возведение в ранг признаков преступления невозможности субъектом прояснить те или иные обстоятельства квалифицируемого события является для нашего уголовного закона нетипичным.

При применении указанной нормы возникает также проблема устан-

овления времени совершения незаконного обогащения. В соответствии с частью 1 статьи 28 Конституции, закон устанавливающий или отягчающий ответственность лица обратной силы не имеет. Никто не может нести ответственность за действия, которые на момент их совершения не признавались правонарушением. Следовательно, действия, подпадающие под признаки незаконного обогащения, совершенные до вступления оспариваемой нормы в юридическую силу, не могут признаваться преступлением.

Все вышеизложенное приводит к выводу о невозможности применения оспариваемой нормы, тем самым выхолащивается суть криминализации незаконного обогащения, как уголовно-правовой меры направленной на эффективную борьбу с коррупцией. Признание Конституционной палатой оспариваемой нормы не противоречащей Конституции не препятствует законодателю сконструировать описание состава рассматриваемого преступления (при соблюдении баланса между конвенционными нормами и фундаментальными принципами правовой системы Кыргызской Республики) таким образом, чтобы норма могла стать эффективной мерой предупреждения коррупционной преступности и борьбы с ее последствиями.

Судья: Сооронкулова К.С.

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности абзаца 3 части 2 статьи 84 Трудового кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением Саатова Таалайбека Джапаровича в интересах гражданина Джансеитова Кубанычбека Асановича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Макешова Дж.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Илиязовой Н.А., с участием:

обращающейся стороны – Джансеитова К.А., представителей Джансеитова К.А. по доверенности Саатова Т.Дж. и Кекиликова Ж.; стороны-ответчика – Болджуровой С.С., представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Андашевой Н.Д., представителя Государственной кадровой службы Кыргызской Республики по доверенности; Брейво В.Г., представителя Федерации профсоюзов Кыргызстана по доверенности, руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики (далее – Конституция), статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности абзаца 3 части 2 статьи 84 Трудового кодекса Кыргызской Республики.

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Саатова Т.Дж. в интересах гражданина Джансеитова К.А.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции нормативное положение абзаца 3 части 2 статьи 84 Трудового кодекса Кыргызской Республики.

Заслушав выступление судьи-докладчика Айдарбековой Ч.А., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики (далее - Конституционная палата) 3 февраля 2014 года

№ 36-Р

поступило ходатайство Саатова Т.Дж. в интересах гражданина Джансеитова К.А. о признании абзаца 3 части 2 статьи 84 Трудового кодекса Кыргызской Республики (далее – Трудовой кодекс) противоречащим требованиям абзаца 2 части 2 и части 3 статьи 16, части 1 статьи 20, статьи 35 Конституции.

Согласно представленным материалам Джансеитов К.А. работал заместителем директора Государственного центра судебных экспертиз при Министерстве юстиции Кыргызской Республики. Приказом Министерства юстиции Кыргызской Республики от 5 октября 2012 года № 199 он был уволен в соответствии с абзацем шестым пункта «д» статьи 31 Закона Кыргызской Республики «О государственной службе».

Джансеитов К.А. обжаловал указанный выше приказ Министерства юстиций Кыргызской Республики в Ленинском районном суде города Бишкека. По мнению истца, Министерство юстиции Кыргызской Республики нарушило процедуру увольнения Джансеитова К.А. тем, что не получило предварительного согласия профсоюзной организации на его увольнение, членом которой он являлся. Решением Ленинского районного суда города Бишкека от 21 января 2013 года в удовлетворении исковых требований Джансеитова К.А. было отказано. Указанное решение было обжаловано в судебную коллегию Бишкекского городского суда, которая своим определением от 11 июля 2013 года оставила решение первой инстанции без изменения. Надзорная жалоба Джансеитова К.А. на определение судебной коллегии Бишкекского городского суда была оставлена без удовлетворения постановлением Верховного суда Кыргызской Республики от 25 ноября 2013 года.

Из представленного ходатайства следует, что оспариваемые нормы Трудового кодекса, предусматривающие порядок расторжения трудового договора по инициативе работодателя с предварительного согласия профсоюзной организации либо иного представительного органа работников, подвергают дискриминации работников, в зависимости от занимаемого ими должностного положения. Так, указанными нормами не допускается увольнение рядовых работников без письменного согласия соответствующей профсоюзной организации, членом которой они являются, тогда как руководители организации лишены такой гарантии, также будучи членами профсоюзной организации.

По мнению Саатова Т.Дж., оспариваемые нормы Трудового

№ 36-Р

кодекса в скрытой форме вынуждают руководителей организации выйти из членов профсоюза и пользоваться ее услугами, что фактически лишает их конституционного права на свободу объединения, гарантированного статьей 35 Конституции.

Любое ограничение в трудовых правах и свободах либо предоставление каких-либо преимуществ при их реализации, в зависимости от служебного положения, является дискриминацией, что очевидно усматривается в оспариваемых нормах Трудового кодекса, – считает заявитель. Конституция запрещает дискриминацию лица, в том числе в зависимости от занимаемого служебного положения, а также запрещает принятие законов, отменяющих и умаляющих права и свободы человека и гражданина.

Согласно части 3 статьи 16 Конституции все равны перед законом и судом, однако из требований абзаца третьего части 2 статьи 84 Трудового кодекса вытекает, что руководители организаций, их заместители находятся в более ущемленном состоянии по отношению к рядовым работникам по защите их трудовых прав и свобод. Учитывая изложенные в ходатайстве обстоятельства, заявитель просит признать абзац третий части 2 статьи 84 Трудового кодекса противоречащим требованиям абзаца второго части 2, части 3 статьи 16, части 1 статьи 20, статьи 35 Конституции.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 4 марта 2014 года ходатайство Саатова Т.Дж. в интересах гражданина Джансеитова К.А. было принято к производству.

В судебном заседании гражданин Джансеитов К.А., его представители Саатов Т.Дж. и Кекиликов Ж. поддержали свое ходатайство и просили его удовлетворить.

Сторона-ответчик считает, что оспариваемые нормы Трудового кодекса не противоречат Конституции и просит оставить ходатайство обращающейся стороны без удовлетворения.

Конституционная палата, обсудив доводы сторон, исследовав материалы дела, выслушав разъяснения иных лиц, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность

№ 36-Р

которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу является абзац третий части 2 статьи 84 Трудового кодекса следующего содержания:

«Согласия представительного органа работников на расторжение трудового договора не требуется в случаях:

- увольнения руководителя организации, его заместителей, руководящих работников, избираемых, утверждаемых или назначаемых на должность органами государственной власти или управления, а также общественными организациями и другими объединениями граждан и в иных случаях, предусмотренных законодательством Кыргызской Республики».

Трудовой кодекс Кыргызской Республики от 4 августа 2004 года № 106 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в Ведомостях Жогорку Кенеша Кыргызской Республики 2006 года № 4, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В соответствии с Конституцией никто не может подвергаться дискриминации по признаку имущественного или иного положения; все равны перед законом и судом; в Кыргызской Республике не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина; каждый имеет право на свободу объединения (абзац второй части 2, часть 3 статьи 16, часть 1 статьи 20, статья 35).

Кыргызская Республика является социальным государством, гарантирующим в равной степени права и интересы работников и работодателей при реализации ими права на труд и права на экономическую свободу, свободное использование своих способностей для экономической деятельности, не запрещенной законом (части 2 и 3 статьи 42 Конституции).

Для достижения баланса интересов работников и работодателей государство создает условия для создания ими законных форм, способов по отстаиванию своих прав и интересов в области социально-экономических отношений. Такая обязанность государства вытекает из положений Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах (статья 8) (Кыргызская Республика присоединилась постановлением Жогорку Кенеша Кыргызской Республики от 12 января 1994 года № 1406-XII) (далее – Пакт),

№ 36-Р

которые предусматривают, что «государства - участники Пакта обязуются обеспечить право каждого человека создавать для осуществления и защиты своих экономических и социальных интересов профессиональные союзы и вступать в таковые по своему выбору при единственном условии соблюдения правил соответствующей организации». При этом, согласно Пакту, который в соответствии со статьей 6 Конституции является составной частью правовой системы Кыргызской Республики, пользование указанным правом не подлежит никаким ограничениям, кроме тех, которые предусматриваются законом и которые необходимы в демократическом обществе в интересах государственной безопасности или общественного порядка или для ограждения прав и свобод других лиц.

Профессиональные союзы (профсоюзы) – добровольные общественные объединения граждан на основе общности интересов по роду деятельности, как в производственной, так и непроизводственной сферах, создаваемые для защиты трудовых и социально-экономических прав и интересов своих членов (статья 1 Закона Кыргызской Республики «О профессиональных союзах»). Основными функциями (направлениями деятельности) профсоюзов являются представление интересов работников перед работодателем, органами государственной власти и местного самоуправления и защита трудовых прав работников, их социально-экономических интересов.

Учреждение общественных объединений подобных профсоюзу осуществляется благодаря праву на свободу объединения, которое предусмотрено Конституцией (статья 35) и закреплено в Уставе Международной организации труда (далее – МОТ). В основе данного права лежит добровольность волеизъявления граждан – создавать и быть членом объединения, что провозглашается нормами Конституции, международного права и национального законодательства (статья 2 Конвенции МОТ № 87 «О свободе ассоциации и защите права на организацию», часть 3 статьи 28 Трудового кодекса, статья 1 Закона Кыргызской Республики «О профессиональных союзах», статья 2 Закона Кыргызской Республики «Об объединениях работодателей», статья 2 Закона Кыргызской Республики «О некоммерческих организациях»).

3. Конституция, гарантируя равенство прав и свобод человека и гражданина, а также запрещая любые формы дискриминации прав граждан, не запрещает законодателю при осуществлении регулирования в сфере труда и занятости - устанавливать различия

№ 36-Р

в правовом статусе лиц, принадлежащих к разным категориям (по роду и условиям деятельности), в том числе вводить особые правила, касающиеся прекращения с ними трудовых правоотношений, если эти различия являются оправданными и обоснованными, соответствуют конституционно значимым целям.

Правовое положение руководителя организации, его заместителей и иных руководящих работников (права, обязанности, ответственность) отличается от статуса иных работников, что обусловлено спецификой его трудовой деятельности в системе управления организацией. Следует отметить, что указанные субъекты организации представляют в трудовых отношениях сторону работодателя и совершают от его имени юридически значимые действия.

Права и обязанности работодателя в трудовых отношениях осуществляются: физическим лицом, являющимся работодателем; органами управления юридического лица (независимо от формы собственности) или уполномоченными ими лицами (администрацией). Администрация является представителем работодателя, но в отношениях с работниками, их трудовым коллективом, на государственной и муниципальной службе она является и самостоятельным субъектом трудового права, имеющим определенные юридически закрепленные права и обязанности по управлению организацией. В администрацию входят все должностные лица, имеющие в своем подчинении работников (руководящие работники).

При определении руководителя организации, его заместителя и иных руководящих работников необходимо отталкиваться от их правомочий. Так, к их числу законодатель относит права: заключать, изменять и расторгать трудовые договоры с работниками в порядке и на условиях, установленных законом; вести коллективные переговоры и заключать коллективные договоры; поощрять работников; требовать от работников исполнения ими трудовых обязанностей, соблюдения правил внутреннего трудового распорядка организации; привлекать или инициировать привлечение работников к дисциплинарной и материальной ответственности в порядке, установленном законом; принимать локальные нормативные акты и другие.

Руководители организаций, их заместители и иные руководящие работники, представляющие работодателя, не могут пользоваться защитой профессиональных союзов и иных представительных органов своих трудовых прав при увольнении по инициативе

№ 36-Р

работодателя, так как их интересы не могут совпадать с интересами иных работников как двух разных сторон в трудовых отношениях.

Таким образом, законодатель вправе, исходя из объективно существующих особенностей характера и содержания труда руководителя организации, его заместителя и иных руководящих работников организации, выполняемой ими трудовой функции, предусматривать особые правила расторжения с ними трудового договора, что не может расцениваться как нарушение права, гарантированного статьей 16 Конституции равенства всех перед законом и судом.

На основании изложенного и руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

РЕШИЛА:

1. Признать положения абзаца третьего части 2 статьи 84 Трудового кодекса Кыргызской Республики не противоречащим абзацу второму части 2 и части 3 статьи 16 Конституции, части 1 статьи 20, статье 35 Конституции.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности части 3 статьи 184 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением гражданина Токтакунова Нурбека Акбаровича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Макешова Дж.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Толобалдиеве М.Э., с участием:

обращающейся стороны – гражданина Токтакунова Н.А.;

стороны-ответчика Джорупбековой А.А., представляющей интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности; иного лица – Шукурбекова А.Ш., представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики (далее – Конституция), статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» (далее – конституционный Закон «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики»), рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности части 3 статьи 184 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики (далее – УПК), предусматривающей проведение обыска и выемки, в том числе и в жилище, с участием понятых по мотивированному постановлению следователя с санкции прокурора.

Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство гражданина Токтакунова Н.А.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции часть 3 статьи 184 УПК.

Заслушав информацию судьи-докладчика Мамырова Э.Т., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата) 20 февраля 2014 года

№ 39-Р

поступило ходатайство гражданина Токтакунова Н.А. о признании части 3 статьи 184 УПК противоречащей части 2 статьи 30 Конституции.

Токтакунов Н.А. отмечает, что право каждого на неприкосновенность жилища и иных объектов, находящихся у него в собственности или ином праве, гарантировано частью 1 статьи 30 Конституции, и производство обыска, выемки, осмотра и иных действий, согласно части 2 указанной статьи Конституции, допускаются только на основании судебного акта.

Однако часть 3 статьи 184 УПК предусматривает внесудебный порядок производства обыска и выемки, которая противоречит части 2 статьи 30 Конституции.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 17 марта 2014 года ходатайство заявителя было принято к производству.

В судебном заседании Токтакунов Н.А. поддержал свое ходатайство и просил его удовлетворить.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Джорупбекова А.А. согласилась с доводами обращающейся стороны и признала, что оспариваемая норма УПК не соответствует Конституции.

Конституционная палата, обсудив доводы сторон, исследовав материалы дела, выслушав разъяснение иного лица, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу является часть 3 статьи 184 УПК следующего содержания:

«Статья 184. Основание и порядок производства обыска и выемки

(3) Обыск и выемка, а также обыск и выемка в жилище производятся с участием понятых по мотивированному постановлению следователя с санкции прокурора».

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 30 июня 1999 года № 62 принят в порядке, установленном законодательством, введен в действие Законом Кыргызской Республики «О введении в действие Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики» от 30 июня 1999 года № 63, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 21 июля 1999 года №№ 59-60-61-62, внесен в

№ 39-Р

Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции права и свободы человека являются высшей ценностью. Они действуют непосредственно, определяют смысл и содержание деятельности законодательной, исполнительной власти и органов местного самоуправления (часть 1 статьи 16).

Признание Конституцией исключительного статуса личности независимо от пола, расы, национальности, этнической принадлежности, отношения к религии, возраста, образования, имущественного или иного положения, политических или иных убеждений, а также других обстоятельств коррелируются с нормами международных правовых актов (Всеобщая декларация прав человека, Международный пакт о гражданских и политических правах, Конвенция Содружества Независимых Государств о правах и основных свободах человека), в соответствии с которыми общепризнанные стандарты человеческого измерения должны соблюдаться и обеспечиваться в каждом государстве.

3. Согласно части 1 статьи 30 Конституции жилище и иные объекты, находящиеся в собственности или ином праве, неприкосновенны. Никто не вправе проникать в него без согласия человека, в пользовании которого они находятся. Право на неприкосновенность жилища является личным неимущественным правом и составляющей права на неприкосновенность частной жизни. Данное право одно из важнейших и в международном праве и закреплено во многих международных правовых актах.

Согласно статье 12 Всеобщей декларации прав человека «никто не может подвергаться произвольному вмешательству в его личную и семейную жизнь, произвольным посягательствам на неприкосновенность его жилища». В соответствии с Международным пактом о гражданских и политических правах, к которому Кыргызская Республика присоединилась постановлением Жогорку Кенеша Кыргызской Республики от 12 января 1994 года № 1406-ХII, никто не может подвергаться произвольным или незаконным посягательствам на неприкосновенность жилища (статья 17). Конвенция Содружества Независимых Государств о правах и основных свободах человека от 26 мая 1995 года, ратифицированная Законом Кыргызской Республики от 1 августа 2003 года № 182, предусматривает, что не должно быть никакого вмешательства со стороны государственных органов в пользование этим правом, за исключением случаев,

№ 39-Р

когда такое вмешательство предусмотрено законом и необходимо в демократическом обществе в интересах государственной и общественной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения или защиты прав и свобод других лиц (статья 9). Указанные международные договоры в соответствии со статьями 6 Конституции являются составной частью правовой системы Кыргызской Республики.

4. Принцип неприкосновенности жилища, провозглашенный в Конституции и международных правовых актах, обеспечивает право на неприкосновенность частной жизни, уважение личной и семейной тайны, уважение чести и достоинства личности, особенно в рамках уголовного судопроизводства, поскольку эти права ограничиваются в наибольшей степени в случае производства процессуальных действий, связанных с проникновением в жилище.

Именно в связи с этим ограничение неприкосновенности жилища, согласно Конституции, допускается лишь на основании судебного акта для производства обыска, выемки, осмотра и осуществления иных действий, а также проникновения представителей власти в жилище (часть 2 статьи 30).

Поэтому соразмерность и адекватность ограничения права на неприкосновенность жилища конституционно значимым целям в каждом конкретном случае должна быть предварительно достигнута судебным актом.

5. Судебный контроль, осуществляемый на досудебной стадии уголовного процесса, является формой реализации и функцией судебной власти и направлен на недопущение нарушения и обеспечение защиты прав и свобод человека. При этом основа юридической природы предварительной судебно-контрольной деятельности регламентируется Конституцией. Так, Конституция установила, что судебный контроль распространяется на проведение таких следственных действий как производство обыска, выемки, осмотра и осуществление иных действий, а также проникновение представителей власти в жилище и иные объекты, находящиеся в собственности или ином праве (часть 2 статьи 30).

Однако УПК частью 3 статьи 184 предусматривает, что обыск и выемка, а также обыск и выемка в жилище производятся с участием понятых по мотивированному постановлению следователя с санкции прокурора, что не соответствует вышеназванному конституционному установлению.

№ 39-Р

Исходя из конституционного принципа независимости судей, их подчинения только Конституции и законам (часть 1 статьи 94) и запрете всякого вмешательства в деятельность по осуществлению правосудия (часть 3 статьи 94), судебный акт является наиболее эффективным инструментом для осуществления в каждом отдельном случае проверки обоснованности и законности действий следователя.

Нейтральный статус суда позволяет ему быть не связанным с доводами и соображениями стороны обвинения и стороны защиты, реализуя конституционный принцип состязательности и равноправия сторон, и беспристрастно оценить необходимость проведения органом уголовного преследования процессуальных действий.

Судебный контроль, будучи формой деятельности суда по разрешению правового конфликта сторон по существу, также является выражением конституционного установления Кыргызской Республики как демократического и правового государства. Значимость судебного контроля исходит из его непосредственного влияния на объективность и справедливость решения суда при рассмотрении дела.

Признание Конституцией судебного акта в качестве основания для проведения обыска, выемки и осмотра и иных следственных действий также обусловлено необходимостью независимого судебного контроля за действиями и решениями следственных органов в случаях, связанных с ограничением конституционных прав человека. По смыслу части 2 статьи 30 Конституции, именно судебный контроль, а не прокурорский надзор или ведомственный процессуальный контроль, как это регламентировано уголовно-процессуальным законодательством, является гарантией от произвольности действий и решений публичных процессуальных органов и обеспечивает права и свободы личности.

В связи с этим соразмерность и адекватность ограничения права на неприкосновенность жилища конституционно значимым целям в каждом конкретном случае должна быть предварительно достигнута судебным актом.

При этом Конституция установила возможность проведения обыска, выемки, осмотра и осуществления иных действий, проникновения представителей власти в жилище и иные объекты, находящиеся в собственности или ином праве, без судебного акта, в случаях, предусмотренных законом (часть 3 статьи 30).

Следует отметить, что данная норма Конституции не может означать, что мотивированное постановление следователя с санкции

№ 39-Р

прокурора как основание для производства обыска, выемки и осмотра, установленное УПК, является конституционным. По смыслу части 3 статьи 30 Конституции, проведение указанных процессуальных действий без судебного акта допускается лишь в исключительных случаях, а проведенные процессуальные действия после их завершения в любом случае подлежат рассмотрению судом на предмет обоснованности и законности.

В этой связи Генеральным прокурором Кыргызской Республики в январе 2011 года было издано указание и направлено в нижестоящие подразделения о проведении обыска, выемки и осмотра жилища и иных объектов, находящихся в собственности или ином праве, на досудебной стадии уголовного процесса на основании судебного акта.

Вместе с тем, инициированный Правительством Кыргызской Республики постановлением от 9 августа 2011 года № 458 проект закона, направленный на приведение оспариваемой на предмет конституционности нормы УПК в соответствие со статьей 30 Конституции, несмотря на его важность в части обеспечения конституционных прав граждан, остался без должного внимания законодательного органа.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

РЕШИЛА:

1. Признать часть 3 статьи 184 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики противоречащей части 2 статьи 30 Конституции.

2. Жогорку Кенешу Кыргызской Республики внести в Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики соответствующие изменения и дополнения, вытекающие из требований Конституции Кыргызской Республики и настоящего Решения.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

№ 39-Р

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты Верховного суда Осконбаева Э.Ж. к мотивировочной части Решения Конституционной палаты от 9 июля 2014 года по делу о проверке конституционности части 3 статьи 184 Уголовно-процессуального кодекса в связи с обращением гражданина Токтакунова Н.А.

Обоснованность правовой позиции Конституционной палаты о неконституционности части 3 статьи 184 Уголовно-процессуального кодекса не вызывает сомнения. Противоречие оспариваемой заявителем нормы с положениями Конституции весьма очевидно. Поэтому настоящее особое мнение не затрагивает существа принятого решения, однако причины его возникновения не менее значимые.

Первоначально, признание представителем Жогорку Кенеша правоты обращающейся стороны в ходе судебного заседания, а также единодушные судей в процессе обсуждения решения вселяло надежду, однако непринятие судьями Конституционной палаты предложения об усилении некоторых положений содержательной части решения, вынудило меня вновь остаться при особом мнении.

Суть предложения заключалась в необходимости особо указать Жогорку Кенешу, как высшему законодательному органу, о недопустимости в правовой системе того, когда явно неконституционная правовая норма, непосредственно затрагивающая конституционные права и свободы граждан, действовала более 4 лет.

Такая позиция исходит из требований статьи 16 Конституции, согласно которой права и свободы человека являются высшей ценностью и определяют смысл и содержание деятельности всех ветвей государственной власти, в том числе Жогорку Кенеша.

При том, что действующая Конституция предельно ясно определила, что в качестве основания производства обыска, выемки, осмотра может являться исключительно судебный акт, оспариваемая заявителем норма

Особое мнение
судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской республики
Осконбаева Э.Ж.

допускала иной порядок в уголовно-процессуальной сфере, где права человека и гражданина подвержены предельному риску.

Это очевиднейшим образом свидетельствует о ненадлежащем выполнении Жогорку Кенешем возложенной на нее миссии, об отсутствии в этом высшем государственном органе действенных механизмов и системного подхода к законотворческой деятельности, о чем, по моему убеждению, и нужно было отметить в принятом решении с одновременным требованием о принятии неотложных мер по систематизации законотворческой деятельности.

В данной ситуации вызывает недоумение опасение судей Конституционной палаты полноценно выражать свою позицию и отстаивать ее перед высшими органами

государственной власти и их должностными лицами. Одной из причин такого положения вещей является непризнание судебной системы другими ветвями государственной власти в качестве равноценного субъекта власти и проявления к ней порою пренебрежительного отношения, что не только угрожает государственному устройству, нарушая работу основополагающего конституционного принципа – разделения властей и сбалансированного их функционирования, но и препятствует отправлению истинного правосудия, в том числе эффективному осуществлению конституционного контроля, без которого достичь верховенства закона и утверждения правового государства невозможно.

Судья: Э.Ж.Осконбаев

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности Декретов Временного Правительства Кыргызской Республики от 3 ноября 2010 года №146 «О национализации земельного участка и нежилого помещения, расположенных по адресу: город Джалал-Абад, ул. Курманбека, 8»; от 3 июня 2010 года № 60 «О национализации общества с ограниченной ответственностью «Ташкомур»; от 12 августа 2010 года №121 «О национализации 13,21% акций открытого акционерного общества «Кантский цементный завод»; от 20 мая 2010 года №48 «О национализации земельного участка и объектов общества с ограниченной ответственностью «Пансионат Витязь»; от 19 июля 2010 года №99 «О национализации объектов оздоровительно-туристического комплекса «Аврора Грин»; пункта 4 Декрета Временного Правительства Кыргызской Республики от 28 сентября 2010 года №130 «О внесении изменений и дополнения в некоторые декреты Временного Правительства Кыргызской Республики» в связи с обращениями компании «United Cement Group PLC», обществ с ограниченной ответственностью «Эмгек Курулуш», «Ташкомур», «Пансионат «Витязь», «О.К.К.В.» и граждан Калимовой С.Л., Байгобылова Б.А., Баева В.В. и других

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Макешова Дж.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Илиязовой Н.А., с участием:

обращающейся стороны – общества с ограниченной ответственностью (далее - ОсОО) «Эмгек Курулуш» в лице его представителя по доверенности Кудайбердиева А.К.; ОсОО «Ташкомур» в лице его представителя по доверенности Байтиковой Э.Т.; ОсОО «Пансионат «Витязь» в лице его представителя по доверенности Котик Н.М.; ОсОО «О.К.К.В.» в лице его директора Джусупова Б.Д., компании «United Cement Group PLC» в лице ее представителей по доверенности Слепокурова В.А. и Уканова Г.К.,

№ 37-Р

стороны-ответчика – представителей Правительства Кыргызской Республики: по должности Шамбетова Т.Э. и Карабаева Т.Э. по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики (далее – Конституция), статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» (далее – конституционный закон «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики»), рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности Декретов Временного Правительства Кыргызской Республики от 3 ноября 2010 года №146 «О национализации земельного участка и нежилого помещения, расположенных по адресу: город Джалал-Абад, ул. Курманбека, 8», от 3 июня 2010 года №60 «О национализации общества с ограниченной ответственностью «Ташкомур», от 12 августа 2010 года №121 «О национализации 13,21% акций открытого акционерного общества «Кантский цементный завод», от 20 мая 2010 года №48 «О национализации земельного участка и объектов общества с ограниченной ответственностью «Пансионат Витязь», от 19 июля 2010 года №99 «О национализации объектов оздоровительно-туристического комплекса «Аврора Грин», пункта 4 Декрета Временного Правительства Кыргызской Республики от 28 сентября 2010 года №130 «О внесении изменений и дополнений в некоторые Декреты Временного Правительства Кыргызской Республики» (далее – Декрет).

Поводом к рассмотрению данного дела явились ходатайства ОсОО «Эмгек Курулуш», ОсОО «Ташкомур», компании «United Cement Group PLC», ОсОО «Пансионат «Витязь», ОсОО «О.К.К.В.» и граждан Калимовой С.Л., Байгобылова Б.А., Баева В.В. и других.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции вышеуказанные Декреты.

Заслушав выступление судьи-докладчика Сооронкуловой К.С., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата) 4 февраля 2014 года

№ 37-Р

поступило ходатайство ОсОО «Ташкомур» в лице его Генерального директора Батыркулова Б. о признании Декрета от 3 июня 2010 года №60 «О национализации 96,94% акций ОАО «Ташкомур», приобретенных учредителем Ысмаиловым К.Н., не соответствующим Конституции.

В обоснование своих требований заявителем указано, что пунктом 1 вышеуказанного Декрета было предписано национализировать 96,94% акций ОАО «Ташкомур», выкупленных гражданином Ысмаиловым К.Н. Пунктом 2 данного Декрета предписано произвести расчет убытков, причиненных государству от незаконного владения акциями ОАО «Ташкомур» гражданином Ысмаиловым К.Н. В этой связи заявителем отмечается, что вышеуказанный Декрет принят в нарушение требований законодательства Кыргызской Республики, противоречит части 2 статьи 12 Конституции, поскольку Декрет не может являться основанием для национализации имущества, принадлежащего гражданам и юридическим лицам. Также заявитель отмечает, что при принятии Декрета отсутствовал предмет национализации, так как ранее 11 февраля 2010 года общим собранием акционеров ОАО «Ташкомур» было принято решение о реорганизации ОАО «Ташкомур» в ОсОО «Ташкомур». В соответствии с частью 2 статьи 17 Закона Кыргызской Республики «Об акционерных обществах» было принято решение о порядке обмена акций ОАО на вклады участников ОсОО. В этой связи к моменту издания Декрета №60 ОАО «Ташкомур» как таковой не существовало, соответственно, пакета акций, подлежащих национализации, не имелось.

Определение коллегии судей Конституционной палаты от 19 марта 2014 года обращение ОсОО «Ташкомур» принято к производству.

В Конституционную палату 18 февраля 2014 года поступило ходатайство от компании «United Cement Group PLC» в лице ее директора Буркитбаева А.К. о признании Декрета от 12 августа 2010 года №121 «О национализации 13,21% акций открытого акционерного общества «Кантский цементный завод» не соответствующим Конституции, поскольку данным Декретом собственность компании в виде 13,21% акций ОАО «Кантский цементный завод» была обращена в собственность государства без возмещения стоимости акций и других убытков.

В обоснование своих доводов заявителем отмечается, что согласно статье 12 Конституции национализация может проводиться

№ 37-Р

только на основании закона с возмещением стоимости имущества и других убытков. Таким образом, несоблюдение двух обязательных условий, установленных частями 2, 3 статьи 12 Конституции, является прямым нарушением Конституции, являющейся актом прямого действия и имеющей высшую юридическую силу. Также заявитель отмечает, что согласно Декрету №1 Временное Правительство уполномочивалось им самим осуществлять функции и полномочия Президента, Жогорку Кенеша и Правительства. Однако, при принятии оспариваемого Декрета, установленные законодательством правовые процедуры осуществления национализации и механизм реализации акта о национализации Временным Правительством не были соблюдены. Более того, в соответствии с Декретом от 19 июля 2010 года №103 «Об утверждении Порядка принудительного изъятия имущества» под национализируемым имуществом следовало понимать имущество, выявленное правоохранительными органами и имеющее отношение к семье Бакиева К. и его окружению, а также имущество, приватизированное в период с 2005 по 2010 годы методом без установления цены. Национализированные акции ОАО «Кантский цементный завод» не являлись имуществом, имеющим какое-либо отношение к семье Бакиева К. и его окружению, а также не относятся к указанному периоду приватизации. В этой связи заявитель считает, что Декрет №121 противоречит частям 2, 3 статьи 12 Конституции.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 3 апреля 2014 года обращение компании «United Cement Group PLC» принято к производству.

В Конституционную палату 12 марта 2014 года поступило ходатайство от ОсОО «Эмгек Курулуш» в лице его директора Мамашова Ж.Т. о признании Декрета от 3 ноября 2010 года №146 «О национализации земельного участка и нежилого помещения, расположенных по адресу: город Джалал-Абад, ул. Курманбека, 8» не соответствующим Конституции.

В обоснование ходатайства указано, что ОсОО «Эмгек-Курулуш» было зарегистрировано в 2007 году, где единственным участником являлся гражданин Мамашов Ж.Т. Агентством по реорганизации банков и реструктуризации долгов 27 мая 2008 года были объявлены открытые торги на здание с земельным участком общей площадью 33198,0 кв.м., расположенное по адресу: г. Джалал-Абад, ул. Курманбек, 8. По результатам проведенных аукционных торгов

№ 37-Р

победителем было признано ОсОО «Эмгек Курулуш». На основании договора купли-продажи от 23 июля 2008 года указанное здание вместе с земельным участком площадью 33198,0 кв.м. было куплено им за 6858500 сомов. Однако в феврале 2010 года сотрудниками ОсОО «Салы-Ата» было оказано давление в целях передачи права собственности на указанное здание и земельный участок на баланс ОсОО «Салы-Ата». После чего, нотариально заверенным соглашением об отступном от 16 февраля 2010 года вышеупомянутое здание вместе с земельным участком были переданы в собственность ОсОО «Салы-Ата».

Решением Джалал-Абадского городского суда от 12 октября 2010 года соглашение об отступном от 16 февраля 2010 года было признано недействительным, данное решение суда вступило в законную силу.

Таким образом, с принятием оспариваемого Декрета были нарушены конституционные права ОсОО «Эмгек-Курулуш», тогда как статья 12 Конституции предусматривает, что в Кыргызской Республике признается разнообразие форм собственности и гарантируется равная правовая защита частной, государственной, муниципальной и иных форм собственности. Собственность неприкосновенна, и национализация может проводиться только на основании закона с возмещением стоимости имущества и других убытков. В этой связи заявитель считает, что Декрет №146 противоречит основному закону и подлежит признанию неконституционным.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 3 апреля 2014 года ходатайство директора ОсОО «Эмгек Курулуш» Мамашова Ж. принято к производству.

В Конституционную палату 25 марта 2014 года поступило ходатайство от ОсОО «Пансионат «Витязь» в лице его представителя по доверенности Котик Н.М. о признании Декрета от 20 мая 2010 года №48 «О национализации земельного участка и объектов ОсОО «Пансионат «Витязь» не соответствующим Конституции. Указанным Декретом были национализированы земельный участок площадью 9,32 га, расположенный в селе Чок-Тал Иссык-Кульского района Иссык-Кульской области, и 91 единица недвижимости, находящиеся на данном участке.

Как считает заявитель, Конституция закрепляет, что изъятие имущества помимо воли собственника допускается только по решению суда. При этом указано, что основания для принудительного

№ 37-Р

изъятия имущества должны быть предусмотрены законом. Декрет №48 не является законодательным актом, решение по поводу изъятия имущества судом не выносились. Статья 12 Конституции, предусматривая возможность принудительного изъятия имущества, устанавливает, что законность такого изъятия подлежит обязательному рассмотрению судом. Таким образом, основываясь на данных нормах Конституции, заявитель считает, что если имущество изъято у собственника помимо его воли в принудительном порядке, то это не должно лишать граждан права обратиться в судебные органы для подтверждения законности изъятия.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 3 апреля 2014 года обращение Котик Н.М. в интересах ОсОО «Пансионат «Витязь» принято к производству.

В Конституционную палату 17 апреля 2014 года поступило ходатайство ОсОО «О.К.К.В.» в лице его директора Джусупова Б.Д., участников долевого строительства и их представителя по доверенности Труновой З.В. о признании Декрета от 19 июля 2010 года №99 «О национализации оздоровительно-туристического комплекса «Аврора-Грин» и пункта 4 Декрета от 28 сентября 2010 года №130 неконституционными и противоречащими частям 2 и 3 статьи 12 Конституции.

Как считают заявители, в результате принятия Декретов №99 и №130 фактически имело место экспроприация имущества участников долевого строительства в форме национализации.

В то же время, статья 12 Конституции предусматривает возможность принудительного изъятия имущества только на основании судебного решения. Принудительное изъятие имущества допускается в отдельных случаях, предусмотренных законом, при этом законность такого изъятия подлежит обязательному рассмотрению судом. Кроме этого, обращение в государственную собственность имущества, находящегося в собственности граждан и юридических лиц (национализация), производится на основании закона с возмещением стоимости этого имущества и других убытков.

Заявители отмечают, что положения Декрета №99 противоречат Декрету от 19 июля 2010 года №103 «Об утверждении порядка принудительного изъятия имущества». Так, в части 2 Декрета №103 указано, что под национализируемым имуществом следует понимать имущество, выявленное правоохранительными органами в процессе проведения проверок и имеющее отношение к семье

№ 37-Р

Бакиева К. и его окружению, а также имущество, приватизированное в период с 2005 по 2010 годы методом без установления цены. Однако следственными органами не было установлено никакой взаимосвязи ОсОО «О.К.К.В.» или участников долевого строительства с бывшим Президентом, его семьей или окружением.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 30 мая 2014 года обращение ОсОО «О.К.К.В.», участников долевого строительства и их представителя по доверенности Труновой З.В. принято к производству.

В соответствии с пунктом 6 части 1 статьи 30 конституционного закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» определением судьи-докладчика Сооронкуловой К.С. от 2 июня 2014 года вышеуказанные ходатайства соединены в одно судопроизводство ввиду однородности оспариваемых актов и схожести требований.

В судебном заседании представители обращающейся стороны поддержали свои ходатайства и просили их удовлетворить.

Представители Правительства считают, что Декреты Временного Правительства являются проявлением исторических обстоятельств, в условиях которых их соответствие Конституции и действующему законодательству не имело существенного значения. Все они в тот период независимо от содержания представляли собой новую форму права, установленную действовавшим в тот период органом государственной власти – Временным Правительством.

По мнению представителей Правительства, Конституционная палата, конституционно-правовой статус которой установлен непосредственно Конституцией, не правомочна давать оценку Декретам, изданным в период действия Конституции 2007 года, на предмет их соответствия Конституции 2010 года.

Далее, относительно утверждения обращающихся о несоответствии Декретов действующей Конституции, изданных как до, так и после ее принятия, Правительство обращает внимание на то, что Конституция, несмотря на её введение в силу 27 июня 2010 года, реально не могла и не функционировала в полном объеме в силу фактического отсутствия компетентных органов государственной власти, предусмотренных ею, следовательно, установление конституционного правопорядка являлось неполным.

Представители Правительства считают, что декреты, изданные Временным Правительством, независимо от даты их принятия (до

№ 37-Р

вступления в силу Конституции Кыргызской Республики 2010 года или после), не являются правовыми актами (нормативного и ненормативного характера), а являются актами, принятыми в экстраординарной ситуации, в виде формы права органа государственной власти, действовавшего на переходный период, до формирования компетентных органов государственной власти, то есть до функционирования в полном объеме Конституции 2010 года.

Следовательно, Декреты не могут быть предметом судебного рассмотрения по существу на предмет их отмены (признания недействительными), так как они не могут быть оценены с использованием исключительно правовых средств в силу невозможности их сопоставления на предмет соответствия нормам Конституции 2010 года и законов Кыргызской Республики.

В то же время сторона-ответчик принимает во внимание, что Декретами Временного Правительства были затронуты гарантированные Конституцией права граждан на частную собственность и ее охрану и считают, что данный вопрос подлежит рассмотрению Правительством во внесудебном порядке.

Конституционная палата, исследовав материалы дела и выслушав доводы сторон, приходит к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу являются следующие Декреты:

1) Декрет Временного Правительства Кыргызской Республики от 3 ноября 2010 года №146 «О национализации земельного участка и нежилого помещения, расположенных по адресу: город Джалал-Абад, ул. Курманбека, 8»;

2) Декрет Временного Правительства Кыргызской Республики от 3 июня 2010 года №60 «О национализации общества с ограниченной ответственностью «Ташкомур»;

3) Декрет Временного Правительства Кыргызской Республики от 12 августа 2010 года №121 «О национализации 13,21 процента акций открытого акционерного общества «Кантский цементный завод»;

4) Декрет Временного Правительства Кыргызской Республики от 20 мая 2010 года №48 «О национализации земельного участка и

№ 37-Р

объектов общества с ограниченной ответственностью «Пансионат Витязь»;

5) Декрет Временного Правительства Кыргызской Республики от 19 июля 2010 года №99 «О национализации объектов оздоровительно-туристического комплекса «Аврора Грин»;

6) пункт 4 Декрета Временного Правительства Кыргызской Республики от 28 сентября 2010 года №130 «О внесении изменений и дополнения в некоторые декреты Временного Правительства Кыргызской Республики» следующего содержания:

«4. Внести в Декрет Временного Правительства Кыргызской Республики от 19 июля 2010 года №99 «О национализации объектов оздоровительно-туристического комплекса «Аврора Грин» следующее изменение:

- в пункте 1 цифры «29» заменить цифрами «31»».

Декреты Временного Правительства Кыргызской Республики от 3 ноября 2010 года №146 «О национализации земельного участка и нежилого помещения, расположенных по адресу: город Джалал-Абад, ул. Курманбека, 8», от 3 июня 2010 года №60 «О национализации общества с ограниченной ответственностью «Ташкомур», от 12 августа 2010 года №121 «О национализации 13,21 процента акций открытого акционерного общества «Кантский цементный завод», от 20 мая 2010 года №48 «О национализации земельного участка и объектов общества с ограниченной ответственностью «Пансионат Витязь», от 19 июля 2010 года №99 «О национализации объектов оздоровительно-туристического комплекса «Аврора Грин», от 28 сентября 2010 года №130 «О внесении изменений и дополнения в некоторые декреты Временного Правительства Кыргызской Республики» опубликованы в приложении к газете «Эркин Тоо» «Нормативные акты Правительства Кыргызской Республики» от 28 мая 2010 года № 9-10 (366-367); журнале «Нормативные акты Кыргызской Республики» от 21 июня 2010 года № 25; приложении к газете «Эркин Тоо» «Нормативные акты Правительства Кыргызской Республики» от 30 июня 2010 года № 11-12 (368-369); приложении к газете «Эркин Тоо» «Нормативные акты Правительства Кыргызской Республики» от 30 июля 2010 года № 13-14 (370-371); газете «Эркин Тоо» от 20 августа 2010 года № 74; журнале «Нормативные акты Кыргызской Республики» от 6 сентября 2010 года № 36; приложении к газете «Эркин Тоо» «Нормативные акты Правительства Кыргызской Республики» от 30 августа 2010 года № 15-16 (372-373);

№ 37-Р

журнале «Нормативные акты Кыргызской Республики» от 11 октября 2010 года № 41; приложении к газете «Эркин Тоо» «Нормативные акты Правительства Кыргызской Республики» от 30 сентября 2010 года № 17-18 (374-375); журнале «Нормативные акты Кыргызской Республики» от 15 ноября 2010 года № 46; приложении к газете «Эркин Тоо» «Нормативные акты Правительства Кыргызской Республики» от 30 ноября 2010 года № 21-22 (378-379) и являются действующими.

2. Переход всей полноты государственной власти Временному Правительству 7 апреля 2010 года стал результатом произошедших в стране социально-политических событий.

Примеры создания подобных органов в мировой истории свидетельствуют о том, что они, как правило, выступают временными органами власти в условиях переходного периода или острого социально-политического кризиса и обязаны обеспечить должное функционирование административно-политического механизма государства.

Различные формы социально-политического кризиса присущи политической системе любого государства. Причины возникновения кризисных ситуаций и характер их развития не носят универсального характера, но зависят от особенностей и обстоятельств каждого конкретного случая нестабильности политической системы.

Социально-политический кризис в рассматриваемом смысле представляет собой нарушение нормального функционирования политической системы, заключающееся в том, что значительная часть граждан отказывает управляющей политической организации в своей поддержке, так или иначе выражает несогласие с осуществляемой в стране политикой, проявляет недовольство ею и тем самым не позволяет публичной государственной власти осуществлять свои функции.

Чаще всего, факторами социально-политических кризисов выступает значительное снижение легитимности власти, ее обесценивание в глазах граждан, отсутствие у власти способности управления происходящими в обществе процессами, резкое обострение социальных конфликтов, приобретающих ярко выраженный политический характер, когда формами выражения недовольства становится открытое выступление какой-либо части общества против высших государственных структур и их политики путем эскалации стихийных форм политического протеста (митингов, забастовок, демонстраций и т.д.).

№ 37-Р

Социально-политический кризис носит объективный характер и представляет собой развивающуюся политическую реальность, которая может независимо от воли тех или иных субъектов политических отношений создавать общественные отношения, которые выходят за рамки процедур и правил, установленных политической системой государства.

В случаях, когда социально-политический кризис переходит в острую фазу и характеризуется политической дезорганизацией, то есть полной утратой со стороны официальных властных структур контроля над ходом политического процесса, неизбежно возрастают угрозы как внутренней, так и внешней безопасности страны. В подобных случаях, в условиях неустойчивости и нестабильности общественной ситуации происходит расшатывание институциональных и административных основ существования и функционирования государства, что может привести к самым негативным последствиям для граждан и в целом для всего общества.

Политические действия развиваются по логике политической целесообразности и зачастую выходят из правовых рамок. В условиях социально-политического кризиса решение тех или иных вопросов осуществляется на основе консенсуса субъектов политического процесса - практически всех реально действующих его участников, которые являются движущей силой при разрешении политических противоречий. При этом приоритетная роль принадлежит тем, кто обладает наибольшим влиянием, может представлять и реализовывать интересы всего общества, а не только его отдельных групп. Именно на таких лиц в результате политического консенсуса возлагается политическая власть, обязанная принимать решения в интересах государства и всего общества.

Таким образом, политические решения в кризисных ситуациях – важнейшая часть целостного политического процесса, возникающего и развивающегося в связи с экстраординарными событиями, представляющего нечто новое и специфическое по сравнению с тем, что характерно для обычного стабильного состояния политической системы.

Цель таких решений состоит в стабилизации социально-политической ситуации, преодолении критического состояния и социально-политической напряженности, обеспечении правопорядка,

№ 37-Р

безопасности государства и населения, то есть в целом управления государством в переломный момент с целью выхода из социально-политического кризиса.

3. Властные полномочия субъектов политического процесса в условиях социально-политического кризиса являются фактически и ограничены во времени периодом продолжительности кризисной ситуации.

Деятельность подобных временных властных органов чаще всего не предусмотрена политической системой страны, а потому с формальной точки зрения такая деятельность не может считаться легальной (законной).

Вместе с тем, научная доктрина конституционализма различает и отличает друг от друга такие качества власти как легальность и легитимность.

Как было выше отмечено, качество легальности (законности) характеризует деятельность и решения властных структур только с точки зрения их соответствия требованиям нормативных правовых актов.

Качество легитимности касается более содержательных вопросов, а именно вопроса общественного доверия к субъектам политического процесса и их деятельности, и как следствие, уровень легитимности власти отражает степень соответствия каких-либо властных структур как таковых и их решений требованиям и ожиданиям общества.

Качество легитимности носит оценочный характер и связано с ценностными установками граждан, которые объективируются в «положительной оценке», признании ими ее права управлять и их согласии ей подчиняться, то есть в действиях, служащих доказательством степени поддержки политической власти данного субъекта, что в полной мере относится к власти Временного Правительства.

Вместе с тем, определение ситуации, в которой было создано Временное Правительство, не включает и не затрагивает вопроса какой-либо содержательной оценки или анализа его деятельности.

Важным является именно определение того, что в результате апрельских событий 2010 года наблюдалась полная неспособность государственной власти осуществлять свои функции. Это позволяет заключить, что создание и функционирование Временного Правительства было обусловлено объективными причинами,

№ 37-Р

производными от экстраординарной социально-политической ситуации и необходимостью осуществления государственной власти в целях стабилизации общественно-политической и социально-экономической ситуации в стране, обеспечения общественного порядка и безопасности. Более того, Временное Правительство, как орган власти переходного периода, взяла на себя ответственность за проведение конституционной реформы и формирования на ее основе конституционных органов государственной власти.

Таким образом, Временное Правительство в рассматриваемый период выступало легитимным субъектом политической власти и осуществляло государственную власть в условиях недееспособности официальных органов публичной государственной власти.

4. Одной из форм реализации государственной власти является правотворческая деятельность. Как правило, правотворческая деятельность государственных органов осуществляется в строго формализованном процедурном порядке. Однако в условиях, когда формальная политическая система страны не соответствует действительным реалиям ситуации (как это было в период деятельности Временного Правительства), природа актов, принятых субъектом публичной временной власти должна рассматриваться через призму особенностей сложившейся экстраординарной ситуации.

Так, Декреты были приняты субъектом, который не был предусмотрен в политической системе страны как источник политической воли и субъект государственной власти, однако возложив на себя функцию управления государством и ответственность за его дальнейшее развитие, Временное Правительство обязано было предпринять все необходимые меры для стабилизации социально-политической обстановки и обеспечения законных интересов государства и общества. Особенности управления государством в условиях острого кризиса, подобного тому, который имел место в апреле 2010 года, заключается в необходимости принятия органом, возложившим на себя функции государственной власти, решений, направленных на стабилизацию или изменение общественно-политической ситуации, разрешение иных проблемных вопросов.

Соответственно, акты Временного Правительства должны рассматриваться как формализованные средства и методы регулирования и управления общественными отношениями в условиях дезорганизации официальных органов государственной власти. Декреты по своему целевому предназначению обеспечивали полноценное

№ 37-Р

функционирование государства во всех сферах его жизнедеятельности в период кризисной социально-политической ситуации. При этом, принятие данных актов без соблюдения соответствующих законодательных процедур, обусловленное обстоятельствами объективного характера, не умаляет их властно-распорядительного характера ввиду их публичности, масштабности, практики реализации и направленности на управление текущими процессами в государстве, изменение институциональной структуры всей политической системы страны.

Таким образом, в ситуации, когда присутствует объективная необходимость в восстановлении и реализации функций государственного управления для обеспечения правопорядка и общественной безопасности, защиты прав и свобод граждан, деятельность временного субъекта власти независимо от его официального статуса, должна рассматриваться как легитимное осуществление государственной власти данным субъектом.

5. В обоснование своих требований субъекты обращения приводят доводы о том, что изъятие их имущества Декретами Временного Правительства противоречило требованиям статьи 12 Конституции как по форме, так и по содержанию.

Часть 3 статьи 12 Конституции устанавливает конституционно-правовые основания осуществления национализации, в соответствии с которой национализация должна производиться на основании закона с возмещением стоимости этого имущества и других убытков.

В демократическом правовом государстве национализация должна применяться как исключительное средство экономической политики в отношении объектов частной собственности, имеющих стратегическое значение для обороны страны и безопасности государства и объектов, абсолютно необходимых обществу для достижения социально значимых целей, удовлетворение которых невозможно без прекращения права частной собственности. Национализация в этом смысле не является мерой наказания, а имеет социально-экономическое значение и должна отвечать публичным интересам общества и заключаться в обеспечении надежного функционирования того или иного сектора экономики государства.

Национализация, осуществленная Временным Правительством, носила иной характер и была обусловлена исключительными обстоятельствами.

№ 37-Р

В содержательном смысле национализация преследовала цель сохранения и установления государственного контроля над имуществом, предположительно присвоенного незаконным образом. Общеизвестно, что приватизация стратегических объектов на невыгодных для государства условиях, стала одной из причин социального протеста в апреле 2010 года. Возвращение такого имущества в государственную собственность рассматривалось Временным Правительством как одна из первостепенных задач переходного периода. При этом также следует иметь в виду, что в связи с особенностями текущего момента существенными факторами при принятии решений о национализации явились социально-политическая напряженность, социальные установки и ожидания о необходимости восстановления «социальной справедливости».

В формальном смысле конституционные требования и законодательные процедуры при осуществлении изъятия имущества у частных собственников не могли быть соблюдены в силу делигитимации законодательного органа и отсутствии в целом законодательной деятельности в рассматриваемый период.

Следовательно, изъятие имущества у частных собственников на основании Декретов о национализации явилось мерой исключительного характера, обусловленное экстраординарностью ситуации и наличием особой необходимости.

С принятием Конституции 2010 года и реализацией ее положений о формировании органов государственной власти, Временное Правительство Декретом №147 объявило о своем расформировании, большинство Декретов Временного Правительства утратили свою юридическую силу.

Вместе с тем, Декреты о национализации, в том числе рассматриваемые по данному делу, сохраняют свое юридическое значение, отношения, возникшие на их основе имеют длящийся характер и порождают для субъектов определённые юридические последствия, в связи с чем возникает правомерный вопрос об их роли и месте в действующей системе права, о возможности их обжалования в судебном порядке.

В связи с этим Конституционная палата считает, что акты органа временной власти о национализации, принятые в экстраординарных условиях, с восстановлением конституционного порядка и в условиях функционирования государства и его органов в правовом

№ 37-Р

режиме, должны быть формализованы в порядке, установленном действующим законодательством.

В случаях, если при изъятии имущества на основании Декретов были допущены нарушения прав и законных интересов физических и юридических лиц, их законные притязания должны быть рассмотрены компетентными государственными органами. При этом, в соответствии со статьей 12 Конституции любые ограничения, связанные с правом частной собственности, в том числе и формы изъятия имущества из собственности физических и юридических лиц должны быть оправданы и соразмерны конституционно значимым целям защиты основ конституционного строя, национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц, обеспечения обороны страны и безопасности государства.

По смыслу части 1 статьи 40 Конституции и корреспондирующих ей положений статей 8 и 29 Всеобщей декларации прав человека, пункта 2 и подпункта «а» пункта 3 статьи 2 и пункта 6 статьи 14 Международного пакта о гражданских и политических правах государство обязано обеспечить полное осуществление права на судебную защиту, которая должна быть справедливой, компетентной и эффективной. Право на судебную защиту отнесено согласно пункту 8 части 5 статьи 20 Конституции к абсолютным правам, которые не могут быть ограничены ни при каких обстоятельствах.

Таким образом, при организационно-правовом урегулировании спорных вопросов, связанных с Декретами Временного Правительства в рамках действующего правового поля, должны быть созданы необходимые условия для реализации абсолютного по своей природе права на судебную защиту.

6. Принципы верховенства Конституции является неотъемлемым свойством правового государства и требует неукоснительного соблюдения Конституции органами государства, физическими и юридическими лицами. Обеспечение этих принципов на всей территории государства и применительно ко всем субъектам является основной обязанностью Конституционной палаты.

В силу требований Конституции и конституционного закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», в соответствии с которыми предметом проверки органа конституционного контроля должны быть строго формализованные законы и иные нормативные правовые акты, принятые и введенные

№ 37-Р

в действие с соблюдением установленных процедур, вопрос о конституционности оспариваемых Декретов не может быть решен Конституционной палатой, по существу. Оспариваемые Декреты приняты вне установленных нормотворческих процедур, не обладают формальными признаками нормативных правовых актов и не могут быть исследованы и разрешены юридическими способами, имеющимися в распоряжении Конституционной палаты. Более того, именно по этой причине Декреты не могут быть предметом рассмотрения и судов общей юрисдикции.

Оспариваемые на предмет конституционности Декреты требуют исследования и проверки фактических обстоятельств, имеющих отношение к данному вопросу, кроме того, принятие данных Декретов, как указывалось выше, было обусловлено также и причинами политического характера. Исходя из смысла части 1 статьи 19 конституционного закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» судебный конституционный контроль призван решать исключительно вопросы права и ни при каких обстоятельствах не должен отдавать предпочтение политической целесообразности, пытаться оценивать, чьи бы то ни было практические действия вне их правовых форм. В связи с этим, Конституционная палата обязана воздерживаться от установления и исследования фактических обстоятельств во всех случаях, когда это входит в компетенцию других государственных органов. Данное ограничение пределов разрешения дела органом конституционного контроля является важным элементом конституционного принципа разделения государственной власти и корреспондирует общему ограничению права судебной власти рассматривать вопросы, требующие политической оценки. Сущность такого ограничения компетенции судебной власти заключается также и в необходимости оградить сферу правосудия от проникновения элементов идеологии и политических предпочтений.

Вместе с тем, исключительность и экстраординарность ситуации, в которой были приняты оспариваемые акты, равно как и сущность актов не должны служить абсолютным барьером к какому бы то ни было рассмотрению, и тем более служить абсолютным оправданием в случае возможных нарушений прав и свобод человека и гражданина.

Применительно к рассматриваемой ситуации, созданной оспариваемыми актами, следует еще раз отметить, что невозможность

№ 37-Р

рассмотрения данных вопросов в судебном порядке, является серьезным препятствием для реализации гарантированного Конституцией и не подлежащего никакому ограничению права на судебную защиту.

Следовательно, органам государственной власти с целью детального изучения вопросов, затрагиваемых оспариваемыми Декретами и обеспечения заинтересованных субъектов правом на доступ к правосудию, необходимо предпринять должные меры, разработать механизм разрешения спорных вопросов в рамках действующего правового поля.

Оспариваемые акты Временного Правительства затрагивают вопросы, касающиеся защиты права собственности и обеспечения прав собственников. Конституция относит такие вопросы к ведению исполнительной власти, которую осуществляют Правительство, подчиненные ему министерства, государственные комитеты, административные ведомства и местные государственные администрации (статья 83 Конституции).

Так, пунктом 7 части 1 статьи 88 Конституции функциональное обязательство по осуществлению мер по обеспечению равных условий развития всех форм собственности и их защите прямо возлагается на Правительство как на высший орган исполнительной власти страны.

Содержательное значение данного обязательства выражается в создании необходимых условий, в которых субъект любой из форм собственности будет иметь возможность реализации по своему усмотрению своих правомочий по владению, пользованию и распоряжению имуществом, а также будет иметь доступ к эффективным средствам защиты в случае необходимости.

Кыргызская Республика является правовым государством (часть 1 статьи 1 Конституции), что означает его функционирование как особой организации публичной власти, обеспечивающей верховенство права, подчинение всех его органов и их деятельности Конституции и законам, что в свою очередь требует подчинения политики праву, политических акций и решений конституционно-правовым требованиям и формам.

На основании вышеизложенного, и руководствуясь статьями 46, 47, 48, 51, 52 конституционного закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

№ 37-Р

РЕШИЛА:

1. Признать, что Декреты Временного Правительства Кыргызской Республики от 12 августа 2010 года №121 «О национализации 13,21 % акций открытого акционерного общества «Кантский цементный завод»; от 3 июня 2010 года №60 «О национализации общества с ограниченной ответственностью «Ташкомур»; от 20 мая 2010 года №48 «О национализации земельного участка и объектов Общества с ограниченной ответственностью «Пансионат Витязь»; от 3 ноября 2010 года №146 «О национализации земельного участка и нежилого помещения, расположенных по адресу: город Джалал-Абад, ул.Курманбека, 8»; а также иные Декреты Временного Правительства не могут быть предметом судебного разбирательства в рамках конституционного или любого другого вида судопроизводства.

2. Правительству Кыргызской Республики создать правовые механизмы, обеспечивающие в разумные сроки разрешение спорных отношений по Декретам Временного Правительства Кыргызской Республики и возможность восстановления имущественных прав законных собственников.

3. Решения, принятые по результатам исполнения пункта 2 резолютивной части настоящего Решения должны иметь форму актов Правительства, позволяющих субъектам спорных отношений реализовать свое право на судебную защиту.

4. Настоящее решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

5. Настоящее решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежат исполнению на все территории республики.

6. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ИМЕНЕМ
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

4 сентября
2014 года
город Бишкек

№ 45-Р

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности частей 2, 3 статьи 8 и абзаца 3 части 2 статьи 10 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» в связи с ходатайством религиозного центра Свидетелей Иеговы в Кыргызской Республике

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Макешова Дж.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Толобалдиева М.Э.,

с участием обращающей стороны – представителей религиозного центра Свидетелей Иеговы в Кыргызской Республике, Брейди Ш.Х. и Исакова Х.И. по доверенности;

стороны-ответчика – представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Карабековой К.С. по доверенности;

иных лиц – представителя Государственного комитета национальной безопасности Кыргызской Республики Бейшекеева Э.К. по доверенности, представителей Государственной комиссии по делам религий Кыргызской Республики Маматалиева К.К., Ботоева Ж.Т. и Гайббаевой А.Т., переводчиков Бакировой Ч.К., Бекмановой Г.Ж.,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности частей 2, 3 статьи 8 и абзаца 3 части 2 статьи 10 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство граждан Брейди Ш.Х. и Исакова Х.И., представляющих интересы религиозного центра Свидетелей Иеговы в Кыргызской Республике.

Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции оспариваемые нормы частей 2, 3 статьи 8 и абзаца 3 части 2 статьи 10 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и

4 сентября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 45-Р

религиозных организациях в Кыргызской Республике».

Заслушав выступление судьи-докладчика Осмоновой Ч.О., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата) 27 февраля 2014 года поступило ходатайство граждан Брейди Ш.Х. и Исакова Х.И., представляющих интересы религиозного центра Свидетелей Иеговы в Кыргызской Республике (далее – Центр Религии) о признании частей 2, 3 статьи 8 и абзаца 3 части 2 статьи 10 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» не соответствующими части 2 статьи 16, части 2 статьи 32, статье 35 Конституции Кыргызской Республики.

В обоснование ходатайства приведены следующие доводы.

Религиозный Центр как религиозная организация прошел регистрацию 30 апреля 1998 года в Государственной комиссии по делам религии (далее – ГКДР), а 6 августа 1998 года зарегистрировался в органах юстиции как юридическое лицо. Религиозный Центр служит представителем для всех Свидетелей Иеговы в Кыргызской Республике.

Вследствие того, что некоторые местные кенешы не дали своего согласия на включение в список учредителей Свидетелей Иеговы, ГКДР отказалась от их учетной регистрации.

Из-за того, что ГКДР руководствовалась частью 2 статьи 8 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике», правоохранительными органами в течение трех месяцев 2013 года в Ошской и Джалал-Абадской областях были приостановлены 12 религиозных встреч Свидетелей Иеговы, потому что в этих областях Свидетели Иеговы не прошли регистрацию как религиозные организации.

По мнению заявителя, требование части 2 статьи 8 указанного закона о запрете деятельности религиозной организации без учетной регистрации в ГКДР, требование части 3 статьи 8, связанное с многочисленностью членов, а также требования,

4 сентября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 45-Р

установленные в абзаце 3 части 2 статьи 10 о нотариальном заверении списка граждан и согласовании членов Учредительного совета с местными кенешами, противоречат положениям, закрепленным в части 2 статьи 32 и статье 35 Конституции о праве вероисповедания и объединения, и части 2 статьи 16 Конституции, где определено, что никто не может подвергаться дискриминации по признаку вероисповедания.

Обращающаяся сторона обозначает, что для создания религиозной организации численность учредителей возросла в 20 раз по сравнению с прошлыми годами. Так, в соответствии с утратившим силу Законом Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» от 16 декабря 1991 года №656-ХII для создания религиозной организации численность учредителей составляла десять человек, а в соответствии с действующим Законом для создания религиозной организации численность составляет не менее двухсот граждан.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 3 апреля 2014 года ходатайство заявителей было принято к производству.

В судебном заседании заявители, представляющие интересы Религиозного Центра, Брейди Ш.Х и Искаков И.Х., поддержали свое обращение и просили его удовлетворить.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Карабекова К.С. считает, что части 2 и 3 статьи 8 и абзац 3 части 2 статьи 10 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» не противоречат Конституции и просит оставить ходатайствообращающейся стороны без удовлетворения.

Конституционная палата, обсудив доводы сторон, исследовав материалы дела, выслушав разъяснения иных лиц, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу являются части 2, 3 статьи 8 и абзац 3 части

4 сентября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 45-Р

2 статьи 10 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» следующего содержания:

«Статья 8. Религиозные организации

2. Деятельность и функционирование религиозных организаций, без учетной регистрации в государственном органе по делам религий в соответствии с настоящим Законом запрещается.

Лицо, осуществляющее деятельность от имени незарегистрированной религиозной организации, несет ответственность в соответствии с законодательством Кыргызской Республики.

3. Религиозная организация создается по инициативе не менее двухсот граждан Кыргызской Республики, достигших совершеннолетнего возраста и постоянно проживающих на территории Кыргызской Республики.

Статья 10. Учетная регистрация религиозных организаций

2. Для учетной регистрации религиозной организации учредители представляют учредительные документы (на государственном или официальном языке):

- нотариально заверенный и согласованный с местными кенешами список граждан, членов Учредительного совета, являющихся инициаторами создания религиозной организации и миссии, и ответственных в рамках устава перед законом (с указанием их фамилии, имени, отчества, даты рождения, гражданства, места жительства, номера и серии паспорта, когда и кем выдан)».

Закон Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 16 января 2009 года № 3, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим актом.

2. Конституция, реализуя принцип правового и демократического государства, установила, что уважает и обеспечивает всем лицам, находящимся в пределах ее территории и под ее юрисдикцией, права и свободы человека (часть 1 статьи 1, часть 2 статьи 16).

Каждый имеет право исповедовать индивидуально или совместно с другими любую религию или не исповедовать никакой. Учитывая право на свободу объединения, совместное исповедование религии может быть выражено в форме объединения (часть 2 статьи 32, статья 35 Конституции).

4 сентября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 45-Р

Содержанием понятия свободы вероисповедания является право человека выбирать, иметь, менять, выражать и распространять религиозные убеждения, действовать в соответствии с ними, участвовать в отправлении религиозных культов, ритуалов, обрядов, не запрещенных законом.

Значит, свобода вероисповедования содержит двусторонность, совмещает в себе частное и общенародное начало: в первом случае, право осуществляется путем выбора каждого той или иной веры, во втором случае, гражданин имеет право индивидуально или совместно с другими исповедовать религию.

Конституция установила, что никто не может подвергаться дискриминации по признаку пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических или иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения и других обстоятельств, а также в Кыргызской Республике все равны перед законом (части 2, 3 статьи 16 Конституции).

Следовательно, все религиозные объединения равны перед законом, а лицо или группа лиц, исповедующих определенную религию не должны состоять в преимущественном положении по сравнению с представителями иной религии.

3. В соответствии с пунктами 3, 5 части 4 статьи 4 Конституции запрещается ведение деятельности общественных и религиозных объединений, их представительств и филиалов, преследующих политические цели, действия которых направлены на насильственное изменение конституционного строя, подрыв национальной безопасности, разжигание социальной, расовой, межнациональной, межэтнической и религиозной вражды.

В Конституции Кыргызской Республики для обеспечения прав свободы вероисповедания человека, определенной международными договорами, ратифицированными Кыргызской Республикой, а также для регулирования вопросов ведения религиозных действий, в Кыргызской Республике был принят Закон «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике».

В соответствии с частью 2 статьи 8 настоящего Закона деятельность и функционирование религиозных организаций без учетной регистрации в государственном органе по делам религий запрещается, и лицо, осуществляющее деятельность от имени незарегистрированной религиозной организации, несет ответственность в соответствии с законодательством Кыргызской Республики.

4 сентября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 45-Р

Учет религиозной организации уполномоченным государственным органом по делам религии позволяет выявить соотношение деятельности организации декларируемым ценностям, оценить общественную безопасность функций и действий религиозной общины.

Для учетной регистрации уполномоченному органу предоставляется список документов, указанных в пункте 2 статьи 10 Закона, где одним из документов, является Устав религиозной организации, составленный на государственном и официальном языках.

В Уставе религиозной организации должны содержаться вероисповедная принадлежность, предмет и цели, задачи и основные формы деятельности, а также территория, где она осуществляет свою деятельность.

Поэтому религиозная организация при учетной регистрации в уполномоченном органе имеет право осуществлять религиозную деятельность в пределах территории, указанной в Уставе организации.

Значит, последователи зарегистрированной религиозной организации имеют право на осуществление религиозной деятельности за пределами своего места расположения. А в случае, когда данные требования закона понимаются иначе, т.е. требование о повторном прохождении учетной регистрации как религиозной организации не обосновано и не соответствует положениям статьи 32 Конституции.

В связи с этим религиозная организация вправе осуществлять указанную деятельность религиозной организации в пределах территории, указанной в ее Уставе, согласно ритуалам и церемониям приерживаемой религии.

4. Требование о том, что религиозная организация создается по инициативе не менее двухсот граждан Кыргызской Республики, достигших совершеннолетнего возраста и постоянно проживающих на территории Кыргызской Республики, закреплены в части 3 статьи 8 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике».

Религиозная организация считается одним из видов некоммерческих организаций и подразделением социальной структуры общества. В связи с тем, что за последние годы религиозные организации стали одним из активных элементов общества, законодатель утвердил вышеуказанные требования по учетной регистрации религиозных организаций. Данные требования не могут быть рассмотрены как ограничения по вероисповеданию.

4 сентября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 45-Р

5. В абзаце 3 части 2 статьи 10 Закона для учетной регистрации религиозной организации в уполномоченном государственном органе указано, что требованием к предоставляемым документам является «список граждан, согласованный с местным кенешем, являющихся инициаторами формирования религиозной организации».

По мнению представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, такие полномочия местного кенеша вытекают из пункта 4 части 3 статьи 112 Конституции, где указано, что в соответствии с законом местные кенешы решают иные вопросы местного значения.

Однако, основываясь на принципах определения вопросов местного значения, закрепленных в статье 16 Закона «О местном самоуправлении», согласование списка граждан, являющихся инициаторами создания религиозной организации, согласно Закона «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике», если функции учетной регистрации возложены на государственный орган по делам религий, то они не могут относиться к вопросам местного значения.

Более того, Закон «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» не определяет критерии согласования списка граждан, не соблюдение которого со стороны инициаторов при согласовании с местным кенешем, может привести к отказу. Такая правовая неопределенность в вопросах порядка, сроков, критериев согласования приводит к различному толкованию и применению местными кенешами оспариваемой заявителем нормы. В то же время, отсутствие закрепленных законом процедуры отказа при согласовании списка инициаторов для создания религиозной организации местным кенешем, лишает обращающихся лиц защиты своих прав в судебном порядке. Это, в свою очередь, приводит к нарушению права на свободу объединения, закрепленного в статье 35 Конституции.

Вместе с тем, учитывая социальную активность религиозных организаций, деятельность которых в той или иной мере может повлиять на решение вопросов местного значения, законодателю следует предусмотреть в законе обязанность информирования органами местного самоуправления религиозных организаций об их намерении осуществлять свою деятельность на соответствующей территории.

На основании изложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 42, 46,

4 сентября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 45-Р

47, 48, 51 и 52 конституционного закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

РЕШИЛА:

1. Признать части 2, 3 статьи 8 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике», не противоречащими пункту 2 статьи 16, пункту 2 статьи 2, части 2 статьи 32, статье 35 Конституции Кыргызской Республики.

2. Признать абзац 3 части 2 статьи 10 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике», состоящий из слов «согласованный с местными кенешами...», противоречащими части 2 статьи 20 и статье 35 Конституции Кыргызской Республики.

3. Жогорку Кенешу Кыргызской Республики внести в Закон Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» необходимые изменения и дополнения, вытекающие из требований настоящего Решения.

4. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Настоящее решение опубликовать в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Касымалиева М.Ш., Макешова Дж.М., Нарынбековой А.О., Осмоновой Ч.О. по принятому Решению Конституционной палаты от 4 сентября 2014 года по делу о проверке конституционности частей 2, 3 статьи 8 и абзаца 3 части 2 статьи 10 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» в связи с ходатайством религиозного центра Свидетелей Иеговы в Кыргызской Республике

Рассмотрев дело, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики пунктом 2 заключительной части Решения от 4 сентября 2014 года признала, что норма, заключенная в абзаце 3 части 2 статьи 10 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике», включающая слова «согласованный с местными кенешами...» противоречит части 2 статьи 20 и статье 35 Конституции Кыргызской Республики.

В связи с несогласием с положениями настоящего пункта заключительной части Решения и полным несогласием с приведенными доводами по указанному вопросу в мотивировочной части в соответствии со статьей 49 конституционного закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» излагаем наше особое мнение.

1. В Конституции отмечается, что права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты

прав и свобод других лиц, что вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям (часть 2 статьи 20).

Согласно Закону Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» религиозными организациями в Кыргызской Республике признаются добровольные объединения граждан Кыргызской Республики, образованные в целях совместного исповедания веры, совершения богослужения, обрядов и ритуалов, религиозного просвещения и воспитания своих последователей, зарегистрированные в порядке, установленном законодательством Кыргызской Республики (часть 1 статьи 8).

Другими словами, признанием религиозного объединения граждан является факт его регистрации в соответствии с порядком, установленным законом «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике».

Следовательно, порядок учетной регистрации религиозной организации начинается с момента дачи учредителями документов государственному органу по делам религии.

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Касымалиева М.Ш.,
Макешова Дж.М., Нарынбековой А.О.,
Осмоновой Ч.О.

Среди предоставляемых документов указывается нотариально заверенный и согласованный с местными кенешами список граждан, членов Учредительного совета, являющихся инициаторами создания религиозной организации и миссии и ответственных в рамках Устава перед законом (абзацы 1, 2 части 2 статьи 10 Закона).

Нотариальное заверение обозначенного списка, исходя из понятия нотариальных действий означает, что нотариальные действия представляют собой действия нотариуса по удостоверению бесспорных фактов, правовых событий, имеющих юридическое значение, свидетельствованию документов, приданию документам исполнительной силы и юридической достоверности и другие действия, направленные на защиту прав граждан и юридических лиц, их законных интересов (часть 1 статьи 3 Закона «О нотариате»).

В Уставе религиозных организаций должны содержаться: наименование, местонахождение, вид религиозной организации, миссии и территория, в пределах которой она осуществляет свою деятельность, вероисповедная принадлежность, предмет и цели, задачи и основные формы деятельности, порядок создания и прекращения деятельности, источники образования финансовых средств и иного имущества организации (часть 2 статьи 9 Закона Кыргызской Республики «О

свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике»).

Совместное исповедование религии предполагает публично-правовой статус группы верующих, что налагает на такую деятельность определенную ответственность. Необходимо учитывать влияние, которое религия оказывает на исповедующих ее лиц и риски, сопряженные с вероятностью отклонения ценностей какой-либо религии от норм-принципов, установленных самой Конституцией и законодательством Кыргызской Республики. Следовательно, лицо, исповедующее любую религию, не должно нести угрозу конституционному принципу всеобщего и справедливого мира, вести деятельность, направленную на насильственное изменение конституционного строя, подрыв национальной безопасности, разжигание социальной, расовой, межнациональной, межэтнической, религиозной вражды, возлагать на себя функции должностного лица либо органов государственной власти и произвольно ограничивать права и свободы иных лиц.

Норма осуществления прав свободы совести, вероисповедания и других конституционных прав требует присутствия в социально-политической среде законодателя, исполнителя и судебных органов, а также обязывает обеспечение разумного баланса интересов государственных

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Касымалиева М.Ш.,
Макешова Дж.М., Нарынбековой А.О.,
Осмоновой Ч.О.

и политических институтов государственного управления вне религии, с одной стороны, и интересов верующих и религиозных организаций, с другой стороны.

При введении требования о согласии местного кенеша на создание религиозной организации, законодатель, с одной стороны преследовал цель обеспечить национальную безопасность, в том числе обеспечение безопасности населения от религиозного экстремизма, с другой стороны, он стремился исполнить конституционное указание государства об обеспечении прав религиозных организаций и религиозных служителей.

Предлагаемые законодателем соответствующие меры по созданию, формированию и регистрации религиозных организаций не искажают содержания прав и свобод вероисповедания и объединения, а указывают на то, что возможные ограничения, касающиеся других конституционных прав и свобод, должны быть оправданы задачами конституционной важности и соответствовать им.

Государство имеет право отказать в автоматическом придании статуса религиозной организации; отказать в легализации сектам, в которых нарушаются права человека, осуществляются противозаконные и преступные действия; а если действия религиозной организации и верующих не совпадают с уважением свободы совести, вероисповедания и мнений

других людей, религий и религиозных организаций, то государство вправе предусмотреть и ввести какие-либо препятствия. Среди предоставляемых документов указывается нотариально заверенный и согласованный с местными кенешами список граждан, членов Учредительного совета, являющихся инициаторами создания религиозной организации и миссии, и ответственных в рамках Устава перед законом (абзацы 1, 2 части 2 статьи 10 Закона).

На основании вышесказанного, если согласование с местными кенешами списка граждан, членов Учредительного совета, ответственных в рамках Устава перед законом и являющихся инициаторами создания религиозной организации или миссии, считать как элемент порядка регистрации религиозной организации, а сам этот порядок рассматривать как разрешенное ограничение, то данное согласование возможно рассматривать как соответствующее нормам части 2 статьи 20 Конституции.

Статья 35 Конституции устанавливает, что каждый имеет право на свободу объединения, и это право входит в ряд основных государственных ценностей и взаимосвязано с другими нормами Конституции (часть 1 статьи 1, части 1, 2 статьи 32, пункт 5 части 4 статьи 4) и это право согласовывается с общепринятыми положениями норм международного права, являющихся неотъемлемой

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Касымалиева М.Ш.,
Макешова Дж.М., Нарынбековой А.О.,
Осмоновой Ч.О.

частью правовой системы Кыргызской Республики (часть 1 статьи 20 Всеобщей Декларации прав человека, часть 1 статьи 22 Международного пакта о гражданских и политических правах, часть 1 статьи 11 Европейской Конвенции о защите прав и основных свободах граждан).

Указанное конституционное право осуществляется путем создания политических партий, религиозных организаций, профессиональных и других общественных объединений, посредством которых граждане удовлетворяют свои социально-экономические, политические, культурные потребности. В связи с этим государство должно признать объединения граждан правовым субъектом как юридическое лицо.

Учитывая, что права и свободы человека являются высшей ценностью, действуют непосредственно, определяют смысл и содержание деятельности законодательной, исполнительной власти и органов местного самоуправления (часть 1 статьи 16 Конституции), законодатель обязан утвердить порядок осуществления прав граждан на объединение, в том числе – и на объединение граждан с целью вероисповедания. В то же время правовое урегулирование должно определить правовое положение, в том числе получение статуса юридического лица, условия создания и регистрации объединений, создаваемых для получения

объединившимися гражданами возможности эффективной защиты прав и законных интересов.

Вместе с тем, право каждого на объединение не должно быть безграничным, другими словами, абсолютным. В целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены в соответствии с нормами части второй статьи 20 Конституции и законами КР.

Схожие положения об ограничении осуществления свободы объединения и свободы вероисповедания или убеждения были заложены во Всеобщей Декларации прав человека (часть 2 статьи 29), в Международном пакте о гражданских и политических правах (статьи 18, 19, 22), в Европейской Конвенции о защите прав и основных свободах граждан (часть 2 статьи 11), в Конвенции Содружества независимых государств о правах и основных свободах человека (часть 2 статьи 10).

Соответственно, при осуществлении своих полномочий в рамках законодательной деятельности, при установлении желающих объединиться гражданам равных прав, гарантированных Конституцией, законодатель обязан закрепить требования, препятствующие нарушению сути и содержания данного права. Эти

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Касымалиева М.Ш.,
Макешова Дж.М., Нарынбековой А.О.,
Осмоновой Ч.О.

требования, основанные на балансе личных и общих связей, и имеющие конституционное значение, должны соответствовать целям достижения сохранения общественного порядка и безопасности, в том числе и в интересах всех граждан общества (учредителя общественной организации,

члена общественной организации или граждан, не участвующих в деятельности указанных организаций).

*Судьи: М.Ш. Касымалиев,
Дж.М. Макешов,
А.О. Нарынбекова,
Ч.О. Осмонова*

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж. и Сооронкуловой К.С. к решению Конституционной палаты от 4 сентября 2014 года по делу о проверке конституционности частей 2, 3 статьи 8 и абзаца 3 части 2 статьи 10 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» в связи с ходатайством религиозного центра свидетели Иегова в Кыргызской Республике

1. Основопологающей конституционной нормой, закрепляющей свободу вероисповедания в Кыргызской Республике, является статья 32 Конституции, в соответствии с которой государством признается право свободно выбирать и иметь религиозные убеждения, исповедовать индивидуально или совместно с другими любую религию или не исповедовать никакой, право не быть принужденным к выражению своих религиозных убеждений или отказу от них.

Содержание свободы совести и вероисповедания включает в себя два важнейших аспекта: внутренний и внешний.

Внутренний аспект означает возможность личности свободно избирать наиболее близкие ей религиозно-нравственные императивы. Вполне логично, что религиозные убеждения, являясь системой внутренних мировоззренческих установок, не могут быть подвержены какому либо внешнему контролю. То есть внутренний аспект свободы вероисповедания означает духовное и юридическое право граждан свободно определять свое отношение к религии, выражающееся в беспрепятственной возможности выбирать и исповедовать ту или иную веру. Никого нельзя заставить иметь либо

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осмонбаева Э.Ж.
и Сооронкуловой К.С.

не иметь религиозные убеждения, высказывать свои мысли или отношение к религии или убеждениям. В этом смысле свобода вероисповедания гарантирована Конституцией, как не подлежащее никакому ограничению право свободно выбирать и иметь религиозные и иные убеждения (пункт 5 части 5 статьи 20).

Международные стандарты также не допускают никаких ограничений на свободу совести и на свободу иметь или принимать религию по своему выбору. Так, например, в Общих замечаниях №22 (48) Комиссии ООН по правам человека от 1993 года к статье 18 Международного пакта о гражданских и политических правах разъясняется, что «право на свободу мысли, совести и религии далеко идущее и кардинальное; оно включает в себя свободу мыслей по любому поводу, личные убеждения и приверженность религии или убеждениям, вне зависимости от того, исповедуется ли она публично или сообща с другими». Затем отмечается, что «фундаментальный характер этих свобод отражен в том, что это положение не может быть частично отменено даже во время чрезвычайных обстоятельств».

Внешний аспект свободы совести и вероисповедания выражается в возможности распространять, проповедовать какое-либо вероучение, систему взглядов, убеждений, пропагандировать их, а также свободно

отправлять культы, совершать религиозные обряды индивидуально или совместно с другими. Распространение убеждений подразумевает действия, в результате которых данные убеждения становятся доступными, известными широкому кругу лиц.

В то время как религия может быть глубоко частным делом для некоторых людей, можно заметить, что большинство религий не могут отправляться в одиночестве. Всеобщая декларация, МПГПП и часть 2 статьи 32 Конституции в явном виде признают и защищают общинную сторону религиозной жизни. Так, например, эти документы подчеркивают, что право на свободу религии или убеждений включает в себя свободу «единолично или сообща с другими, публичным или частным порядком ...» исповедовать свои религиозные убеждения в областях, жизненно важных для религиозного опыта, а именно, «в отправлении культа, выполнении религиозных и ритуальных обрядов и учении». Безусловным в этих нормах является то, что личность должна иметь возможность принимать участие в религиозной жизни в аутентичном сообществе других людей со схожими убеждениями, и что тип общинного участия должен определяться в соответствии с религиозными убеждениями, а не диктоваться, проповедаться или каким-либо другим

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж.
и Сооронкуловой К.С.

образом «ущемляться» требованиями государства. Другими словами, многие аспекты религиозной жизни имеют отношение к вопросам объединения людей, и, безусловно, они должны быть гарантированы правом на свободу объединения.

Таким образом, реализация гарантированного Конституцией права исповедовать любую религию совместно с другими (часть 2 статьи 32) обусловлена реализацией права на свободу объединения (статья 35).

Именно внешний аспект права на свободу совести и вероисповедания может подвергаться ограничениям, так как обеспечиваются данные правомочия постольку, поскольку не нарушают общественного порядка и безопасности, нравственного здоровья граждан, не оскорбляют чувств граждан в связи с их отношением к религии.

Однозначно, что вводимые ограничения должны быть соразмерны общезначимым конституционным целям, обозначенным в части 2 статьи 20 Конституции. В вышеуказанных Общих замечаниях Комитета ООН по правам человека также указывается, что любые ограничения свободы религии могут применяться только для тех целей, для которых они первоначально определялись, и должны быть прямо связанными с конкретной необходимостью и пропорциональными ей. Ограничения не могут налагаться с

целью дискриминации или применяться приводящим к дискриминации образом.

2. Взаимоотношения государства и религии при демократическом строе основываются в соответствии с международными обязательствами на признании и гарантированности свободы совести и вероисповедания и регулируются путем создания законодательного механизма, предусматривающего как необходимые гарантии, так и меры ограничительного характера.

Одним из элементов такого регулирования является вопрос регистрации религиозных общин. В большинстве стран регистрационные процедуры связаны с приобретением религиозными общинами статуса юридического лица, право приобретения которого служит прежде всего юридическим основанием для осуществления не запрещенной законодательством деятельности, как например, создавать и содержать места для отправления культа, создавать и содержать соответствующие благотворительные или образовательные учреждения, производить, приобретать и использовать необходимые предметы и материалы, связанные с религиозными обрядами, писать, выпускать и распространять религиозные публикации, и спрашивать и получать от отдельных лиц и организаций добровольные финансовые и иные пожертвования, устанавливать

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж.
и Сооронкуловой К.С.

и поддерживать связи с отдельными лицами и общинами в области религии и убеждений на национальном и международном уровнях и т.п. Для приобретения статуса юридического лица к религиозным общинам могут предъявляться дополнительные требования, что обусловлено спецификой религиозной деятельности.

При этом в соответствии с международными стандартами для реализации правомочий, составляющих внешний аспект права на свободу вероисповедания, вопрос приобретения статуса юридического лица не имеет и не должен иметь определяющего значения, более того, регистрация не должна являться предварительным условием для отправления религиозных обрядов.

3. В соответствии с законодательством Кыргызской Республики, объединения граждан, образованные на основе общности вероисповедания, приобретают правосубъектность юридического лица путем двойной регистрации – учетной и государственной. Оспариваемая на предмет конституционности часть 2 статьи 8 Закона Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» устанавливает запрет деятельности религиозной организации без учетной регистрации под угрозой привлечения к ответственности лица, осуществляющего деятельность от имени

незарегистрированной религиозной организации.

Из смысла оспариваемой нормы, рассматриваемой в нормативном единстве с частью 1 статьи 20¹ вышеуказанного закона следует, что, не имея статуса религиозной организации, приобретаемого на основании учетной регистрации, верующие лишаются права совместного исповедания веры, совершения богослужения, обрядов и ритуалов, религиозного просвещения и воспитания своих последователей. Следовательно, оспариваемая норма, является существенным ограничением права на свободу вероисповедания.

Необходимость учетной регистрации обосновывается законодателем опасностью распространения идеологического влияния экстремистских и террористических организаций, несущих в себе потенциальную угрозу дестабилизации общества на религиозной почве, тем самым угрожающей национальной безопасности государства.

---

¹ **Статья 8. Религиозные организации**

Религиозными организациями в Кыргызской Республике признаются добровольные объединения граждан Кыргызской Республики, образованные в целях совместного исповедания веры, совершения богослужения, обрядов и ритуалов, религиозного просвещения и воспитания своих последователей (религиозные общества, центры, религиозные учебные заведения, мечети, церкви, синагоги, молитвенные дома, монастыри и другие), зарегистрированные в порядке, установленном законодательством Кыргызской Республики.

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж.
и Сооронкуловой К.С.

Не отрицая необходимость учета религиозных организаций, осуществляющих свою деятельность на территории Кыргызской Республики, следует отметить, что учетная регистрация должна носить уведомительный, а не разрешительный характер. Очевидно, что религиозные общины, преследующие антиконституционные и противозаконные цели, предпочтут осуществлять свою деятельность без учетной регистрации. Напротив, религиозные общины, преследующие правомерные цели, будут заинтересованы в информировании государства о своем функционировании.

На самом деле, обязательность учетной регистрации для целей обеспечения государственной безопасности не имеет решающего значения, так как деятельность религиозных групп, преследующих противозаконные цели никоим образом не зависит от прохождения учетной регистрации.

Таким образом, требования, предъявляемые для прохождения учетной регистрации, в частности, необходимость наличия двухсот инициатором создания религиозной организации, свидетельствуют об излишней бюрократизации данной процедуры, и, следовательно, несоразмерных ограничениях права на свободу вероисповедания. При таких обстоятельствах, религиозные общины, преследующие законные

цели, но в силу определенных причин, например, малочисленности, не способные выполнить требования законодательства, вынуждены осуществлять свою деятельность подпольно и уходят из поля видимости органов власти.

Обязательность учетной регистрации для религиозных объединений граждан фактически означает невозможность коллективного отправления религиозного культа, проведение богослужений, молитвенных собраний, чтение проповедей. Подобные коллективные действия верующих, исходя из смысла и содержания части 1 и 2 статьи 8 закона, без учетной регистрации объединения граждан в качестве юридической организации признаются незаконными и влекут установленную законодательством ответственность. Вместе с тем, для реализации коллективного права на свободу вероисповедания, форма объединения граждан не должна носить определяющего значения, так как сами по себе коллективные формы отправления религиозного культа не могут интерпретироваться как незаконная деятельность. Между тем, оспариваемая норма не только препятствует участию в коллективных богослужениях (например, коллективной молитве), но и позволяет государству преследовать лиц, отправляющих либо участвующих в коллективном

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осмонбаева Э.Ж.
и Сооронкуловой К.С.

богослужению и привлекать их к ответственности за действия, не представляющую никакой угрозу общественной или государственной безопасности, лишь ссылаясь на противозаконность возникновения религиозной организации. Фактически оспариваемой нормой признается отсутствие возможности реализации права на свободу вероисповедания для тех, кто не имеет намерения создавать религиозную организацию, а просто коллективно молится. Тем самым совместное исповедание веры превращается в исключительное право религиозной организации.

Конечно, нельзя игнорировать проблемы, связанные с функционированием религиозных групп, тяготеющих к экстремизму, особенно эта проблема стоит остро для мусульманских организаций. Однако под действие социально-политической необходимости не должны подпадать объединения верующих, преследующие законные цели.

Ограничения, установленные оспариваемыми нормами, указывают на стремление государства в значительной степени усложнить либо сделать невозможной получение объединениями верующих статуса юридического лица. В соответствии с принятыми правилами государственная регистрация религиозной организации в качестве юридического лица может быть осуществлена

лишь с момента выдачи свидетельства об учетной регистрации. В редакции закона от 1991 года для государственной регистрации религиозной организации требовалось не менее 10 человек, в действующей редакции – это количество возросло до 200. Неоправданное какими-либо общезначимыми конституционными целями, и, следовательно, необоснованное увеличение численности учредителей религиозной организации нарушает не только право на свободу вероисповедания, но и существенно ограничивает право на свободу объединения.

Отсутствие статуса юридического лица может неблагоприятно сказаться по сути на всех проявлениях свободы религии или убеждений, защищаемых статьей 6 Декларации о ликвидации всех форм нетерпимости и дискриминации на основе религии или убеждений. Кроме того, Совет по правам человека и Генеральная Ассамблея неоднократно призывали государства активизировать свои усилия по защите и поощрению свободы мысли, совести и религии или убеждений и с этой целью «провести в соответствующих случаях обзор существующей практики регистрации с целью обеспечить, чтобы такая практика не ограничивала право любого лица открыто исповедовать свою религию или убеждения единолично, или сообща с другими, публично

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж.
и Сооронкуловой К.С.

или наедине».² Процедуры регистрации должны использоваться не как инструменты контроля, а как средство содействия полному осуществлению членами религиозных или идейных общин их прав человека.

По международному праву государства обязаны активно содействовать полному осуществлению прав человека, включая свободу религии или убеждений. Отказывая де-юре или де-факто религиозным группам, желающим получить статус юридического лица, в доступе к соответствующим юридическим возможностям, государства не выполняют своих обязанностей, вытекающих из права человека на свободу религий или убеждений.

Следует также отметить, что в результате применения абзаца 2 части 2 статьи 10, устанавливающего необходимость согласования с местными кенешами списка граждан, являющихся инициаторами создания религиозной организации, сложилась практика отдельной учетной регистрации местных отделений религиозных общин, что в свою очередь дает местным органам власти широкие полномочия, позволяющие им по собственному

усмотрению принимать или отклонять поданные заявки на регистрацию. Кроме того, такая практика ведет к необоснованному увеличению числа религиозных организаций. В целом излишне усложненные требования, предъявляемые к учетной регистрации, являются на наш взгляд благоприятной средой для коррупционных проявлений.

На основании вышеизложенного считаем, что ограничения, устанавливаемые частью 2 статьи 8 закона не соразмерны общезначимым конституционным целям, при введении данного ограничения не соблюден законодателем необходимый баланс частных публичных интересов. Следовательно, оспариваемая норма должна была быть признана противоречащей части 2 статьи 16, части 2 статьи 32, статье 35 Конституции Кыргызской Республики.

**Судьи: Э.Ж. Осконбаев,
К.С. Сооронкулова**

² Доклад Специального докладчика по вопросу о свободе религии или убеждений Хайнера Билефельдта от 26 декабря 2013 года

www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/.../A_HRC_25_58_RUS.DOC

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности частей 1 и 6 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением граждан Карабаева Тимура Эднановича и Евсеева Павла Николаевича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Макешова Дж.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., при секретаре Илиязовой Н.А., с участием:

обращающейся стороны – Карабаева Тимура Эднановича и Евсеева Павла Николаевича;

стороны-ответчика – Болджуровой Светы Садыковны, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Бокошовой Жылдыз Сейитбековны, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Шукурбекова Азизбека Шариповича представителя Генеральной прокуратуры по доверенности;

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики (далее - Конституция), статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37 и 42 конституционного закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности частей 1 и 6 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство граждан Карабаева Т.Э. и Евсеева П.Н.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции нормативное положение частей 1 и 6 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Заслушав выступление судьи-докладчика Нарынбековой А.О., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 42-Р

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата) 19 марта 2014 года поступило ходатайство граждан Карабаева Т.Э. и Евсеева П.Н. о признании частей 1 и 6 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики (далее – Уголовно-процессуальный кодекс) противоречащим требованиям части 2 статьи 12, части 1 статьи 42 Конституции.

По мнению Карабаева Т.Э. и Евсеева П.Н., оспариваемые нормы Уголовно-процессуального кодекса ущемляют гарантированное Конституцией право граждан на владение, пользование и распоряжение своим имуществом, результатами своей деятельности и не соответствует определенному Конституцией порядку изъятия имущества у собственника.

Заявители считают, что часть 1 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса, предоставляя исключительное право прокурору, а также следователю с санкции прокурора накладывать арест на имущество граждан, не соответствует требованиям части 2 статьи 12 Конституции, согласно которой, собственность неприкосновенна, никто не может быть произвольно лишен своего имущества. Изъятие имущества помимо воли собственника допускается только по решению суда. Принудительное изъятие имущества без решения суда допускается в случаях, предусмотренных законом, в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Законность такого изъятия подлежит обязательному рассмотрению судом.

Также, по их мнению, частью 6 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса установлено, что имущество, на которое наложен арест, может быть изъято либо передано по усмотрению лица, производившего арест, на хранение собственнику или владельцу этого имущества либо иному лицу, которые должны быть предупреждены об ответственности за сохранность имущества, о чем делается соответствующая запись в протоколе.

Карабаев Т.Э. и Евсеев П.Н. считают, что передача арестованного имущества, без определения этого действия как «изъятие» возможно только в одном случае – лишь при наличии согласия лица, у которого имущество арестовано. Соответственно, передача имущества помимо воли собственника либо его владельца,

№ 42-Р

не может рассматриваться как «передача», так как этому действию предшествует изъятие имущества у собственника либо владельца, в связи с чем, данное действие должно определяться в законодательстве как «изъятие» имущества.

В этой связи, часть 6 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса, определяющая как «передача», а не «изъятие» арестованного имущества ситуацию, когда помимо воли собственника либо владельца следователь или прокурор единолично принимает решение об изъятии и передачи имущества для хранения иному лицу либо организации, противоречит части 2 статьи 12 и части 1 статьи 42 Конституции.

Учитывая изложенные в ходатайстве обстоятельства, заявители просят признать части 1 и 6 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса противоречащими требованиям части 2 статьи 12, части 1 статьи 42 Конституции.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 15 апреля 2014 года ходатайство граждан Карабаева Т.Э. и Евсеева П.Н. было принято к производству.

В судебном заседании Карабаев Т.Э. и Евсеев П.Н. поддержали свое ходатайство и просили его удовлетворить.

Сторона-ответчик считает, что оспариваемые нормы Уголовно-процессуального кодекса не противоречат Конституции, и просит оставить ходатайство обращающейся стороны без удовлетворения.

Конституционная палата, обсудив доводы сторон, исследовав материалы дела, выслушав разъяснения иных лиц, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу являются части 1 и 6 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса следующего содержания:

«(1) Для обеспечения исполнения приговора в части гражданского иска, других имущественных взысканий или возможной конфискации имущества прокурор, а также следователь с

№ 42-Р

санкции прокурора налагают арест на имущество подозреваемого, обвиняемого или лиц, несущих по закону материальную ответственность за их действия.

(б) Имущество, на которое наложен арест, может быть изъято либо передано по усмотрению лица, производившего арест, на хранение собственнику или владельцу этого имущества либо иному лицу, которые должны быть предупреждены об ответственности за сохранность имущества, о чем делается соответствующая запись в протоколе».

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 30 июня 1999 года № 62 принят в порядке, установленном законодательством, введен в действие законом «О введении в действие Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики» от 30 июня 1999 года № 63, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 21 июля 1999 года №№ 59-60-61-62, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции в Кыргызской Республике признается разнообразие форм собственности и гарантируется равная правовая защита частной, государственной, муниципальной и иных форм собственности. Право собственности, наряду с другими конституционными правами человека, является высшей ценностью, действует непосредственно, определяет смысл и содержание деятельности законодательной, исполнительной власти и органов местного самоуправления. Каждому гарантируется судебная защита его права собственности, осуществляемая в порядке конституционного, гражданского, уголовного, административного и иных форм судопроизводства (часть 1 статьи 12, часть 1 статьи 16, часть 1 статьи 40, часть 2 статьи 93).

Согласно части 2 статьи 12 Конституции, собственность неприкосновенна, никто не может быть произвольно лишен своего имущества, изъятие имущества помимо воли собственника допускается только по решению суда; принудительное изъятие имущества без решения суда допускается в случаях, предусмотренных законом, в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц, законность такого изъятия подлежит обязательному рассмотрению судом.

№ 42-Р

Этому принципу корреспондируют и положения Конвенции Содружества Независимых Государств о правах и основных свободах человека (статья 26), ратифицированной Законом Кыргызской Республики от 1 августа 2003 года №182, являющейся в соответствии со статьей 6 Конституции составной частью правовой системы Кыргызской Республики. Согласно указанной статье Конвенции каждое физическое или юридическое лицо имеет право на собственность, никто не может быть лишен своего имущества, кроме как в общественных интересах, в судебном порядке и при соблюдении условий, предусмотренных национальным законодательством и общепризнанными принципами международного права.

Таким образом, исходя из вышеназванной конституционной нормы принудительное изъятие имущества помимо воли собственника, представляет собой совокупность юридических и фактических действий (событий), связанных с утратой и полным прекращением права собственности, в результате чего последнее либо перестает существовать вообще, либо возникает у другого субъекта правоотношений.

3. В соответствии с частью 2 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса наложение ареста на имущество состоит в запрете собственнику или владельцу имущества распоряжаться, а в необходимых случаях и пользоваться им.

Данное действие согласно статье 115 Уголовно-процессуального кодекса является одной из мер процессуального принуждения. Такая мера, в частности, направлена на обеспечение исполнения приговора в части гражданского иска, других имущественных взысканий или возможной конфискации имущества. Именно в связи с этим законодатель в части 1 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса предусмотрел права прокурора, а также следователя с санкции прокурора налагать арест на имущество подозреваемого, обвиняемого или лиц, несущих по закону материальную ответственность за их действия.

Как мера процессуального принуждения наложение ареста на имущество носит превентивный характер, который направлен на предупреждение сокрытия, уничтожения, повреждения, порчу или отчуждения имущества, способствующий созданию условий для надлежащего исполнения судебного приговора.

Наложение ареста на имущество применяется при наличии доказательств, позволяющих обоснованно полагать, что

№ 42-Р

подозреваемый, обвиняемый может сокрыть, повредить или уничтожить подлежащее аресту имущество. В соответствии с частью 9 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса наложение ареста на имущество отменяется, когда в применении этой меры отпадает необходимость.

Соответственно, наложение ареста на имущество носит временный характер и является временным ограничением права распоряжения, а в некоторых случаях и права пользования.

Права собственника распоряжаться и пользоваться подлежащие ограничению, не исключаются из содержания права на собственность, поскольку ограничение права представляет собой определенные затруднения, стеснения, сдерживания в осуществлении права на собственность, а не лишение данного права. Тем самым, понятие «изъятие», используемое в части 6 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса, в данном случае не означает полного лишения и прекращения права собственности.

Следовательно, как процессуальная мера обеспечительного характера временное изъятие имущества не порождает перехода права собственности на имущество и не может расцениваться как нарушение права собственности.

Таким образом, арест на имущество, предусмотренный статьей 119 Уголовно-процессуального кодекса, следует рассматривать как ограничительную меру, возможность введения которой предусматривается частью 2 статьи 20 Конституции, в целях защиты прав и свобод других лиц.

4. По содержанию части 2 статьи 12 Конституции во взаимосвязи ее со статьей 20 (часть 2) ограничение права собственности в целях защиты прав и свобод других лиц может быть обусловлено, в частности, необходимостью обеспечения восстановления прав потерпевшего и компенсации причиненного ему ущерба. Для чего лица, производящие следствие и осуществляющие надзор по делу, наделяются полномочиями по применению соответствующих обеспечительных мер, связанных с временным изъятием имущества.

В соответствии с уголовно-процессуальным законодательством, наложение ареста на имущество осуществляется прокурором или следователем с санкции прокурора. Основанием необходимым для выполнения предусмотренных действий является решение, принятое прокурором (в данном случае постановление),

№ 42-Р

а также постановление, принятое следователем при наличии санкции прокурора – акта утверждения прокурором процессуального решения следователя.

Законодатель, определяя круг субъектов как органы публичного уголовного преследования – прокурор и следователь – стремился облегчить потерпевшему решение проблемы возмещения вреда, причиненного преступлением. Так как непринятие или несвоевременное принятие мер, направленных на обеспечение гражданского иска или возможной конфискации имущества может привести к тому, что ущерб, причиненный потерпевшему, может быть не возмещен. Несвоевременность наложения ареста на имущество способна стать причиной того, что к моменту вынесения приговора у подсудимого может не остаться имущества, на которое будет обращено взыскание. В связи с чем, законодатель, учитывая оперативный характер принятия решения о наложении ареста на имущество прокурором и следователем, когда такое действие не терпит промедления, стремился определить эффективный механизм исполнения решения суда.

В соответствии с Уголовно-процессуальным кодексом действия и решения органа дознания, следователя, прокурора и суда могут быть обжалованы участниками процесса, а также гражданами и организациями, если проводимые процессуальные действия затрагивают их интересы (статьи 25, 126, 131), в частности, постановления следователя, прокурора об отказе в возбуждении уголовного дела, о прекращении уголовного дела, а равно иные их решения и действия (бездействие), которые способны причинить ущерб конституционным правам и свободам участников уголовного судопроизводства либо затруднить доступ граждан к правосудию, могут быть обжалованы в суд по месту производства расследования. Следовательно, постановление следователя или прокурора о наложении ареста на имущество может быть обжаловано в судебном порядке, что является гарантией защиты права собственности.

На основании изложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

№ 42-Р

РЕШИЛА:

1. Признать части 1 и 6 статьи 119 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не противоречащими части 2 статьи 12, части 1 статьи 42 Конституции.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности пункта 1 части 2 статьи 49 Закона Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей» в связи с обращением гражданина Сариева А.А.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч. А., Бобукеевой М. Р., Мамырова Э. Т., Нарынбековой А. О., Осмонбаева Э. Ж., Осмоновой Ч. О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Илиязовой Н.А., с участием:

обращающейся стороны – Сариева Акылбека Аблабековича;

стороны – ответчика Бекбасарова Рашида Бердибаевича, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц: Бакасова Султана, представителя Государственного агентства по делам местного самоуправления и межэтнических отношений при Правительстве Кыргызской Республики по доверенности; Балтагулова Джалалбека Тюрегельдиевича, директора Союза местных самоуправлений; Алымбаева Нурлана Сатылкановича,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности пункта 1 части 2 статьи 49 Закона Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей».

Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство гражданина Сариева А.А.

Основанием к рассмотрению ходатайства явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики пункт 1 части 2 статьи 49 Закона Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей».

Заслушав информацию судьи-докладчика Сооронкуловой К. С., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 6 декабря 2013 года поступило ходатайство гражданина Сариева А.А., в котором он оспаривает конституционность пункта

№ 46-Р

1 части 2 статьи 49 Закона Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей» (далее – Закон).

Как следует из представленных материалов, 12 октября 2012 года Сариев А. А., как руководитель группы избирателей, созданной 9 октября 2011 года для участия в выборах депутатов Бишкекского городского кенеша по единому Бишкекскому территориальному округу, назначенных на 25 ноября 2012 года, руководствуясь статьей 21 Закона, обратился в Бишкекскую территориальную избирательную комиссию (далее – Бишкекская ТИК) о регистрации уполномоченных представителей группы избирателей.

Однако Бишкекская ТИК, приняв заявление о регистрации уполномоченных представителей группы избирателей, отказалась выполнять действия, регламентированные статьей 21 Закона. Решением Бишкекской ТИК от 15 октября 2012 года № 19 в рассмотрении заявления гражданина Сариева А. А. было отказано.

Руководствуясь частью 12 статьи 42 Закона и главой 25 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, заявитель обжаловал решение Бишкекской ТИК в Первомайский районный суд города Бишкека и просил обязать Бишкекскую ТИК исполнить требование статьи 21 Закона.

Решением Первомайского районного суда города Бишкека от 18 октября 2012 года в удовлетворении заявления Сариева А.А. было отказано.

19 октября 2012 года заявителем на данное решение Первомайского районного суда города Бишкека была подана жалоба в Верховный суд Кыргызской Республики.

Постановлением судебной коллегии Верховного суда Кыргызской Республики от 29 октября 2012 года решение Первомайского районного суда города Бишкека оставлено в силе, надзорная жалоба оставлена без удовлетворения. По мнению заявителя, пункт 1 части 2 статьи 49 Закона, предоставляя право выдвижения кандидатов на выборы в местные кенешы городов исключительно политическим партиям, нарушает ряд конституционных принципов и препятствует праву быть избранным в городской кенеш, в результате чего искажается сущность права на местное самоуправление.

Заявитель считает, что оспариваемая норма Закона содержит необоснованное ограничение пассивного избирательного права и носит дискриминационный характер, так как беспартийный гражданин, желающий участвовать в выборах в качестве кандидата, ограничен

№ 46-Р

в своих возможностях по признаку политических убеждений. Законодатель, предоставляя право выдвигать кандидатов в депутаты местных кенешей городов политическим партиям, вынуждает члена местного сообщества быть аффилированным с той или иной партией. При этом законодателем не принято во внимание, что принцип политического многообразия, закрепленный в Конституции Кыргызской Республики, предполагает право гражданина не разделять каких-либо политических убеждений и взглядов и не состоять членом политических партий. Однако допускаемое оспариваемой нормой ограничение вынуждает гражданина обращаться к той или иной партии исключительно с целью быть допущенным к выборам в качестве кандидата. Вместе с тем, и эта возможность не является полноценной гарантией реализации пассивного избирательного права для беспартийного кандидата, так как законодатель не обязывает политические партии включать беспартийных граждан в списки кандидатов. Кроме того, граждане, являющиеся членами политических партий, отказавшихся от участия в выборах, вовсе лишаются права быть избранными, поскольку Закон содержит прямой запрет на включение в предвыборные списки представителей других партий.

Заявитель также считает, что установление законодателем в пределах одной административно-территориальной единицы района двух видов избирательных систем (пропорциональная – при выборах в местные кенешы городов и мажоритарная – при выборах в местные кенешы айыльных аймаков), предусматривающих разные избирательные процедуры, в том числе на стадии выдвижения кандидатов, является нарушением принципов всеобщего равенства и равных возможностей.

Как утверждает заявитель, проведение выборов в местные кенешы городов на основе пропорциональной избирательной системы не позволяет гражданам, не состоящим в политических партиях, реализовать непосредственно свое право быть выдвинутыми, а следовательно, и избранными в органы местного самоуправления. Более того, зависимость субъектов участия в выборах депутатов местных кенешей городов от партийной принадлежности нарушает право члена местного сообщества избирать, а значит, и участвовать в осуществлении местного самоуправления, так как лишает его возможности поддержать на выборах кандидатуры беспартийных граждан, вынуждая выбирать исключительно между кандидатами, включенными в закрытые партийные списки. Следовательно, по

№ 46-Р

его мнению, положения пункта 1 части 2 статьи 49 Закона искажают сущность местного самоуправления несоответственно целям, указанным в части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, ограничивают права и свободы, гарантированные Конституцией Кыргызской Республики.

На основании своих доводов заявитель просит признать пункт 1 части 2 статьи 49 Закона Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей» неконституционным и противоречащим абзацу 2 части 4 статьи 2, части 5 статьи 2, части 2 статьи 16, пункту 2 части 1 статьи 52, статье 110 и части 1 статьи 112 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 22 января 2014 года обращение заявителя было принято к производству.

В судебном заседании Сариев А.А. поддержал свое требование и просит его удовлетворить.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Бекбасаров Р. Б. не согласился с доводами обращающейся стороны и считает, что пункт 1 части 2 статьи 49 Закона Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей» не противоречит Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав разъяснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является пункт 1 части 2 статьи 49 Закона Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей» следующего содержания:

«2. Право выдвижения кандидатов принадлежит:

1) в местные кенешы городов - политическим партиям».

Закон Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей» принят в порядке, установленном законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 19 июля 2011 года № 58,

№ 46-Р

внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В соответствии с частью 1 статьи 1 Конституции Кыргызской Республики, Кыргызская Республика является демократическим государством. Подтверждая приверженность цели построения демократического государства, Конституция Кыргызской Республики признает народ Кыргызстана носителем суверенитета и единственным источником государственной власти, который осуществляет свою власть непосредственно, а также через систему государственных органов и органов местного самоуправления (преамбула, части 1, 2 статьи 2), и закрепляет право граждан избирать и быть избранными в органы государственной власти и органы местного самоуправления (пункт 2 части 1 статьи 52). Одновременно Конституция Кыргызской Республики предусматривает, что в Кыргызской Республике признается и гарантируется местное самоуправление, обеспечивающее самостоятельное решение местным сообществом вопросов местного значения непосредственно либо через органы местного самоуправления (части 1, 2, 3 статьи 110).

3. Одной из форм непосредственного выражения волеизъявления местного сообщества граждан являются выборы депутатов представительных органов местного самоуправления – местных кенешей. В то же время выборы депутатов местных кенешей являются также формой обеспечения субъективного права члена местного сообщества на участие в осуществлении местного самоуправления посредством реализации активного и пассивного избирательного права, признаваемого и гарантируемого Конституцией Кыргызской Республики наряду с другими правами и свободами человека и гражданина согласно общепризнанным принципам и нормам международного права, и представляет собой неотъемлемый элемент конституционно-правового статуса личности.

Конституция Кыргызской Республики содержит концептуальные положения о выборах депутатов представительных органов местного самоуправления, которые должны проводиться на основе всеобщего равного и прямого избирательного права при тайном голосовании (часть 4 статьи 2), необходимость соблюдения равных возможностей при выборах депутатов местных кенешей устанавливается также частью 1 статьи 112 Конституции Кыргызской Республики.

№ 46-Р

По смыслу приведенных конституционных положений, избирательные права граждан, опосредующие их участие в осуществлении народом своей власти, служат одним из необходимых средств организации местного самоуправления как публичной власти, наиболее приближенной к населению, а правовое регулирование избирательных прав должно обеспечивать на основе соблюдения принципа юридического равенства адекватное выражение и наиболее полный учет воли местного сообщества граждан, результатом чего являются формирование на основе результатов выборов представительных органов местного самоуправления.

Конституция Кыргызской Республики, рассматривая выборы в качестве одной из высших форм непосредственного осуществления народовластия, в том числе на уровне местного самоуправления, и предусматривая обязательность наличия выборных органов в организационной структуре муниципальной власти (статья 111), вместе с тем прямо не устанавливает порядок проведения выборов в представительные органы местного самоуправления. При этом, согласно Конституции Кыргызской Республики (часть 2 статьи 2, пункт 2 части 1 статьи 52, часть 1 статьи 112) разрешение этих вопросов осуществляется в рамках достаточно широкой свободы усмотрения законодателем, призванным устанавливать в целях обеспечения эффективных гарантий организации и проведения свободных демократических выборов на уровне местного самоуправления порядок и условия реализации гражданами их права избирать и быть избранными в органы местного самоуправления.

4. Государственные гарантии избирательных прав членов местного сообщества, а также правовые основы проведения выборов в местные кенешы регламентируются Законом «О выборах депутатов местных кенешей».

В качестве государственных гарантий избирательных прав членов местного сообщества данный Закон устанавливает (части 2, 3 статьи 3), что члены местных сообществ избирают депутатов соответствующих местных кенешей непосредственно и участвуют в выборах депутатов местных кенешей на равных основаниях.

Закон «О выборах депутатов местных кенешей» регулирует порядок назначения, подготовки, проведения, установления итогов и результатов выборов депутатов местных кенешей, правовой статус участников избирательного процесса. Статья 47 данного Закона устанавливает два вида избирательных систем – выборы депутатов

№ 46-Р

местных кенешей городов проводятся по пропорциональной системе, а выборы депутатов айылных кенешей – по мажоритарной системе. Применение установленных законодателем избирательных систем предопределяет порядок выдвижения кандидатов, условия признания кандидатов избранными, порядок распределения депутатских мандатов между списками кандидатов и т. п.

Установленная законодателем пропорциональная система выборов депутатов местных кенешей городов предусматривает иной, нежели при выборах депутатов айылных кенешей, порядок выдвижения кандидатов. Нормативные положения статьи 49 Закона регулируют порядок и условия выдвижения кандидатов в депутаты местных кенешей. На стадии выдвижения кандидатов, оспариваемый на предмет конституционности пункт 1 части 2 статьи 49 данного Закона предоставляет право выдвижения кандидатов в депутаты местных кенешей городов политическим партиям. Это вытекает из сущности пропорциональной избирательной системы, предполагающей, что основными субъектами избирательного процесса являются не отдельные кандидаты, а политические партии, списки кандидатов которых и конкурируют между собой в борьбе за голоса избирателей.

Именно в связи с этим, в действующем правовом регулировании, в качестве единственных коллективных субъектов избирательного процесса в рамках пропорциональной избирательной системы, которые могут реализовать свое право на участие в осуществлении муниципальной власти посредством проведения своих представителей в местные кенешы городов, выступают исключительно политические партии. Следовательно, право политических партий выдвигать кандидатов (список кандидатов) в рамках пропорциональной избирательной системы предопределено правовой природой данной системы. Формирование и выдвижение политической партией списка кандидатов является характерной чертой избирательной системы пропорционального представительства.

Как упоминалось выше, в соответствии с пунктом 2 части 1 статьи 52 и части 1 статьи 112 Конституции Кыргызской Республики, порядок проведения выборов депутатов местных кенешей регулируется законом. Тем самым законодателю предоставлено дискреционное право в установлении избирательных правил и процедур при проведении выборов в органы местного самоуправления. Этому корреспондирует Конвенция о стандартах демократических

№ 46-Р

выборов, избирательных прав и свобод в государствах-участниках Содружества Независимых Государств от 7 октября 2002 года, согласно пунктам 3, 4 статьи 1 которой право гражданина избирать и быть избранным закрепляется в конституции и (или) законах, а порядок его осуществления определяется законами. При этом, Конституция Кыргызской Республики и международные избирательные стандарты не обязывают законодателя устанавливать какой-либо вид избирательной системы. Выбор вида избирательной системы и закрепление в законе соответствующих избирательных процедур зависит от конкретных социально-политических условий и особенностей развития политической системы государства. Таким образом, сама по себе та или иная избирательная система не может служить показателем ущемления избирательных прав граждан.

5. Право на местное самоуправление представляет собой гарантированную Конституцией Кыргызской Республики возможность местных сообществ на территории соответствующих административно-территориальных единиц самостоятельно в своих интересах и под свою ответственность решать вопросы местного значения (часть 1, 2 статьи 110). Тем самым Конституция Кыргызской Республики признает муниципальную власть властью местного сообщества граждан, а гарантированное Конституцией Кыргызской Республики их право самостоятельно решать вопросы обеспечения жизнедеятельности муниципального образования предопределяет конституционную природу местного самоуправления не только как орудия народовластия, но и как системы, наиболее приближенной к нуждам местного населения, а также наилучшего способа удовлетворения местных интересов. Такое понимание природы местного самоуправления является необходимой предпосылкой при законодательном регулировании правоотношений, вытекающих из реализации права на местное самоуправление, а следовательно, и права избирать и быть избранным в представительные органы местного самоуправления.

Реализация избирательного права предполагает наличие законодательно установленных способов и условий, гарантирующих гражданину возможность реализации его избирательных прав. В то же время действующее правовое регулирование выборов депутатов местных кенешей городов не содержит достаточных гарантий реализации пассивного избирательного права для беспартийных граждан. Отсутствие в Законе правового механизма, обеспечивающего

№ 46-Р

возможность выдвижения в местные кенешы городов кандидатов, не разделяющих политические взгляды и убеждения и не принадлежащих к какой-либо политической партии, препятствует осуществлению их права быть избранным. Вместе с тем, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, принимая во внимание доводы заявителя, констатирует, что отсутствие соответствующего правового регулирования в рассматриваемом вопросе не может служить основанием для признания оспариваемой нормы неконституционной.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8, 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51, 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать пункт 1 части 2 статьи 49 Закона Кыргызской Республики «О выборах депутатов местных кенешей» не противоречащим абзацу 2 части 4 статьи 2, части 5 статьи 2, части 2 статьи 16, пункту 2 части 1 статьи 52, статье 110 и части 1 статьи 112 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории Кыргызской Республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности нормативных положений Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», допускающих образование и функционирование в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп, в связи с обращениями гражданки Кочкаровой Э.А., фракций «Республика» и «Ата-Журт» Жогорку Кенеша Кыргызской Республики

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Толобалдиеве М.Э., с участием:

обращающейся стороны – представителя гражданки Кочкаровой Э.А. Герасько В. В. по доверенности, представителей фракции «Республика» Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, Арзыбаева А.С. и Орозакуновой А.Ж. по доверенности;

стороны-ответчика Садыкова К.Р., представляющего интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции, статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности нормативных положений Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», допускающих образование и функционирование в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп.

Поводом к рассмотрению дела явились ходатайство гражданки Кочкаровой Э.А. и представления фракций «Республика» и «Ата-Журт» Жогорку Кенеша Кыргызской Республики.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции нормативные положения пунктов 3, 8 части 1, пунктов 2, 5 части 2 статьи 9, пункта 7 статьи 10, статьи 14, части 3 статьи 16, части 1 статьи 20 Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» (далее – нормативные положения Закона), допускающие образование и функционирование в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп.

№ 48-Р

Заслушав информацию судьи-докладчика Мамырова Э.Т., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата) 25 сентября 2013 года поступило ходатайство гражданки Кочкаровой Э.А. о признании неконституционными и противоречащими статьям 70, 73 Конституции Кыргызской Республики нормативные положения Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», изложенные словами «депутатская группа» и словами «при несовпадении политических взглядов он может не входить в состав указанной фракции при ее формировании и остаться свободным депутатом. Депутаты Жогорку Кенеша, имеющие иное политическое воззрение, вправе объединяться внутри фракции и вне фракции в депутатские группы. Депутатская группа – объединение трех и более депутатов Жогорку Кенеша» в части 1 статьи 14.

Кочкарова Э. А. считает, что законодатель, внося изменения и дополнения в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» Законом Кыргызской Республики от 4 февраля 2013 года № 12 и допуская возможность функционирования в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп, создал предпосылки к дроблению и прекращению деятельности депутатских фракций, что повлекло за собой нарушение избирательных прав граждан, которые отдавали свои голоса во время выборного процесса тем или иным политическим партиям, участвовавшим в выборах.

По мнению Кочкаровой Э.А., согласно части 3 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики, депутаты объединяются во фракции, а фракция депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики является объединением депутатов, избранных по списку от одной политической партии. Депутат, в соответствии со статьей 73 Конституции Кыргызской Республики, не связан императивным мандатом и его отзыв не допускается. Полномочия депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики прекращаются досрочно в случае подачи им письменного заявления о сложении депутатских полномочий или выходе из фракции. Из указанных норм Конституции

№ 48-Р

Кыргызской Республики следует, что депутат Жогорку Кенеша Кыргызской Республики в обязательном порядке должен быть в составе фракции и не допускает возможности функционирования какого-либо иного объединения депутатов, кроме фракции.

В этой связи, Кочкарова Э.А. просит признать нормативные положения Закона, допускающие образование и функционирование в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп, неконституционными и противоречащими части 3 статьи 70, части 3 статьи 73 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 5 ноября 2013 года ходатайство заявителя было принято к производству.

В Конституционную палату 29 января 2014 года обратилась с представлением фракция «Республика» Жогорку Кенеша Кыргызской Республики о признании неконституционными и противоречащими части 3 статьи 4, частям 1, 2 статьи 6, части 3 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики изменения и дополнения внесенные в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», Законом Кыргызской Республики от 4 февраля 2013 года № 12, предусматривающие возможность образования в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп, как объединения депутатов, функционирующих наряду с фракцией депутатов.

Фракция «Республика» считает, что Жогорку Кенеш Кыргызской Республики, приняв Закон Кыргызской Республики от 4 февраля 2013 года № 12, создал правовую основу для введения нового парламентского института – «депутатская группа», которая может быть образована депутатами как внутри, так и вне фракции. Именно с принятием указанного Закона стало возможным образование в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики неконституционных образований в виде депутатских групп «Онугуу-Прогресс», «Ынтымак» из депутатов фракций «Республика» и «Ата-Журт».

Фракция «Республика» отмечает, что изменения и дополнения, внесенные в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», предусматривающие возможность образования и функционирования депутатских групп в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики, противоречат части 3 статьи 4 Конституции Кыргызской

№ 48-Р

Республики, поскольку политические партии, прошедшие в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики по пропорциональной системе выборов, содействуют выражению политического волеизъявления граждан. Избиратели, проголосовавшие за ту или иную политическую партию, выразили свое согласие на реализацию предвыборной программы этой партии и на представительство в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики граждан, включенных в партийный список. Вышедшие из состава фракции и объединившиеся в депутатские группы депутаты не могут являться проводниками предвыборной программы партии, тем самым нарушаются политические права не только политических партий, прошедших в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики, но и их избирателей, поскольку они не голосовали и не могли голосовать за программы и этих членов депутатских групп.

Заявитель просит обратить внимание на часть 3 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики, которой установлено, что депутаты Жогорку Кенеша Кыргызской Республики объединяются во фракции и каких-либо иных форм объединения депутатов Основной закон страны не предусматривает. Следовательно, депутат Жогорку Кенеша Кыргызской Республики в обязательном порядке должен состоять и участвовать в работе высшего представительного органа страны в составе фракции. Таким образом, внесенные в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» изменения и дополнения, допускающие возможность образования депутатских групп, противоречат данной норме Конституции Кыргызской Республики.

Также фракция «Республика» полагает, что вышеуказанные изменения противоречат частям 1, 2 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики. Согласно указанной статье Конституции на основе Конституции Кыргызской Республики принимаются конституционные законы, законы и другие нормативные правовые акты. Оспариваемые изменения и дополнения приняты в нарушение принципа высшей юридической силы Конституции Кыргызской Республики, поскольку создают правовую основу и возможность организации в высшем представительном органе страны такого неконституционного образования, как депутатская группа.

В связи с изложенным, фракция «Республика» просит признать изменения и дополнения, внесенные в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики»,

№ 48-Р

Законом Кыргызской Республики от 4 февраля 2013 года № 12, допускающие образование и функционирование в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп, неконституционными и противоречащими части 3 статьи 4, частям 1, 2 статьи 6, части 3 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 11 февраля 2014 года представление фракции «Республика» Жогорку Кенеша Кыргызской Республики было принято к производству.

В Конституционную палату 31 января 2014 года с представлением обратилась фракция «Ата-Журт» Жогорку Кенеша Кыргызской Республики с аналогичными требованиями.

Фракция «Ата-Журт» считает, что изменения и дополнения, внесенные в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» Законом Кыргызской Республики от 4 февраля 2013 года № 12, которым закреплены права депутатов на объединение в депутатские группы, создали предпосылки для образования депутатских групп «За реформы», «Бирдиктуу ынтымак», «Онугуу». Однако частью 3 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики установлено, что депутаты объединяются во фракции и данная норма Конституции Кыргызской Республики не позволяет говорить о возможности существования депутатских групп в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики. Это также вытекает из содержания статьи 73 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой депутат не связан императивным мандатом и его отзыв не допускается, полномочия депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики прекращаются досрочно в случае подачи им письменного заявления о сложении депутатских полномочий или выходе из фракции. Из данной нормы следует, что депутат Жогорку Кенеша Кыргызской Республики в обязательном порядке должен быть включен в состав фракции. С учетом изложенного фракция «Ата-Журт» приходит к выводу, что действие норм вышеуказанного Закона противоречит нормам Конституции Кыргызской Республики и не способствует строительству партийной политической системы, установленной в части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

Фракция «Ата-Журт» отмечает, что наличие в Законе Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» норм, дающих право на образование депутатских групп, может привести к дроблению депутатских фракций

№ 48-Р

на различные депутатские группы, что ставит под угрозу деятельность Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, в части формирования парламентского большинства и парламентской оппозиции, со всеми вытекающими отсюда последствиями. Возможность образования в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп отрицает партийный принцип формирования парламента, провозглашенный Конституцией Кыргызской Республики.

Заявитель полагает, что указанные изменения и дополнения противоречат также части 3 статьи 4, частям 1, 2 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики. Политические партии, прошедшие в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики по пропорциональной системе выборов, содействуют выражению политического волеизъявления граждан. Избиратели, проголосовавшие за ту или иную политическую партию, выразили свое согласие на реализацию предвыборной программы этой партии и на представительство в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики граждан, включенных в партийный список. Реализация предвыборной программы партии должна проводиться фракцией, которая формируется из числа лиц, получивших мандат депутата по партийному списку. Депутатские группы не могут являться проводниками предвыборной программы партии, так как принцип их формирования – несовпадение политических взглядов депутата с линией партии, по списку которой он избран. Таким образом, нарушаются политические права не только политических партий, прошедших в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики, но и их избирателей, поскольку они не голосовали и не могли голосовать за программы и членов этих депутатских групп.

Конституция Кыргызской Республики имеет высшую юридическую силу и на ее основе принимаются законы. Однако изменениями и дополнениями, внесенными в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», законодатель предусмотрел такой вид объединения депутатов, как депутатская группа, который не предусмотрен Конституцией Кыргызской Республики.

С учетом изложенного, фракция «Ата-Журт» просит признать изменения и дополнения, внесенные в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», в части образования и функционирования депутатских групп,

№ 48-Р

неконституционными и противоречащими части 3 статьи 4, частям 1, 2 статьи 6, части 3 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 февраля 2014 года представление фракции «Ата-Журт» Жогорку Кенеша Кыргызской Республики было принято к производству.

Учитывая однородность требований гражданки Кочкаровой Э.А., фракций «Республика» и «Ата-Журт» Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, определением судьи – докладчика от 11 февраля 2014 года дела соединены в одно конституционное судопроизводство.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просит их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Садыков К.Р. не согласился с доводами обращающейся стороны и считает, что изменения и дополнения, внесенные в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата, обсудив доводы сторон и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу являются нормативные положения Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», допускающие образование и функционирование в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп.

Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 18 декабря 2008 года № 267 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в Ведомостях Жогорку Кенеша Кыргызской Республики 2008 года № 10, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

Закон Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 4 февраля 2013 года № 12 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством,

№ 48-Р

опубликован в газете «Эркин Тоо» от 8 февраля 2013 года № 9, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции Кыргызская Республика является суверенным, демократическим, правовым государством, где носителем суверенитета и единственным источником государственной власти является ее народ, который осуществляет свою власть непосредственно на выборах и референдумах, а также через систему государственных органов (часть 1 статьи 1, части 1, 2 статьи 2 Конституции Кыргызской Республики). Граждане Кыргызской Республики имеют право избирать и быть избранными в органы государственной власти (пункт 2 части 1 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики).

Конституционные гарантии права избирать и быть избранными в органы государственной власти являются формой реализации прямой и представительной демократии.

Реализуя формы прямой демократии, граждане выражают свою волю непосредственно, высказывая свое мнение на референдуме, а также голосуя за того или иного кандидата на выборах. При представительной демократии народ, избрав из числа граждан депутатов в представительные органы государственной власти, делегирует им право принимать законы и решать иные важнейшие вопросы государственной и общественной жизни.

Таким образом, депутаты высшего представительного органа государственной власти становятся носителями государственной власти, в результате свободных выборов как высшего непосредственного выражения власти народа и, соответственно, выражают волю и интересы различных групп граждан - избирателей.

3. Статья 70 Конституции Кыргызской Республики устанавливает, что Жогорку Кенеш Кыргызской Республики является высшим представительным органом страны, состоящим из 120 депутатов, избираемых сроком на 5 лет по пропорциональной системе, и осуществляющим законодательную власть и контрольные функции в пределах полномочий, предусмотренных Конституцией Кыргызской Республики.

Предусмотренная Конституцией Кыргызской Республики избирательная система выборов депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики во взаимосвязи с частями 2, 3 статьи 4 Конституции Кыргызской Республики предопределяет активное и непосредственное

№ 48-Р

участие политических партий в процессе формирования высшего представительного органа – парламента Кыргызской Республики. Политические партии, как добровольные объединения граждан в рамках гражданского общества, выступают в качестве необходимого института представительной демократии, обеспечивающего участие граждан в политической жизни общества, содействующего выражению политического волеизъявления граждан.

Правовые отношения, связанные с подготовкой и проведением выборов депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики согласно Конституции Кыргызской Республики, определяются конституционным законом (абзац четвертый части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики). Таким конституционным законом является Закон «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики».

В силу части 2 статьи 60 данного конституционного Закона Кыргызской Республики во взаимосвязи с частью 3 статьи 4, частью 2 статьи 70 Конституции политические партии, участвующие в выборном процессе в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики, на съезде политической партии принимают решение о выдвижении списка кандидатов. Кандидаты, соглашаясь со своим партийным выдвижением, дают основания к правомерным ожиданиям избирателей в том, что избранные депутаты войдут в партийную фракцию и примут меры к согласованному осуществлению своих полномочий в ее составе.

На выборах, проводимых по пропорциональной избирательной системе, избиратели голосуют за списки кандидатов, выдвинутые политической партией. Выигранные списком мандаты распределяются между кандидатами в соответствии с очередностью их расположения в списке. Тем самым избрание депутата в составе партийного списка означает следование предвыборной программе партии в составе депутатской фракции. Иное означало бы невозможность следования предвыборной программе партии, если избранный по партийному списку депутат свободен от участия в соответствующей фракции и, более того, наделяется правом создания депутатской группы вне фракции, как иного объединения в составе Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, функционирующего наряду с фракцией депутатов.

4. Исходя из принципа политического многообразия и пропорциональной системы выборов депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской

№ 48-Р

Республики, Конституция Кыргызской Республики закрепляет основы структурирования и внутренней организации деятельности Жогорку Кенеша Кыргызской Республики (статьи 70, 75, 76).

Согласно части 3 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики депутаты Жогорку Кенеша Кыргызской Республики объединяются во фракции. Парламентским большинством считается фракция или коалиция фракций, имеющие более половины депутатских мандатов. Парламентской оппозицией считается фракция или фракции, не входящие в состав парламентского большинства и объявившие о своей оппозиции по отношению к нему. Заместители Торага Жогорку Кенеша Кыргызской Республики избираются в количестве и порядке, обеспечивающих их избрание из числа депутатов, входящих в состав парламентской оппозиции, председателями комитетов по вопросам бюджета и правопорядка являются представители парламентской оппозиции (часть 1 статьи 75, часть 1 статьи 76 Конституции Кыргызской Республики). Фракция, имеющая более половины депутатских мандатов, или коалиция фракций (парламентское большинство) формирует Правительство Кыргызской Республики (статья 84 Конституции Кыргызской Республики).

Таким образом, парламентские фракции занимают ключевое место в парламентском механизме. Смысл указанных конституционных положений, рассматриваемый в их взаимосвязи, означает, что депутат не может оставаться вне фракции и быть свободным депутатом, или объединяться в отдельные внефракционные депутатские группы.

Такая конструкция организации и деятельности Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, заложенная в Конституции Кыргызской Республики, направлена на сохранение результатов выборного процесса и партийно-политических отношений при отправлении выборной публичной власти и имеет целью воспрепятствовать возможности использования депутатами депутатской независимости в отступление от условий своего избрания, а также не допустить произвольного распоряжения депутатским мандатом вопреки конституционным началам народовластия и многопартийности.

5. Конституционно-правовой смысл части 3 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики, как было отмечено выше, закрепляет пребывание депутата во фракции как его конституционную обязанность, а не право.

№ 48-Р

В связи с чем, Конституция Кыргызской Республики в качестве одного из оснований досрочного прекращения полномочий депутата предусмотрела выход из состава фракции (пункт 1 части 3 статьи 73). Следовательно, Конституция Кыргызской Республики связывает действие представительского мандата депутата с его вхождением и пребыванием в депутатской фракции политической партии, по списку которой он был избран.

Обоснованием для принятия оспариваемых нормативных положений Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» послужило понимание законодателем статьи 73 Конституции Кыргызской Республики, то есть сущности не императивного мандата, и соответственно, смысла части 3 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики, как отсутствие запрета на создание депутатских групп вне фракций.

Однако конституционно-правовой смысл части 3 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики изложен в пунктах 2, 3, 4 настоящего решения и Конституционная палата еще раз отмечает, что иное понимание статьи Конституции Кыргызской Республики привело бы к искажению сути и содержания пропорциональной системы выборов, заложенной в Конституции Кыргызской Республики. Именно политические партии, участвующие в выборном процессе и получившие определенное количество мандатов в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики являются выразителями политической воли избирателей, и любое изменение политического соотношения, сформировавшегося свободным волеизъявлением народа, не может считаться правомерным, в том числе и посредством создания депутатских групп вне фракции.

Депутат Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, согласно части 1 статьи 73 Конституции Кыргызской Республики, не связан императивным мандатом, и отзыв депутата не допускается. Данная норма предполагает, что каждый депутат самостоятелен в принятии любых решений и не может быть отозван до истечения срока полномочий.

Статус депутата, не связанного императивным мандатом, предоставляет ему право иметь собственные взгляды и мнения, не совпадающие с мнением фракции, что позволяет депутату свободно принимать решение, отвечающее его внутренним убеждениям и интересам избирателей. Не императивный мандат обеспечивает депутатам Жогорку Кенеша Кыргызской Республики соблюдение

№ 48-Р

принципа свободы, когда партия не может отозвать депутата, а сам депутат имеет право голосовать по своему усмотрению.

Отсутствие императивного мандата депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики соответствует цели обеспечения в парламенте плюрализма мнений, которое предполагает столкновение интересов, дискуссии между сторонниками различных точек зрения, возможность существования различных политических взглядов, многообразие позиций и представлений. Однако это не предполагает возможность свободного распоряжения представительским мандатом, как самим депутатом, так и парламентской фракцией, в случае исключения из фракции, неучастия депутата в деятельности фракции, образования депутатами депутатской группы вне фракции.

Таким образом, оспариваемые нормативные положения Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», предусматривающие право депутата не входить в состав фракции и остаться свободным депутатом, а также объединяться вне фракции в депутатские группы, не соответствуют вышеуказанным конституционным установлениям.

6. Положение статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» предусматривает также право депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, имеющего иное политическое воззрение, объединяться внутри фракции в депутатские группы. Данное нормативное положение не вступает в прямое противоречие с Конституцией Кыргызской Республики, поскольку позволяет обеспечить плюрализм мнений депутатов в рамках одной фракции и избежать партийного диктата.

Значение не императивного мандата в условиях современного государства заключается в ограничении давления на депутата со стороны политических партий, кроме того, такая правовая конструкция создает предпосылки для свободного выражения депутатами своих политических взглядов и идей, отличающихся от мнения большинства членов фракции, высказывания мнений, отстаивания и защиты интересов избирателей.

В связи с чем, депутаты одной фракции, имеющие иные позиции по рассматриваемым вопросам, а также по деятельности фракции в целом, вправе объединяться в группы, которые могут иметь как временный, так и устойчивый характер. Однако такие

№ 48-Р

группы не могут наделяться правами, свойственными парламентским фракциям.

7. Субъекты обращения полагают, что изменения и дополнения, внесенные в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», Законом Кыргызской Республики от 4 февраля 2013 года № 12, противоречат частям 1, 2 статьи 6 Конституции, поскольку приняты в нарушение принципа высшей юридической силы Конституции Кыргызской Республики.

Верховенство Конституции Кыргызской Республики означает, что любой правовой акт, любое действие органа власти или его должностного лица должны соответствовать нормам Конституции Кыргызской Республики, не противоречить их предписаниям. Необходимость обеспечить единство, целостность и непротиворечивость всей системы права обуславливает верховенство Конституции Кыргызской Республики. Законы и иные правовые акты, принимаемые в Кыргызской Республике, не должны противоречить Конституции Кыргызской Республики.

Для разрешения возникающих на практике противоречий, проблем, обеспечения верховенства высшей юридической силы конституционных норм в Кыргызской Республике создан орган конституционного контроля – Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики.

В связи с чем, принятые нормативные правовые акты должны рассматриваться и применяться исходя из принципа презумпции конституционности. Поэтому утверждение о нарушении принципа высшей юридической силы Конституции Кыргызской Республики при внесении изменений и дополнений в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», исходя из собственного понимания нормы Конституции Кыргызской Республики, является неверным.

На орган конституционного контроля возлагается обязанность проверки конституционности нормативных правовых актов и именно этот орган определяет конституционность или неконституционность оспариваемого нормативного правового акта.

На основании изложенного и руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8, 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51, 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

№ 48-Р

РЕШИЛА:

1. Признать нормативные положения пунктов 3, 8 части 1, пунктов 2, 5 части 2 статьи 9, пункта 7 статьи 10, статьи 14, части 3 статьи 16, части 1 статьи 20 Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» в части, предусматривающей право депутата не входить в состав фракции при ее формировании и остаться свободным депутатом, объединяться в депутатские группы вне фракции, а также функционирование такого рода объединений в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики наряду с фракциями депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, противоречащими части 3 статьи 4, части 3 статьи 70, части 3 статьи 73 Конституции Кыргызской Республики.

2. Признать нормативные положения Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», предусматривающие право депутатов объединяться в депутатские группы внутри фракции депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики без наделения их правами, свойственными парламентским фракциям, не противоречащими части 3 статьи 4, части 3 статьи 70, части 3 статьи 73 Конституции Кыргызской Республики.

3. Жогорку Кенешу Кыргызской Республики внести в Закон Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» соответствующие изменения и дополнения, вытекающие из настоящего решения.

4. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

5. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории Кыргызской Республики.

6. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж. и Сооронкуловой К.С. к Решению Конституционной палаты от 24 сентября 2014 года по делу о проверке конституционности нормативных положений Закона Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», допускающих образование и функционирование в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики депутатских групп, в связи с обращениями гражданки Кочкаровой Э.А., фракций «Республика» и «Ата-Журт» Жогорку Кенеша Кыргызской Республики

Наше несогласие с пунктами 6 и 7 мотивировочной части Решения Конституционной палаты (далее – Решение) и, соответственно, с пунктом 2 резолютивной части Решения, выражается в нижеследующем:

1. Конституционная палата признала нормативные положения, предусматривающие создание и функционирование депутатских групп вне парламентских фракций, неконституционными. В этой части Решения выводы Конституционной палаты являются обоснованными и взвешенными. Конституционно-правовой смысл и содержание части 3 статьи 70, части 2 и пункта 1 части 3 статьи 73 Конституции, правовая сущность условий формирования, структуры и деятельности Жогорку Кенеша, предопределяемая конституционными нормами, исключает возможность существования иных депутатских объединений, кроме парламентских фракций.

Вместе с тем, Конституционная палата считает, что депутатские группы могут создаваться и функционировать внутри парламентских

фракций, что, в соответствии с доводами Конституционной палаты, обеспечивает независимость депутатов внутри фракций и создает условия для противодействия партийному и фракционному диктату при решении тех или иных вопросов. При этом, Конституционная палата особо указывает, что внутрифракционные депутатские группы не наделяются «правами, свойственными фракциям». В этих доводах Конституционной палаты содержится явное противоречие с основным выводом Решения, устанавливающим, что единственным видом депутатских объединений в Жогорку Кенеше, согласно конституционно-правовой логике формирования и функционирования парламента и буквально-го смысла статьи 70 Конституции, могут быть только парламентские фракции. Исходя из этого, официальное законодательное признание депутатских групп в виде депутатских объединений, в одобряемом Конституционной палатой качестве, должно рассматриваться как противоречащее Конституции.

Однако, Конституционная палата, признавая конституционность внутрифракционных депутатских групп, тем самым предоставляет законодателю возможность дальнейшей формализации их правового статуса, что с свою очередь, не только неконституционно, но и не имеет какого-либо определенного правового смысла. Природа парламентской деятельности как таковая предполагает различные формы коммуникаций между депутатами, большинство из которых не носит и не может носить формализованного характера. В этом смысле депутатам не возбраняется группироваться внутри фракции для формирования, выражения и отстаивания позиций, взглядов и интересов, не совпадающих с большинством членов фракции. В этом заключается один из важнейших аспектов независимости депутата Жогорку Кенеша, гарантией которой является конституционное установление о неимперативности мандата. Доводы Конституционной палаты в отношении внутрифракционных депутатских групп можно понять как признание их в качестве тех или иных групп по интересам, не имеющих статуса депутатского объединения. Но и в этом случае возникает правомерный вопрос: в чем смысл их официального признания законодателем?

Также следует отметить, что в целях единообразного применения

и понимания юридических норм, законодатель обязан использовать устоявшиеся в юридической науке и практике термины и категории. Понятия «фракция» и «депутатская группа» используются для обозначения формы и разграничения оснований объединения депутатов. Как правило, фракции свидетельствуют о партийности объединения, в то время как депутатские группы имеют непартийное происхождение. При этом терминологически оба понятия используются для обозначения равноправных и самостоятельных субъектов парламентского права. Следовательно, использование законодателем категории «депутатская группа» в смысле, отличающемся от традиционного устоявшегося и применяемого в праве, ведет к созданию терминологической путаницы, что в свою очередь нарушает общеправовой принцип единообразного применения и понимания юридических норм.

Таким образом, исходя из конституционных положений и доводов Конституционной палаты, объединения депутатов внутри фракций не могут именоваться депутатской группой, и более того, возможные формы объединений депутатов внутри фракций не могут наделяться правовым статусом, а значит их законодательное признание и регулирование их деятельности не имеет смысла.

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж.
и Сооронкуловой К.С.

2. В пункте 7 мотивировочной части Решения Конституционная палата признала оспариваемые нормоположения не противоречащими частям 1 и 2 статьи 6 Конституции. Принцип верховенства Конституции предполагает строгое соответствие всех законов Конституции, ни один законодательный акт не может изменять или дополнять положения Конституции, он должен приниматься только во исполнение Конституции. Широкая дискреция законодателя допустима только в тех сферах, которые не урегулированы Конституцией ни прямо, ни косвенно, а также случаях, допускаемых самой Конституцией. При непосредственном регулировании Конституцией тех или иных правовых отношений, Жогорку Кенеш не вправе допускать правовое регулирование, дополняющее или изменяющее конституционные установления, тем более искажающее их подлинный конституционно-правовой смысл. Часть 3 статьи 70 Конституции является прямым предписанием, по своему содержанию и взаимосвязанному с другими нормами Конституции смыслу не предполагает функционирование в парламенте иных видов объединений депутатов, кроме парламентских фракций.

3. Кроме того, в рассматриваемом вопросе законодатель допустил произвольное и ошибочное

истолкование части 3 статьи 70 Конституции, предполагая, что отсутствие запрета на создание других видов депутатских объединений, означает свободу его усмотрения и выбор действий в данной сфере. Подобное правопонимание в отношении конституционных норм имеет опасную тенденцию отступления от принципов правового государства, в котором общедозволительный метод правового регулирования, выраженный принципом «разрешено все, что не запрещено законом» действует в отношении гражданина, а в отношении деятельности государства, его органов и должностных лиц, действует разрешительный метод правового регулирования, означающий, что «разрешено лишь то, что предписано законом». Незнание либо ошибочное истолкование норм Конституции законодателем при принятии законов и отдельных законоположений должно расцениваться как нарушение принципа верховенства Конституции, и тем более не освобождает законодательный орган от конституционной ответственности, в том числе и путем признания таких норм неконституционными со стороны органа конституционного контроля.

**Судьи: Э.Ж. Осконбаев,
К.С. Сооронкулова**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности пункта 2 части 1 статьи 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением Толоева Болотбека Мырзабековича и его представителя Жунусова Жамангула Мусталипаевича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осконбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Илиязовой Н.А., с участием:

- обращающейся стороны – гражданина Толоева Б.М. и его представителя по доверенности, Жунусова Ж.М.;

- стороны-ответчика – Урумкалиевой Ч.Ч., представляющей интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности, руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37, 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности нормативного положения пункта 2 части 1 статьи 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, изложенного словами «...кроме уголовных дел о преступлении, предусмотренном частью третьей статьи 281 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, совершенном виновными лицами в состоянии алкогольного, наркотического или иного опьянения; о преступлениях, предусмотренных статьями 224, 225, 303-315 Уголовного кодекса Кыргызской Республики».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Толоева Б.М. и его представителя Жунусова Ж.М.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики нормативное положение пункта 2 части 1 статьи 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, изложенного словами «...кроме уголовных дел о преступлении, предусмотренном частью третьей статьи 281 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, совершенном виновными лицами в состоянии алкогольного, наркотического или иного опьянения; о преступлениях, предусмотренных статьями 224, 225, 303-315 Уголовного кодекса Кыргызской Республики».

№ 51-Р

Заслушав выступление судьи-докладчика Нарынбековой А.О., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата) 31 января 2014 года поступило ходатайство Толоева Б. М. и его представителя по доверенности Жунусова Ж. М. о признании нормативного положения пункта 2 части 1 статьи 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, изложенного словами «...кроме уголовных дел о преступлении, предусмотренном частью третьей статьи 281 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, совершенном виновными лицами в состоянии алкогольного, наркотического или иного опьянения; о преступлениях, предусмотренных статьями 224, 225, 303-315 Уголовного кодекса Кыргызской Республики», и части 6 статьи 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 10 августа 2012 года № 164 противоречащими частям 1, 2, 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

По мнению заявителя, оспариваемая норма нарушает предусмотренное Конституцией Кыргызской Республики положение о равенстве всех перед законом и судом (часть 3 статьи 16) и дает возможность дискриминации в уголовном судопроизводстве граждан по должностному положению, в частности, по должностным преступлениям, что противоречит части 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

Заявитель считает, что оспариваемый пункт 2 части 1 статьи 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики позволяет прекратить уголовное дело в отношении лица, совершившего убийство или нанесшего телесные повреждения в состоянии невменяемости. Однако преступление небольшой тяжести, возможно совершенное по неосторожности должностным лицом, не подлежит прекращению, что, по мнению заявителя, является дискриминацией должностных лиц при возбуждении и расследовании уголовных дел.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 7 марта 2014 года ходатайство заявителя было принято к производству.

№ 51-Р

В ходе судебного заседания Толоев Б. М., и его представитель Жунусов Ж. М. уменьшили объем своих требований и просили исключить из ранее заявленного ходатайства статьи 224, 225, 281, 303 Уголовного кодекса Кыргызской Республики.

Представитель стороны – ответчика Урумкалиева Ч. Ч. не согласилась с доводами обращающейся стороны и считает, что оспариваемые нормы законов не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата, обсудив доводы сторон, исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Учитывая, что изменения и дополнения в Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики, вносимые частью 6 статьи 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 10 августа 2012 года № 164, становятся его органической частью и должны восприниматься как единое целое. В связи с чем, предметом рассмотрения Конституционной палатой по данному делу является нормативное положение пункта 2 части 1 статьи 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, предусматривающее прекращение уголовных дел с освобождением от уголовной ответственности, если лицо перестало быть общественно опасным, кроме уголовных дел о преступлениях, предусмотренных статьями 304-315 Уголовного кодекса Кыргызской Республики.

Статья 29 «Прекращение уголовного дела с освобождением от уголовной ответственности Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики гласит:

«(1) В соответствии с нормами статей 65 и 66 Уголовного кодекса Кыргызской Республики суд (судья), прокурор, а также следователь с согласия прокурора прекращает уголовное дело с освобождением лица от уголовной ответственности:

2) если лицо перестало быть общественно опасным, кроме уголовных дел о преступлении, предусмотренном частью 3 статьи 281 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, совершенном

№ 51-Р

виновными лицами в состоянии алкогольного, наркотического или иного опьянения; о преступлениях, предусмотренных статьями 224, 225, 303-315 Уголовного кодекса Кыргызской Республики».

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 30 июня 1999 года № 62 введен в действие Законом «О введении в действие Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики» от 30 июня 1999 года № 63, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 21 июля 1999 года № 59-60-61-62, принят в порядке, установленном законодательством, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституционное положение о равенстве всех перед законом и судом (часть 3 статьи 16) является одним из фундаментальных начал правового государства. Данное конституционное положение полностью соответствует международным правовым нормам, включая статью 7 Всеобщей декларации прав человека, статью 7 Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах, статью 14 и часть 2 статьи 20 Международного пакта о гражданских и политических правах.

Конституционный принцип равенства всех перед законом должен пониматься, прежде всего, как требование антидискриминационного характера, предполагающее недопустимость установления в законе какого-либо различия, исключения или предпочтения, основанного на признаках пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, возраста, вероисповедания, политических и иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения, а также иных обстоятельств, ведущих к нарушению равенства правовых возможностей человека и гражданина в различных сферах его общественной и личной жизни. При этом допускаемые законодателем ограничения принципа равенства всех перед законом должны быть правомерными и соразмерными общезначимым конституционным целям, указанным в части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

В уголовном праве этот принцип означает равенство всех перед уголовным законом, равное право всех пострадавших от преступлений лиц на уголовно-правовую защиту, а также равенство оснований уголовной ответственности для субъектов преступления. Юридическим основанием установления равной обязанности лиц, привлекаемых к уголовной ответственности претерпевать негативные последствия совершения общественно опасных деяний

№ 51-Р

выступает состав преступления, закрепленный в уголовном законодательстве.

Принцип равенства граждан не может рассматриваться изолированно от иных принципов уголовного закона и применяется, прежде всего, в диалектической связи с уголовно-правовыми принципами справедливости и гуманизма. Сочетание принципов равенства и справедливости предполагает законодательную дифференциацию преступных деяний и уголовной ответственности, уголовный закон в соответствии с данными принципами должен быть эффективен, криминологически и социально обоснован. Кроме того, принципы равенства и справедливости направлены на индивидуализацию уголовно-правового воздействия, в связи с чем Уголовный кодекс Кыргызской Республики обязывает учитывать характер и степень общественной опасности совершенного преступления, обстоятельства его совершения, свойства личности и иные факторы.

В этом же аспекте реализуется и принцип гуманизма, предписывающий учитывать определенные свойства личности преступника. Проявлениями гуманизма выступают особенности уголовной ответственности несовершеннолетних, особенности назначения наказания женщинам и др.

3. Дифференциация уголовной ответственности является дискрецией законодателя, посредством которого устанавливаются общие и специальные правила освобождения от уголовной ответственности. Общее правило освобождения от уголовной ответственности установлено статьей 65 Уголовного кодекса Кыргызской Республики.

Освобождение от уголовной ответственности есть отказ государственных органов, осуществляющих уголовное преследование, от дальнейшего производства по уголовному делу, если факт совершения преступления доказан. Уголовное дело при этом прекращается без применения к лицу каких-либо уголовных мер. Освобождение от уголовной ответственности, регулируемое статьей 65 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, связано с совершением преступлений небольшой тяжести или менее тяжких преступлений. Таким образом, прослеживается связь данного уголовно-правового института с категоризацией преступлений. Следовательно, разделение преступлений на категории, в зависимости от характера и степени общественной опасности, является важнейшим средством дифференциации уголовной ответственности.

№ 51-Р

Освобождение от уголовной ответственности есть отказ государственных органов, осуществляющих уголовное преследование, от дальнейшего производства по уголовному делу, если факт совершения преступления доказан. Уголовное дело при этом прекращается без применения к лицу каких-либо уголовных мер. Освобождение от уголовной ответственности, регулируемое статьёй 65 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, связано с совершением преступлений небольшой тяжести или менее тяжких преступлений. Таким образом, прослеживается связь данного уголовно-правового института с категоризацией преступлений. Следовательно, разделение преступлений на категории, в зависимости от характера и степени общественной опасности, является важнейшим средством дифференциации уголовной ответственности.

При этом освобождение от уголовной ответственности не означает признание, что в содеянном отсутствует состав преступления или что лицо, совершившее преступление, является невиновным. Правовая сущность освобождения от уголовной ответственности заключается в нецелесообразности привлечения лица к уголовной ответственности, которая определяется возможностью достижения иного более важного результата, индивидуального для каждого конкретного случая, и способы его достижения конкретизируются достаточной совокупностью условий освобождения от уголовной ответственности в каждом конкретном случае.

Законодатель, в зависимости от направления уголовной политики государства на том или ином этапе его развития, вправе определять и изменять общие и специальные основания освобождения от уголовной ответственности, а также устанавливать исключения из этих правил, каковым является оспариваемое на предмет конституционности нормативное положение пункта 2 части 1 статьи 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Доводы заявителя о том, что оспариваемая норма Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики является дискриминационной, так как нарушает конституционный принцип равенства всех перед законом и судом, являются несостоятельными. В соответствии со спецификой принципа равенства всех перед уголовным законом, освобождение от уголовной ответственности не может рассматриваться как субъективное право лица, привлекаемого к уголовной ответственности. Напротив,

№ 51-Р

каждое лицо, совершившее преступление обязано претерпеть меры уголовно-правового воздействия.

При этом положение статьи 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики устанавливает конкретный перечень преступлений, предусмотренных рядом статей Уголовного кодекса Кыргызской Республики, совершение которых означает невозможность прекращения уголовного дела в отношении субъектов, совершивших указанные преступления, с освобождением от уголовной ответственности. Данное нормативное положение Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики основано на сущности категорий преступлений, а также статусе субъектов их совершивших. Так, оспариваемые статьи (ст.304-315) относятся к главе 30 «Должностные преступления» Уголовного кодекса Кыргызской Республики. Таким образом, исключения, предусмотренные оспариваемым положением, в основном связаны со статусом субъектов, совершивших указанные преступления. В частности, это относится к должностным лицам государственных органов и органов местного самоуправления, а также другим служащим указанных органов.

Особенностью группы должностных преступлений является то, что подавляющее большинство из них совершается специальными субъектами (должностными лицами, лицами, занимающими государственные и муниципальные должности) и обладающие значительно большим кругом прав и полномочий по отношению к другим гражданам, следовательно, совершенные ими преступления способны причинить существенный вред общественным отношениям. Общественная опасность этих преступлений состоит в том, что в результате их совершения серьезно нарушается нормальная деятельность государственных органов, органов местного самоуправления, государственных и муниципальных учреждений, Вооруженных Сил и воинских формирований страны, ущемляются права и законные интересы граждан или организаций, а в целом – интересы общества и государства.

Отличительная черта должностных преступлений состоит в том, что, посягая на нормальное функционирование указанных органов и учреждений, они не только снижают их авторитет в обществе, но и подрывают у граждан уверенность в защищенности своих прав и законных интересов.

В результате совершения должностных преступлений наносится и значительный материальный ущерб физическим и юридическим лицам, нарушается нормальная деятельность органов государственной

№ 51-Р

и муниципальной власти, происходит дискредитация власти в целом. В связи с чем, законодатель предусматривая исключения из общих правил освобождения от уголовной ответственности, предусмотренные статьей 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, не вышел за рамки конституционных установлений о равенстве всех перед законом и судом.

На основании изложенного и руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8, 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51, 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

РЕШИЛА:

1. Признать нормативное положение пункта 2 части 1 статьи 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, предусматривающее прекращение уголовных дел с освобождением от уголовной ответственности, если лицо перестало быть общественно опасным, кроме уголовных дел о преступлениях, предусмотренных статьями 304-315 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, не противоречащим частям 1, 2, 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики в той мере, в какой оно применяется в отношении субъектов преступления, являющихся государственными и муниципальными служащими, в том числе должностными лицами государственных органов и органов местного самоуправления, государственных и муниципальных учреждений, а также Вооруженных Сил Кыргызской Республики и иных воинских формирований.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории Кыргызской Республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Осконбаева Э.Ж. и Сооронкуловой К.С. к Решению Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по делу о проверке конституционности нормативного положения пункта 2 части 1 статьи 29 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением Толоева Болотбека Мырзабековича

1. Базовым принципом правосудия является неотвратимость ответственности для любого лица, совершившего предусмотренное уголовным законом преступное деяние. Вместе с тем, исходя из того, что в правовом государстве уголовная ответственность является не самоцелью, а средством исправления лиц, совершивших преступные действия и превентивного воздействия на других граждан, законодатель допускает возможность применения к виновному альтернативных методов воздействия, не связанных с реализацией мер уголовной ответственности и стремится дифференцированно подходить к достижению целей наказания. Одной из форм такого дифференцированного подхода является освобождение от уголовной ответственности. Основания освобождения от уголовной ответственности, как одно из средств дифференциации, должны применяться в строгом соответствии с законом.

2. В уголовном кодексе нормы, посвященные освобождению от уголовной ответственности, выделены в самостоятельную главу (глава 11). Освобождению от уголовной ответственности присуща особая процессуальная форма, регулируемая нормами уголовно-процессуального законодательства. Она заключается в

прекращении уголовного дела на стадиях предварительного расследования или судебного разбирательства. (статья 29 УПК). Право принятия решения об освобождении от уголовной ответственности принадлежит суду, прокурору, а также следователю с согласия прокурора.

Таким образом, освобождение от уголовной ответственности означает выражение в акте компетентного государственного органа решения освободить лицо, совершившее уголовно наказуемое деяние от обязанности подвергнуться судебному осуждению.

Основания освобождения от уголовной ответственности, устанавливаемые оспариваемой на предмет конституционности статьей 29 УПК в системной связи со статьей 65 УК являются общими, и распространяются на все составы преступлений, предусмотренных Особенной частью УК, кроме уголовных дел о преступлении, предусмотренном частью третьей статьи 281 УК, совершенном виновными лицами в состоянии алкогольного, наркотического или иного опьянения; о преступлениях, предусмотренных статьями 224, 225, 303-315 УК.

Оспариваемое нормативное законоположение содержит следующий

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж.
и Сооронкуловой К.С.

перечень оснований, при наличии которых суд, прокурор, а также следователь с согласия прокурора вправе принимать решение об освобождении лица от уголовной ответственности:

- а) преступление совершено впервые;
- б) преступление относится к категории небольшой тяжести и менее тяжким преступлениям;
- в) если лицо перестало быть общественно опасным.

Отсутствие любого из этих оснований исключает применение рассматриваемой нормы.

Напомним, что согласно статье 10 УК к преступлениям небольшой тяжести относятся умышленные преступления, за которые максимальное наказание не превышает двух лет лишения свободы, а также неосторожные преступления, за которые максимальное наказание не превышает пяти лет лишения свободы, а к менее тяжким преступлениям, согласно статье 11 УК относятся умышленные преступления, за которые законом предусмотрено наказание в виде лишения свободы на срок не свыше пяти лет, а также неосторожные преступления, за которые предусмотрено наказание в виде лишения свободы свыше пяти лет.

Особого внимания в данном контексте заслуживает третье основание. Отсутствие законодательных критериев утраты лицом общественной опасности порождает вопрос: какие данные необходимы для того,

чтобы правоприменяющий орган пришел к убеждению, что лицо, виновное в совершении преступления утратило общественную опасность и цели уголовного закона могут быть достигнуты без привлечения его к уголовной ответственности? В отличие от первых двух третье основание сформулировано законодателем широко и абстрактно, что ведет к чрезвычайному расширению свободы усмотрения судьи, прокурора, следователя.

При определении степени общественной опасности личности преступника следственно-судебная практика исходит, прежде всего, из характера и тяжести совершенного преступления, а также обстоятельств, характеризующих поведение (личность) виновного до и после совершения преступления.

Под «утратой лицом общественной опасности» следует понимать такие изменения условий жизни или деятельности виновного, которые произошли как по его воле (например, переход на работу, не связанную с материальной ответственностью, переезд на новое место жительства и разрыв с антиобщественным окружением, излечение от алкоголизма и т. д.), так и помимо его воли (призыв на действительную военную службу, увольнение должностного лица, совершившего злоупотребление должностными полномочиями, безупречное поведение в течение длительного

времени, несчастный случай или болезнь, приведшие к инвалидности или потере профессиональных навыков и т. д.). Иными словами, изменения в жизни виновного должны непременно устранять те наиболее существенные причины и условия, которые способствовали совершению преступления именно этим лицом.

Следовательно, применение данного института возможно только тогда, когда с учетом обстоятельств конкретного деяния и личности подозреваемого либо обвиняемого суд, прокурор, следователь приходят к выводу о том, что прекращение уголовного дела не затрагивает охраняемые уголовным законом интересы граждан (а не только потерпевшего), общества и государства в целом. В противном случае, освобождение от уголовной ответственности теряет социальный и правовой смысл, ведет к всепрощенчеству, либо целью его применения становятся коррупционные интересы.

Вполне закономерно, что в случае совершения преступления небольшой или средней тяжести лицом, представляющим большой общественной опасности, либо вообще не опасным для общества, реализация института уголовной ответственности может оказаться нецелесообразной с точки зрения принципов справедливости и гуманности уголовного законодательства в целом.

Таким образом, из содержания и взаимосвязанного смысла статей 65

УК и 29 УПК следует, что, в целом, законодатель признает, что виновное в совершении преступления лицо может в силу определенных объективных и субъективных причин утратить общественную опасность и предполагает возможность освобождения его от уголовной ответственности.

4. Категоризация преступлений в зависимости от характера и степени общественной опасности, которые в соответствии со статьей 9 УК подразделяются на: небольшой тяжести, менее тяжкие, тяжкие и особо тяжкие, – является основой дифференциации ответственности, ибо с принадлежностью конкретного преступления к той или иной категории связаны определенные уголовно-правовые последствия, в том числе и освобождение от уголовной ответственности. Исходя из этого, лица впервые совершившие преступления небольшой тяжести и менее тяжкие преступления, относятся к одной категории преступников, и, следовательно, основания и порядок освобождения их от уголовной ответственности должны регулироваться одинаковым образом. Однако законодатель, регулируя процессуальный порядок применения статьи 65 УК, устанавливает исключение, лишаящее лиц, совершивших преступления, предусмотренные статьями 224, 225, 303-315 и частью 3 статьи 281 УК, возможности освобождения от уголовной ответственности даже при наличии оснований,

---

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж.
и Сооронкуловой К.С.

предусмотренных статьей 65 УК. Следовательно, рассматриваемое законоположение допуская различие в правовом положении лиц, принадлежащих к одной и той же категории и находящихся в сходной ситуации, нарушает конституционный принцип равенства всех перед законом.

Более того, принцип юридического равенства предполагает не только равенство прав, но и обязанностей. Реализация принципа равенства предполагает не только равную обязанность предстать перед уголовным законом и подвергнуться предусмотренному в нем воздействию, но и равные возможности граждан на освобождение от уголовной ответственности при наличии соответствующих оснований и условий.

Конституционной палатой позиция законодателя в рассматриваемом вопросе оправдывается высокой степенью общественной опасности субъектов преступления, являющихся государственными и муниципальными служащими, в том числе должностными лицами государственных органов и органов местного самоуправления, государственных и муниципальных учреждений, а также Вооруженных Сил Кыргызской Республики и иных воинских формирований. Следовательно, как вытекает из Решения, к указанным лицам, даже при наличии необходимых условий, не могут быть применены положения статьи 29 УПК, исходя

из повышенной общественной опасности указанных лиц, производной из их особого статуса и занимаемого положения.

Между тем, степень общественной опасности лица оценивается правоприменителем самостоятельно, в соответствии с учтенными законодателем в санкции характером и типовой степенью общественной опасности преступления, исходя из субъективных и объективных особенностей совершения преступления.

В структуру общественной опасности посягательства не могут быть включены данные, характеризующие личность посягавшего. Что касается признаков, присущих субъекту преступления, то они, как правило, не входят в указанную структуру, поскольку ни возраст, ни пол, ни должностное положение лица, ни другие признаки специального субъекта сами по себе не представляют общественной опасности. В частности, опасность представляет не должностное положение лица, а посягательство должностного лица на социальные ценности с использованием своего служебного положения.

Таким образом, безотносительно к совершенному лицом конкретному преступному деянию, определить степень общественной опасности лица с правовой точки зрения представляется невозможным. Следовательно, доводы Конституционной палаты, оправдывающие введение

такой законодательной меры, явля-ются не только неубедительными, но и необоснованными с правовой точки зрения.

Более того, Конституционная палата признала конституционность проверяемого нормативного положения в той мере, в какой оно относится к определенной категории лиц, являющихся субъектами должностных преступлений, следовательно, данная норма не может применяться к лицам, в отношении которых возбуждены уголовные дела о преступлениях, предусмотренных частью третьей статьи 281 УК, совершенных виновными лицами в состоянии алкогольного, наркотического или иного опьянения, а также о преступлениях, предусмотренных статьями 224, 225 УК. В этом отношении правовая позиция Конституционной палаты, в соответствии с которой государственный или муниципальный служащий – субъект преступления (например, предусмотренного статьей 309 УК) представляет повышенную общественную опасность по сравнению с лицом – субъектом преступления, предусмотренного частью 3 статьи 281 УК, совершенном в состоянии алкогольного, наркотического или иного опьянения, выглядит, по крайней мере, необоснованной с точки зрения повышенной опасности и тяжести последствий

данного преступного деяния.¹

Анализ справки-обоснования к проекту Закона Кыргызской Республики от 30 июля 2013 года N 169 «О внесении изменений и дополнения в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики», позволяет констатировать, что основное направление его совершенствования состоит в усилении уголовной репрессии в целях борьбы с коррупцией.

В связи с этим, следует отметить, что с помощью уголовно-процессуального закона предпринимаются

---

¹ Статья 281. Нарушение правил безопасности движения и эксплуатации транспортных средств

(1) Нарушение правил безопасности движения и эксплуатации транспортных средств лицом, управляющим транспортным средством, причинившее потерпевшему менее тяжкий вред здоровью, наказывается штрафом в размере до ста расчетных показателей или исправительными работами на срок до двух лет, или лишением свободы на срок до трех лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до трех лет или без такового.

(2) То же деяние, повлекшее смерть потерпевшего или причинение тяжкого вреда его здоровью, наказывается ограничением свободы на срок до пяти лет или лишением свободы от двух до пяти лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью до трех лет.

(3) Деяние, предусмотренное частью 2 настоящей статьи, повлекшее гибель нескольких лиц, наказывается лишением свободы на срок от семи до десяти лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до трех лет.

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж.
и Сооронкуловой К.С.

попытки решить определенную острую социальную проблему общества. С одной стороны, такие деяния, как должностные преступления, действительно подрывают доверие граждан к власти, и тем самым подрывают устои государства. С другой стороны, вызывает сомнение, что невозможность применения института освобождения от уголовной ответственности по не реабилитирующим основаниям в отношении виновных лиц – государственных и муниципальных служащих, решит проблему коррупции в Кыргызстане. В любом случае, избирательность в отношении той или иной категории лиц при применении оспариваемой нормы, является нарушением принципа равенства всех перед законом и свидетельствует о дискриминации по признаку должностного положения.

По смыслу статьи 29 УПК суд, прокурор или следователь может по собственной инициативе вынести постановление о прекращении уголовного преследования в связи с утратой лицом общественной опасности. Вместе с тем, на практике прекращение уголовного преследования по этому основанию происходит только на основании ходатайства стороны защиты и только при соблюдении по уголовному делу всех без исключения условий предусмотренных статьей 65 УК, что вполне согласуется с пунктом 4 части 1 статьи 42 УПК, устанавливающей право обвиняемого, подсудимого

заявлять ходатайства (при этом уголовно-процессуальный закон не ограничивает круг процессуальных действий и процессуальных решений, о проведении или принятии которых могут ходатайствовать участники уголовного судопроизводства). Однако, из смысла оспариваемой нормы вытекает, что для лиц, привлекаемых к уголовной ответственности за совершение преступления, предусмотренного статьями 303-315 УК, право заявлять ходатайство об освобождении от уголовной ответственности в связи с утратой лицом общественной опасности теряет какой-либо смысл. С этой точки зрения, оспариваемое нормативное положение косвенным образом нарушает конституционный принцип равноправия всех перед судом.

Решение Конституционной палаты обосновывается выводами о том, что специфика принципа равенства в уголовном законе состоит в его сочетании с принципами гуманизма и справедливости. Взаимообусловленное действие указанных принципов проявляется и в сущности института освобождения от уголовной ответственности по не реабилитирующим основаниям. Действительно, прекращение уголовного дела с освобождением лица, виновного в совершении преступления, от уголовной ответственности является в определенной степени справедливым с точки зрения, что лицо раскаялось, исправилось и не представляет общественной опасности, что

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж. и
Сооронкуловой К.С.

освобождение принесет более положительный результат по сравнению с применением меры наказания, а также своего рода проявлением гуманизма со стороны государства, предполагающим возможность менее сурового отношения к лицам, впервые нарушившим уголовный закон, совершившим преступления, не обладающих высокой степенью опасности, не причинивших тяжких последствий. Вместе с тем, государство не вправе отказываться в гуманности и справедливости лишь на основании принадлежности виновного лица к той или иной категории по служебному или должностному признаку. Следовательно, и с этой позиции оспариваемая норма является дискриминирующей (или дискриминационной) по признаку должностного и служебного положения.

В пункте первом резолютивной части Решения Конституционная палата признает нормативное положение пункта 2 части 1 статьи 29 УПК не противоречащим частям 1, 2, 3 статьи 16 Конституции в той мере, в какой оно применяется в отношении субъектов преступления, являющихся государственными и муниципальными служащими, в том числе должностными лицами государственных органов и органов местного самоуправления, государственных и муниципальных учреждений, а также в Вооруженных Сил Кыргызской Республики и иных воинских формирований. Отсюда следует, что применение данного

нормативного положения в иной мере, то есть в какой оно применяется к иным субъектам, не относящимся к указанной Конституционной палатой категории лиц, является неконституционной.

Более того, постановляя, что институт освобождения от уголовной ответственности по нереабилитирующим основаниям не может применяться к субъектам преступления, являющимся государственными и муниципальными служащими, в том числе должностными лицами государственных органов и органов местного самоуправления, государственных и муниципальных учреждений, а также в Вооруженных Сил Кыргызской Республики и иных воинских формирований, не принял во внимание, что указанные лица являются субъектами не только должностных преступлений. Следовательно, чтобы не вызывать определенных затруднений у законодателя и правоприменителя в понимании и применении данного Решения, Конституционной палате следовало не определять степень применения оспариваемой нормы.

В целом, на основании вышеизложенного считаем, что оспариваемое нормативное положение противоречит части 2 статьи 16 Конституции.

*Судьи: Осконбаев Э.Ж.,
Сооронкулова К.С.*

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности пункта 7 статьи 21 и пункта 4 статьи 65 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением граждан Сабирова Нурбека Нуркановича, Саадуева Магомедгаджи Магомедзагировича и Осмоналиевой Айнуры Мусаевны, Суталиновой Гульзар Абдыбековны, Осмонбаева Бектура Камильевича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Илиязовой Н.А., с участием:

-обращающейся стороны – Сабирова Н.Н.; Саадуева М.М., Осмоналиевой А. М., Суталиновой Г.А., Осмонбаева Б.К.;

-стороны - ответчика Ырысбекова Т.Ы., представляющего интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

-иного лица – представителя Верховного суда Кыргызской Республики Бокошевой Ж. С. по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9, 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности пункта 7 статьи 21, в части указания о том, что частная жалоба на определение суда об отводе или самоотводе судьи подается одновременно с апелляционной жалобой на решение суда по рассмотренному делу, и пункта 4 статьи 65 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики. Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство граждан Сабирова Н.Н., Саадуева М.М., Осмоналиевой А.М., Суталиновой Г.А., Осмонбаева Б. К.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики нормы пункта 7 статьи 21, в части указания о том, что частная жалоба на определение суда об отводе или самоотводе судьи подается одновременно с апелляционной жалобой на решение суда по рассмотренному делу, и пункта 4

№ 52-Р

статьи 65 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, конституционность которых оспаривается заявителями.

Заслушав информацию судьи-докладчика Осмоновой Ч.О., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 23 апреля 2014 года поступило ходатайство граждан Сабирова Н. Н. и Саадуева М. М. о признании неконституционным и противоречащим пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 и части 3 статьи 93 Конституции Кыргызской Республики нормативного положения пункта 7 статьи 21, предусматривающего порядок обжалования определения суда об отказе в удовлетворении ходатайства об отводе судьи и пункта 4 статьи 65 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики.

В соответствии с пунктом 7 статьи 21 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики частная жалоба на определение суда об отводе или самоотводе судьи подается одновременно с апелляционной жалобой на решение суда по рассмотренному делу. В этой связи заявители считают недопустимым, чтобы дело рассматривалось по существу судьей, в беспристрастности и независимости которого сомневаются до тех пор, пока не будет сделан окончательный вывод в вопросе о беспристрастности и независимости судьи.

Также заявителями оспаривается пункт 4 статьи 65 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики. В обоснование своих требований заявители приводят доводы о том, что норма пункта 4 статьи 65 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики осталась в прежней редакции, несмотря на то, что Арбитражный процессуальный кодекс Кыргызской Республики утратил силу и арбитражные суды были упразднены. Оспариваемая норма, по мнению заявителей, придает преюдициальность судебным актам арбитражного суда, который не предусмотрен в Конституции Кыргызской Республики. В 2003 году был введен институт третейских судов или арбитражей и в настоящее время существуют арбитражные суды не как вид государственного суда, а как институт внесудебного разрешения споров.

№ 52-Р

В связи с чем, в правоприменительной практике суды используют оспариваемую норму применительно к третейским судам, что является недопустимым.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 5 июня 2014 года ходатайство заявителей было принято к производству.

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 8 сентября 2014 года поступило ходатайство Осмоналиевой А.М., Суталиновой Г. А. и Осмонбаева Б. К. о признании третьего предложения пункта 7 статьи 21 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики неконституционным и противоречащим части 3 статьи 16, части 1 статьи 20, пункту 8 части 5 статьи 20 и части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики. Заявители ссылаются на то обстоятельство, что третье предложение пункта 7 статьи 21 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики «Частная жалоба на определение суда об отводе или самоотводе судьи подается одновременно с апелляционной жалобой на решение суда по рассмотренному делу», противоречит части 3 статьи 16, части 1 статьи 20, пункту 8 части 5 статьи 20 и части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, которые предусматривают, что в Кыргызской Республике все равны перед законом и судом; не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина; не подлежит никакому ограничению установленное Конституцией Кыргызской Республики право на судебную защиту; каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией Кыргызской Республики, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права. Оспариваемая норма, по мнению заявителей, в нарушение указанных конституционных норм устанавливает процедуру подачи частной жалобы на определение об отводе только одновременно с решением суда по рассмотренному делу. Тем самым, ограничивая право граждан на судебную защиту, которое относится к основным неотчуждаемым правам человека и может быть реализовано только при обеспечении беспристрастного подхода при рассмотрении дела судом.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 октября 2014 года ходатайство заявителей было принято к производству.

№ 52-Р

Поскольку требования заявителей Сабирова Н. Н., Саадуюева М. М. и Осмоналиевой А. М., Суталиновой Г. А., Осмонбаева Б. К. связаны между собой в соответствии с требованиями пункта 6 статьи 30 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», определением судьи от 22 октября 2014 года указанные требования объединены в одно судопроизводство.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования, дополнив их обоснованием о противоречии пункта 7 статьи 21 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики статье 17 Конституции Кыргызской Республики, и просила их удовлетворить.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Ырысбеков Т. Ы. не согласился с доводами обращающейся стороны и считает, что оспариваемые нормы Гражданского процессуального кодекса не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав мнение иного лица и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются:

- Нормативное положение пункта 7 статьи 21 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики следующего содержания: «Частная жалоба на определение суда об отводе или самоотводе судьи подается одновременно с апелляционной жалобой на решение суда по рассмотренному делу» и пункт 4 статьи 65 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики следующего содержания: «Обстоятельства, установленные вступившим в законную силу решением арбитражного суда и имеющие значение для рассматриваемого судом гражданского дела, не доказываются вновь и не могут быть оспорены лицами, участвовавшими в гражданском процессе».

Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 29 декабря 1999 года № 146 опубликован в «Ведомостях Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» 2000 года № 3, принят в

№ 52-Р

соответствие и с порядком, установленным законодательством, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции Кыргызской Республики каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией Кыргызской Республики, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права. Не подлежит никакому ограничению право на судебную защиту (часть 1 статьи 40, пункт 8 части 5 статьи 20).

Указанные нормы Конституции Кыргызской Республики согласуются с положениями пункта 1 статьи 14 Международного пакта «О гражданских и политических правах», которыми закрепляются гарантии права каждого человека на справедливое и публичное разбирательство дела в разумный срок независимым и беспристрастным судом, созданным на основании закона, при наличии спора о его правах и обязанностях.

Обеспечение каждому права на справедливое разбирательство независимым и беспристрастным судом имеет институциональные и процессуальные аспекты. К институциональному аспекту относятся последовательное обеспечение государством принципа разделения властей, гарантии самостоятельности судебной ветви власти, особые квалификационные требования и требования к морально-нравственным качествам кандидатов, претендующих на должность судьи, что позволяет сформировать основы независимости судебных органов и каждого судьи, в частности.

К процессуальному аспекту права на справедливое судебное разбирательство независимым и беспристрастным судом относятся принципы и правила, закрепленные в Гражданском процессуальном кодексе Кыргызской Республики. Это осуществление правосудия на основе состязательности и равноправия сторон, правила подведомственности и подсудности дел, требования к оценке судьей доказательств, к мотивированности судебных решений, к всестороннему и полному исследованию доказательств, правильного применения норм права при разрешении дел.

Наиболее отчетливо процессуальный аспект беспристрастности судьи проявляется в институте отвода и самоотвода судьи применительно ко всем видам судопроизводства и ко всем судам и направлен на реализацию предписаний Конституции Кыргызской Республики

№ 52-Р

(часть 1 статьи 40, часть 1 статья 94, часть 3 статьи 99).

Главной целью института отвода судьи является обеспечение законности и справедливости судебных актов и защита от влияния различных субъективных факторов при их принятии. Данный правовой институт направлен на эффективное решение задач гражданского судопроизводства.

Отвод судьи – это отстранение судьи от участия в рассмотрении дела, которое осуществляется в случае, если он лично (прямо или косвенно) заинтересован в исходе дела или имеются иные обстоятельства, вызывающие сомнение в его беспристрастности. В гражданском процессе институт отвода (самоотвода) судьи представляет собой важный механизм обеспечения беспристрастности суда. Так, согласно Гражданскому процессуальному кодексу Кыргызской Республики судья не может рассматривать дело и подлежит отводу, если он является родственником кого-либо из лиц, участвующих в деле, или их представителей; если он лично, прямо или косвенно заинтересован в исходе дела или имеются иные обстоятельства, вызывающие сомнение в его беспристрастности; если он при предыдущем рассмотрении данного дела участвовал в качестве прокурора, эксперта, специалиста, переводчика, представителя, секретаря судебного заседания. В состав суда, рассматривающего дело, не могут входить лица, состоящие в родстве между собой (статья 17).

Тем не менее, заявляя отвод судье по основаниям, предусмотренным статьей 17 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, необходимо доказать, что поведение суда не является беспристрастным, независимым, а подход к рассмотрению дела - законным, в противном случае, беспристрастность судьи презюмируется.

Таким образом, беспристрастность судей обеспечивается всей совокупностью гражданско-процессуальных средств и процедур, а предоставленное законодательством право на отвод судьи и на обжалование определения судьи об отказе в удовлетворении ходатайства об отводе судьи путем подачи частной жалобы является необходимым правовым средством, обеспечивающим право на независимый и беспристрастный суд.

Более того, помимо безусловных оснований для отвода (самоотвода) судьи, иные обстоятельства, указанные в статье 17 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, имеющие оценочный характер и свидетельствующие о предвзятости

№ 52-Р

судьи, наиболее явно проявляются в судебном решении и позволяют сделать однозначный вывод о наличии или отсутствии беспристрастности судьи. То есть вывод о беспристрастности или предвзятости судьи может быть основан, прежде всего, на судебном акте, в особенности, его мотивировочной части. Именно по тому, насколько подробно и непротиворечиво судья в судебном акте излагает причины принятия им тех или иных решений при исследовании и оценке доказательств, вышестоящие судебные инстанции могут судить о наличии или отсутствии его беспристрастности. Поэтому рассмотрение частной жалобы вместе с апелляционной жалобой на состоявшееся решение суда нельзя рассматривать как нарушение права на судебную защиту и права на справедливое судебное разбирательство. Такой порядок обжалования определения об отказе в отводе судьи также направлен на исключение возможных злоупотреблений процессуальными правами в целях затягивания судебного процесса.

Следует также отметить, что решение суда, принятое в нарушение принципа объективности и беспристрастности, согласно статье 333-1 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики является безусловным основанием для его отмены.

С учетом изложенного, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает, что порядок обжалования определения суда об отказе в удовлетворении ходатайства об отводе судьи, предусмотренный пунктом 7 статьи 21 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, направлен на обеспечение баланса между принципами беспристрастности суда и рассмотрения дел в разумные сроки, устраняет неаргументированные мотивы отвода судей, не нарушает прав каждого на судебную защиту и на справедливое судебное разбирательство независимым и беспристрастным судом.

3. Оспаривая конституционность пункта 4 статьи 65 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, заявители утверждают, что правоприменитель применяет указанную норму к решениям третейских судов. Следовательно, доводы заявителей о неконституционности оспариваемой нормы относятся к проблемам правоприменительной практики.

В соответствии с частью 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики и статьей 18 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» предусмотрен

№ 52-Р

исчерпывающий перечень дел, подведомственных Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики. В связи с чем, требование обращающейся стороны неподведомственно Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики и подлежит прекращению на основании статьи 41 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики».

При этом Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что деятельность указанных судов регламентируется Законом Кыргызской Республики «О третейских судах в Кыргызской Республике». В свою очередь, в указанном Законе используется только термин «третейский суд». В связи с чем, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает, что данная норма применима только к решениям арбитражных судов, прекративших свое функционирование со дня вступления в силу Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики» от 8 августа 2004 года № 110. Вместе с тем решения упраздненных арбитражных судов сохраняют свою силу, и оспариваемая норма обеспечивает их преюдициальность.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 41, 46, 47, 48, 51, 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать пункт 7 статьи 21 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики в части указания о том, что частная жалоба на определение суда об отводе или самоотводе судьи подается одновременно с апелляционной жалобой на решение суда по рассмотренному делу, не противоречащей части 3 статьи 16, статье 17, части 1 статьи 20, пункту 8 части 5 статьи 20 и части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

2. Производство по делу о проверке конституционности пункта 4 статьи 65 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики прекратить.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов

№ 52-Р

местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории Кыргызской Республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Айдарбековой Ч.А. и Бобукеевой М.Р. по делу о проверке конституционности пункта 7 статьи 21 и пункта 4 статьи 65 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением граждан Сабирова Нурбека Нуркановича, Саадиева Магомедгаджи Магомедзагировича, Осмоналиевой Айнуры Мусаевны, Суталиновой Гульзар Абдыбековны и Осмонбаева Бектура Камильевича

Мотивируя свою правовую позицию относительно нормативного положения пункта 7 статьи 21 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, Конституционная палата отметила, что рассмотрение частной жалобы вместе с апелляционной жалобой на состоявшееся решение суда нельзя рассматривать как нарушение права на судебную защиту и права на справедливое судебное разбирательство и что такой порядок обжалования определения об отказе в отводе судьи также направлен на исключение возможных злоупотреблений процессуальными правами в целях затягивания судебного процесса.

Не согласившись с пунктом 1 резолютивной части и, соответственно, с

правовыми позициями Конституционной палаты в мотивировочной части по данному пункту решения Конституционной палаты, хотим отметить следующее:

1. В соответствии с Конституцией каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права (часть 1 статьи 40).

Право на судебную защиту и его составляющей – право на законный суд, предусмотрено также Международным пактом о гражданских и политических правах (пункт 1 статьи 14), где

закреплено право каждого при определении его гражданских прав и обязанностей на справедливое и открытое разбирательство дела компетентным, независимым и беспристрастным судом, созданным на основании закона.

Из смысла названных положений Конституции и международно-правовых актов, являющихся, в силу части 3 статьи 6 Конституции, составной частью правовой системы Кыргызской Республики, право каждого на судебную защиту предполагает, в частности, что рассмотрение дела должно осуществляться законно установленным судом, чья компетенция по рассмотрению данного дела и порядок осуществления судопроизводства заранее определяются законом (части 1, 4 статьи 93, часть 1 статьи 96, части 4, 5 статьи 99 Конституции).

При этом законодательное регулирование процесса отправления правосудия, предусматривающего конкретные гарантии реализации в полном объеме права на судебную защиту и обеспечивающего эффективное восстановление в правах, не должно отменять или умалять права и свободы человека и гражданина, а возможные их ограничения должны быть соразмерными и обуславливаться необходимостью защиты конституционных ценностей (части 1, 2 статьи 20, часть 1 статьи 93 Конституции).

Право на судебную защиту в соответствии с Конституцией Кыргызской Республики предполагает наличие

конкретных гарантий, которые позволяли бы реализовать его в полном объеме и обеспечить эффективное восстановление прав посредством правосудия, отвечающего требованиям справедливости и беспристрастности. Правосудие не может признаваться таковым, если оно не отвечает указанным требованиям.

Следовательно, положения оспариваемой нормы, предусматривающие возможность рассмотрения дела и принятие по нему решения судом, в небеспристрастности которого имеются сомнения у участников судебного разбирательства, не могут обеспечить указанные выше требования справедливости и беспристрастности управляемого правосудия.

2. Согласно позиции Конституционной палаты по проверке конституционности пункта 7 статьи 21 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики институт отвода судьи рассматривается больше как правовое средство для правильного и своевременного рассмотрения и разрешения дела, а порядок рассмотрения частной жалобы вместе с апелляционной жалобой на состоявшееся решение суда нельзя рассматривать как нарушение права на судебную защиту и права на справедливое судебное разбирательство. Такой порядок обжалования определения об отказе в отводе судьи направлен на исключение возможных злоупотреблений процессуальными правами в целях затягивания судебного процесса.

С такой позицией Конституционной

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Айдарбековой Ч.А.
и Бобукеевой М.Р.

палаты трудно согласиться. Так, одним из основополагающих правовых механизмов реализации права на независимое, справедливое и беспристрастное судебное разбирательство является институт отвода судьи. Институт отвода суда является системой предусмотренных законодательных норм, которая обеспечивает отстранение от участия в судебном процессе в случае его предвзятого отношения к делу, а также в случае существования иных причин не считать судью беспристрастным. Более того, институт отвода суда является инструментом, обеспечивающим вынесение законных и обоснованных решений, гарантией обеспечения фактической стороны дела, реализацией демократических принципов гражданского процесса, а также своеобразной защитой суда от субъективных факторов. Вместе с тем, указанный процессуальный институт будет способствовать защите прав и свобод, законных интересов только в том случае, если будет обеспечиваться эффективный механизм для его реализации. Однако механизм осуществления отвода судей, определенный в оспариваемой норме, не обеспечивает гарантию соблюдения принципа беспристрастности судьи единолично рассматривающего разрешение вопроса об отводе, более того, процессуальный акт которого невозможно обжаловать до принятия окончательного решения по существу дела.

Последующая проверка решения суда, в том числе на предмет

соблюдения принципа объективности и беспристрастности, осуществляемая в вышестоящих судебных инстанциях, не устраняет данную проблему и порождает больше недоверия к суду, что снижает авторитет суда, как государственного органа, призванного осуществлять правосудие. Конституция Кыргызской Республики закрепляет гарантии соблюдения принципа состязательности и равноправия сторон (статья 99), предполагающего объективность и беспристрастность суда, а также принципа независимости (статья 94). Соответственно на каждой стадии судопроизводства должны существовать правовые процессуальные механизмы, обеспечивающие реализацию данных конституционных норм-принципов. При таких обстоятельствах существующий судебный контроль, включающий в себя и соблюдение конституционных принципов судами первой инстанции, в том числе принципов объективности и беспристрастности суда, не является достаточным и эффективным средством и не гарантирует соблюдения вышеуказанных конституционных норм.

На основании вышеизложенного, считаем, что положения пункта 7 статьи 21 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики противоречат части 3 статьи 16, части 1 статьи 20, пункту 8 части 5 статьи 20 и части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

*Судьи: Айдарбекова Ч.А.,
Бобукеева М.Р.*

ИМЕНЕМ
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

31 октября
2014 года
город Бишкек

№ 54-Р

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности нормативного положения части 1 статьи 344 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением гражданки Кочкорбаевой Алтынбүбү Мустапаевны

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей: Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Толобалдиева М.Э., с участием:

обращающейся стороны – гражданки Кочкорбаевой А.М., ее представителя по доверенности Джапаркулова С.Т.;

стороны-ответчика – Карабековой К.С., представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела на открытом судебном заседании дело о проверке конституционности нормативного положения части 1 статьи 344 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, устанавливающее в порядке надзора по остальным делам срок подачи жалобы или представления в течение одного года, кроме защиты авторских, наследственных и избирательных прав.

Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство гражданки Кочкорбаевой А.М.

Основанием к рассмотрению ходатайства явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли нормативное положение части 1 статьи 344 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики устанавливающее в порядке надзора по остальным делам срок подачи жалобы или представления в течение одного года, кроме защиты авторских, наследственных и избирательных прав Конституции Кыргызской Республики.

Заслушав информацию судьи-докладчика Сооронкуловой К. С., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

31 октября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 54-Р

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата) 27 марта 2014 года поступило ходатайство гражданки Кочкорбаевой А. М. о признании нормативного положения части 1 статьи 344 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики (далее – ГПК), устанавливающего в порядке надзора по остальным делам срок подачи жалобы или представления в течение одного года, кроме защиты авторских, наследственных и избирательных прав, неконституционным и противоречащим частям 1, 2, 3 и пункту 3 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Как видно из ходатайства и приложенных к ней материалов на постановление кассационной коллегии по административным и экономическим делам Нарынского областного суда от 10 марта 2005 года в судебную коллегию по административным и экономическим делам Верховного суда Кыргызской Республики обратился с жалобой в порядке надзора Мустапа Кочкорбаев, отец гражданки Кочкорбаевой А.М., о восстановлении пропущенного срока.

Судебная коллегия по административным и экономическим делам Верховного суда Кыргызской Республики в определении от 22 декабря 2010 года, рассмотрев жалобу о восстановлении пропущенного процессуального срока в порядке надзора к постановлению от 10 марта 2005 года судебной коллегии по административным и экономическим делам Нарынского областного суда, руководствуясь статьей 344 Гражданского процессуального кодекса, оставила без удовлетворения жалобу о восстановлении пропущенного срока. Судебная коллегия Верховного суда пришла к выводу о том, что Кочкорбаев М. знал о принятии постановления от 10 марта 2005 года кассационной коллегии по административным и экономическим делам Нарынского областного суда.

По мнению Кочкорбаевой А., поскольку основанием для принятия вышеуказанного определения послужила часть 1 статьи 344 Гражданского процессуального кодекса, то данная законодательная норма создает препятствия к осуществлению права на судебную защиту, вместе с тем, ограничивает право на пересмотр дела вышестоящим судом. Поэтому Кочкорбаева А.М. считает, что нормативное положение части 1 статьи 344 Гражданского

31 октября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 54-Р

процессуального кодекса, устанавливающее в порядке надзора по остальным делам срок подачи жалобы или представления в течение одного года, кроме защиты авторских, наследственных и избирательных прав, противоречит частям 1, 2, 3 и пункту 3 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 8 мая 2014 года ходатайство Кочкорбаевой А.М. было принято к производству.

На судебном заседании Кочкорбаева А.М., ее представитель Джапаркулов С.Т. поддержали свое требование и просили его удовлетворить.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Карабекова К. С., не согласившись с доводами обращавшейся стороны, считает, что оспариваемое нормативное положение не противоречит Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата, обсудив доводы сторон и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу является нормативное положение части 1 статьи 344 ГПК, устанавливающее в порядке надзора по остальным делам срок подачи жалобы или представления в течение одного года, кроме защиты авторских, наследственных и избирательных прав.

Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 29 декабря 1999 года № 146 принят в порядке, установленном законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 12 января 2000 года №2, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В соответствии с частью 1 статьи 40 Конституции каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод. Это право является одним из основных и неотъемлемых прав человека, вместе с тем, пункт 8 части 5 статьи 20 Конституции

31 октября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 54-Р

закрепляет, что право на судебную защиту не подлежит никакому ограничению, так как признано гарантией всех остальных прав и свобод человека и гражданина. В связи с этим, Конституционная палата в целях определения конституционного содержания права на судебную защиту приводила следующие правовые позиции в нескольких решениях: судебная защита является универсальным правовым средством государственной защиты прав и свобод человека и гражданина, выполняющим обеспечительно-восстановительную функцию в отношении всех других конституционных прав и свобод; право на судебную защиту предполагает гарантии эффективного восстановления прав посредством законодательно закрепленных организационно-правовых и процессуальных форм (решения Конституционной палаты от 22 ноября, 27 декабря 2013 года, 12 февраля 2014 года).

3. Эффективной гарантией права на судебную защиту является возможность пересмотра дела вышестоящим судом. В этом плане Конституция Кыргызской Республики, целенаправленно выделяя право на пересмотр дела вышестоящим судом в качестве составной части права на судебную защиту, отмечает, что оно не подлежит никакому ограничению (пункт 3 части 5 статьи 20). Вместе с тем, в части 5 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики закреплено, что процессуальные права участников судебного процесса, в том числе право обжалования решений, приговоров и иных судебных актов, а также порядок их реализации определяется законом.

В целях реализации настоящих конституционных предписаний, для обеспечения права на пересмотр дела в рамках системы защиты нарушенных прав и свобод человека и гражданина порядок обжалования актов нижестоящих судебных инстанций в вышестоящие суды предусмотрен законодательством Кыргызской Республики.

В этой связи, законодатель в целях построения механизма эффективного восстановления нарушенных прав определил в Гражданском процессуальном кодексе следующие способы пересмотра судебных актов: судебное производство по пересмотру не вступивших (апелляционный порядок) и вступивших (кассационный порядок) в законную силу актов, судов первой инстанции; проведение работ по пересмотру судебных актов вступивших в законную силу (проведение работ в суде надзорной инстанции,

31 октября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 54-Р

пересмотр вступивших в законную силу судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам).

Правовая природа суда надзорной инстанции направлена на устранение ошибок во вступивших в законную силу судебных актах. Помимо этого, в системе гражданского процессуального регулирования надзорная инстанция, кроме проверки и устранения ошибок судебных актов первой, апелляционной и кассационной инстанции, рассматривает в качестве дополнительной гарантии обеспечения справедливости и законности таких актов.

Согласно части 1 статьи 96 Конституции Кыргызской Республики Верховный суд является высшим судебным органом по гражданским, уголовным, экономическим, административным и иным делам и осуществляет пересмотр судебных актов местных судов по обращениям участников судебного процесса в порядке, определяемом законом, обязанность надзора за судебной деятельностью местных судов в форме пересмотра судебных актов по жалобам участников процесса возложена на Верховный суд (пункт 7 статьи 2 Гражданского процессуального кодекса, пункт 1 статьи 14 закона «О Верховном суде Кыргызской Республики и местных судах»).

4. В соответствии с Конституцией акты судов Кыргызской Республики, вступившие в законную силу, обязательны для всех государственных органов, органов местного самоуправления, юридических лиц, общественных объединений, должностных и физических лиц и подлежат исполнению на всей территории республики (часть 1 статьи 100). С момента вступления судебного акта в законную силу, он приобретает свойства неопровержимости, исключительности, обязательности, преюдициальности, исполнимости и становится неизменным, если отвечает требованиям законности и обоснованности. Сочетание данных свойств, вместе с тем, что означает законную силу судебного решения, также обеспечивает и его устойчивость.

Из требований частей 4, 5 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики вытекает необходимость законодательного закрепления оснований, условий, порядка и сроков пересмотра вступивших в законную силу судебных актов. Поскольку проверка вступивших в законную силу судебных актов означает, по существу, возможность преодоления окончательности этих судебных актов, законодатель должен устанавливать институциональные

31 октября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 54-Р

и процедурные условия их пересмотра в порядке надзора. Эти условия должны отвечать требованиям процессуальной эффективности, экономии в использовании средств судебной защиты. Исключения возможности затягивания или необоснованного возобновления судебного разбирательства обеспечили бы справедливость судебного решения и вместе с тем правовую определенность, включая признание.

Согласно главе 10 Гражданского процессуального кодекса, этим целям служат сроки реализации и исполнения процессуальных действий, установленные законом. К их числу относится срок подачи заявления о пересмотре судебного акта в порядке надзора (часть 1 статьи 344 ГПК).

В целях обеспечения стабильности и определенности процессуальных правовых отношений, включая определения процессуальных сроков, законодатель одновременно ставит целью обеспечение равновесия прав и интересов участников судебного процесса. Потому что если одна сторона вправе на судебную защиту, в том числе с помощью надзорного производства исправить допущенные ошибки, повлиявшие на решение дела, то другая сторона вправе на полное доверие вступившим в законную силу и признанную решением суда правомерность и требовать исполнения решения суда.

Поэтому возможности заинтересованных лиц в надзорном порядке по принесению жалобы ограничены сроком на один год и это не может рассматриваться как препятствие для реализации ими права на оспаривание в порядке надзора вступившего в законную силу судебного акта. Этим самым, законодатель установил процессуальное условие пересмотра актов в порядке надзора, которые отвечали бы требованиям процессуальной эффективности в использовании средств судебной защиты, исключали бы возможность затягивания или необоснованного возобновления судебного разбирательства.

Необходимость законодательного закрепления оснований, условий, порядка и сроков пересмотра вступивших в законную силу судебных актов, иное приводило бы, так же как чрезмерные или неопределенные сроки, нечеткие и неясные основания пересмотра, к нестабильности правовых отношений, произвольному изменению установленного судебными актами правового статуса их участников, создавало бы неопределенность, как в спорных

31 октября
2014 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 54-Р

материальных правоотношениях, так и в возникших в связи с судебным спором процессуальных правоотношениях.

Следовательно, само по себе установление в части 1 статьи 344 ГПК срока для подачи заявления о пересмотре в порядке надзора судебного акта в действующей системе гражданского процессуального законодательства соответствует предназначению надзорного производства, не препятствует заинтересованным лицам воспользоваться по своему усмотрению правом на оспаривание вступившего в законную силу судебного акта в целях исправления судебной ошибки и не может рассматриваться как нарушающее право на судебную защиту.

На основании изложенного и руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8, 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51, 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

РЕШИЛА:

1. Признать нормативное положение части 1 статьи 344 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, устанавливающее в порядке надзора по остальным делам срок подачи жалобы или представления в течение одного года, кроме защиты авторских, наследственных и избирательных прав, не противоречащей частям 1, 2, 3 и пункту 3 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности части 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением гражданина Ибраимова Рамиса Рамазановича и его представителя Закова Самата Орусбатовича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч. А., Бобукеевой М. Р., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Илиязовой Н.А., с участием:

- обращающейся стороны – гражданина Ибраимова Р.Р. и его представителя по доверенности Закова С.О.;

- стороны - ответчика – Карабековой К.С., представляющей интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

- иного лица - представителя Верховного суда Кыргызской Республики Бокошевой Ж.С. по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9, 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности части 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство гражданина Ибраимова Р. Р. и его представителя по доверенности Закова С.О.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики часть 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Заслушав информацию судьи-докладчика Осмонбаева Э.Ж., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 30 апреля 2014 года поступило ходатайство гражданина Ибраимова Р.Р. и его представителя по доверенности Закова С.О. о признании части 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса

№ 59-Р

Кыргызской Республики, предусматривающей, что «приговор подлежит отмене, если в результате судебного разбирательства, проведенного неполно и односторонне, остались невыясненными обстоятельства, установление которых могло иметь существенное значение при постановлении приговора», неконституционной и противоречащей части 3 статьи 16, части 2 статьи 26, части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

Из приложенных к ходатайству материалов следует, что органами предварительного следствия Ибраимов Р.Р. был обвинен в совершении преступлений, предусмотренных частью 1 статьи 310, частью 1 статьи 318 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, а именно в том, что он, занимая должность начальника управления по землеустройству и регистрации прав на недвижимое имущество Московского района Чуйской области Кыргызской Республики, из корыстных побуждений 11 июня 2012 года, находясь в служебном кабинете, получил от гражданина Орозбакова М. заранее оговоренную взятку в размере 300 долларов США, за что обещал оказать помощь в переоформлении документов на недвижимость. После получения денежных средств, по версии следствия, Ибраимов Р.Р. воспрепятствовал сотрудникам Главного управления по борьбе с организованной преступностью и коррупцией Министерства внутренних дел Кыргызской Республики в проведении следственных действий.

Сокулукский районный суд Чуйской области Кыргызской Республики 3 июня 2013 года по результатам судебного разбирательства вынес в отношении Ибраимова Р. Р. оправдательный приговор за отсутствием в его действиях состава преступления. На данный приговор помощником прокурора Сокулукского района Чуйской области было внесено апелляционное представление. Судебная коллегия Чуйского областного суда своим приговором от 21 августа 2013 года, рассмотрев дело в апелляционном порядке, оставила приговор Сокулукского районного суда Чуйской области Кыргызской Республики без изменения. На указанный приговор судебной коллегии старшим прокурором отдела прокуратуры Чуйской области было внесено представление в порядке надзора.

Судебная коллегия Верховного суда Кыргызской Республики, руководствуясь частью 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, 27 февраля 2014 года отменила приговор Сокулукского районного суда Чуйской области от 3 июня 2013 года и

№ 59-Р

приговор судебной коллегии Чуйского областного суда от 21 августа 2013 года и направила уголовное дело на новое рассмотрение в Сокулукский районный суд Чуйской области в ином составе суда, потребовав устранить противоречия между показаниями свидетелей.

По мнению заявителей, часть 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики нарушает предусмотренное частью 2 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики требование о том, что «Никто не обязан доказывать свою невиновность. Любые сомнения в виновности толкуются в пользу обвиняемого». Они также считают, что оспариваемая норма противоречит части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, устанавливающей равенство всех перед законом и судом, и части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики, закрепляющей состязательность и равноправие сторон, как принципы отправления правосудия. В обоснование своей позиции заявители также приводят положения частей 5, 6, 7 статьи 18 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 июня 2014 года ходатайство заявителя и его представителя по доверенности было принято к производству.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свое ходатайство и просила его удовлетворить.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Карабекова К.С., не согласившись с доводами обращающейся стороны, считает оспариваемую норму соответствующей Конституции Кыргызской Республики и просит оставить ходатайство без удовлетворения.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав мнение иного лица и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу является часть 2 статьи 352

№ 59-Р

Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики следующего содержания:

«Статья 352. Существенное нарушение уголовно-процессуального закона

(2) Приговор подлежит отмене, если в результате судебного разбирательства, проведенного неполно и односторонне, остались невыясненными обстоятельства, установление которых могло иметь существенное значение при постановлении приговора».

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 30 июня 1999 года № 62 принят в порядке, установленном законодательством, введен в действие Законом Кыргызской Республики «О введении в действие Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики» от 30 июня 1999 года № 63, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 21 июля 1999 года № 59-60-61-62, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В соответствии с частью 1 статьи 93 Конституции Кыргызской Республики правосудие осуществляется только судом. Тем самым Конституция Кыргызской Республики, возлагая на суд исключительные полномочия по осуществлению правосудия, обеспечивает каждому право на судебную защиту (статья 40).

По смыслу норм Конституции Кыргызской Республики (статьи 1, 16, 20, 40) в Кыргызской Республике, правовая система которой основана на принципе верховенства права как неотъемлемом элементе правового государства, право каждого на судебную защиту предполагает обеспечение всем субъектам права свободного и равного доступа к правосудию, осуществляемому независимым и беспристрастным судом на основе состязательности и равноправия сторон, а также охрану их прав и законных интересов, в том числе и от судебных ошибок.

Обязанность государства обеспечить осуществление права на справедливую, компетентную и действенную судебную защиту вытекает также из являющихся составной частью правовой системы Кыргызской Республики Всеобщей декларации прав человека (статья 8), Международного пакта о гражданских и политических правах (статья 2).

Соответственно, исходя из того, что правосудие по самой своей сути может признаваться таковым лишь при условии, что оно отвечает требованиям справедливости и обеспечивает эффективную

№ 59-Р

защиту конституционных прав и свобод, законодатель, устанавливая порядок его отправления, обязан установить механизм, который гарантировал бы вынесение правосудных, т. е. законных, обоснованных и справедливых судебных решений, в том числе предусмотреть процедуры, обеспечивающие право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом.

3. В Кыргызской Республике судебная власть осуществляется посредством конституционного, гражданского, административного, уголовного и иных форм судопроизводства на основе общих для всех видов судопроизводства принципов правосудия, включая независимость судей, их подчинение только Конституции Кыргызской Республики и закону, состязательность и равноправие сторон - вне зависимости от природы и особенностей материальных правоотношений, определяющих предмет рассмотрения в каждом виде судопроизводства (часть 2 статьи 93, часть 1 статьи 94, часть 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики).

Применительно к уголовному судопроизводству это означает, что, разрешая дело, суд на основе исследованных в судебном заседании доказательств формулирует выводы об установленных фактах, о подлежащих применению в данном деле нормах права и, соответственно, об осуждении или оправдании лиц, в отношении которых велось уголовное преследование.

В соответствие со своим процессуальным статусом, суд не только разрешает дело, но и, руководствуясь законом, принимает все необходимые меры к всестороннему, полному и объективному рассмотрению всех обстоятельств дела в их совокупности (статья 93 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики).

Всестороннее, полное и объективное исследование обстоятельств дела, как необходимое условие установления истины по уголовным делам, осуществляется судом при неукоснительном соблюдении принципа состязательности и равноправия сторон.

В соответствии со статьей 18 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, основными элементами принципа состязательности и равноправия сторон являются: 1) отделение функций обвинения и защиты и разрешения уголовного дела и осуществление их разными органами и должностными лицами; 2) наделение сторон обвинения и защиты равными процессуальными правами для осуществления своих функций; 3) обеспечение судом необходимых условий для исполнения сторонами их процессуальных

№ 59-Р

обязанностей и осуществления предоставленных им прав, при этом суд не выступает на стороне обвинения или защиты и не выражает каких бы то ни было интересов, помимо интересов права.

Именно такое построение судебного процесса обеспечивает полное и всестороннее исследование дела и правильное, справедливое его разрешение. Каждое доказательство проверяется, и каждое обстоятельство исследуется под углом зрения и обвинения и защиты; суд имеет возможность выяснить и взвесить все доводы и данные, как в пользу обвинения, так и в пользу обвиняемого (подсудимого).

4. В правовой системе Кыргызской Республики институт пересмотра судебных актов по уголовным делам основан на положениях Конституции Кыргызской Республики (пункт 3 части 5 статьи 20, часть 1 статьи 27 целях создания механизма исправления судебных ошибок законодатель предусмотрел в Уголовно - процессуальном кодексе Кыргызской Республики процедуры пересмотра судебных решений: производство в суде второй инстанции - апелляционной, рассматривающей дела по жалобам на судебные акты, не вступившие в законную силу; пересмотр вступивших в законную силу судебных актов в кассационном порядке, порядке надзора и по новым и вновь открывшимся обстоятельствам.

В соответствии со статьей 341 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики суд апелляционной инстанции проверяет правильность установления фактических обстоятельств дела и применения уголовного закона, а также соблюдение при рассмотрении и разрешении дела норм уголовного процессуального закона. Суд апелляционной инстанции отменяет или изменяет приговор суда первой инстанции по основаниям, предусмотренным статьей 349 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики. Одним из таких оснований являются существенные нарушения уголовно-процессуального закона (пункт 3 статьи 349 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики), сущность которых раскрывается в статье 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики. Так, согласно части 1 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики существенными нарушениями уголовно-процессуального закона признаются нарушения норм Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики при расследовании дела, судебном разбирательстве, которые путем лишения или стеснения гарантированных законом прав участвующих в деле лиц, несоблюдения

№ 59-Р

процедуры судопроизводства или иным путем помешали всесторонне и объективно исследовать обстоятельства дела, повлияли или могли повлиять на постановление правосудного приговора. В соответствии с оспариваемой частью 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики приговор подлежит отмене, если в результате судебного разбирательства, проведенного неполно и односторонне, остались невыясненными обстоятельства, установление которых могло иметь существенное значение при постановлении приговора.

Конституционное право каждого на судебную защиту подразумевает создание государством необходимых условий для эффективного и справедливого разбирательства дела, прежде всего, в суде первой инстанции. В соответствии с частью 2 статьи 19 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, суд обеспечивает сторонам обвинения и защиты необходимые условия для реализации их прав на полное исследование обстоятельств дела и выносит решение по делу лишь на основе достоверных доказательств. Следовательно, законодатель обязан предусмотреть такие процессуальные механизмы, которые бы в полной мере обеспечивали условия для вынесения судом правосудного, т. е. законного, обоснованного и справедливого решения по делу. В этой связи, основания к отмене приговора суда первой инстанции, определяемые оспариваемым нормативным положением, необходимо рассматривать в системной связи с другими нормами уголовно-процессуального закона, в частности, с правилами производства в суде первой инстанции (раздел VIII Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики). В случаях, когда предусмотренные уголовно-процессуальным законом процедуры не задействованы судом первой инстанции в необходимом объеме, позволяющем полно и всесторонне исследовать обстоятельства дела, суд апелляционной инстанции вправе поставить под сомнение законность и обоснованность вынесенного по делу судебного решения.

Следовательно, положения части 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, рассматриваемые в системе действующего правового регулирования, позволяют устранить существенные нарушения уголовно-процессуального закона, допущенные судом первой инстанции. Тем самым оспариваемое нормативное положение направлено на обеспечение конституционного права на судебную защиту, включая право на повторное

№ 59-Р

рассмотрение дела вышестоящим судом. При этом, применение судом апелляционной инстанции оспариваемой на предмет конституционности нормы не препятствует реализации участниками судопроизводства принадлежащих им процессуальных прав. Оспариваемая норма, устанавливает основания отмены приговора суда первой инстанции и по своей правовой сущности не нарушает принципов состязательности и равноправия сторон. С этой точки зрения и в свете доводов, приводимых в разделе 3 настоящего Решения, требования заявителей о признании оспариваемой нормы противоречащей части 3 статьи 16, части 3 статьи 19 Конституции Кыргызской Республики являются несостоятельными.

Относительно доводов обращающейся стороны о несоответствии оспариваемой нормы международным стандартам справедливого и беспристрастного правосудия, следует отметить, что реализация судом апелляционной инстанции своих полномочий связанных с применением процессуально-правовых последствий относительно приговоров суда первой инстанции, в частности, применение оспариваемой нормы в качестве основания к отмене приговора, не может рассматриваться как вмешательство суда в функцию обвинения или защиты. Также оспариваемая норма не освобождает суд от обязанности сохранять объективность и беспристрастность при рассмотрении дела и не препятствует вынесению правосудного решения по делу при соблюдении процедуры, гарантирующей реализацию процессуальных прав участников судопроизводства.

5. В отношении доводов обращающейся стороны о применении оспариваемой нормы Верховным судом Кыргызской Республики, озвученных в ходе заседания по рассматриваемому делу, необходимо отметить, что законность и обоснованность судебных решений, вынесенных нижестоящими инстанциями, являются также предметом проверки суда кассационной и надзорной инстанций. Производство в суде кассационной и надзорной инстанций предназначено для исправления судебных актов, вступивших в законную силу, и выступает в качестве дополнительной гарантии законности судебных актов. Акт суда, который уже вступил в законную силу, может быть изменен или отменен в исключительных случаях, когда в результате судебной ошибки, допущенной в ходе предыдущего судебного разбирательства и предопределившей исход дела, существенно нарушены права и законные интересы, которые не могут быть восстановлены без отмены или изменения ошибочного судебного акта.

№ 59-Р

6. В соответствии с Конституцией Кыргызской Республики и правовыми позициями Конституционной палаты, выраженными в решениях от 22 ноября 2013 года по обращению Шигаевой Д. У., от 27 декабря 2013 года по обращению Миронова А. М. и других, от 12 февраля 2014 года по обращению Алиева Ж., от 31 октября 2014 года по обращению Кочкорбаевой А. М., вытекает необходимость более четкого законодательного определения условий отмены и изменения вступивших в законную силу судебных актов, недостаточная правовая регламентация которых нарушает принцип правовой определенности, включая признание законной силы судебных решений, их неопровержимости, исполнимости, а также стабильности правовых отношений и правового статуса участников правоотношений, установленных вступившими в законную силу судебными актами.

На основании изложенного и руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8, 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51, 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата

РЕШИЛА:

1. Признать часть 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не противоречащей части 3 статьи 16, части 2 статьи 26, части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории Кыргызской Республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Осмонбаева Э.Ж. по делу о проверке конституционности части 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением гражданина Ибраимова Р.Р. и его представителя Закова С.О.

1. По смыслу Конституции в Кыргызской Республике правосудие осуществляется независимым и беспристрастным судом на основе состязательности и равноправия сторон; бремя доказывания вины по уголовному делу лежит исключительно на обвинителе; никто не обязан доказывать свою невиновность, свидетельствовать против себя и близких родственников (статьи 93, 94, 26). Тем самым, Конституцией установлена особая форма состязательности уголовного судебного процесса, характерная для англо-американской модели отправления правосудия, предполагающей совершение судебного действия не иначе как по инициативе заинтересованной стороны. В соответствии с конституционным принципом состязательности, движущей силой уголовного судебного процесса является обвинитель и суд обязан выносить решения только на основе того материала, который им предоставлен, даже если, по мнению суда, он не отражает полностью всех обстоятельств дела.

Поэтому норма закона, требующая от суда полного и всестороннего судебного разбирательства, выяснения всех обстоятельств дела не может быть признана конституционной, поскольку требует от суда проявления процессуальной активности, не

совместимой с вышеуказанным конституционным принципом уголовного судопроизводства.

Следует особо отметить, что сохранение в уголовно-процессуальном законодательстве принципов советского уголовного процесса, в частности, всестороннего, полного и объективного исследования обстоятельств дела (статья 19 УПК КР) оказывает пагубное воздействие на соблюдение конституционного права каждого на справедливый и беспристрастный суд, поскольку именно конституционный запрет на вторжение суда в процесс доказывания вины, а учитывая равноправие сторон, и в процесс опровержения предъявленного обвинения, положен в основу обеспечения беспристрастности суда. Суд обязан оставаться пассивным и реагировать только на инициативы заинтересованной стороны («судью спрашивают, судья – отвечает»), в противном случае, любая «самодеятельность» суда может быть расценена как в пользу обвинения, так и защиты, что, безусловно, вызовет сомнение в его объективности.

2. Хотя Уголовно-процессуальный кодекс и разграничивает функции следователя, заключающегося в осуществлении уголовного преследования, и суда, призванного отправлять правосудие (статьи 32, 36), в то же

время, допускает применение к ним одной и той же правовой обязанности – всесторонне и полно исследовать обстоятельства уголовного дела, при этом предлагает по-разному понимать один и тот же принцип уголовного процесса. Как указано в статье 19 УПК КР: «всестороннее, полное и объективное исследование обстоятельств дела» для следователя означает обязанность «принять все меры для всестороннего, полного и объективного исследования обстоятельств дела, выявить как уличающие, так и оправдывающие подозреваемого, обвиняемого, а также смягчающие и отягчающие их ответственность обстоятельства», а для суда – «сохраняя объективность и беспристрастность, обеспечить сторонам обвинения и защиты необходимые условия для реализации их прав на полное исследование обстоятельств дела». На первый взгляд, накладываемые указанной нормой обязательства являются последовательными и вполне резонными, более того, корреспондируют с другим принципом уголовного процесса о состязательности и равноправии сторон при осуществлении судопроизводства. Так, в силу статьи 18 УПК КР, суд не должен выступать на стороне обвинения или защиты и выражать какие бы то ни было интересы, помимо интересов права, а стороны должны самостоятельно и независимо от суда избирать свою позицию, способы и средства ее

отстаивания, и лишь по ходатайству стороны суд оказывает содействие в получении необходимых материалов в установленном законом порядке.

Однако дальнейшее развитие принципа уголовного процесса о всестороннем, полном и объективном исследовании обстоятельств дела в Уголовно-процессуальном кодексе очевидным образом свидетельствует о том, что требование к суду не ограничивается необходимостью создания условий сторонам для реализации их процессуальных прав и законных интересов, а требует от суда принятия полноценных мер к полному и всестороннему исследованию всех обстоятельств дела. Об этом недвусмысленно говорится в оспариваемой норме, несоблюдение которой признается существенным нарушением норм процессуального права и влечет безусловную отмену судебного акта. Так, в соответствии с частью 2 статьи 352 Уголовно-процессуального кодекса приговор подлежит отмене, если в результате судебного разбирательства, проведенного неполно и односторонне, остались невыясненными обстоятельства, установление которых могло иметь существенное значение при постановлении приговора.

Учитывая роль следователя, заключающейся в раскрытии преступления путем ведения следствия, иначе говоря, путем исследования всех обстоятельств преступления,

установления места, времени, причин и условий его совершения, виновности и ответственности конкретного лица, а также вреда, причиненного потерпевшему данным преступлением, сбора, проверки и оценки доказательств, предъявляемые к нему требования представляются вполне уместными. Вместе с тем, принимая во внимание основную задачу суда, заключающуюся в обеспечении справедливого судебного разбирательства и вынесении правосудного судебного акта, такое требование является совершенно недопустимым.

К сожалению, с таким положением вещей согласилась и Конституционная палата, утверждая, что «суд не только разрешает дело, но и, руководствуясь законом, принимает все необходимые меры к всестороннему, полному и объективному рассмотрению всех обстоятельств дела в их совокупности (статья 93 Уголовно-процессуального кодекса). Всестороннее, полное и объективное исследование обстоятельств дела, как необходимое условие установления истины по уголовным делам, осуществляется судом при неукоснительном соблюдении принципа состязательности и равноправия сторон».

Вменять такие обязанности суду, и, в тоже время, требовать соблюдения принципов справедливости и беспристрастности, состязательности и равноправия сторон в

уголовном процессе не что иное, как требование соблюдать при отправлении правосудия два взаимоисключающих друг друга правила.

Изложенное свидетельствует о том, что, несмотря на радикальное изменение природы судопроизводства в связи с принятием Конституции 2010 года, законодатель не изменил отношения к советскому прошлому и оставил скрытую форму вовлечения суда в сферу обвинения, которая, в конечном итоге, ведет к обвинительному уклону всего судебного процесса. По этой причине суды по сей день являются активными участниками судебного разбирательства и даже без инициативы сторон обладают в соответствии с Уголовно-процессуальным кодексом дискреционными полномочиями, которые используются не иначе как для пополнения доказательной базы обвинения. В итоге, конституционные ценности в такой важной сфере, как отправление правосудия, остаются не реализованными.

3. Вызывает также недоумение и позиция Конституционной палаты по вопросу применения Верховным судом оспариваемой нормы.

Раскрыв лишь предназначение кассационной и надзорной судебных инстанций, Конституционная палата считает возможным применение надзорной инстанцией нормы из главы 39 Уголовно-процессуального кодекса, регулирующей процедуру

Особое мнение
судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж.

рассмотрения дел в апелляционной инстанции, совершенно забывая о том, что фундаментальный принцип уголовного процесса – «отправление правосудия только судом» не допускает произвольное изменение пределов юрисдикции суда (часть 3 статьи 7 УПК КР), а также требует, чтобы приговоры и другие решения суда по уголовному делу могли проверяться и пересматриваться только

соответствующими судами в порядке, предусмотренном Уголовно-процессуальным кодексом (часть 5 статьи 7 УПК КР). Тем самым, установлено разграничение пределов юрисдикции судебных инстанций и Верховный суд не вправе применять норму, регулирующую порядок рассмотрения дел в другой, нежели чем в надзорной, инстанции.

Судья: Осконбаев Э.Ж.

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности нормативных положений части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращениями граждан Иманалиева Курманбека Белековича и Богдановой Юлии Алексеевны в интересах Айталиева Куручбека Уяловича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч. А., Бобукеевой М.Р., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осконбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Толобалдиеве М.Э., с участием:

- обращающейся стороны – граждан Иманалиева К.Б., Богдановой Ю.А., представляющих интересы Айталиева К.У. по доверенности;

- стороны-ответчика – Урумкалиевой Ч.Ч., Арзиева М.И., представляющих интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

- иных лиц – представителей Верховного суда Кыргызской Республики Бокошевой Ж. С. и Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики Шукурбекова А.Ш. по доверенности, руководствуясь частями 1, 6, 8, 9, 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности нормативных положений части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, регламентирующих запрет на обжалование в апелляционном порядке постановлений суда первой инстанции, вынесенных в ходе судебного разбирательства, касающихся ходатайств участников процесса, а также избрания, изменения или отмены меры пресечения, неконституционными и противоречащими пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, частям 1, 3 статьи 24, части 1 статьи 25, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Поводом к рассмотрению дела явились ходатайства граждан Иманалиева К.Б., Богдановой Ю.А. в интересах гражданина Айталиева К.У.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции

№ 60-Р

Кыргызской Республики нормативные положения части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Заслушав информацию судьи-докладчика Бобукеевой М. Р., проводившей подготовку дела, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 16 июня 2014 года обратился гражданин Иманалиев К. Б. о признании нормативного положения части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «избрания, изменения или отмены меры пресечения», неконституционными и противоречащими пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, частям 1, 3 статьи 24, части 1 статьи 25, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Из ходатайства Иманалиева К. Б. следует, что постановлением Первомайского районного суда города Бишкека от 8 октября 2013 года в отношении Сейталиева А. К. изменена мера пресечения – с подписки о невыезде на заключение под стражу, мотивируя свое решение тем, что замена защитника на стадии прений сторон, как попытка затянуть рассмотрение дела по существу. Обозначенное постановление обжаловано в кассационном порядке в Бишкекский городской суд, однако на принесенную частную жалобу был получен письменный ответ со ссылкой на часть 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Заявитель считает, что слова «избрания, изменения или отмены меры пресечения», содержащиеся в части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, нарушают права и свободы человека, поскольку каждый должен иметь право на судебную защиту.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 9 июля 2014 года ходатайство Иманалиева К. Б. было принято к производству.

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 10 сентября 2014 года обратилась гражданка Богданова Ю. А. в интересах гражданина Айталиева К. У. о признании части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, в части запрета на обжалование вынесенного в ходе судебного разбирательства постановления, касающегося ходатайств участников

№ 60-Р

процесса, неконституционной и противоречащей пункту 3, 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Из ходатайства Богдановой Ю. А. в интересах Айталиева К. У. и приложенных материалов следует, что постановлением Ленинского районного суда от 17 марта 2014 года ходатайство Богдановой Ю. А. о возвращении уголовного дела прокурору для восполнения пробелов следствия, неустраняемых в суде, отклонено и предоставлен десятидневный срок для обжалования данного постановления в Бишкекском городском суде. Определением судебной коллегии Бишкекского городского суда от 15 мая 2014 года производство по жалобе Богдановой Ю. А. на указанное постановление районного суда прекращено со ссылкой на часть 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики. Так же со ссылкой на часть 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики постановлением Верховного суда Кыргызской Республики от 5 августа 2014 года обозначенное определение городского суда оставлено в силе, а надзорная жалоба Богдановой Ю.А. – без удовлетворения.

Богданова Ю.А. отмечает, что в случае с делом Айталиева К.У. обжалуется не постановление суда по ходатайству о порядке исследования доказательств в суде, а процессуальные нарушения, допущенные следователем, которые невозможно устранить в суде.

Заявитель считает, что суд апелляционной инстанции не рассмотрел жалобу по существу, тем самым лишил Айталиева К.У. права на пересмотр судебного акта вышестоящим судом, что нарушает принципы Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 3 октября 2014 года ходатайство Богдановой Ю.А. в интересах Айталиева К.У. было принято к производству.

Поскольку вышеуказанные ходатайства касаются одного и того же предмета, определением судьи Конституционной палаты от 10 октября 2014 года на основании пункта 6 части 1 статьи 30 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» требования граждан Иманалиева К. Б., Богдановой Ю. А. в интересах Айталиева К. У. были соединены в одно конституционное судопроизводство.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просила их удовлетворить.

Представители стороны–ответчика Урумкалиева Ч. Ч. и Арзиев

№ 60-Р

М. И., не согласившись с доводами обращающейся стороны, считают, что оспариваемые нормативные положения части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики соответствуют Конституции Кыргызской Республики и просят оставить ходатайства без удовлетворения.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу являются нормативные положения части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженные словами «ходатайств участников процесса, избрания, изменения или отмены меры пресечения».

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 30 июня 1999 года № 62 принят в порядке, установленном законодательством, введен в действие Законом Кыргызской Республики «О введении в действие Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики» от 30 июня 1999 года № 63, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 21 июля 1999 года №59-60-61-62, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. По смыслу норм Конституции (статьи 1, 16, 20, 40) в Кыргызской Республике, правовая система которой основана на принципе верховенства права как неотъемлемом элементе правового государства, право каждого на судебную защиту предполагает обеспечение всем субъектам права свободного и равного доступа к правосудию, осуществляемому независимым и беспристрастным судом на основе состязательности и равноправия сторон, а также охрану их прав и законных интересов, в том числе и от судебных ошибок.

Обязанность государства обеспечить осуществление права на справедливую, компетентную и действенную судебную защиту вытекает также из являющихся составной частью правовой системы Кыргызской Республики Всеобщей декларации прав человека

№ 60-Р

(статья 8) и Международного пакта о гражданских и политических правах (статья 2).

Соответственно, исходя из того, что правосудие по своей сути может признаваться таковым лишь при условии, что оно отвечает требованиям справедливости и обеспечивает эффективное восстановление в правах, законодатель обязан установить механизм, который гарантировал бы вынесение законных, обоснованных и справедливых судебных актов, посредством создания системы судебных инстанций, обеспечивающих порядок обжалования судебных актов.

В этих целях законодатель предусмотрел в Уголовно-процессуальном кодексе Кыргызской Республики процедуры пересмотра судебных решений: в суде апелляционной инстанции, рассматривающей дела по жалобам на судебные акты, не вступившие в законную силу; в судах кассационной и надзорной инстанций, пересматривающие вступившие в законную силу судебные акты.

3. Осуществляя правосудие, суды совершают многочисленные процессуальные действия и принимают решения, которые различаются по своему содержанию, форме и значению. Исходя из статьи 5 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, определяющей основные понятия Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, процессуальные решения — это акты применения судом уголовно-процессуального права, выносимые в пределах его компетенции, и выраженные в определенной форме (приговора, постановления). Приговор, иное решение суда, вынесенное в ходе судебного разбирательства, которым уголовное дело разрешается по существу, ибо их вынесением завершается производство по уголовному делу в отношении конкретного лица, являются итоговыми судебными решениями. К их числу, кроме приговора, относятся, в частности, постановления: о прекращении уголовного дела или уголовного преследования; о применении либо об отказе в применении принудительных мер медицинского характера; о прекращении уголовного дела в отношении несовершеннолетнего с применением принудительных мер воспитательного воздействия. Все остальные постановления суда первой инстанции, вынесенные в ходе досудебного производства по уголовному делу или в ходе судебного разбирательства, относятся к неитоговым (промежуточным) актам.

Вопросы, разрешаемые судом путем вынесения промежуточных актов, регулируются в различных разделах Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, они выносятся на различных

№ 60-Р

стадиях уголовного судопроизводства: в ходе досудебного производства по уголовному делу; в ходе судебного разбирательства; при решении вопросов, возникающих в ходе исполнения приговора или иного итогового судебного решения.

В обжалуемой на предмет конституционности статье 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики речь идет об актах суда первой инстанции, выносимых в ходе судебного разбирательства. Каждое постановление, выносимое в ходе судебного разбирательства, имеет собственные: круг разрешаемых им вопросов; процедуру вынесения (в ряде случаев со своими особенностями); порядок закрепления, доведения до сведения участников судебного разбирательства и возможности по обжалованию. Они влияют на движение дела, на возникновение, развитие, окончание процесса, с их помощью суд разрешает вопросы об удовлетворении или отклонении ходатайства, вопросы исследования доказательств, организации судебного разбирательства и т. д. Тем самым, постановления суда первой инстанции, выносимые в ходе судебного разбирательства, отвечают на текущие вопросы, возникающие при осуществлении правосудия, имеют цель создать необходимые условия для реализации участниками процесса их прав и для обеспечения выполнения ими своих процессуальных обязанностей, обеспечивая разрешение уголовного дела по существу и в разумные сроки.

Постановления суда первой инстанции, выносимые в ходе судебного разбирательства, с позиции законодателя, выраженной в части 1 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, могут быть обжалованы участниками процесса в апелляционном порядке до вынесения итогового акта путем принесения частной жалобы или частного представления. Такие акты подлежат самостоятельному обжалованию, так как не находятся в прямой связи с содержанием приговора (не относятся к вопросам о виновности и наказании или применении иных мер уголовно-правового воздействия), а лишь затрагивают отдельные вопросы, возникающие на стадии судебного разбирательства. При этом возможность проверки таких постановлений не может поставить суд первой инстанции при рассмотрении дела в зависимость от мнения вышестоящей судебной инстанции, поскольку разрешаемые в них вопросы не касаются существа уголовного дела и не предрешают выводы суда по рассматриваемому делу. Более того, возможность обжалования таких постановлений не препятствует дальнейшему движению дела.

№ 60-Р

Основным предназначением обжалования постановлений суда первой инстанции, выносимых в ходе судебного разбирательства, является необходимость своевременного устранения их ошибочности (незаконности и необоснованности) и оперативное восстановление нарушенных прав, устранение препятствий для рассмотрения уголовного дела в разумные сроки.

Вместе с тем, в части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики предусмотрены исключения из общего правила об обжаловании в апелляционном порядке постановлений суда первой инстанции, выносимых в ходе судебного разбирательства. Так, заявителями оспаривается конституционность нормативных положений части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, устанавливающих, что постановления, вынесенные в ходе судебного разбирательства, касающиеся ходатайств участников процесса, избрания, изменения или отмены меры пресечения, не подлежат обжалованию по правилам главы 38 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики. Следовательно, указанные в части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики постановления не могут быть обжалованы путем принесения частной жалобы или частного представления.

В уголовном процессе ходатайство – это просьба участника процесса о выполнении каких-либо процессуальных действий или о принятии каких-либо решений. В частности, в ходе судебного разбирательства могут быть заявлены ходатайства о вызове новых свидетелей, экспертов и специалистов, об истребовании вещественных доказательств и документов, об исключении доказательств, полученных с нарушением требований Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, ходатайства о повторном допросе в ходе судебного заседания ранее допрошенных потерпевшего, свидетеля, о назначении и производстве дополнительной, повторной той или иной судебной экспертизы, об оглашении показаний свидетеля, потерпевшего и т. д.

Институт ходатайств представляет собой разновидность правовых средств защиты своих процессуальных прав и законных интересов лицами, вовлеченными в уголовный процесс. Принесение ходатайства является важной гарантией прав и законных интересов граждан, вовлекаемых в сферу уголовного судопроизводства, полного и объективного исследования обстоятельств дела, вынесения обоснованного и справедливого приговора.

№ 60-Р

Таким образом, установленный Уголовно-процессуальным кодексом Кыргызской Республики запрет непосредственного обжалования постановлений суда первой инстанции, вынесенных в ходе судебного разбирательства, касающихся ходатайств участников судебного процесса, до вынесения итогового решения по делу, обусловлен тем, что вопросы, разрешаемые вышеуказанными постановлениями, имеют непосредственное отношение к вынесению итогового акта и связаны с содержанием приговора. В противном случае, возможность обжалования такого рода постановлений в суд вышестоящей инстанции до вынесения итогового акта в суде первой инстанции может привести к контролю со стороны вышестоящих судебных инстанций за ходом рассмотрения дела судом первой инстанции, а, следовательно, к вмешательству в осуществлении им своих дискреционных полномочий, что недопустимо с точки зрения соблюдения конституционного принципа независимости суда (судьи) при отправлении правосудия. Кроме того, возможность такого обжалования может привести к неоправданному затягиванию судебного процесса и, в итоге, нарушению принципа рассмотрения дела в разумный срок.

Вместе с тем вышеизложенное не означает, что постановления суда первой инстанции, вынесенные в ходе судебного разбирательства, касающиеся ходатайств участников судебного процесса, исключаются из числа объектов судебного контроля со стороны вышестоящей инстанции. Правовая сущность рассматриваемых постановлений, их функциональное предназначение в уголовном судопроизводстве предполагает необходимость их обжалования одновременно с итоговым судебным решением (по правилам главы 39 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики). В данном случае, проверка законности и обоснованности указанных постановлений переносится на более поздний срок. Такой порядок обжалования, во-первых, обеспечивает конституционное право на судебную защиту, в частности право на обжалование судебных решений в вышестоящую инстанцию, во-вторых, служит гарантией рассмотрения уголовного дела в суде первой инстанции без неоправданной задержки, в-третьих, позволяет не перегружать без надобности суды апелляционной инстанции рассмотрением вопросов, которые могут и должны решаться одновременно с проверкой итоговых судебных решений.

Кроме того, защита и восстановление прав, нарушенных в ходе

№ 60-Р

судебного разбирательства в суде первой инстанции, связанные с реализацией права на законное и обоснованное разрешение ходатайства, гарантируется возможностью его повторного заявления, в том числе и в суде апелляционной инстанции (статья 123 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики), при этом суд апелляционной инстанции не вправе отказать в удовлетворении ходатайства на том основании, что оно не было удовлетворено судом первой инстанции (часть 5 статьи 345 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики).

Вместе с тем, установленный законом запрет самостоятельного обжалования постановлений суда первой инстанции, касающихся ходатайств участников процесса, не означает невозможность их обжалования в целом, так как иное понимание оспариваемого нормативного положения приводило бы к нарушению конституционного права на судебную защиту. Следует также отметить, что правовое регулирование порядка обжалования указанных в оспариваемом нормативном положении постановлений суда первой инстанции носит недостаточно ясный характер. Неточность и неясность закона порождают возможность неоднозначного истолкования, а, следовательно, произвольного применения его норм, в связи с чем сложилась противоречивая правоприменительная практика, ослабляющая гарантии государственной защиты прав, свобод и законных интересов граждан.

В этой связи, законодателю следует четко разграничить промежуточные акты суда, не подлежащие обжалованию, подлежащие обжалованию самостоятельно до вынесения итогового судебного акта, а также подлежащие обжалованию вместе с итоговым судебным актом.

4. Конституция, делегируя законодателю возможность ограничения прав и свобод человека и гражданина, обязует его разработать такой правовой механизм, который обеспечил бы сбалансированный баланс интересов между правом каждого на свободу и личную неприкосновенность и обязанностью государства обеспечить посредством правосудия защиту общезначимых конституционных ценностей (статья 20). Так, уголовно-процессуальным законодательством предусмотрены специальные меры принуждения, применяемые государством к обвиняемому и подсудимому для предотвращения его ненадлежащего поведения в ходе производства следствия и судебного разбирательства, которые именуется мерами пресечения (статья 101 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики). При избрании, изменении, отмене меры пресечения следователь, прокурор,

№ 60-Р

суд в каждом случае должны обосновать основания и необходимость их избрания, изменения, отмены или продления (статьи 6, 102, 103 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики). При этом, Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики закрепил принцип обжалования действий и решений органа дознания, следователя, прокурора и суда, а также порядок пересмотра судебных решений (статьи 25, 126, главы 39, 41-1, 42). Предоставление такого права обусловлено необходимостью обеспечения прав и законных интересов участников уголовного судопроизводства и направлено на устранение возможных нарушений и ошибок, допущенных в процессе производства по уголовному делу.

Однако несовершенство правовых процедур обжалования постановления суда об избрании, изменении и отмены меры пресечения в кассационном и надзорном порядках привело к различной правоприменительной практике, когда в одних случаях жалобы на такие постановления рассматриваются, а в других случаях остаются без рассмотрения.

В связи с чем, Конституционная палата отмечает, что законодательно необходимо принять своевременные меры по созданию надлежащих процессуальных механизмов, которые позволяли бы гражданам, чьи права и свободы оказались нарушенными, добиваться их реальной защиты, используя все не запрещенные законом способы. При этом законодателю необходимо принять во внимание международные нормы, которые являются частью правовой системы Кыргызской Республики. В частности, Международный пакт о гражданских и политических правах человека устанавливает безотлагательность вынесения судом постановления относительно законности каждого, кто лишен свободы вследствие ареста или содержания под стражей (часть 4 статьи 9). В противном случае конституционные ценности, предусмотренные статьями 6, 24 Конституции Кыргызской Республики, в рамках уголовно-процессуального законодательства, остаются не реализованными в должной мере.

Таким образом, нормативные положения части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, регламентирующие запрет на обжалование в апелляционном порядке вынесенных в ходе судебного разбирательства постановлений суда первой инстанции, касающихся избрания, изменения или отмены меры пресечения, не означают, что они не могут быть обжалованы в порядке, предусмотренном главами 41-1, 42

№ 60-Р

Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, и соответственно, не противоречат пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, частям 1, 3 статьи 24, части 1 статьи 25, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8, 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 41, 46, 47, 48, 51, 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать нормативные положения части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, предусматривающие запрет на обжалование постановления суда первой инстанции, касающиеся ходатайств участников процесса, избрания, изменения или отмены меры пресечения, не противоречащими пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, частям 1, 3 статьи 24, части 1 статьи 25, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

2. Жогорку Кенешу Кыргызской Республики внести соответствующие изменения и дополнения в Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики, вытекающие из мотивировочной части настоящего решения.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории Кыргызской Республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты Мамырова Э.Т. по мотивировочной части решения Конституционной палаты по делу о проверке конституционности части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращениями граждан Иманалиева К.Б. и Богдановой Ю.А.

Конституционная палата, проведя процедуру проверки оспариваемой нормы, пришла к выводу о конституционности части 2 статьи 339 УПК. При этом Конституционная палата, обосновывая свою позицию, применила избирательный подход в интерпретации оспариваемой нормы. В частности, в пункте 3 мотивировочной части решения говорится, что постановления суда первой инстанции, выносимые в ходе судебного разбирательства, с позиции законодателя, выраженной в части 1 статьи 339 УПК, могут быть обжалованы участниками процесса в апелляционном порядке до вынесения итогового акта путем принесения частной жалобы или частного представления. Конституционная палата отмечает, что часть 2 статьи 339 УПК предусмотрела исключения из общего правила об обжаловании в апелляционном порядке постановлений суда первой инстанции и, следовательно, указанные в части 2 статьи 339 УПК постановления не могут быть обжалованы путем принесения частной жалобы или представления. Таким образом, Конституционная палата приходит к выводу, что оспариваемой нормой Уголовно-процессуального кодекса установлен запрет непосредственного обжалования постановлений

суда первой инстанции до вынесения итогового акта. Такого рода акты, по мнению Конституционной палаты, подлежат обжалованию вместе с итоговым актом. Иное, как считает Конституционная палата, привело бы к контролю со стороны вышестоящих судебных инстанций за первой инстанцией и вмешательству в осуществлении им своих дискреционных полномочий, а также неоправданному затягиванию судебного процесса.

Считаю такую интерпретацию оспариваемой нормы Уголовно-процессуального кодекса ошибочной. Часть 2 статьи 339 УПК не содержит прямого запрета на непосредственное обжалование постановлений суда первой инстанции, как это интерпретировано в пункте 3 мотивировочной части решения Конституционной палаты. Данная норма лишь указывает, что постановления суда первой инстанции, перечисленные в части 2 не подлежат обжалованию по правилам главы 38 Уголовно-процессуального кодекса, то есть в апелляционном порядке. Соответственно, из смысла и содержания оспариваемой части вытекает, что перечисленные постановления, принимаемые в ходе судебного разбирательства и направленные на решение текущих

вопросов, возникающих при осуществлении правосудия, подлежат обжалованию в порядке кассации. Это подтверждается и судебной практикой, действовавшей до 2011 года, когда постановления суда первой инстанции по вопросам, перечисленным в части 2 статьи 339 УПК, обжаловались в порядке кассации. При этом статья 339 УПК и, в частности, часть 2 этой статьи не претерпела каких-либо изменений с 1999 года, то есть с момента её принятия Жогорку Кенешем Кыргызской Республики.

Не может вызывать каких-либо возражений стремление к тому, чтобы правосудие осуществлялось без давления извне, а судья принимал решение, руководствуясь только законом. Однако, если полная независимость судьи от внешних воздействий возможна, то субъективная беспристрастность может быть только относительной, поскольку судья, как и любой другой человек, не в состоянии абсолютно отстраниться ни от своих взглядов, ни от своих эмоций. Именно в связи с этим, законодатель предусмотрел возможность непосредственного обжалования постановлений, перечисленных в части 2 статьи 339 УПК. Вместе с тем, предоставление сторонам возможности обжалования постановлений суда первой инстанции, носящих промежуточный характер, может быть использовано

ими в целях затягивания судебного процесса и вынесения итогового акта. Поэтому задача законодателя установить разумный баланс между принципами рассмотрения дела в разумный срок и правом на судебную защиту прав и свобод посредством разграничения промежуточных актов суда на не подлежащих обжалованию, подлежащих обжалованию до вынесения итогового акта в порядке апелляции и кассации и подлежащих обжалованию вместе с итоговым актом.

Следует отметить, что инстанционность построения судопроизводства связана не только с созданием механизма исправления допущенных ошибок, но и необходимостью проверки выводов одного носителя судебной власти выводами другого.

Противоречивость мотивировочной части решения Конституционной палаты прослеживается и в пункте 4. Если в пункте 3 Конституционная палата утверждала, что постановления суда первой инстанции, указанные в части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса, не подлежат непосредственному обжалованию, то в данном пункте делается иной вывод в отношении постановлений, касающихся избрания, изменения, отмены меры пресечения. Конституционная палата считает, что запрет на обжалование в апелляционном порядке постановлений первой инстанции, касающихся

Особое мнение
судьи Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской республики
Мамырова Э.Т.

избрания, изменения или отмены меры пресечения, не означает, что они не могут быть обжалованы в кассационном и надзорном порядке. Такой вывод Конституционная палата обосновывает тем, что Международный пакт о гражданских и политических правах человека устанавливает безотлагательность вынесения судом постановления относительно законности каждого, кто лишен свободы вследствие ареста или содержания под стражей.

Такая избирательность в интерпретации (толковании) оспариваемой нормы Уголовно-процессуального кодекса, полагаю, недопустима, поскольку главной особенностью конституционного правосудия является исследование, анализ и оценка обжалуемых норм законов с точки зрения соответствия/несоответствия Конституции.

В связи с чем, мотивировочная часть решения Конституционной палаты не соответствует выводу, сделанному в резолютивной части решения. Конституционная палата, признавая оспариваемую норму не противоречащей Конституции,

в мотивировочной части решения должна была указать, что из смысла и содержания части 2 статьи 339 УПК вытекает, что постановления, принимаемые в ходе судебного разбирательства и направленные на решение текущих вопросов, возникающих при осуществлении правосудия, подлежат обжалованию в порядке кассации.

Для всех является очевидным, что некоторые нормативные правовые акты носят недостаточно ясный характер и это объясняется слабой проработанностью иницируемых актов, поспешностью их принятия, вследствие чего и возникает различное понимание норм и их применение. Однако примененную Конституционной палатой избирательную интерпретацию нормы, когда промежуточный акт суда по одному вопросу не подлежит непосредственному обжалованию, а акт суда по другому вопросу, перечисленный в оспариваемой норме через запятую, подлежит непосредственному обжалованию в порядке кассации и надзора, считаю ошибочной.

Судья: Э.Т. Мамыров

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Осмонбаева Э.Ж. и Сооронкуловой К.С. к Решению Конституционной палаты от 19 декабря 2014 года по делу о проверке конституционности нормативных положений части 2 статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики связи с обращениями граждан Иманалиева Курманбека Белековича и Богдановой Юлии Алексеевны в интересах Айталиева Кучурбека Уяловича

1. В соответствии с уголовно-процессуальным законодательством Кыргызской Республики к способам устранения судебных ошибок относятся такие формы пересмотра судебных решений, как частное обжалование – апелляционное и кассационное обжалование (так называемые, с точки зрения наук, обычные формы обжалования), надзорный порядок и возобновление уголовных дел по вновь открывшимся обстоятельствам (исключительная форма обжалования).

Проверяемая в данном деле статья 339 УПК регулирует правила принесения частной жалобы на постановление суда первой инстанции, вынесенные в ходе судебного разбирательства. Сущность частного обжалования в уголовном процессе заключается в отдельном от приговора обжаловании судебных актов, которыми разрешаются отдельные вопросы, не затрагивающие существо дела (вопросы о виновности и наказании). Отнесение к частному порядку обжалования действий и решений суда первой инстанции, не связанных тесно с приговором, не влияет на полноту обычного порядка обжалования, а наоборот, облегчает его, устраняя все несущественное для решения вопроса о правильности

приговора. Существование таких решений, само по себе предполагает наличие самостоятельного порядка их обжалования по соображениям целесообразности. От их ошибочности могут пострадать те непосредственные законные интересы, которые связаны именно с этими судебными актами. Поэтому основным предназначением их обжалования признается необходимость своевременного устранения незаконности или неправильности таких судебных решений.

В системе действующего правового регулирования порядка частного обжалования не итоговых постановлений суда первой инстанции, часть 2 статьи 339, устанавливает изъятие из общего правила принесения частной жалобы или представления (часть 1 статьи 339 УПК). Возможность частного обжалования всех решений, за исключением особенно выделенных в самом законе, имеет существенный недостаток. В частности, большинство постановлений суда первой инстанции выносятся в ходе судебного разбирательства по ходатайствам сторон (случаи принесения ходатайств не могут быть ограниченными или исчерпывающими). В таком случае, в соответствии

Особое мнение
судьи Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской республики
Осконбаева Э.Ж. и Сооронкуловой К.С

с частью 2 статьи 339 УПК большинство не итоговых постановлений суда не могут быть обжалованы путем принесения частной жалобы или представления. Уголовно-процессуальный кодекс не предусматривает нормы, предписывающей обжалование таких постановлений одновременно с итоговым актом, однако, это не означает невозможность их обжалования в целом, иное означало бы прямое противоречие нормам Конституции о неограниченном характере права на судебную защиту. Как показывает судебная практика, суды апелляционной инстанции принимают такие жалобы к рассмотрению одновременно с апелляционной жалобой. Вместе с тем, такое положение дел нельзя признать в полной мере соответствующим Конституции, в отдельных случаях, в зависимости от сущности и назначения постановления суда, отложенная до вынесения итогового акта судебная проверка может оказаться несвоевременной и, следовательно, к утрате смысла судебной защиты нарушенных прав участников процесса. Непринятие своевременных мер к выявлению и устранению нарушений прав и свобод, особенно в тех случаях, когда в дальнейшем их восстановление оказывается невозможным, должно расцениваться как невыполнение государством и его органами своей конституционной обязанности. Поэтому задачей законодателя является создание надлежащих, в том числе

процессуальных механизмов, которые позволяли бы гражданам, чьи права и свободы оказались нарушенными, добиваться их реальной защиты, используя все не запрещенные законом способы.

Исходя из этого, законодателю необходимо четко определить критерии не итоговых постановлений суда первой инстанции, подлежащих самостоятельному обжалованию и обжалованию одновременно с итоговым актом. Например, в зависимости от своей правовой природы, самостоятельно, до вынесения итогового акта могут быть обжалованы постановления, которые нарушают права на доступ к правосудию и рассмотрение дела в разумные сроки; создают препятствия дальнейшему движению дела (например, о возвращении уголовного дела прокурору, о приостановлении производства по уголовному делу, об отложении судебного разбирательства); при их вынесении было допущено существенное нарушение уголовно-процессуального закона и нарушенные при этом права не могут быть восстановлены после вынесения окончательного решения по делу; не находятся в прямой связи с содержанием приговора, включающим выводы о фактических обстоятельствах дела, оценке доказательств, квалификации деяния, наказании осужденного.

Все иные не итоговые акты суда первой инстанции по вопросам, разрешение которых связано с постановкой

приговора и обжалование которых не препятствует ходу судебного разбирательства в суде первой инстанции, могут быть изъяты из общего правила самостоятельного частного обжалования и должны обжаловаться одновременно с итоговым актом. В целом, такое изъятие является оправданным с точки зрения исключения текущего контроля со стороны вышестоящих судебных инстанций за ходом рассмотрения дела судом первой инстанции и, следовательно, вмешательства в осуществление им своих дискреционных полномочий. Как вытекает из решения Конституционной палаты по данному делу, возможность судебной проверки законности и обоснованности подобных решений суда при этом не устраняется – она лишь переносится на более поздний срок и осуществляется после постановления приговора.

При регулировании порядка частного обжалования необходимо принять во внимание, что как самостоятельный вид пересмотра судебных решений он отличается от обычного порядка обжалования по своим целям и задачам, видам судебных решений, предмету обжалования, кругу лиц, обладающих правом принесения жалобы, по процедуре разрешения частных жалоб, по видам принимаемых по ним решений и по порядку их исполнения. Вместе с тем, допущение безграничного частного обжалования может привести к опасности злоупотребления

правом обжалования, к проволочкам и замедлению в движении дела. Поэтому частное обжалование должно допускаться лишь по указанному в законе перечню не итоговых судебных актов. Случаи отдельного от приговора их обжалования должны составлять исключения из общего правила, прямо указанные в законе.

Таким образом, необходимо установление некоего баланса между не итоговыми судебными актами, подлежащими и не подлежащими обжалованию. Задача заключается в том, чтобы, с одной стороны, обеспечить полное и объективное исследование всех обстоятельств дела, а, с другой – гарантировать условия для реализации участниками процесса их прав и оперативно восстановить их в случае необходимости, устранить препятствия дальнейшему движению дела. В настоящее время значимость и распространенность не итоговых судебных решений по уголовным делам диктует законодательное закрепление их отличительных критериев и более детальное регулирование как процедуры их принятия, так и обжалования.

2. В соответствии с общепризнанными нормами международного права право на свободу и личную неприкосновенность относится к числу основных неотчуждаемых прав человека. Конституционные гарантии права каждого на свободу и личную неприкосновенность содержатся в развернутых положениях статьи 24

Особое мнение
судьи Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской республики
Осконбаева Э.Ж. и Сооронкуловой К.С

Конституции, по смыслу и содержанию которых возможность ограничения данного права допускается не иначе как по решению суда и только на основаниях и в порядке, установленном законом (часть 3 статья 24). Таким образом, возможности ограничения свободы и личной неприкосновенности предопределяются непосредственно Конституцией и применение ограничительных мер не допускается в каких –либо иных процедурах, кроме как посредством правосудия. Следовательно, в ситуациях, связанных с ограничением права на свободу и личную неприкосновенность, гарантии судебной защиты приобретают особое значение.

Интересы общества вынуждают государство применять ограничения свободы и личной неприкосновенности в отношении уголовно ответственных лиц, такие ограничения устанавливаются законодательством в виде мер уголовно-процессуального пресечения. Меры пресечения носят вынужденный характер и имеют двуединую цель – способствовать успешному выполнению задач уголовного судопроизводства (обеспечить надлежащее поведение уголовно ответственных лиц, предупредить их уклонение от следствия и суда и от отбывания наказания, устранить реальные или возможные препятствия раскрытию истины и общественную опасность нахождения этих лиц на свободе) и не допустить незаконного

и необоснованного ограничения права на свободу и личную неприкосновенность. Достижение этого баланса публичных и частных интересов имеет особо важное значение в уголовном процессе. В соответствии с этим, ограничение права на свободу и личную неприкосновенность должно иметь место при строгом соблюдении предписаний уголовно-процессуального закона и должно быть мотивированным.

В соответствии с уголовно-процессуальным кодексом, мерами пресечения являются принудительные меры, применяемые к обвиняемому для предотвращения его ненадлежащего поведения в ходе производства следствия и разбирательства по уголовному делу и обеспечения исполнения приговора. К мерам пресечения относятся: подписка о невыезде; личное поручительство; передача под наблюдение командования воинской части; передача несовершеннолетнего под присмотр родителей или лиц и организаций, их заменяющих; залог; домашний арест; заключение под стражу (часть 1, 2 статьи 101 УПК).

Меры пресечения применяются следователем, прокурором, а также судом к обвиняемому или подсудимому (статья 5 УПК). Суд применяет меры пресечения как в досудебных стадиях уголовного судопроизводства, так и в ходе рассмотрения дела судом первой инстанции. Согласно уголовно-процессуальному кодексу, зависимость

от стадии уголовного процесса, на которой выносятся подобные решения имеет важное практическое значение – от этого, в частности, зависит порядок их обжалования в суд вышестоящей инстанции. Так, абзац второй части 10 статьи 110 УПК, регулирующей основания и порядок применения заключения под стражу как меры пресечения, устанавливает, что постановление судьи об избрании меры пресечения или об отказе в этом может быть обжаловано в вышестоящий суд в течение пяти суток, часть 12 этой же статьи гласит, что постановление судьи об избрании меры пресечения или об отказе в этом может быть обжаловано прокурором, обвиняемым и его защитником в вышестоящий суд в кассационном порядке в течение пяти суток. Аналогичный порядок предусмотрен и в случае избрания в качестве меры пресечения домашнего ареста. В порядке, предусмотренном статьей 112 УПК, суд вправе изменить либо отменить меру пресечения. Отмена или изменение меры пресечения производятся по мотивированному постановлению судьи.

Из смысла и содержания положений уголовно-процессуального законодательства, касающихся порядка избрания, отмены или изменения меры пресечения (к примеру, части 10, 12 статьи 110, части 10 статьи 111, части 2 статьи 373-4), рассматриваемых в их нормативном единстве и логической последовательности вытекает,

что право обжалования постановлений судьи по данным вопросам, принадлежит исключительно обвиняемому. Такой вывод подтверждается и фактами из судебной практики, когда суды апелляционной и кассационной инстанций отказывают в рассмотрении жалобы на постановления суда первой инстанции, вынесенные в ходе судебного разбирательства (то есть в отношении подсудимого), касающиеся избрания изменения или отмены меры пресечения, основываясь на положениях оспариваемой на предмет конституционности части 2 статьи 339 УПК. Тем самым, поставленный заявителями вопрос о том, что Уголовно-процессуальный кодекс, в частности, часть 2 статьи 339, закрепляя невозможность обжалования постановления суда первой инстанции об избрании меры пресечения, вынесенное в ходе судебного разбирательства, в суд вышестоящей инстанции, и, тем самым, лишая подсудимого возможности его обжалования имеет особо важное значение и требует должной конституционно-правовой оценки.

В системе не итоговых постановлений суда первой инстанции, выносимых в ходе судебного разбирательства, постановления, касающиеся избрания, изменения или отмены меры пресечения, имеют свои особенности.

Во-первых, такие постановления суда не находятся в прямой связи с содержанием приговора, включающим выводы о фактических

Особое мнение
судьи Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской республики
Осконбаева Э.Ж. и Сооронкуловой К.С

обстоятельствах дела, оценке доказательств, квалификации деяния, наказании осужденного и т.д. По смыслу уголовно-процессуального закона решения, связанные с применением меры пресечения, имеют целью создание надлежащих условий для осуществления производства по делу и выносятся в случаях, если суд полагает, что подсудимый будет нарушать свои обязанности, тогда как основанием приговора являются совершенно иные обстоятельства, свидетельствующие о доказанности или недоказанности вины подсудимого в совершении преступления. Таким образом, решения суда первой инстанции, связанные с применением меры пресечения, и решения по существу уголовного дела (приговор) имеют различную фактическую основу и различное предназначение. Следовательно, установленный в оспариваемом положении части 2 статьи 339 УПК запрет проверять в апелляционном порядке законность и обоснованность соответствующих постановлений объективно не обусловлен интересами обеспечения независимости судей. Возможность судебной проверки таких постановлений не может поставить суд первой инстанции при рассмотрении дела в зависимость от мнения вышестоящей судебной инстанции, поскольку разрешаемые в них вопросы не касаются существа уголовного дела. Исходя из этого, фактическую основу для судебной проверки правомерности применения

меры пресечения составляют материалы, подтверждающие только их законность и обоснованность, но никак не виновность лица в совершении инкриминируемого ему преступления, вопрос о которой в данном случае не подлежит исследованию. Следовательно, постановления суда первой инстанции, вынесенные в ходе судебного разбирательства, касающиеся избрания, изменения и отмены меры пресечения должны быть отнесены к неитоговым актам, подлежащим обжалованию в апелляционном порядке до вынесения итогового акта по уголовному делу.

Во-вторых, такие акты выходят за рамки собственно уголовно-процессуальных отношений, ими затрагиваются конституционные права на свободу и личную неприкосновенность. В случае невозможности либо несвоевременности обжалования судебного постановления такие решения могут существенно ограничить конституционные права и свободы личности, причиняя им вред, восполнение которого в дальнейшем невозможно. Следовательно, сторонам уголовного судопроизводства должна обеспечиваться возможность безотлагательного обжалования постановлений суда первой инстанции, последствия которых выходят за рамки уголовного процесса.

При этом, при обжаловании таких судебных решений, момент вступления рассматриваемых актов в законную силу не должен иметь

решающего значения, исходя, в первую очередь, из приоритетности вопроса своевременного восстановления нарушенного права на свободу и личную неприкосновенность (особенно при применении заключения под стражу), а также из особенностей института частного обжалования не итоговых судебных актов. Более того, обжалование актов, касающихся порядка применения меры пресечения, непосредственно связано с проверкой правильности установления фактических обстоятельств, что в соответствии с частью 1 статьи 341 УПК является предметом апелляционного рассмотрения.

С учетом вышеизложенного необходимо особо отметить, что конституционные гарантии права на судебную защиту не могут сокращаться или приостанавливаться в зависимости от стадии уголовного судопроизводства. По смыслу статьи 24 Конституции, в уголовном судопроизводстве суд, как орган правосудия, призван обеспечить справедливую процедуру принятия решения о применении меры пресечения, исходя из одинаковой природы и значения судебных гарантий защиты прав и законных интересов личности при принятии решений, связанных с ограничением свободы и личной неприкосновенности, вне зависимости от того, на каком этапе уголовного судопроизводства эти решения принимаются. Таким образом, гарантии от произвольного или избыточного

ограничения свободы и личной неприкосновенности должны обеспечиваться на любом этапе уголовного судопроизводства.

В правовом государстве всякое ограничение свободы и неприкосновенности личности – вынужденное действие, обусловленное необходимостью обеспечить равновесие между этим правом, презумпцией невиновности и интересами общества и государства. Поэтому необходимо установление баланса этих ограничений и обеспечение неприкосновенности личности и предоставление возможности реально воспользоваться принадлежащими ей процессуальными правами. Все это закономерно требует принятия мер законодательного характера, направленных на создание четкого и социально оправданного механизма принятия таких решений.

На основании вышеизложенного, считаем, что нормативные положения части 2 статьи 339 УПК, допускающие невозможность обжалования постановлений суда первой инстанции, вынесенные в ходе судебного разбирательства, касающиеся избрания, изменения или отмены меры пресечения, являются противоречащими пунктам 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 24, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

*Судьи: Осконбаев Э.Ж.,
Сооронкулова К.С.*

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**по делу о проверке конституционности статьи 321
Уголовного кодекса Кыргызской Республики в свя-
зи с обращением гражданина Азимова Адилета Та-
лантбековича**

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего судьи Касымалиева М.Ш., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Сооронкуловой К.С., при секретаре Илиязовой Н.А., с участием:

- обращающейся стороны - гражданина Азимова А.Т.;
- стороны-ответчика – Ырысбекова Т.Ы., представляющего интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности,
- иных лиц – Бокошевой Ж.С., представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Шукурбекова А.Ш., представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37, 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности статьи 321 Уголовного кодекса Кыргызской Республики.

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Азимова А.Т.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики статья 321 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, предусматривающая уголовную ответственность за неуважение к суду, выражающееся в оскорблении судьи, заседателя и иных участников судебного разбирательства.

Заслушав выступление судьи-докладчика Айдарбековой Ч.А., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 30 мая 2014 года поступило ходатайство гражданина

№ 63-Р

Азимова А.Т. о признании статьи 321 Уголовного кодекса Кыргызской Республики противоречащей части 5 статьи 20, статье 31, части 5 статьи 33, частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

По мнению заявителя, статья 321 Уголовного кодекса Кыргызской Республики относится к преступлениям против правосудия. Непосредственным объектом данного преступления являются общественные отношения, обеспечивающие нормальную и законную деятельность судебных органов в процессе реализации их задач, а также честь и достоинство участников судебного разбирательства и лиц, участвующих в отправлении правосудия. Как считает заявитель, неуважение к суду выражается в оскорблении судьи или заседателя либо участников судебного разбирательства, честь и достоинство которых являются дополнительными объектами посягательства. Оспариваемая статья является дублирующей нормой статьи 128 Уголовного кодекса Кыргызской Республики «Оскорбление» и различается исключительно указанием места, времени совершения преступления и субъектов.

Заявитель полагает, что механизм защиты чести и достоинства участников судебного разбирательства имеет место в административном законодательстве, а статья 321 Уголовного кодекса Кыргызской Республики имеет дублирующий характер, не соответствующий конституционным гарантиям, обеспечивающим право на свободу слова. Кроме того, по мнению заявителя, Конституционная палата, признав неконституционной статью 128 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, декриминализовала деяние «оскорбление», предусмотрев в своем решении необходимость разрешения таких вопросов в гражданском и административном порядке. В этой связи заявитель просит признать статью 321 Уголовного кодекса Кыргызской Республики неконституционной и противоречащей части 5 статьи 20, статье 31, части 5 статьи 33, частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 8 июля 2014 года ходатайство заявителя было принято к производству.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просит их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Ырысбеков Т.Ы. не согласился с доводами обращающейся стороны и считает, что оспариваемая норма закона не противоречит Конституции Кыргызской Республики.

№ 63-Р

Конституционная палата, обсудив доводы сторон, пояснения иных лиц, исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палатой по данному делу является статья 321 Уголовного кодекса Кыргызской Республики.

Статья 321 «Неуважение к суду» гласит:

«(1) Неуважение к суду, выразившееся в оскорблении участников судебного разбирательства, наказывается штрафом в размере от ста до двухсот расчетных показателей либо исправительными работами на срок до одного года.

(2) То же деяние, выразившееся в оскорблении судьи или заседателя, участвующего в отправлении правосудия, наказывается штрафом в размере от двухсот до пятисот расчетных показателей либо исправительными работами на срок до двух лет».

Уголовный кодекс Кыргызской Республики от 1 октября 1997 года № 68, введен в действие Законом Кыргызской Республики «О введении в действие Уголовного кодекса Кыргызской Республики» от 1 октября 1997 года № 69, опубликован в «Ведомостях Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» № 7, 1998 года, принят в порядке, установленном законодательством, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции Кыргызской Республики каждый имеет право на свободу выражения своего мнения, свободу слова и печати, при этом не подлежит никакому ограничению права на свободу мысли и мнения. Никто не может быть подвергнут уголовному преследованию за распространение информации, порочащей или унижающей честь и достоинство личности. Каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией Кыргызской Республики, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и

№ 63-Р

нормами международного права (статья 31, пункт 4 части 5 статьи 20, часть 5 статьи 33, часть 1 статьи 40).

Право на свободу выражения своего мнения, свободу слова и печати Конституция Кыргызской Республики рассматривает как единое и неразрывное право свободно мыслить и свободно выражать свои мысли словами, не опасаясь преследования за это со стороны государства.

Вместе с тем, каждый человек, пользуясь гарантированными Конституцией Кыргызской Республики правами и свободами, должен отказаться от действий, ущемляющих или умаляющих права и свободы других людей. В соответствии с этим каждый человек имеет право требовать от физических и юридических лиц воздержаться от действий, порочащих их честь и достоинство, что предполагает ответственность личности при реализации прав и свобод, гарантированных Конституцией Кыргызской Республики.

Такой подход согласуется с положениями Международного пакта о гражданских и политических правах, согласно которым каждый человек имеет право свободно искать, получать и распространять всякого рода информацию и идеи устно, письменно или посредством печати, или художественных форм выражения или иными способами по своему выбору. Пользование этими правами налагает особые обязанности и особую ответственность, и может быть сопряжено с некоторыми ограничениями, которые должны быть установлены законом и являться необходимыми для охраны государственной безопасности, общественного порядка, здоровья или нравственности населения, для уважения прав и репутации других лиц (пункты 2, 3 статьи 19).

Следовательно, реализация права на свободу выражения своего мнения, свободу слова и печати не может быть нарушена, это право реализуется ответственно и в той мере, в какой не нарушает права и свободы других лиц, установленных Конституцией Кыргызской Республики (часть 4 статьи 31 Конституции Кыргызской Республики) и законами Кыргызской Республики. Такое положение имеет важное значение для поддержания баланса конституционных ценностей прав и свобод личности и ответственности в правовом государстве.

3. Конституция Кыргызской Республики определила судебную власть как самостоятельный вид государственной власти по осуществлению правосудия (статья 93). Правосудие представляет

№ 63-Р

собой вид деятельности, которому присущи особые процедуры разрешения правовых конфликтов в порядке конституционного, гражданского, уголовного, административного и иных форм судопроизводства. Органы правосудия занимают особое положение в системе государственного механизма и действуют самостоятельно и независимо от иных органов государственной власти.

Органы правосудия играют важную роль в осуществлении функций охраны и укрепления законности. Именно суду государство доверяет право использовать принудительные полномочия государственной власти. Суд является единственным органом власти, уполномоченным в установленном законом порядке признать лицо виновным в совершении преступления, административного правонарушения, применить к нему меру уголовного наказания или административного воздействия либо разрешить правовой спор между гражданами, между юридическими и физическими лицами.

Необходимость правовой охраны общественных отношений в сфере осуществления правосудия вызвана ролью суда в системе государственной власти. Правовая защищенность судебной власти является одним из обязательных элементов ее укрепления и повышения ее авторитета. С этой целью в Уголовном кодексе Кыргызской Республики предусмотрена специальная глава «Преступления против правосудия», содержащая ряд составов преступлений против правосудия. Как правило, это умышленные общественно опасные деяния, направленные против государственной власти и посягающие на установленную законом деятельность судов и органов, обеспечивающих эту деятельность, способствующих решению задач и достижению целей правосудия.

Диспозиция оспариваемой нормы Уголовного кодекса Кыргызской Республики предусматривает неуважение к суду в виде оскорбления участников судебного разбирательства, а также судьи или заседателя, участвующего в отправлении правосудия.

Общественная опасность этого преступления состоит в том, что оно нарушает нормальную деятельность суда, создавая в зале судебного заседания обстановку нервозности, которая влияет на всестороннее, полное и объективное исследование обстоятельств, имеющих значение для правильного разрешения дела, негативно сказывается на реализации участниками процесса их процессуальных прав и подрывает авторитет суда.

№ 63-Р

4. Институт ответственности за неуважение к суду позволяет судам предотвращать поведение, направленное на злоупотребление участниками процесса предоставленными им правами, препятствование или нанесение ущерба отправлению правосудия в конкретном судебном деле. Он призван защищать интересы отправления правосудия и основополагающий принцип верховенства права. Институт ответственности за неуважение к суду основывается целиком и полностью на публичном порядке. В его задачи входит недопущение вмешательства в отправление правосудия, которое может повлиять на исход дела. Критерий неуважения к суду определяется тем, представляют ли инкриминируемые как неуважение к суду слова или действия серьезный риск вмешательства в процесс отправления правосудия.

По мнению заявителя, оспариваемая на предмет конституционности статья является дублирующей нормой статьи 128 Уголовного кодекса Кыргызской Республики «Оскорбление», признанной решением Конституционной палаты от 6 ноября 2013 года противоречащей Конституции Кыргызской Республики, и различается исключительно по месту, времени совершения преступления и субъектам. Однако следует отметить, что объектом преступления, предусмотренного статьей 321 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, являются интересы правосудия, посягательства на которые проявляются путем нанесения ущерба чести и достоинству судьи, заседателя и участников судебного разбирательства. Объектом же такого преступления как «оскорбление» выступали честь и достоинство личности.

Таким образом, рассматриваемые составы двух преступлений имеют существенные различия в отношении объекта преступления. Такие различия являются принципиально значимыми при квалификации преступлений.

Следует отметить, что судья и заседатели в процессе отправления правосудия выступают от имени суда и не могут рассматриваться как физические лица. Соответственно, неправомерное поведение в отношении судей и заседателей направлено на деятельность суда, на его авторитет, который является важным условием, необходимым для надлежащего исполнения судом его основной обязанности – осуществления правосудия. Участники судебного разбирательства также играют важную роль при отправлении правосудия, так как, реализуя свои процессуальные права и обязанности, способствуют достижению целей правосудия.

№ 63-Р

Таким образом, положения оспариваемой статьи являются специальными нормами, предусматривающими уголовную ответственность за посягательства не на честь и достоинство личности, а на общественные отношения в сфере осуществления правосудия, не содержат каких-либо положений, дискриминационных по отношению к тем или иным категориям граждан и ограничивающих конституционные права личности. В частности, они не исключают право гражданина на свободу мысли и слова, не предполагают принуждение его к отказу от своих мнений и убеждений, а также запрет передавать, производить и распространять информацию, в том числе содержащую критические замечания относительно деятельности судов и правоохранительных органов, любым законным способом.

5. По мнению заявителя, положения оспариваемой нормы противоречат частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, гарантирующих судебную защиту прав и свобод, а также устанавливающих право каждого защищать свои права и свободы всеми способами, не запрещенными законом.

Особая роль суда в защите прав человека подчеркнута в статье 8 Всеобщей декларации прав человека, согласно которой «каждый человек имеет право на эффективное восстановление в правах компетентными национальными судами в случае нарушения его прав, предоставленных ему Конституцией или законом. Гарантирование судебной защиты прав и свобод человека и гражданина выражается в обеспечении каждому возможности обращения в суд за защитой своих прав и свобод и вынесение судом решения по итогам рассмотрения обращения».

Нормы, предусматривающие наказание за неуважение к суду, необходимы как средство обеспечения права на справедливую и беспрепятственную систему правосудия и как инструмент защиты надлежащего отправления правосудия, однако действие этих норм должно ограничиваться обстоятельствами, когда оскорбляющее деяние не подпадает под определение какого-либо другого уголовного преступления. Вместе с тем оспариваемая норма не содержит запрета или ограничения в реализации конституционной возможности каждого на обращение в суд и принятия им решения, а также на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом.

Таким образом, положения оспариваемой нормы не нарушают право каждого на судебную защиту.

№ 63-Р

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8, 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 41, 46, 47, 48, 51, 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать статью 321 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, не противоречащей части 5 статьи 20, статье 31, части 5 статьи 33, частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории Кыргызской Республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК
ПАЛАТАСЫНЫН
ЖАРЧЫСЫ**

**ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОЙ
ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ**

Верстка жана корректура:
Вёрстка и корректура:

Д.Р. Юсувалиева

Басууга 12.10.2015-ж. коюлду.
Офсеттик басма. Көлөмү 54,25 накта басма табак.
Нускасы 850 даана. Заказ № 477. Форматы 70×108/8.

Подписано в печать 12.10.2015 г.
Печать офсетная. Объём 54,25 п.л.
Тираж 850 экз. Заказ № 477. Формат 70×108/8.

«U-Color» ЖЧКсында басылды, Бишкек ш., Н. Исановдун көч., 20, тел.: (+ 996) 312 314 905.
Отпечатано в ОсОО «U-Color», г. Бишкек, ул. Н. Исанова, 20, тел.: (+ 996) 312 314 905.